

วารสารชุมชนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

NRRU Community Research Journal

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2566)
Vol.17 No. 1 (January-March 2023)

ISSN 2697-4703

วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

NRRU Community Research Journal

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2566) : Vol. 17 No. 1 (January-March 2023)

Online-ISSN : 2697-4703

วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่บทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย บทความวิจัย และบทความวิชาการ/บทความปริทัศน์ ที่มีขอบเขตครอบคลุมสาขาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สังคมศาสตร์ทั่วไป (General Social Sciences) 2) การศึกษา (Education) 3) บริหารธุรกิจทั่วไป, การจัดการ และการบัญชี (General Business, Management and Accounting) 4) รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) และ 5) สังคมศาสตร์สุขภาพ (Health (social science)) และหรือที่เกี่ยวข้องกับ 5 สาขานี้

จุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุน ถ่ายทอด และสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและการวิจัย ที่มีคุณภาพในวารสารรูปแบบสิ่งพิมพ์และวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมของประเทศ ได้อย่างต่อเนื่อง

- เงื่อนไข/ข้อกำหนด**
1. รับต้นฉบับบทความที่เป็นไปตามเกณฑ์ รูปแบบ มาตรฐาน และแนวปฏิบัติที่วารสารกำหนดไว้ โดยผ่านความเห็นชอบจากวารสารแล้วเท่านั้น (ไม่รับต้นฉบับบทความที่ไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้)
 2. บทความที่ส่งขอรับการพิจารณาจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และต้องไม่อยู่ในขั้นตอนพิจารณาเพื่อเผยแพร่ในวารสารอื่น
 3. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นข้อคิดเห็นของผู้แต่ง/ผู้พิมพ์/ผู้เขียน เท่านั้น และจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ต่อผลทางกฎหมายใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากบทความนั้น
 4. บทความที่ได้รับการลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน) จำนวน 15-20 เรื่องต่อฉบับ ในรูปแบบออนไลน์ ดังนี้
ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม-กันยายน
ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน-มิถุนายน ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม-ธันวาคม

การประเมินบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ ในรูปแบบ Double blinded

ที่ปรึกษา อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ การวิจัย และนวัตกรรม

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

หน้าที่ ให้คำปรึกษาในการจัดทำวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา ภาณุรักษ์

รองบรรณาธิการ นาง รุจิรา ธีรารมย์

หน้าที่ ให้ข้อคิด แนวทาง คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในการจัดทำวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและระดับนานาชาติ

ส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี และพิจารณา ประเมินบทความที่ส่งเข้าสู่กระบวนการ ของวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามความเหมาะสม

ฝ่ายจัดการวารสาร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วราวุธ ธนะมูล นาย ฤกษ์ญา พลายหมื่นไวย

นาย วิศวมาศ รักดีกุล

นางสาว สุภารัตน์ ม่วงกลาง

หน้าที่ ดูแลงานเบิกจ่าย งานด้านสารสนเทศ งานเว็บไซต์ งานตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ การประสานงาน จัดเตรียม จัดเก็บ ตระวาทาน ที่เกี่ยวข้องและครอบคลุมการดำเนินงานจัดทำวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เจ้าของ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (อาคารเฉลิมพระเกียรติ (อาคาร 9) ชั้น 4) เลขที่ 340

ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000 โทรศัพท์ 044-009009 ต่อ 9462

อีเมล journal-rdi@nrru.ac.th Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/NRRU>

กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน)

Associate Professor Dr. Ian David Smith

ศาสตราจารย์ ดร. จำเนียร จวงตระกูล

ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ยาวะประภาษ

ศาสตราจารย์ ดร. สุภา เพ่งพิศ

ศาสตราจารย์ ดร. กุลธิดา ท้วมสุข

ศาสตราจารย์ ดร. โกวิทย์ พวงงาม

ศาสตราจารย์ ดร. ภูมิฐาน รังคกุลนิววัฒน์

รองศาสตราจารย์ ดร. กล้าหาญ ณ น่าน

รองศาสตราจารย์ ดร. อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงดี

รองศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกมล ดอนขวา

รองศาสตราจารย์ ดร. รสริณ พิมลบรรยงก์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โชคชัย ยืนยง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์ ชัดชุมแสง

อาจารย์ ดร. แววลี แวฉิมพลี

UNIVERSITY OF SYDNEY, AUSTRALIA

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม

มหาวิทยาลัยนครพนม

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

นักวิชาการอิสระ (ข้าราชการบำนาญ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หน้าที่ 1. ให้ข้อคิด แนวทาง คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในการจัดทำวารสารให้มีคุณภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดทำวารสารสำเร็จลุล่วงด้วยดี

2. พิจารณาและประเมินบทความที่ส่งเข้าสู่กระบวนการของวารสารตามความเหมาะสม

ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (Peer review)

ศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ จวงตระกูล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร. กล้าหาญ ณ น่าน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ขวัญกลม ดอนขวา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
รองศาสตราจารย์ ดร. จิรายุ ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย สมบูรณ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร. ณฤมล ศักดิ์ปภรณ์กานต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร. ประยุทธ์ ไทยธานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร. ปาจารย์ ผลประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร. ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร. รัชณี สุจิตันทรรัตน์	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
รองศาสตราจารย์ ดร. วรางคณา จันทร์คง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภ สุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร. วิภารัตน์ มูลิกะเจริญ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร. แสงเทียน อยู่เถา	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ไจอารีย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์ ดร. อาพีพี ลาเต๊ะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ ลินนัสร์ วุฒิกนกัญจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูติมันต์ สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธวัชชัย เอกสันติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปณิดา แจัดนาลาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเทือง จินตสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา กิรติจำเริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณา เตชะธีระปรีดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุจิตร ชินสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉราพรรณ ตั้งจาดูรโสภณ	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อานิสงส์ จิตนารินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
อาจารย์ ดร. โรชวรรณา เชพโฆลาม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทบรรณาธิการ

วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ดำเนินการตาม Aims and Scope โดยจัดทำหนังสือแจ้งการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงเพิ่มเติม ที่ อว 0623.9/257 ลงวันที่ 16 กันยายน 2564 และที่ อว 0623.9/330 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2565 ไปยังศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารวิชาการไทย (TCI) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566) เป็นต้นไป โดยในฉบับนี้ เป็นฉบับแรกของปี พ.ศ. 2566 คือ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566) มีบทความที่ได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 15 เรื่อง ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่น่าสนใจของบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่ทางวิจัย จำนวน 8 เรื่อง บทความวิจัยเพื่อเผยแพร่วิทยานิพนธ์ภาษาไทย จำนวน 7 เรื่อง ที่ได้รับการกลั่นกรองและผ่านกระบวนการที่เข้มข้นทุกรายละเอียด อาทิ การตรวจสอบบทความต้นฉบับพร้อมให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เบื้องต้น การกำกับ ควบคุม ดูแล ตรวจสอบ และติดตาม เพื่อให้เป็นตามกระบวนการ บริหารจัดการต้นฉบับบทความมีความสมบูรณ์ เรียบร้อยมากที่สุด ทำให้ทั้งรูปแบบและเนื้อหาคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์พัฒนาต่อยอดงานวิจัยและงานวิชาการต่อไปได้จริง ซึ่งวารสารฯ ยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงการดำเนินงานและบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง หากผู้แต่งมีข้อสงสัยหรือต้องการปรึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวารสารฯ สามารถติดต่อได้ตามวันและเวลาราชการ โดยมีความยินดีให้คำปรึกษาและคำแนะนำตามความเหมาะสม

การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการงานจัดทำวารสารอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงคุณภาพ คุณค่าทางวิชาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ของเนื้อหาสาระสำคัญตามหลักทางวิชาการ ระเบียบวิธีวิจัยที่มีความถูกต้อง ชัดเจน สมบูรณ์ และเป็นไปตามรูปแบบและมาตรฐานที่วารสารฯ กำหนดไว้ในทุกขั้นตอน ซึ่งนับตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไป วารสารฯ ได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมโดยแบ่งออกเป็นค่าธรรมเนียมส่งบทความเพื่อพิจารณาและอัตราค่าบริการตีพิมพ์เมื่อบทความได้ผ่านกระบวนการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้และได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ผ่านทางระบบออนไลน์หรือหนังสือรับรองที่ทางวารสารฯ ได้ออกให้เป็นลายลักษณ์อักษรเรียบร้อยแล้ว ตามประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ 1772/2565 ประกาศ ณ วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 รวมถึงการใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาแบบ APA 6th Education ทั้ง 3 รูปแบบ

ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่บทความทางกรวิจัยและผลงานทางวิชาการให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น จึงขอความร่วมมือท่านผู้ส่งบทความได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อคุณภาพของบทความ และดำเนินการตามคำแนะนำจากทางวารสารฯ อย่างเคร่งครัด ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามนั้น วารสารฯ สามารถยกเลิกบทความลงตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย โดยถือเป็นการสิ้นสุดการพิจารณาทันที และจะไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยแนะนำให้วารสารฯ ได้ปรับปรุงคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสม สำหรับการตีพิมพ์บทความในวารสารฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา การนำข้อความใดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของต้นฉบับไปตีพิมพ์ใหม่ จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของต้นฉบับ และกองบรรณาธิการ รวมไปถึงการนำไปอ้างอิงให้ถูกต้อง ผลการวิจัยและความคิดเห็น ที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ เป็นความรับผิดชอบของผู้แต่ง/ผู้พิมพ์/ผู้เขียน ซึ่งไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์ และท้ายสุดนี้ วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และคณะผู้ดำเนินงานจะพัฒนาคุณภาพวารสารทางวิชาการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา ภาณุรักษ์

บรรณาธิการ

สารบัญ (CONTENT)

	หน้า
วัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมาย/เงื่อนไข/ข้อกำหนด/กำหนดการเผยแพร่/การประเมินบทความ/ที่ปรึกษา/บรรณาธิการ/รองบรรณาธิการ/เจ้าหน้าที่การเงิน.....	i
กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน).....	ii
ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (Peer review).....	iii
บทบรรณาธิการ.....	iv
สารบัญ (CONTENT).....	v-vii
การย้ายถิ่นและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี (MIGRATION AND ITS OBJECTIVES DURING THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 EPIDEMIC SITUATION OF THE LATENT POPULATION IN PATTAYA, BANG LAMUNG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE) : อาภาภรณ์ สุขหอม (Arpaporn Sookhom) และกัญจนา ไรวาล (Kittachet Krivart).....	1-13
ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (THE EFFECTS OF USING LEARNING ACTIVITIES PACKAGE ON ENERGY ON OUR EARTH TO ENHANCE LEARNING ACHIEVEMENT OBSERVATION SKILLS AND CLASSIFICATION SKILLS OF 3rd GRADE STUDENTS UNDER THE COVID-19 SITUATION) : ซูไฮลา เกาะแน (Suhaila Kohnae), โรซวรรณา เซฟโฆลาม (Roswanna Sefkolam) และลุดฟิยะห์ แชะเซ็ง (Lutfiyah Sekseng).....	14-25
การถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย (U2T for BCG) (LESSON LEARNED ON BASE ECONOMY AND SOCIETY DRIVING PROJECT AFTER THE COVID-19 PANDEMIC WITH BCG ECONOMY IN THAILAND (U2T FOR BCG)) : ดนุช ดันเทอดทิตย (Danuch Tanterdtid) และสัมพันธ์ เป็นสำราญ (Sumphem Yensumran).....	26-39
การขับเคลื่อนท่าฉางโมเดล : การวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะและปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (THA CHANG MODEL: PUBLIC POLICY PROCESS ANALYSIS AND SUCCESS FACTORS IN COASTAL RESOURCE MANAGEMENT) : วิทวัส ขุนหนู (Wittawat Kunnu).....	40-54
อุทยานธรณีโลกสตูลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (SATUN UNESCO GLOBAL GEOPARK AND COMMUNITY PARTICIPATION IN LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT) : ณรงค์ฤทธิ์ หุ่นปรี (Narongrit Thungprue), สมเกียรติ สายธนู (Somkiat Saithanoo), ทวีศักดิ์ พงษ์สุข (Thaweesak Putsukee) และณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์).....	55-68
การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS เมทริกซ์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBS) (SWOT ANALYSIS AND TOWS MATRIX FOR FORMULATION STRATEGY OF THAI ORCHID EXPORT UNDER THE NON-TARIFF TRADE BARRIERS (NTBS)) : อัญชราภรณ์ เลหาหรั่งพิสิฐ (Ancharaporn Louharungpisit) และไชยนันท์ ปัญญาศิริ (Chaiyanant Panyasiri).....	69-83
ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี (PREPARATION STRATEGIES FOR PUBLIC HEALTH WORK TRANSFER TO LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN UBON RATCHATHANI PROVINCE) : ศิริลักษณ์ เงยวิจิตร (Sirilak Ngoeivijit), จุฑามาส ชมผา (Chutamas Chompa) และมาลี ไชยเสนา (Malee Chaisana).....	84-98

กระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา (VALUE-ADDING PROCESS AND VALUE OF MANGO PRODUCTS WITH PARTICIPATION OF NON-CHAN SUB-DISTRICT COMMUNITY ENTERPRISE, BUA LAI DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE) : นิลุบล วิโรจน์ฐิตยวงศ์ (Nilubon Wirotthitayawong), พร้อมพร ภูวดิน (Promporn Poowadin), ตินนกร ภูวดิน (Tinnakorn Poowadin), อัมพาพร ลีสามโนธรรม (Amphaphom Leelamanothum) และนรรัฐ รื่นกวี (Norarat Runkawee).....	99-113
ความรู้ ทักษะ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็ก และวัยรุ่น 2 : กรณีศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (KNOWLEDGE, ATTITUDE AND RESULTS RECORDING REPORT OF RATIONAL DRUGS USED OF NURSING STUDENTS IN PEDIATRIC AND ADOLESCENT NURSING PRACTICUM II: CASE STUDY AT A NURSING COLLEGE IN THE NORTHEASTERN) : พิริยากร คล้ายเพชร (Piriyakorn Klaypeth), ทรงสุดา หมั่นไธสง (Songsuda Muenthaisong), สรัญญา เปล่งกระโทก (Saranya Plengkrateke), สุพิศตรา พรหมกุล (Supittra Prommakool), เสาวลักษณ์ ขาญกัน (Saowalak Chankan) และวัชร อมรโรจน์วรวุฒิ (Wacharee Amornrojanavaravutti).....	114-127
การศึกษาผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (A STUDY OF LEARNING OUTCOMES ON RESPIRATORY SYSTEM LEARNING UNIT AND PROBLEM SOLVING ABILITY OF GRADE 11 STUDENTS USING STEM EDUCATION AND 5ES OF INQUIRY-BASED LEARNING) : ภาณิกา ศรีหาพล (Panika Sihaphon) และวาสนา กิรีติจำเริญ (Wasana Keeratichamroen).....	128-141
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (INQUIRY-BASED STEM LEARNING TO ENHANCE MATHEMATICAL CREATIVE THINKING ON THREE-DIMENSIONAL GEOMETRIC FIGURES FOR GRADE 6 STUDENTS) : ปวันรัตน์ ทองหลวง (Pawanrat Thongluang) และธิติยา บงกชเพชร (Thitiya Bongkotphet).....	142-153
การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี (A COMMUNITY ENTERPRISE RESTORATION FOR DRIVING LOCAL ECONOMY BY PARTICIPATING OF COMMUNITY IN PHIMON RAT SUBDISTRICT, BANG BUA THONG DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE) : เกสรี พงษ์สังข์ (Kesaree Pongsung), ชเนตติ พิพัฒนางกูร (Chanettee Pipathnangkul), อรุมา บุตรเร่ม (Orn-uma Butrrerm), รุจิกาญจน์ สานนท์ (Rujikarn Sanont) และรัชนีชีวดี แซ่ตัน (Rajshivar Saetan).....	154-168
รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท (A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY MARKET FOR TOURISM IN CHAINAT PROVINCE) : จริยา สุพรรณ (Jariya Supun).....	169-181
การกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนหลักประกันสุขภาพและความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการทางการแพทย์ ในกลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น (BENEFIT INCIDENCE OF HEALTH INSURANCE SUBSIDY AND SATISFACTION WITH HEALTHCARE SERVICES QUALITY AMONG THE ELDERLY IN KHON KAEN PROVINCE) : นัทพล เมธมาลี (Nutchapon Metmaolee).....	182-195
กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล (ADMINISTRATIVE STRATEGY FOR BECOMING A DIGITAL SCHOOL) : รุ่งทิวา ลือสัตย์ (Runghthiwa Luesat), สุภาพ ฟูรุ่งเรือง (Supap Phurungruang) และศิริ ถีอาสนา (Siri Thee-asana).....	196-207

คำชี้แจงการเขียนบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	208
แบบตรวจสอบความสมบูรณ์ต้นฉบับบทความ	216
แบบเสนอขอส่งต้นฉบับบทความ	217
รูปแบบบทความวิจัย	218
รูปแบบบทความวิชาการ	219
มาตรฐานทางจริยธรรมการตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	220

การย้ายถิ่นและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 ของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
**MIGRATION AND ITS OBJECTIVES DURING THE CORONAVIRUS
DISEASE 2019 EPIDEMIC SITUATION OF THE LATENT POPULATION
IN PATTAYA, BANG LAMUNG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE**

อาภาภรณ์ สุขหอม^{1*}, กิจฐเขต ไกรวาส²
Arpaporn Sookhom^{1*}, Kittachet Krivart²

^{1*} อาจารย์ ประจำสำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161 ประเทศไทย

^{1*} Lecturer, The School of Political Science and Public Administration, Walailak University, Nakhonsithammarat Province, 80161, Thailand

² รองศาสตราจารย์ ประจำสำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161 ประเทศไทย

² Associate Professor, The School of Political Science and Public Administration, Walailak University, Nakhonsithammarat Province, 80161, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{1*}arpaporn.so@wu.ac.th; (Author) : ²kittachet.kr@wu.ac.th

รับบทความ : 11 พฤษภาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 29 กันยายน 2565 / ตอรับบทความ : 10 ตุลาคม 2565

Received : 11 May 2022 / Revised : September 2022 / Accepted : 10 October 2022

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.1

ABSTRACT

The latent population is a major problem affecting the efficiency of large-scale urban management. Therefore, the research purposes were to compare the number and distribution of the latent population before the epidemic situation of coronavirus disease 2019 (COVID-19) and the current situation, then to study patterns and objectives of latent population migration that determine the specific latent population group as those who work in establishments and area agencies of Pattaya and 4 districts, nearby areas in Bang Lamung, Chonburi. Two sets of questionnaires with confidence were used in both versions of 0.89 and 0.82, respectively. Data were collected by survey and questionnaire from April 2022 to August 2022, and analyzed using frequency distribution statistics, percentage, and creating a map of the number and distribution. The results of the study found that before the COVID-19, the passive population was active in 6,233 areas, in one-sixth (17.81%) of 445,081 people, spreading out in district 3, which were mostly hotels and other types of accommodation. However, working places were reduced to 4,714 places, in 1/7.5 (13.47%) and people were also reduced to 246,240, which showed a large migration out of Pattaya, 78.72% with the aim of temporarily returned to original settlements and would return when the disease situation eases. Therefore, it is an urgent policy of Pattaya city planning for a new wave of latent population influx and expedite measures to prevent problems and negative impacts covering all dimensions, including the use of population data in planning the development of Pattaya public services.

Keyword : Migration, Latent population, Epidemic situation of COVID-19

บทคัดย่อ

ประชากรแฝงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการเมืองขนาดใหญ่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบจำนวนและการกระจายตัวของประชากรแฝง ช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และในปัจจุบัน และศึกษารูปแบบและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝง กำหนดกลุ่มประชากรแฝงแบบเจาะจงเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการและหน่วยงานพื้นที่เมืองพัทยาและบริเวณใกล้เคียงในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 4 เขต โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 และ 0.82 ตามลำดับ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจและสอบถามในเดือนเมษายน 2565 ถึงเดือนสิงหาคม 2565 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

และสร้างแผนที่แสดงจำนวนและการกระจายตัว ผลการศึกษาพบว่า ช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรค ประชากรแฝงทำงานอยู่ในพื้นที่ 6,233 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 6 (ร้อยละ 17.81) จำนวน 445,081 คน โดยกระจายตัวอยู่ในเขตสำรวจที่ 3 ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงแรมและที่พักประเภทอื่น ๆ รวมทั้งสถานบันเทิงและสถานบริการ มากที่สุด แต่ในปัจจุบันทำงานอยู่ในพื้นที่ลดลงเหลือ 4,714 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 7.5 (ร้อยละ 13.47) และจำนวนลดลงเหลือ 246,240 คน ซึ่งเป็นแบบการย้ายถิ่นกลุ่มใหญ่ออกจากเมืองพัทยา ร้อยละ 78.72 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัดเป็นการชั่วคราว และจะกลับเข้าทำงานเมื่อสถานการณ์ของโรค ผ่อนคลายลง ดังนั้น จึงเป็นนโยบายเร่งด่วนของเมืองพัทยาที่จะต้องวางแผนรองรับการไหลเข้ามาของประชากร แฝงระลอกใหม่และเร่งหามาตรการป้องกันปัญหาและผลกระทบทางลบที่ครอบคลุมในทุกมิติ รวมทั้งการนำข้อมูล ประชากรที่ได้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการให้บริการสาธารณสุขในเมืองพัทยาต่อไป

คำสำคัญ : การย้ายถิ่น, ประชากรแฝง, สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

บทนำ

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถเคลื่อนที่เคลื่อนย้ายได้ มีความอ่อนไหวต่อการเสนอแนะ และมีจินตนาการ และความคิดริเริ่ม สิ่งเหล่านี้อธิบายได้ว่า เมื่อมนุษย์เกิดความคิดที่ว่าความปรารถนาของตนอาจสมหวังในแหล่งอื่น เขาอาจตัดสินใจเดินทางไปยังที่นั่น และพยายามหาวิธีการที่จะทำให้ความปรารถนาของเขาสำเร็จลุล่วง (Beaujeau-Garnier, 1966, p. 171) ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองจึงทำให้ปริมาณและความหลากหลายของการย้ายถิ่นเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความต้องการและความจำเป็นในการระบุและอธิบายถึงการเคลื่อนไหวย้ายถิ่นดังกล่าวก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย อาทิ มีความพยายามที่จะหาเหตุผลและทำความเข้าใจถึงการอพยพของมนุษย์เพื่อนำไปใช้ในการพยากรณ์ การเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนของโรคระบาดในพื้นที่ท้องถิ่น (Lowry, 1966, p. 21) โดยการย้ายถิ่นอาจส่งผลต่อ พฤติกรรมเชิงพื้นที่ (Spatial behavior) ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นระหว่างพื้นที่ชานเมือง ที่เป็นย่านพักอาศัยกับย่านใจกลางเมืองที่เป็นแหล่งงาน เพื่อเข้าไปทำงานในช่วงเวลาเช้าและเดินทางกลับในช่วงเวลาเย็น นอกจากนี้ ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศยังมีการย้ายถิ่นของเกษตรกรในต่างจังหวัด เพื่อเข้าไปหางานทำ ในเมืองใหญ่ในช่วงนอกฤดูปลูก ซึ่งความเข้าใจในสาเหตุของการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของมนุษย์จะช่วยให้ เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการจัดการเมือง ด้านการจัดการการเคหะของทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งในด้านการกระจายความเจริญไปยังส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น (Portes, 1997, p. 799)

รูปแบบการย้ายถิ่นของมนุษย์สามารถจำแนกเป็นการย้ายถิ่นแบบถาวร (Permanent migration) ซึ่งผู้ย้ายถิ่น จะมีการเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่ตามทะเบียนราษฎรของตนจากที่อยู่เดิมไปสู่ถิ่นที่อยู่ใหม่ และการย้ายถิ่นแบบชั่วคราว (Temporary migration) ซึ่งผู้ย้ายถิ่นจะเคลื่อนย้ายจากถิ่นที่ตนเองมีชื่ออยู่ตามทะเบียนราษฎร ไปสู่ถิ่นที่อยู่ใหม่ ที่ตนเองไม่มีชื่ออยู่ตามทะเบียนราษฎร (Non-registered population) ซึ่งคนกลุ่มนี้จะถูกเรียกว่า “ประชากรแฝง” (Floating population) (Bilsborrow, 2016, p. 113) โดยการนิยามความหมายของประชากรแฝงนั้นจะใช้ “ระยะเวลาการอยู่อาศัย” (Duration of residence) เป็นตัวแปรสำคัญในการนิยามความหมาย ทั้งนี้หากนิยาม ความหมายของประชากรแฝงด้วยระยะเวลาการอยู่อาศัยที่สั้นมากขึ้น ประชากรแฝงตามคำนิยามจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ตามไปด้วย (Goodkind & West, 2002, pp. 2238-2239) ตัวอย่างเช่นองค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1970, p. 15) ได้กำหนดระยะเวลาการอยู่อาศัยของผู้ย้ายถิ่น เช่น น้อยกว่า 1 ปี, ระหว่าง 1 ปี แต่น้อยกว่า 5 ปี, 5 ปี

แต่น้อยกว่า 10 ปี, และ 10 ปีขึ้นไป เป็นต้น ซึ่งทำให้การกำหนดระยะเวลาการอยู่อาศัยดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับการคุ้มครอง (Coverage) ชนิดของประชากรชาวต่างชาติ เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ทำงานไป-กลับเป็นประจำ แรงงานตามฤดูกาล ผู้ย้ายถิ่นที่ตั้งรกรากในถิ่นที่อยู่ซึ่งตนเองไม่มีชื่ออยู่ตามทะเบียนราษฎรในพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น (United Nations, 1992, p. 3)

ปัจจุบันประชากรแฝงถือเป็นปัญหาสำคัญในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก กรณีของประเทศไทยประชากรแฝงได้สร้างภาระให้แก่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการแบกรับภาระด้านการจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีหลายจังหวัดของประเทศไทยที่กำลังประสบกับปัญหาประชากรแฝงอย่างรุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญขนาดใหญ่ อาทิ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เป็นต้น กรณีของกรุงเทพมหานครนั้นกำลังเผชิญกับปัญหาประชากรแฝงที่มีจำนวนถึงกว่า 3 ล้านคน ส่วนในจังหวัดระยองมีการประมาณการว่าจำนวนประชากรแฝงอาจมากถึงกว่า 1 ล้านคน และจำนวนประชากรแฝงในจังหวัดยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามปริมาณความต้องการการจ้างงานในพื้นที่ (Sintarako, Chaiyart, & Khunkha, 2020, p. 121) โดยชลบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้ประสบกับปัญหาประชากรแฝงอย่างรุนแรง ซึ่งจากการประมาณการคาดว่าจะมีจำนวนประชากรแฝงทั้งจังหวัดมากกว่า 1 ล้านคน โดยนอกจากส่วนหนึ่งของประชากรแฝงจะกระจายตัวอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ แล้ว ในเขตเมืองพัทยาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เป็นแหล่งของประชากรแฝงจำนวนมาก โดยจากการสำรวจของเมืองพัทยาในปี พ.ศ. 2563 พบว่า มีสถานประกอบการ หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจที่มีประชากรแฝงทำงานอยู่จำนวนทั้งสิ้น 6,233 แห่ง หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 7 (ร้อยละ 17.81) ของสถานประกอบการ หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจทั้งหมดในเขตเมืองพัทยา โดยมีจำนวนประชากรแฝงทั้งสิ้น 246,240 คน ซึ่งแม้ว่าจำนวนประชากรแฝงจะลดลงไปจากเดิมมาก แต่จากการศึกษาพบว่า เมื่อสถานการณ์กลับสู่ภาวะปกติ จะมีประชากรแฝงที่มีการคาดการณ์ว่าจะกลับเข้ามาทำงาน/ประกอบอาชีพในเขตเมืองพัทยาเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าของจำนวนประชากรแฝงในปัจจุบัน นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า มีแนวโน้มค่อนข้างสูงที่ประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยากลุ่มที่ทำการศึกษามาก่อนจะย้ายถิ่นแบบถาวร (Krivart et al., 2020, p. Kor) ซึ่งที่ผ่านมาประชากรแฝงได้ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดบริการสาธารณะของเมืองพัทยาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการจราจร และบริการสาธารณะพื้นฐาน อาทิ น้ำประปา การกำจัดขยะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเคลื่อนย้ายและการย้ายถิ่นของประชากรอย่างรวดเร็วกำลังลดลง ความแตกต่างทางระบาดวิทยาของโรคติดเชื้อระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การเคลื่อนย้ายและการย้ายถิ่นฐานของประชากรระหว่างสถานที่ที่ความชุกและอุบัติการณ์ของการติดเชื้อแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ก่อให้เกิดความท้าทายทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Gushulak & MacPherson, 2000, p. 776) แต่ด้วยสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรแฝงกลุ่มที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร และสถานบันเทิง กลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัดมากถึงกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรแฝงทั้งหมด ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่ารูปแบบและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะเป็นอย่างไร เนื่องจากปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานของประชากรแฝงดังกล่าว จะมีผลต่อการวางแผนจัดบริการสาธารณะของเมืองพัทยาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมไปถึงการกำหนดนโยบายของเมืองพัทยาเกี่ยวกับประชากรแฝง เพื่อประโยชน์ต่อการได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมจากรัฐบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบจำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษารูปแบบและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

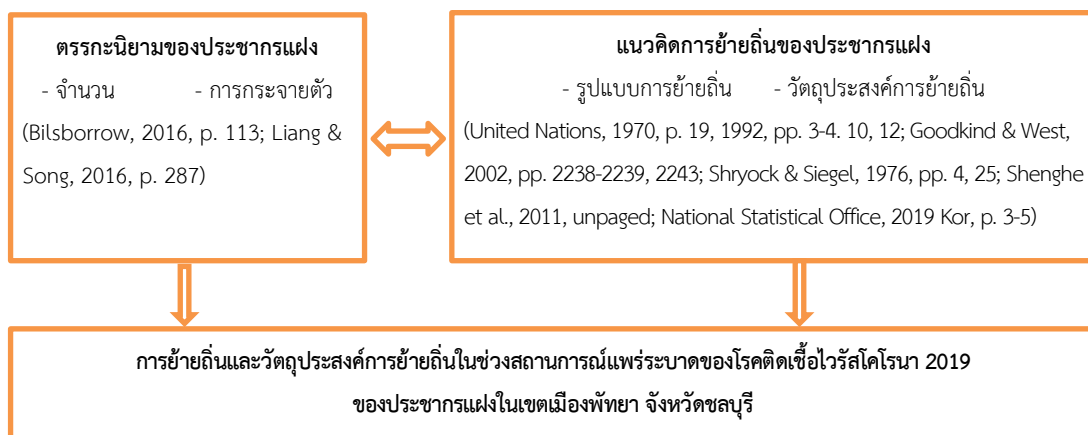
ประโยชน์การวิจัย

1. ได้ข้อมูลจำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและแผนการจัดบริการสาธารณะของเมืองพัทยา
2. ได้ข้อมูลรูปแบบการย้ายถิ่น และวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเมืองพัทยา รวมทั้งมาตรการบริหารงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชากรแฝง
3. เมืองพัทยาสามารถนำข้อมูลประชากรแฝงที่เป็นปัจจุบันมาใช้ในการจัดทำและขับเคลื่อนแผนพัฒนา และโครงการที่เกี่ยวข้องไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นตรรกะของนิยามประชากรแฝง ด้วยการนิยามผ่านการพิจารณาสถานะทางกฎหมายของการอยู่อาศัย แบ่งเป็น บุคคลที่พักอาศัยอย่างถูกกฎหมายตามถิ่นที่อยู่ในทะเบียนราษฎร และบุคคลที่เคลื่อนย้ายจากถิ่นที่อยู่ตามกฎหมาย ไปสู่ถิ่นที่อยู่อื่นที่ตนอาศัยและใช้ชีวิตอยู่จริง (Bilsborrow, 2016, p. 113) ซึ่ง Liang and Song (2016, p. 287) ได้กำหนดเกณฑ์ในการนิยามประชากรแฝง ได้แก่ 1) สถานะทางกฎหมายของการอยู่อาศัย 2) ระยะเวลาการอยู่อาศัย 3) หน่วยทางภูมิศาสตร์ และ 4) ประเภทประชากรแฝง ประเด็นต่อมาคือ แหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาประชากรแฝง ได้แก่ 1) สำมะโนประชากร ถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมมากที่สุดในการนับจำนวนประชากรที่อาศัย ณ ที่อยู่ปัจจุบัน ณ วันสำมะโนประชากร โดยหลักการของการทำสำมะโนคือการแจงนับประชากรทั้งหมดในเวลาเดียวกัน โดยนับเป็นเดือนแห่งการสำรวจแจงนับสำมะโนประชากร 2) ระบบทะเบียนราษฎร สามารถนำเสนอข้อมูลการย้ายถิ่นรายปีในทุกพื้นที่การปกครอง โดยจำแนกประชากรผู้ย้ายถิ่นตามอายุและเพศได้ และ 3) การสำรวจ สามารถถามคำถามที่เจาะลึกได้หลายข้อเกี่ยวกับการย้ายถิ่น และลดต้นทุนในการดำเนินการศึกษาลงได้ ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูล การลงรหัส การวิเคราะห์ ประมวลผล และการเผยแพร่ผลการศึกษา ซึ่งบุคคลที่เข้าข่ายการแจงนับได้ อาทิ ผู้ที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนส่วนบุคคล ตัวอย่างและผู้ที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างในครัวเรือนกลุ่มบุคคล (United Nations, 1992, pp. 3-4; Goodkind & West, 2002, p. 2243; National Statistical Office, 2019Kor, p. 3-5) และประเด็นสุดท้ายคือ วิธีการคาดประมาณการจำนวนประชากรแฝง จำเป็นต้องดำเนินการผ่านการคาดประมาณการย้ายถิ่นเข้า (In-migration) และการย้ายถิ่นออก (Out-migration) ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งผลรวมเรียกว่า “การย้ายถิ่นมวลรวม (Gross migration)” ถือว่าเป็นดัชนีบอกขนาดของการแฝงตัวของประชากรในพื้นที่นั้น ขณะที่ความแตกต่างระหว่างจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าและผู้ย้ายถิ่นออกรวมกันเรียกว่า “การย้ายถิ่นสุทธิ (Net migration)” ถือเป็นดัชนีบอกทิศทางการย้ายถิ่นของประชากรในพื้นที่นั้น (Migration direction) ซึ่งการย้ายถิ่นสุทธิอาจมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้ (Shenghe et al., 2011, unpagged) ประกอบด้วย

วิธีการทางตรง (Direct methods) โดยใช้ช่วงการย้ายถิ่นแบบกำหนดจุดเวลาในอดีต คือ จำนวนประชากรแฝงหรือผู้ย้ายถิ่น จะผกผันและแตกต่างกันตามความยาวของการกำหนดช่วงการย้ายถิ่น (Length of the migration interval) และการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ถิ่นต้นทางร่วมกับระยะเวลาการอยู่อาศัย สามารถให้สารสนเทศที่สำคัญเกี่ยวกับ กระแสการย้ายถิ่น (Migration streams) ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับถิ่นต้นทาง ถิ่นปลายทาง จำนวนการย้ายถิ่นสุทธิ และจำนวนการย้ายถิ่นมวลรวม ตามลำดับ (United Nations, 1970, p. 19, 1992, pp. 10, 12; Goodkind & West, 2002, pp. 2238-2239) และวิธีการทางอ้อม ได้แก่ การคาดประมาณประชากรแฝงผ่านการคาดประมาณ การย้ายถิ่นสุทธิอยู่บนฐานคติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรตามสมการสมดุลทางประชากร (Balancing equations) โดยมีกระบวนการวิเคราะห์จำนวนประชากรหรือองค์ประกอบของประชากร โดยเฉพาะเพศและอายุ ตามแหล่งข้อมูลสำมะโนประชากร 2 ช่วงเวลา ประกอบกับแหล่งข้อมูลทางสถิติ สาธารณสุข โดยเฉพาะจำนวนการเกิด จำนวนการตาย เป็นต้น และเทคนิคการใช้อัตราการอยู่รอด (Survival ratio method) คือการใช้ความน่าจะเป็นของการอยู่รอด (Survivorship probabilities) โดยอาศัยข้อมูลดิบในการคำนวณ 2 ประเภท ได้แก่ จำนวนประชากร จากการแจงนับสำมะโนประชากร/สำรวจ จำแนกตามเพศและอายุใน 2 คาบเวลา และอัตราการอยู่รอด จำแนกตามอายุและเพศ ตามลำดับ (Shryock & Siegel, 1976, pp. 4, 25)

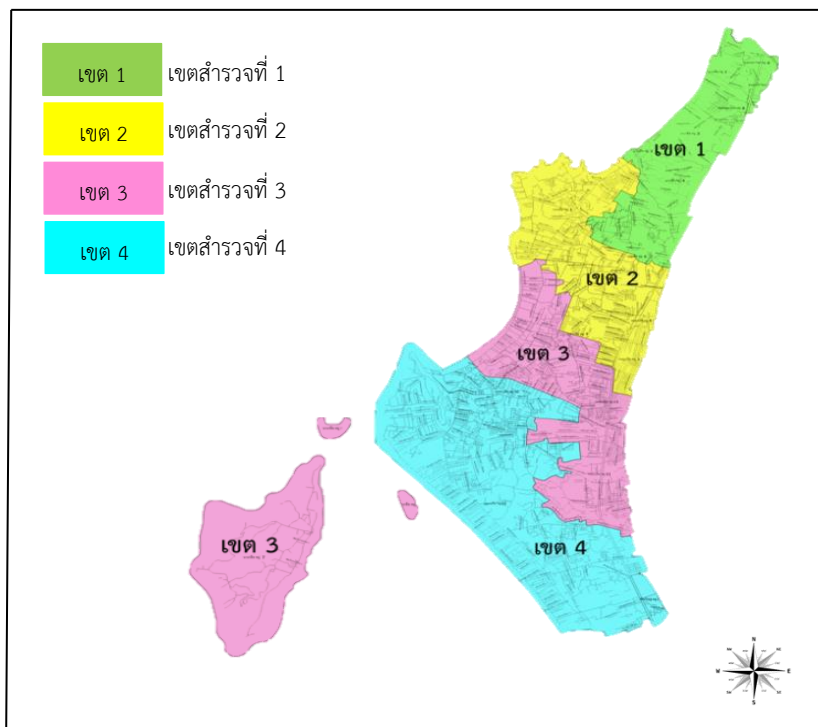
ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ในการสำรวจประชากรแฝง ด้วยวิธีการสำมะโนประชากร (Census) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

ทีมผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา จำนวน 4 เขตเลือกตั้ง (Government Gazette, 2012, pp. 31-33) แสดงดังภาพ 2

ภาพ 2 พื้นที่ศึกษาประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการศึกษา เป็นกลุ่มประชากรที่มีถิ่นอาศัยอยู่เป็นประจำ แต่ไม่มีรายชื่อในทะเบียนราษฎร (De facto resident/Non-registered resident) กำหนดกลุ่มประชากรแฝง เป็นกลุ่มที่มีระยะเวลาในการพักอาศัยต่อเนื่องตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป และทำงานอยู่ในสถานประกอบการ/หน่วยงาน 6 ประเภท ประกอบด้วย 1) ศูนย์การค้าและห้างสรรพสินค้า 2) โรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮาส์ 3) ร้านนวดและสปา 4) โรงเรียนและวิทยาลัย 5) หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ และ 6) สถานประกอบการขนาดเล็ก ในพื้นที่เมืองพัทยาหรือบริเวณใกล้เคียงเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากทีมผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งมีข้อคำถามที่เป็นแบบปลายปิด (Closed-ended questions) ข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended questions) และข้อคำถามแบบกึ่งเปิดกึ่งปิด (Semi-closed ended questions) จำนวน 2 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับสถานประกอบการ หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ และชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับโรงเรียนและวิทยาลัย ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้คำแนะนำ คณะผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรแฝงในเขตเทศบาลเมืองศรีราชา อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient : α) พิจารณาจากเกณฑ์การประเมินค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.70 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้ (Cronbach, 1990, p. 204) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.89 และ 0.82 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทีมผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามทำการสำรวจและสอบถามประชากรแฝงในพื้นที่เมืองพัทยาและบริเวณใกล้เคียงเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในช่วงระหว่างเดือนเมษายน 2565 ถึงเดือนสิงหาคม 2565 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 5 เดือน

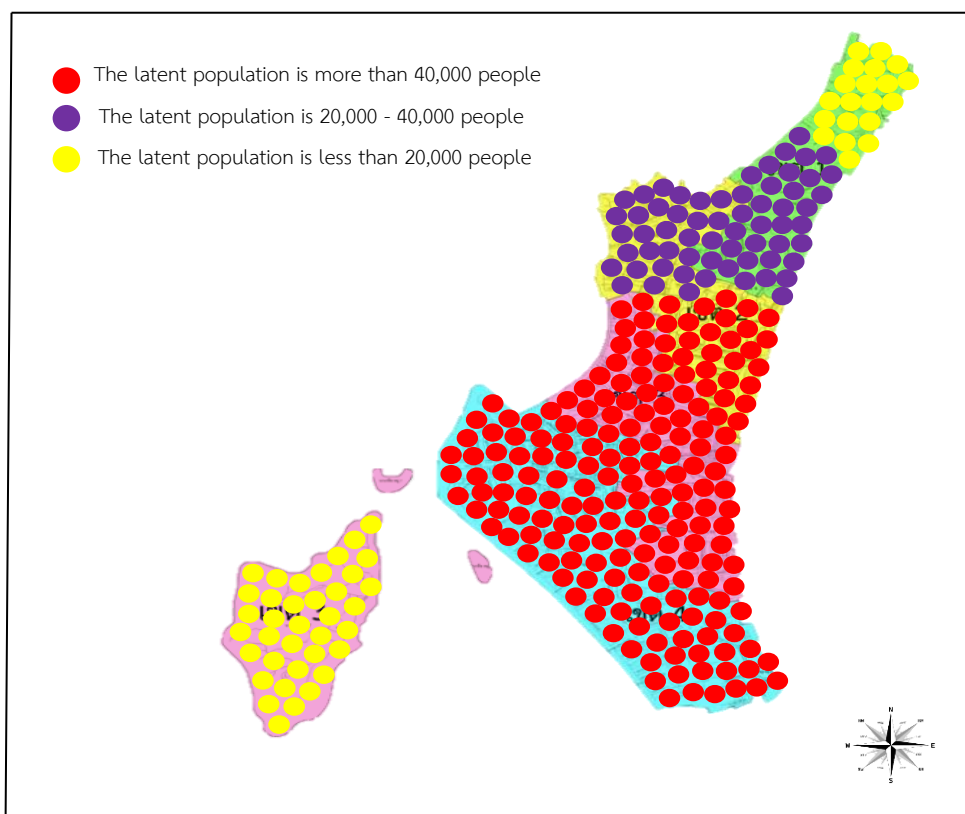
การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจำนวน การกระจายตัวของประชากรแฝง รูปแบบการย้ายถิ่น และวัตถุประสงค์การย้ายถิ่น นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และแผนที่แสดงจำนวนและการกระจายตัว (Krivart, 2021, pp. 29-31)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบจำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และในปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

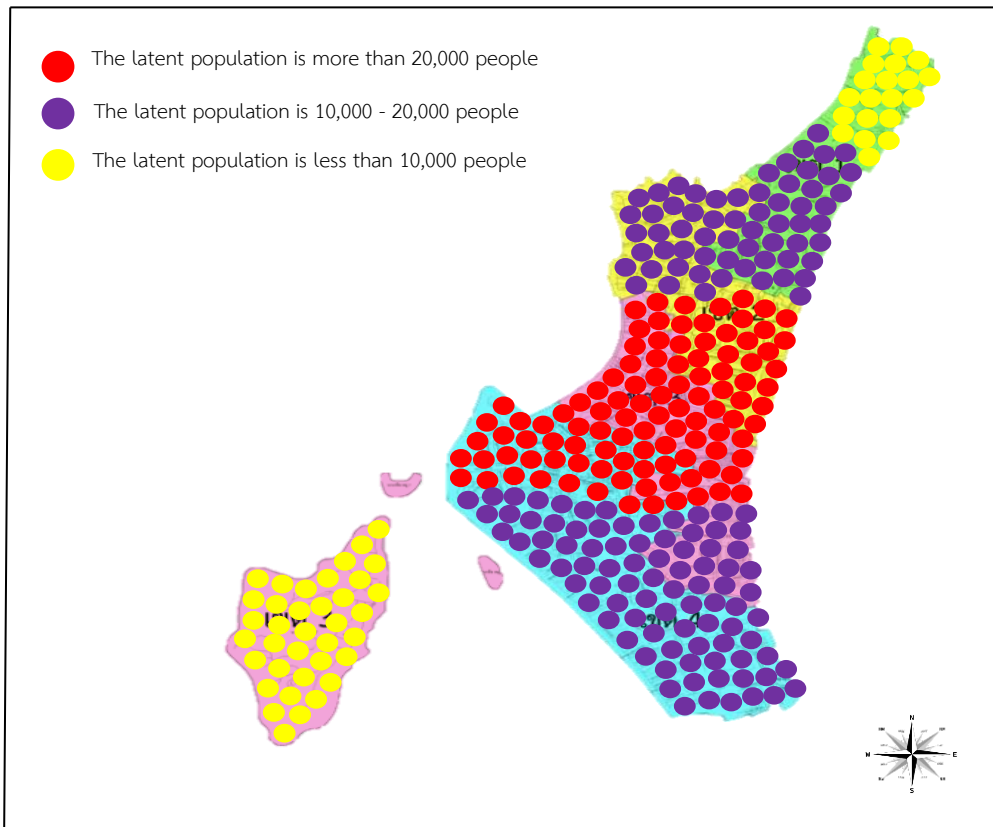
1. จำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ภาพ 3 จำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงช่วงเวลากลางวัน ช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

จากภาพ 3 พบว่า มีสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่มีประชากรแฝงทำงานอยู่ หรือเคยมีประชากรแฝงทำงานอยู่จำนวนทั้งสิ้น 6,233 แห่ง หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 6 (ร้อยละ 17.81) ของจำนวนสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐทั้งหมด จำนวนประชากรแฝงช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 445,081 คน โดยมีการกระจายตัวอยู่มากที่สุดในพื้นที่เขตสำรวจที่ 3 ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงแรมและที่พักประเภทอื่น ๆ รวมทั้งสถานบันเทิง และสถานบริการต่าง ๆ รองลงไปคือ พื้นที่เขตสำรวจที่ 4 ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงแรมขนาดใหญ่และสถานบริการต่าง ๆ อาทิ ร้านอาหาร ร้านนวดนวดและสปา เป็นต้น

2. จำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝงในปัจจุบัน

ภาพ 4 จำนวน และการกระจายตัวของประชากรแฝง ในปัจจุบัน

จากภาพ 4 พบว่า จากสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่เคยมีประชากรแฝงทำงานอยู่จำนวนทั้งสิ้น 6,233 แห่ง พบว่า ปัจจุบันมีสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่ยังมีประชากรแฝงเหลือทำงานอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 4,714 แห่ง หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 7.5 (ร้อยละ 13.47) ของจำนวนสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐทั้งหมด ซึ่งประชากรแฝงในปัจจุบันมีจำนวนเท่ากับ 246,240 คน การกระจายตัวของประชากรแฝงพบมากที่สุดในพื้นที่เขตสำรวจที่ 2 ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในศูนย์การค้าและห้างสรรพสินค้า และหน่วยงานภาครัฐ รองลงไปคือ พื้นที่เขตสำรวจที่ 4 ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์ และสถานบริการต่าง ๆ ที่ยังเปิดให้บริการอยู่ในปัจจุบัน

ผลการศึกษารูปแบบและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า มีประชากรแฝงประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรทั้งหมดในช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้มีการย้ายถิ่นออกจากเมืองพัทยากลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัด เนื่องจากสถานประกอบการหลายแห่งที่เป็นแหล่งจ้างงานของประชากรแฝงได้ปิดตัวลงจากผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ประชากรแฝงจำนวนมากต้องตกงาน แต่สถานการณ์การย้ายถิ่นฐานออกจากเมืองพัทยาของประชากรแฝงได้เริ่มชะลอตัวลงในช่วงปลายปี 2564 ทั้งนี้ หากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 เริ่มผ่อนคลายนลง กลุ่มนายจ้างที่มีการจ้างงานประชากรแฝงหรือเคยมีการจ้างงานประชากรแฝง คาดว่าจะมีจำนวนประชากรแฝงที่ย้ายกลับเข้ามาในเมืองพัทยา เพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัวของจำนวนประชากรแฝงในปัจจุบัน หรืออาจมีจำนวนมากกว่านั้น ซึ่งจะทำให้ประชากรแฝงกลับไปมีจำนวนใกล้เคียงกับช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 500,000 คน

2. วัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ประชากรแฝงกลุ่มใหญ่ที่มีการย้ายถิ่นออกจากเมืองพัทยา (ร้อยละ 78.72) มีวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นกลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัดเป็นการชั่วคราว เพื่อรอสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผ่อนคลายลง และจะกลับเข้ามาทำงานในสถานประกอบการเดิมที่ปิดตัวลงเป็นการชั่วคราวหรือมีการลดจำนวนการจ้างงานลงบางส่วน (ร้อยละ 35.45) แต่อีกส่วนหนึ่งคาดว่าจะกลับเข้ามาทำงานในสถานประกอบการแห่งใหม่ในเขตเมืองพัทยา หรือในเขตเมืองขนาดใหญ่/เมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ (ร้อยละ 24.68) ส่วนประชากรแฝงในส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 18.59) ยังไม่ได้มีแผนในเรื่องนี้ นอกจากนี้ยังมีประชากรแฝงอีกกลุ่มหนึ่ง (ร้อยละ 21.28) ที่มีการย้ายถิ่นออกจากเมืองพัทยาสู่แหล่งงานอื่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจังหวัดขนาดใหญ่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งประชากรแฝงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย อาทิ ร้านเสริมสวย แผงขายสินค้าในตลาดสด/ตลาดนัด เป็นต้น

อภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาจำนวนประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยาในปัจจุบัน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระดับที่ใกล้เคียงกับในช่วงก่อนสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ในอนาคตเมืองพัทยาจะต้องรับภาระในการจัดการปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากประชากรแฝงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมจากรัฐบาล เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้ไม่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎรในเขตเมืองพัทยา ซึ่งเมื่อประชากรแฝงเหล่านี้เพิ่มขึ้น จะทำให้ประชากรเดิมที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เข้าถึงการบริการจากภาครัฐได้น้อยลง เพราะมีประชากรที่อาศัยอยู่มากกว่าที่สามารถให้บริการได้ เช่น การบริการด้านสาธารณสุข โภค การรักษาพยาบาล อีกทั้งการมีประชากรแฝงอาศัยอยู่ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดความแออัด มลภาวะต่างๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย (National Statistical Office, 2020, p. 21) และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งของประชากรแฝงอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นในทางบวกหรือทางลบซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ประชาชนในเขตพื้นที่ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการ ด้านสาธารณสุขโภชนาการพื้นฐานและด้านกฎหมายแรงงาน (Doungsuwan, 2017, p. 5) ดังเช่นในการวิจัยของ Chowdhury et al. (2021, p. 2) ได้ทำการประเมินการสร้างความเสียหายด้านการดูแลสุขภาพในช่วงการระบาดของ COVID-19 ในบังกลาเทศ พบว่าของเสียที่เกิดขึ้นจากการระบาดของ COVID-19 ก่อให้เกิดภัยคุกคาม

ที่ร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยรวม การจัดการของเสียเหล่านี้อย่างไม่เหมาะสมจะเพิ่มโอกาสในการแพร่เชื้อในอนาคต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการทันทีจากหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อลดปริมาณการสร้างของเสียและให้แน่ใจว่ามีการกำจัดของเสียเหล่านี้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่มีรายได้น้อยและประเทศกำลังพัฒนาในการจัดการขยะมูลฝอย ยิ่งไปกว่านั้นผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของราชินี ประดับ (Pradup, 2020, online) ในโครงการพัฒนาข้อเสนอแนะและขับเคลื่อนการเข้าถึงสิทธิสาธารณสุขของกลุ่มประชากรแฝงในเขตเมือง ที่พบว่า สถิติข้อมูลจำนวนประชากรแฝงยังมีความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่รุนแรง การขาดมาตรการที่ชัดเจนในการติดตามและประเมินประชากรแฝง

รูปแบบการย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ การย้ายถิ่นออกจากเมืองพัทยา ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้สถานประกอบการหลายแห่งในเขตเมืองพัทยาได้ปิดกิจการลงหรือลดจำนวนการจ้างงานลงจากเดิมเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชากรแฝงที่เดินทางเข้ามาทำงานต้องประสบปัญหารายได้ลดลงหรือขาดรายได้ จึงจำเป็นต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อลดค่าใช้จ่าย โดยกลุ่มประชากรแฝงที่ยังเหลืออยู่ในเขตเมืองพัทยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและอาชีพค้าขาย เมื่อสถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติประชากรแฝงส่วนใหญ่น่าจะเป็นกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปในสถานประกอบการประเภทธุรกิจท่องเที่ยว การค้า และบริการที่กลับมาเปิดให้บริการใหม่แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในการศึกษาของ Lee et al. (2017, p. 1) พบว่า รูปแบบการเคลื่อนย้ายประชากรแฝงสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบประชากรแฝงเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาชั่วโมงการทำงาน แต่จะลดลงในช่วงเวลานอกชั่วโมงการทำงาน รูปแบบจำนวนประชากรแฝงจะลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่อยู่อาศัยเป็นประจำในเขตการปกครองนั้น ๆ เนื่องจากเขตการปกครองเหล่านี้เป็นย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยประจำของประชากรแฝงที่เข้าไปทำงานในย่านธุรกิจการค้า และรูปแบบประชากรแฝงที่ไหลเข้า-ไหลออก ไม่มีความแน่นอนหรือไม่คงที่ แตกต่างกันไปในแต่ละชั่วโมง ไม่คงที่แน่นอนและไม่เป็นแบบแผน สำหรับการศึกษาของวรรณภา สิริศิริ (Leerasiri, 2019, p. 1) พบว่าแรงงานเมียนมายังไม่มีความต้องการที่จะย้ายถิ่นฐานกลับในเวลาอันใกล้ (1-2 ปี) โดยมีเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ สถานการณ์ในประเทศเมียนมาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมยังไม่ดี และโอกาสในการจ้างงานและโอกาสทางด้านรายได้ด้อยกว่าโอกาสในประเทศไทย และยังต้องการที่จะสะสมทุนทรัพย์และทุนทางความรู้เพื่อกลับไปประกอบอาชีพในเมียนมา ประการที่สองคือ การได้รับสวัสดิการทั้งของตนเองและครอบครัวโดยเฉพาะการศึกษาของบุตรหลานทำให้ยังไม่ต้องการที่จะย้ายถิ่นฐานกลับ

วัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ การย้ายถิ่นกลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัดเป็นการชั่วคราว เพื่อรอสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผ่อนคลายลง และจะกลับเข้ามาทำงานใหม่ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีประเด็นสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติกรณ ไตรเดช, นิสากร กล้านรงค์, และวรารณ ทนงค์ดี (Traidet, Klanarong, & Thanongsak, 2021, pp. 622-629) เรื่อง ผลกระทบของสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการปรับตัวของแรงงานย้ายถิ่นกลับระหว่างประเทศในพื้นที่เกาะบริเวณชายแดนประเทศไทยและมาเลเซีย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ที่พบว่า ประชากรแฝงที่เดินทางไปทำงานในพื้นที่ของตำบลปู ตำบลตันหยงโป ตำบลมะลิ ตำบลเจ๊ะบิลัง และตำบลเกาะสาหร่าย ประเทศมาเลเซีย ต้องย้ายถิ่นออกกลับประเทศไทย เนื่องจากมาตรการที่บังคับให้ทุกคนอยู่ในบ้านและปิดกิจการต่าง ๆ ทำให้ประชากรแฝงไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ จึงเดินทางกลับประเทศไทย แต่หากสถานการณ์ดีขึ้นแรงงานกลุ่มดังกล่าวก็จะกลับไปทำงานในประเทศมาเลเซียอีก และการศึกษาของสาวณี จันทะพงษ์, วิศ ทัศนสุนทรวงศ์

(Chanthaphong & Tassanoonthomwong, 2021, online) เรื่อง แรงงานคืนถิ่นหลังโควิด 19 จุดเปลี่ยนภาคเกษตรไทย และแรงกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค: ข้อมูลจาก Mobile Big Data ที่พบว่า แรงงานย้ายคืนถิ่นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มรายได้น้อย ลูกจ้างรายวัน ทำงานในภาคบริการ โรงแรมและภัตตาคาร ที่ถูกเลิกจ้าง ถูกลดชั่วโมงทำงาน ขาดรายได้และไม่สามารถแบกรับค่าครองชีพในเมืองใหญ่ได้ จึงตัดสินใจกลับภูมิลำเนาบ้านเกิดของตนเองเพื่อความอยู่รอด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมการย้ายถิ่นของประชากรแฝงเข้าสู่ทะเบียนราษฎรในพื้นที่เมืองพัทยา โดยเมืองพัทยากำหนดและขับเคลื่อนนโยบายการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการจูงใจในการย้ายทะเบียนราษฎรเข้าสู่พื้นที่เมืองพัทยาให้แก่ประชากรแฝงและผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานกลุ่มประชากรแฝง

2. เร่งจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะของเมืองพัทยา และพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ภายใต้ข้อมูลจำนวนผู้รับบริการที่แท้จริงซึ่งประกอบด้วย ประชากรในพื้นที่ ประชากรแฝง และนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เร่งแก้ไขปัญหา และจัดระบบการจราจรอันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของประชากรแฝงจำนวนมากเพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่เมืองพัทยาในช่วงเช้า และเดินทางกลับสู่พื้นที่พักอาศัยที่อยู่บริเวณโดยรอบเมืองพัทยาในช่วงเย็น โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1.1 ระยะสั้น เมืองพัทยาคควรจัดระบบการจราจรในช่วงเวลาเช้าและช่วงเวลาเย็นในเส้นทางถนนสุขุมวิท และถนนที่เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างด้านฝั่งตะวันออกกับฝั่งตะวันตกของถนนสุขุมวิท ให้เหมาะสมกับปริมาณการจราจรในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้การจราจรมีความคล่องตัว (Traffic flow)

1.2 ระยะกลาง เมืองพัทยาคควรวางแผนสร้างสะพานเชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออกกับฝั่งตะวันตกของถนนสุขุมวิท ทั้งในบริเวณพัทยาเหนือ พัทยากลาง และพัทยาใต้ เพื่อให้ยวดยานจำนวนมากจากทั้ง 2 ฝั่งสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก

1.3 ระยะยาว เมืองพัทยาคควรเร่งศึกษาความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการนำเอาระบบขนส่งมวลชนเข้ามาให้บริการในพื้นที่เมืองพัทยา

2. การเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและเยียวยาผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้แก่ทั้งประชากรในพื้นที่และประชากรแฝง

3. การป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมอันเป็นผลมาจากการมีประชากรแฝงทั้งชาวไทยและต่างชาติจำนวนมากเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ ด้วยการแสวงหาความร่วมมือจากคณะกรรมการชุมชนในทุกชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อร่วมกันในการแสวงหาแนวทางและร่วมกันขับเคลื่อนมาตรการเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม

เอกสารอ้างอิง

Beaujeau-Garnier, J. (1966). *Geography of Population*. London : Longman.

Bilsborrow, R. E. (2016). Concept, Definition and Data Collection Approaches. In M. J. White (Ed.). *International Handbook of Migration and Population Distribution* (pp. 109-156). doi: 10.1007/978-94-017-7282-2

- Chanthaphong, S., & Tassanoonthornwong, W. (2021). *Workers returned to the post-Covic 19, turning points in the Thai agricultural sector and accelerating the spread of prosperity to the region: data from Mobile Big Data*. Retrieved May 19, 2022, from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_27Apr2021.pdf (In Thai)
- Chowdhury, T., Chowduhury, H., Rahman, Md. S., Hossain, N., Ahmed, A., & Sait, S. M. (2021). Estimation of the Healthcare Waste Generation During COVID-19 Pandemic in Bangladesh. *Science of the Total Environment*, 811, 1-32. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.152295>
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York : Harper Collins.
- Doungsuwan, N. (2017). *Quality management in work life of non-registered population in the municipality of Nongpakhrang Muang District, Chiang Mai*. Thesis, Master of Business Administration Program in Faculty of Business Administration, Payap University, Chiang Mai. (In Thai)
- Goodkind, D., & West, L. A. (2002). China's Floating Population: Definitions, Data and Recent Findings. *Urban Studies*, 39(12), 2237-2250.
- Government Gazette. (2012). *Announcement of the Election Commission Regarding the electoral division of Pattaya City Council Zoning*. V. 129, Chapter 41 Kor. (In Thai)
- Gushulak, B. D., & MacPheson, D. W. (2000). Population Mobility and Infectious Diseases: The Diminishing Impact of Classical Infectious Diseases and New Approaches for the 21st Century. *Clinical Infectious Deiseases*, 31, 776-780.
- Krivart, K. (2021). *The Data Analysis of Public Administraton* (4th ed.). Bangkok : Sak-set. (In Thai)
- Krivart, K., Sueaprasert, C., Thananchayakul, T., Phanthang, C., & Sookhom, A. (2020). *Project for survey and analysis of general data, number, distribution and migration objectives of the latent population in Pattaya City, to be used to determine the guidelines for planning the development of Pattaya City, Phase 1*. Research Report. Chonburi : N. P. (In Thai)
- Lee, G. W., Lee, Y. J., Kim, Y. E., Hong, S. H., Kim, S. H., Kim, J. S., Lee, J. T., Shin, D. C., and Lim, Y. W. (2017). The study to estimate the floating population in Seoul, Korea. *Environmental Health and Toxicology*, 32(2), 1-5.
- Leerasiri, W. (2019). Tendency for Return Migration of Migrant Workers after Myanmar Reform. *Political Science and Public Administration Journal*, 11(1), 1-34. (In Thai)
- Liang, Z., & Song, Q. (2016). Migration in China. In M. J. White (Ed.). *International Handbook of Migration and Population Distribution* (pp. 285-309). doi: 10.1007/978-94-017-7282-2
- Lowry, I. S. (1966). *Migration and Metropolitan Growth: Two Analytical Models*. San Francisco: Chandler.
- National Statistical Office. (2019 Kor). *Migration Survey 2018*. Bangkok : National Statistical Office, Office of National Digital Economy and Society Commission. (In Thai)
- National Statistical Office. (2019 Kor). *Summary the latent population in Thailand 2020*. Bangkok : National Statistical Office, Office of National Digital Economy and Society Commission. (In Thai)

- Portes, A. (1997). Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities. *IMR: The International Migration Review*, 31(4), 799-825.
- Pradup, R. (2020). *Projects for developing proposals and driving access to public health rights of latent populations in urban area*. Retrieved May 19, 2021, from <https://prachatai.com/journal/2020/02/86277> (In Thai)
- Shenghe, L., Zhang, H., Yu, D., & Yingjie, W. (2011). The regional types of China's floating population: Identification methods and spatial patterns. *Journal of Geographical Sciences*, 21(2), 35-48. Retrieved May 19, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/251272660_The_regional_types_of_China's_floating_population_Identification_methods_and_spatial_patterns
- Shryock, H. S., & Siegel, J. S. (1976). *The Methods and Materials of Demography* (Condensed Edition). New York: Academic Press.
- Sintarako, A., Chaiyarit, A., & Khunkha, N. (2020). The Impacts and Problem Solving Guidelines on Non-registered Population of Local Administrative Organization: A Case Study of Theppharat Sub-district Municipality, Ban Pho District, Chachoengsao Province. *Ratchaphruek Journal*, 18(2), 119-127. (In Thai).
- Traidet, K., Klanarong, N., & Thanongsak, W. (2021). Impact of the situation Covid -19 and adaptation of international returning migrants in border island areas of Thailand and Malaysia, Mueang district, Satun province. In *The 31st Thaksin University National Academic Conference 2021* (pp. 622-629). Songkla : Thaksin University. (In Thai)
- United Nations. (1970). *Manual VI Methods of Measuring Internal Migration*. New York : Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
- United Nations. (1992). *Preparing Migration Data for Subnational Population Projections*. New York : Department of Economic and Social Affairs, United Nations.

ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

THE EFFECTS OF USING LEARNING ACTIVITIES PACKAGE ON ENERGY ON OUR EARTH TO ENHANCE LEARNING ACHIEVEMENT OBSERVATION SKILLS AND CLASSIFICATION SKILLS OF 3rd GRADE STUDENTS UNDER THE COVID-19 SITUATION

ซูไฮลา เกาเน¹, โรซวรรณา เซฟโฆลาม^{2*}, ลุตฟิยะห์ แซเซ็ง³
Suhaila Kohnae¹, Roswanna Saffkolam^{2*}, Lutfiyah Sekseng³

¹นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, จังหวัดยะลา,
95000, ประเทศไทย

¹Bachelor Student, General Science Program, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, Yala Province,
95000, Thailand

²อาจารย์ ดร. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, จังหวัดยะลา, 95000, ประเทศไทย

^{2*}Lecturer Dr., General Science Program, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, Yala Province,
95000, Thailand

³อาจารย์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, จังหวัดยะลา, 95000, ประเทศไทย

³Lecturer, General Science Program, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, Yala Province,
95000, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{2*}roswanna.s@yru.ac.th

รับบทความ : 2 พฤศจิกายน 2565 / ปรับแก้ไข : 27 ธันวาคม 2565 / ตอรับบทความ : 19 มกราคม 2566

Received : 2 November 2022 / Revised : 27 December 2022 / Accepted : 19 January 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.2

ABSTRACT

The purpose of this research was to create and find the efficiency of the learning activity package on energy on our planet to attain the efficiency of 80/80, and compare the learning achievement, observation skills, and classification skills of students before and after learning by using the learning activity package. The target groups selected for purposive sampling were thirteen 3rd-grade students. The research instruments included 1) the learning activity package on energy on our planet, 2) the learning achievement test which has a discrimination between 0.20-0.50, and 3) the observation skills and classification skills test which has a discrimination between 0.39-0.75. Data were collected according to the learning and pretest-posttest. The statistic used in the research were percentage, mean, standard deviation, and dependent samples t-test. The research findings were as follows; 1) The learning activity package's energy efficiency on our planet is 93.08/83.08, which is greater than the minimum need, 2) Students' mean learning achievement score was considerably greater after using the learning activity package than it was before learning at a.05 level of significance., and 3) After learning by using the learning activity package, students' mean score of observation skills and classification skills was higher than before learning significantly at a .05 level of significance. The results of the research indicated that there is learning management using the learning activity package in learning unit of science subject during the COVID-19 situation.

Keywords : Learning activity package, Learning achievement, Observation skills, Classification skills

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อน

และหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทำการเลือกแบบเจาะจงเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.50 และ 3) แบบวัดทักษะการสังเกต และทักษะการจำแนกประเภท ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.39-0.75 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดการเรียน การสอน และการทดสอบก่อน-หลัง สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่ แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงาน บนโลกของเรา มีค่าเท่ากับ 93.08/83.08 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) คะแนนเฉลี่ยของทักษะการสังเกตและทักษะ การจำแนกประเภทหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการค้นพบชี้ให้เห็นว่า ควรมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ของวิชาวิทยาศาสตร์ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรมการเรียนรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะการสังเกต, ทักษะการจำแนกประเภท

บทนำ

วิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติโดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของทุกคนและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนเทคโนโลยีซึ่งเป็นวิทยาการแขนงหนึ่งที่นำความรู้วิทยาศาสตร์ประยุกต์และขยาย ขอบเขตของความรู้วิทยาศาสตร์ทำให้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้มนุษย์ ด้วยความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง มีหลักการเหตุผล และมีคุณธรรม (Ministry of Education, 2009, p. 92) ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศที่ได้รับการพัฒนาแล้วคือ การศึกษา (Phettaweepondech, 2007, p. 20) จึงทำให้เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในประเทศไทยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ ในแนวคิดวิทยาศาสตร์ สนับสนุนให้ผู้เรียนสืบเสาะหาความรู้ควบคู่กับการนำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Ministry of Education, 2017, p. 1) ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร แกนกลางพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่ควรส่งเสริมในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นพบความรู้ของนักวิทยาศาสตร์ อีกทั้ง เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เป็นคนช่างสงสัย อยากรู้ อยากเห็น ตลอดจนส่งเสริมการคิด อย่างมีเหตุผล รู้จักค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเองและแก้ปัญหาต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน (Laohapaiboon, 1999, p. 14) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการสังเกต ซึ่งเป็นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานและเป็นทักษะที่มีผลต่อการดำรงชีวิต รวมทั้ง ทักษะการจำแนกประเภทก็เป็นทักษะหนึ่งที่ทำให้นักเรียนสามารถแบ่งพวกหรือเรียงลำดับวัตถุออกเป็นหมวดหมู่ โดยอาศัยเกณฑ์ความเหมือน ความแตกต่างหรือความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (Nuangchalerm, 2015, p. 68) ซึ่งทั้งสองทักษะเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นและยังมีผลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ ตลอดจน นักเรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองด้วย (Wanpan & Ruangsat, 2021, p. 46)

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ร่วมกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก็ตาม แต่ผลจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษา ประจำปี 2563 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าร้อยละ 50 และสาระที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด

คือ สาระวิทยาศาสตร์กายภาพ (The National Institute of Educational Testing Service, 2019, Online) นอกจากนี้จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยคือ โรงเรียนบ้านบุเกะละ (บุญชอบ สาครินทร์) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับคุณภาพต่ำ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้สอนวิทยาศาสตร์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการฝึกฝนและเน้นย้ำในการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท ยิ่งไปกว่านั้นด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (Corona Virus) หรือโควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดในประเทศไทย โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2563 ที่ปรากฏการแพร่ระบาด 2 ครั้ง และปี พ.ศ. 2564 ที่กำลังแพร่ระบาดเป็นระลอกที่ 3 ส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งส่งผลกระทบกับการศึกษาโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่จะเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อและรับเชื้อโควิด-19 ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ในชั้นเรียน (Chamnian, 2021, p. 1) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีการกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้อยู่ภายใต้การเรียนรู้ 5 รูปแบบ ได้แก่ On-site On-air On-demand Online และ On-hand (Office of the Basic Education Commission, 2021, pp. 1-2) ซึ่งการเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละสถาบัน การแพร่ระบาดของโรคนี้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากในหลาย ๆ โรงเรียนของจังหวัดยะลา ซึ่งหนึ่งในโรงเรียนนั้นคือ โรงเรียนบ้านบุเกะละ (บุญชอบ สาครินทร์) ทางโรงเรียนจึงให้มีการแจกใบงานหรือสื่ออื่น ๆ ที่ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วย ตนเองที่บ้านซึ่งผ่านการดูแลจากผู้ปกครองด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 อีกทั้งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทของนักเรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เพราะชุดกิจกรรมเป็นนวัตกรรมทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียนหรือเหมาะสำหรับการเรียนรู้ที่เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยคำนึงถึงความสามารถและความสนใจ มีอิสระในการคิด ทุกคนมีโอกาสใช้ความคิดอย่างเต็มที่โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การทำงานเป็นกลุ่มและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Wattanasiri et al., 2018, p. 52) และผลจากการทำแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ในชุดกิจกรรม การเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่รู้จักคิดและแก้ปัญหาเป็น โดยใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างมีวิจารณญาณคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น (Sintapaanon, 2018, p. 31)

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบุเกะละ (บุญชอบ สาครินทร์) รวมทั้งเป็นแนวทางให้แก่ครูวิทยาศาสตร์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา

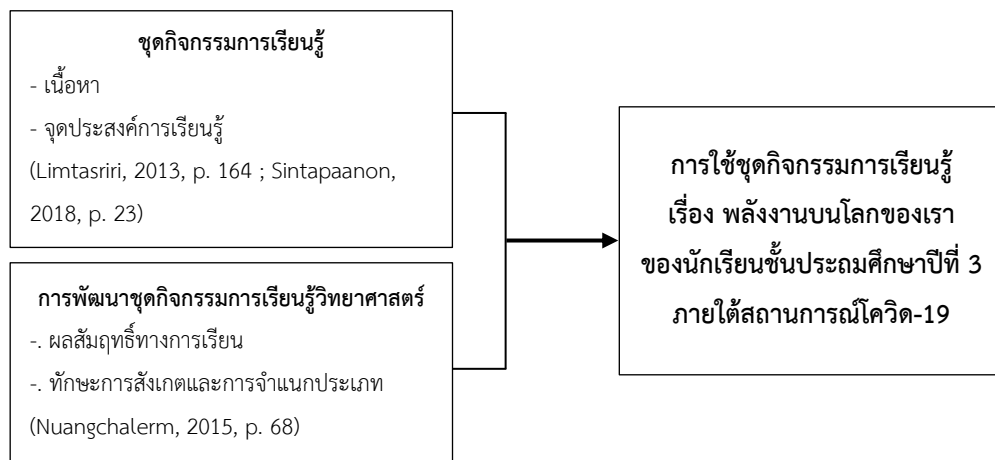
ประโยชน์การวิจัย

1. ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ที่มีประสิทธิภาพ
2. นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทสูงขึ้น
3. เป็นแนวทางการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้สอนวิทยาศาสตร์เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์โควิด-19

การทบทวนวรรณกรรม

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ บางครั้งก็เรียกว่า ชุดการเรียนรู้ (Buosonte, 2019, p. 22) ซึ่งชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มาจากคำว่า Instruction package หรือ Learning package นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งสรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้หลากหลายชนิดที่ใช้ร่วมกันในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ การเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนและบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (Limtasiri, 2013, p. 164; Sintapaanon, 2018, p. 23) ซึ่งชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีการหาประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการยืนยันว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ล่วงหน้า โดยคำนึงถึง หลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์จึงต้องคำนึงถึง “กระบวนการ” และ “ผลลัพธ์” โดยกำหนดตัวเลขเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย มีค่าเป็น E_1/E_2 E_1 คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน ซึ่งคิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัด และการประกอบกิจกรรม และ E_2 คือ ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวนักเรียนหลังเรียน ซึ่งคิดเป็นร้อยละของคะแนนหลังเรียน (Brahmawong, 2013, p. 123; Sutthirat, 2016, pp. 458-459)

สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดทางด้านพุทธิพิสัยที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในการอธิบายสิ่งที่เรียนรู้ ส่วนทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภทเป็นทักษะหนึ่งของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ซึ่งป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยแสดงออกได้จากการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์หรือกิจกรรมในชั้นเรียนได้ ซึ่งเป็นควรได้รับการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักเรียนในระดับประถมศึกษา ทักษะการสังเกตเป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งสี่หรือส่วนใดส่วนหนึ่งในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยไม่อาศัยความคิดเห็นส่วนตัว ส่วนทักษะการจำแนกประเภทเป็นการแบ่งพวกหรือเรียงลำดับวัตถุหรือสิ่งที่มีอยู่ในปรากฏการณ์โดยมีเกณฑ์การจำแนก ซึ่งอาจใช้ความเหมือนหรือความแตกต่างหรือความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ (Nuangchalerms, 2015, p. 68) จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างสามารถสรุปสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา นักเรียนมีทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภทสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยนี้มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบุเกดละ (บุญชอบ สาครินทร์) อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 13 คน (Banbukekhla (Bunchop Sakhrin), 2021, online) เนื่องจากผู้วิจัยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและได้รับมอบหมายดำเนินการสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กโดยแต่ละชั้นเรียนมีเพียงห้องเรียนเดียวเท่านั้น จึงทำให้เลือกนักเรียนในระดับชั้นนี้เป็นกลุ่มเป้าหมาย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ดำเนินการวิจัยตามแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน (One group pretest-posttest design) (Cohen, Manion, & Morrison, 2000, p. 275)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา จำนวน 1 เล่ม ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง คือ 1) พลังงานในชีวิตประจำวัน 2) การเปลี่ยนแปลงพลังงานไฟฟ้า 3) แหล่งพลังงานไฟฟ้า 4) การผลิตพลังงานไฟฟ้า 5) การใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดและปลอดภัย และ 6) ประโยชน์และโทษของพลังงานไฟฟ้า ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) (Ministry of Education, 2017, p. 67-68) และเอกสารที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนภายใต้

สถานการณ์โควิด-19 (Office of the Basic Education Commission, 2021, pp. 1-2) ศึกษาคำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดวิชา วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (Ministry of Education, 2017, pp. 67-68) และศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (Sukhothai Thammathirat Open University, 2011, pp. 459-479) ทำการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้องของเนื้อหา และให้คำแนะนำ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน +1 คือแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คือไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 คือแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง (Tirakanan, 2007, p. 165) นำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 (Bergman, 1996, p. 232) ผู้วิจัยทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทดลองแบบกลุ่มเล็กและการทดลองแบบกลุ่มใหญ่ (Prasertsin, 2020, pp. 299-300) ซึ่งแต่การทดลองมีรายละเอียดดังนี้

การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (1 : 10) โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่กำลังเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านบุเกะคละ (บุญชอบ สาครินทร์) ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย โดยเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนคะแนนความสามารถ ซึ่งประกอบด้วย ระดับอ่อน 5 คน ปานกลาง 5 คน เก่ง 3 คน ซึ่งพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของภาคเรียนที่ผ่านมา โดยการกำหนดเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 76 ขึ้นไป จัดเป็นกลุ่มเก่ง คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 60-75 ขึ้นไป จัดเป็นกลุ่มปานกลาง คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59 ลงมา จัดเป็นกลุ่มอ่อน เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเพื่อสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แต่ละกลุ่มหาข้อบกพร่องทางด้านภาษา ความเหมาะสมของเวลาในการทำกิจกรรม คำถามที่ใช้ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยการจดบันทึกข้อบกพร่องและปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ก่อนการทดลองให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน เมื่อสิ้นสุดการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทฉบับเดิม เพื่อนำคะแนนที่นักเรียนทำได้ไปหาประสิทธิภาพ

การทดลองกับกลุ่มใหญ่ (1 : 100) โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่กำลังเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านบุเกะคละ (บุญชอบ สาครินทร์) ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท แล้วดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทฉบับเดิม เพื่อนำคะแนนที่นักเรียนทำได้ไปหาประสิทธิภาพแล้วนำผลที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพลังงานบนโลกของเรา สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีลักษณะแบบเลือกตอบจำนวน 10 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบให้ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสมแล้วดำเนินการปรับแก้แบบทดสอบตามข้อเสนอแนะและนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับข้อสอบ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน +1 คือแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คือไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 คือแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง (Tirakanan, 2007, p. 165) นำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective

congruence) พบว่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ปรับปรุงแบบทดสอบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้น นำแบบทดสอบทดลองใช้กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40-0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.50 และหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของคูเดอร์และริชาร์ดสัน (Kuder and Richardson : KR-20) (Saaiyot & Saaiyot, 2010, p. 66) เท่ากับ 0.74 ผู้วิจัยเรียบเรียงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. แบบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท โดยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท การสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แล้วสร้างแบบวัดซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 10 ข้อ นำแบบทดสอบให้ที่ปรึกษาพิจารณาแล้วปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้น นำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับข้อสอบ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน +1 คือแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คือไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 คือแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง (Tirakanan, 2007, p. 165) นำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) ซึ่งผลการประเมินพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงแบบวัดแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพบว่า แบบทดสอบมีความง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.37-0.69 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.39-0.75 และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของคูเดอร์และริชาร์ดสัน (KR-20) (Saaiyot & Saaiyot, 2010, p. 66) เท่ากับ 0.85 เรียบเรียงข้อสอบของแบบวัดเพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นโดยชี้แจงนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบุเกละคร (บุญชอบ สาครินทร์) จำนวน 1 ห้อง รวม 13 คน และผู้ปกครองของนักเรียนได้รับทราบขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อนเรียน แล้วดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 12 ชั่วโมง หลังจากนั้นทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทฉบับเดิม รวบรวมแบบทดสอบและแบบวัดที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังเรียนวิเคราะห์ผลทางสถิติต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมคะแนนก่อนและหลังเรียนที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คำนวณค่าร้อยละของคะแนนระหว่างเรียน (E_1) และคำนวณค่าร้อยละของคะแนนหลังเรียน (E_2) แล้วนำค่าทั้งสองคำนวณหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยสูตรการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ (Brahmawong, 2013, p. 10)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และวิเคราะห์คำตอบจากการให้คะแนน ซึ่งคำตอบที่ถูกต้องให้ 1 คะแนน และไม่ถูกต้อง 0 คะแนน ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการทดสอบที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent samples t-test)

3. ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมแบบวัดทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อนและหลังเรียน แล้ววิเคราะห์คำตอบจากการให้คะแนน โดยคำตอบที่ถูกต้อง

ให้ 1 คะแนน และไม่ถูกต้อง 0 คะแนน และทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อนและหลังเรียนด้วยการทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent samples t-test)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมด้วยการหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ข้อมูลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่า (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) ร่วมกับการทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent samples t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ 80/80 แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ระหว่างเรียนและทดสอบหลังเรียน

รายการประเมิน	จำนวนผู้เรียน	ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)	การแปลผล
คะแนนทดสอบระหว่างเรียน (E_1)	13	93.08	มีประสิทธิภาพ
คะแนนทดสอบหลังเรียน (E_2)	13	83.08	มีประสิทธิภาพ

จากตาราง 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) มีเท่ากับ 93.08 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 83.08 แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรามีค่าเท่ากับ $93.08/83.08$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	13	10	5.62	3.10	7.88*	0.00
หลังเรียน	13	10	8.31	1.20		

* $p < 0.05$

จากตาราง 2 คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรามีค่าเท่ากับ 5.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 3.10 หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 8.31 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.20 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทก่อนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา แสดงดังตาราง 3

ตาราง 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภท ก่อนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	13	10	5.46	3.21	8.38 *	0.00
หลังเรียน	13	10	8.46	1.09		

* p<0.05

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภทก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 5.46 เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีค่าเท่ากับ 3.21 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 8.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.09 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา แสดงให้เห็นว่ามีกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ เหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเกิดจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีการลำดับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างชัดเจนแล้วนำไปหาคุณภาพด้วยการทดลองใช้โดยหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วดำเนินการปรับปรุงข้อค้นพบที่เป็นปัญหาในระหว่างทดลองใช้และเกิดขึ้นในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับแนวทางของการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อปรับแก้ให้ดีขึ้นแล้วนำไปใช้จริง (Trail run) โดยนำผลที่ได้จากการทดลองปรับแก้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ (Sukhothai Thammathirat Open University, 2011, pp. 496-497) หากสื่อการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ บ่งชี้ได้ว่าสื่อการเรียนรู้นั้นมีคุณค่าเพียงพอที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนและเผยแพร่หรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (Prasertsin, 2020, p. 300) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชลดา เกษมสุขวิมล (Kasemsukwimon, 2021, p. 195) พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง พิช่นาวู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.16/80.26 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

นอกจากนี้จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเกิดจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีภาพ บัตรกิจกรรม ใบงานและแบบทดสอบย่อยที่น่าสนใจและมีความหลากหลาย ตลอดจนมีแบบฝึกที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ประกอบด้วยสื่อที่มีความแตกต่างกันจะกระตุ้นความสนใจและจูงใจนักเรียนทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิผลตามที่ผู้สอนกำหนดไว้ ดังที่สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา

สุนทรประเสริฐ (Moonkam & Suntonprasert, 2012, pp. 52-53) อธิบายว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นสื่อการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ดีจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องแล้วบูรณาการ สื่อประสมต่าง ๆ นำไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียนตามจุดประสงค์ การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของวิลาสินี วันปาน และวนิดา เรืองศาสตร์ (Wanpan & Ruangsart, 2021, p. 43) พบว่า ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ นอกจากนี้อาจเกิดจากสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เป็นชุดกิจกรรม การเรียนรู้มีเนื้อหา ภาพสวยงาม ข้อความที่กระชับและเข้าใจได้ง่ายทำให้ผู้ปกครองสามารถอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้ คำสั่งและบัตรคำแก่นักเรียนได้จึงส่งผลให้นักเรียนมีความเข้าใจในแนวคิดวิทยาศาสตร์ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา

ทั้งนี้ ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภทก่อนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา พบว่า หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลก ของเรา นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีการฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการสังเกตและทักษะ การจำแนกประเภทด้วยการทำใบงานที่เน้นทักษะการสังเกต และทักษะการจำแนกประเภทส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท ระหว่างการทำกิจกรรมสอดคล้องกับคำอธิบายของวิเชียร อารังโสธธิสกุล (Thamrongsotthisakul, 2017, pp. 365-366) ที่ว่าชุดการเรียนรู้เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่มีมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคลโดยอาศัยสื่อที่แตกต่างกัน และมีความหลากหลายโดยไม่ต้องอาศัยครูเป็นผู้ให้ความรู้ ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ และเกิดพัฒนาการทางทักษะนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละบุคคล นอกจากนี้อาจเกิดจาก ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้นักเรียนได้สำรวจ สืบเสาะ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่ใกล้ชิดตัวทำให้นักเรียนได้สัมผัส และจำแนกประเภท ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้สืบเสาะ หาความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการสอน วิทยาศาสตร์ที่ช่วยพัฒนาทั้งอารมณ์ สังคม สติปัญญาและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนจะได้รับโอกาส ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามความเข้าใจและความรู้สึกของตนจนทำให้เกิดเจตคติทางวิทยาศาสตร์และมีเจตคติที่ดี ต่อวิทยาศาสตร์ (Nuangchalem, 2015, p. 137) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอุทัยวรรณ ปันคำ, นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์, และดวงเดือน สุวรรณจินดา (Pankham, Chaowakeeratipong, & Suwanjinda, 2020, p. 123) พบว่า หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระดับพื้นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา นี้ ดำเนินการวิจัยภายใต้ สถานการณ์โควิด-19 ดังนั้นควรมีการวางแผนและทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ตลอดจนแบบทดสอบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนกประเภท เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุผลไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่วางไว้

2. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ผลักดันครูวิทยาศาสตร์ โดยส่งเสริมให้ครูพัฒนา ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ โควิด-19

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ผลจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชี้ให้เห็นว่า สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ดังนั้นควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น เจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น
2. ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภท ดังนั้นควรพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ของนักเรียน
3. การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้สร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนกประเภทภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ควรคำนึงถึงความสามารถของนักเรียน รวมถึงลักษณะของกิจกรรมที่ง่ายต่อความเข้าใจและผู้ปกครองสามารถอธิบายนักเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- Banbukekhla (Bunchop Sakhrin) School. (2021). *3rd Students Information of the academic year 2020 from Banbukekhla (Bunchop Sakhrin) School*. Retrieved January 26, 2023, from https://data.boppobec.info/web/index_view_stu.php?School_ID=1095440020&Edu_year=2564&p=y (In Thai)
- Bergman, J. (1996). *Understanding educational measurement and evaluation*. Bostan : Houghtan Mifflin.
- Brahmawong, C. (2013). Developmental Testing of Media and Instructional Package. *Silpakorn Educational Research Journal*, 5(1), 7-20. (In Thai)
- Buosonte, R. (2020). *Research and development of educational innovations* (2nd ed.). Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Chamnian, M. (2021). Learning to promote health of youth in the situation of the COVID-19 epidemic. *Academic Journal North Bangkok University*, 10(2), 1-9. (In Thai)
- Cohen, L. Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. (5th ed.). London : Routledge Falmer.
- Kasemsukwimon, C. (2021). The Development of Science Learning Activity Sets Interesting Plants, for Grade 4 Students of Chumchonbansaiyoi School Phitsanulok Province. *Journal of legal entity management and local innovation*, 7(12), 195-208. (In Thai)
- Laohapaiboon, P. (1999). *Science teaching* (3rd ed.). Bangkok : Thai Watanapanich. (In Thai)
- Limtasiri, O. (2013). *Innovation and technology for learning management*. Bangkok : Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- Ministry of Education. (2009). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok : Agricultural Cooperative Federation of Thailand. (In Thai)
- Ministry of Education. (2017). *Indicators and Learning areas Science area in Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (revised edition 2017)*. Bangkok : Agricultural Cooperative Federation of Thailand. (In Thai)
- Moonkam, S., & Suntonprasert, S. (2012). *The Develop works to upgrading academic standing*. Bangkok : E.K. books. (In Thai)

- Nuangchalerms, P. (2015). *Science learning in the 21st century*. Bangkok : Chulalongkorn. (In Thai)
- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Guidelines document for Teaching and Learning in the Situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) for Teachers and Parents*. Bangkok : Special center distance education in Coronavirus Disease 2019 situation (COVID-19). (In Thai)
- Pankham, U., Chaowakeeratipong, N., & Suwanjinda, D. (2020). The effects of using basic science process skills activity training packages on science process skills learning, learning achievement and scientific attitudes of Pratom Suksa IV-VI students of primary schools in sub-district of Chiang Mai. *Journal of Education Burapha University*, 31(2), 123-136. (In Thai)
- Phettaweepomdech, K. (2007). *The best way to teach science leads to..... Learning management for new teachers*. Bangkok : Aksorncharoentat. (In Thai)
- Prasertsin, U. (2020). *Research instruments in education and social sciences*. Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Saaiyot, L., & Saaiyot, A. (2010). *Education research techniques*. Bangkok : Suweeriyasan. (In Thai)
- Sintapaanon, S. (2018). *Instructional Innovation to Promote students' skills in the 21st Century*. Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2011). *Teaching document subject set learning material elementary level unit 8-15*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)
- Sutthirat, C. (2016). *80 Innovative learning management that emphasizes student focus* (7th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Thamrongsotthisakul, W. (2017). The reflection on the concepts of instructional package, Learning activity package and learning package. *Journal of Education Naresuan University*, 19(3), 356-369. (In Thai)
- The National Institute of Educational Testing Service. (2019). *Basic statistics, O-NET test results, grade 6, the academic year 2018-2020*. Retrieved January 5, 2020, from <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3865> (In Thai)
- Tirakanan, S. (2007). *Construction of Measuring Instruments in Social Science Research: A Guide to Practice*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Wanpan, W. & Ruangsak, W. (2021). The Development of Scientific Process Skills with the Observational Skill Packages on Classification and Experiment for Grade 6 Students in Satit Elementary School, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. *ARU Research Journal*, 8(3), 43-52. (In Thai)
- Wattanasiri, T., Tongson, P., & Singlop, S. (2018). Effects of Scientific learning package using STEM Education in grade 7 students. *Journal of Education Naresuan University*, 20(3), 49-63. (In Thai)

การถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG
ประเทศไทย (U2T for BCG)

**LESSON LEARNED ON BASE ECONOMY AND SOCIETY
DRIVING PROJECT AFTER THE COVID-19 PANDEMIC
WITH BCG ECONOMY IN THAILAND (U2T FOR BCG)**

ดนุช ตันเทอดทิตย์¹, สัมพันธ์ เย็นสำราญ^{2*}

Danuch Tanterdtid¹, Sumphem Yensumran^{2*}

¹ดร., อาจารย์บัณฑิตพิเศษ สถาบันรัชต์ภาคย์ กรุงเทพมหานคร 10310 ประเทศไทย

¹Dr., Special graduate lecturer, Rajapark Institute, Bangkok, 10400, Thailand

^{2*}อาจารย์บัณฑิตพิเศษ สถาบันรัชต์ภาคย์ กรุงเทพมหานคร 10310 ประเทศไทย

^{2*}Special graduate lecturer, Rajapark Institute, Bangkok, 10400, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{2*}Sumphant1@hotmail.com; (Author) : ¹danucht@gmail.com

รับบทความ : 28 ตุลาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 20 มกราคม 2566 / ตอรับบทความ : 21 กุมภาพันธ์ 2566

Received : 28 October 2022 / Revised : 20 January 2023 / Accepted : 21 February 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.3

ABSTRACT

Knowledge capturing after implementation to keep stakeholders attended and bound up them with the duty and engaged to the future plan. The study aimed to lessons learned on Base Economy and Society Driving Project after the COVID-19 pandemic with BCG Economy in Thailand (U2T for BCG). This study used qualitative research methods. The researcher analyzed documents by using an open-ended question with approvals. The collective data was synthesized into the summary report and analyzed by classifying via the assignments. The results found that: 1) the overall operation in Bangkok city and its perimeter, Northern, Central and Eastern, Southern, and Northeastern (Isan) the total of 77 provinces, 2,319 projects, 199 institutions, and 3,566.28 million Thai Baths; 2) the new success factors in seven important issues; 3) the seven critical issues of problem and obstacle; 4) the future solution that focused and emphasized on to create/produce /develop /supervise/ response/ emphasize/ explicit (criteria/ penalty/ principle/ public relation/ holding activity (continue/expand)/ report (beginning–middle–finish). The conclusion showed the further clear achievement of product and service driving in the area. However, the significant suggestion ensured sustainability and strength of its operation in the area exactly. The operations should be supported, monitored, and evaluated continuously.

Keywords : Lesson learned, Base economy and society driving project after the COVID-19 pandemic, BCG Economy

บทคัดย่อ

การจับความรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินงานเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้สึกตื่นตัวและผูกพันกับงาน และนำไปสู่การวางแผนในอนาคตในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนในโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย (U2T for BCG) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เอกสารโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลแบบมีโครงสร้างที่มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดที่ผ่านความเห็นชอบแล้ว นำเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเคราะห์สรุปรายงาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสาร งานที่ศึกษาโดยตรง ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาพรวมการดำเนินงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) รวม 77 จังหวัด 2,319 โครงการ 199 สถาบัน 3,566.28 ล้านบาท 2) ปัจจัยความสำเร็จ ปรากฏผลที่เกิดความใหม่ใน 7 ประเด็นสำคัญ 3) ปัญหา อุปสรรค

ที่พบมี 7 ประเด็นสำคัญ และ 4) แนวทางการแก้ไขการดำเนินงานในอนาคตที่เน้นและให้ความสำคัญกับการสร้าง/ผลิต/พัฒนา/ดูแล/รับผิดชอบต่อความสำคัญ/มีความชัดเจน (หลักเกณฑ์/บทลงโทษ/หลักการ/นโยบาย)/ประชาสัมพันธ์/จัดกิจกรรม (ต่อเนื่อง/ต่อยอด)/รายงาน(สรุปผลเริ่ม-ระหว่าง-สิ้นสุด) แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการขับเคลื่อนด้านผลิตภัณฑ์และบริการในพื้นที่ได้อย่างชัดเจนสำหรับใช้ประกอบการวางแผนในอนาคตได้จริง ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานและสร้างความเข้มแข็งให้กับพื้นที่ได้อย่างแท้จริงควรมีการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิด, เศรษฐกิจ BCG

บทนำ

สถานการณ์ภายหลังโควิด 19 หลังจากทีกลับมาเปิดเมืองทุกภาคส่วนและประชาชนในประเทศไทยจะต้องปรับตัวอย่างมาก เนื่องจากวิกฤตครั้งนี้มีผู้ได้รับผลกระทบที่แตกต่างกัน เมื่อประเทศไทยประสบกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่สี่ในปี พ.ศ. 2564 กลุ่มเปราะบางจึงได้รับผลกระทบแล้วมีการฟื้นตัวที่ช้าลงมากกว่ากลุ่มอื่น อัตราการจ้างงานโดยรวมของประเทศยังคงตัวอยู่ที่ร้อยละ 68 ซึ่งธนาคารโลก (World bank) ร่วมกับแกลลัพโพล (Gallup poll) ได้ทำการสำรวจโดยบ่งชี้ว่าครัวเรือนร้อยละ 70 ประสบปัญหาหารายได้ลดน้อยลง แม้การจ้างงานในแถบชนบทจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ทว่าครัวเรือนในแถบชนบทและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยได้ต่ำร้อยละ 80 กลับให้สัมภาษณ์ว่าเผชิญกับปัญหาหารายได้ลดน้อยลง ผู้คนกว่าครึ่งที่ทำงานในภาคการเกษตรและภาคอื่น ๆ นอกเหนือจากภาคการเกษตรต่างสูญเสียรายได้กว่ากึ่งหนึ่ง (World Bank Group, 2021) ดังนั้นนโยบายที่รัฐจะเข้าไปช่วยเหลือ จะทำแบบเดียวกันไม่ได้ แต่ต้องออกแบบแต่ละนโยบายที่แตกต่างกันตามระดับของผลกระทบ สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจไทยได้ดีคือการออกนโยบายเพื่อให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการภายในประเทศ โดยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมจากผลกระทบของไวรัสโควิด-19 ของประเทศในช่วงตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ควรกำหนดหลักการสำคัญในการดำเนินการในระดับพื้นที่เป็นหลัก โดยมุ่งเน้นให้เกิดการจ้างงานเพื่อสร้างรายได้ และสร้างอาชีพของประชาชน ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ในชุมชน และผลผลิตทางการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ยกย่องการพัฒนาในสาขาที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบและมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อกระจายผลประโยชน์ไปสู่ประชาชนในระดับฐานราก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาภาคเกษตรสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ อาทิ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมชีวภาพ และมุ่งเน้นการพัฒนาภาคท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตามช่วงเวลาที่สุดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (The loan expenditure screening committee, 2020, p. 4)

โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกันได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสีเขียวได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิด BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

(Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council, 2020) ด้วยกลไกตุภาคี (Quadruple helix) ที่ประกอบไปด้วย 1) การอนุรักษ์ พัฒนา เพิ่มพูนทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม 2) บริหารจัดการ การใช้ประโยชน์และบริโภคอย่างยั่งยืน 3) ลดและใช้ประโยชน์ของทิ้งจากกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ 4) เพิ่ม Value Creation ตลอดห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่ภาคเกษตรที่เป็นต้นน้ำ จนถึงภาคการผลิตและบริการ และ 5) สร้างภูมิคุ้มกัน พึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะในการฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, 2021, p. 3)

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมหลังสถานการณ์โควิดและยุทธศาสตร์ BCG Economy สำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) จึงได้ดำเนินการ “โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG and regional development)” โดยเป็นการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้งานกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ไปขับเคลื่อนทั้งในภาคการผลิตและบริการในระดับพื้นที่เพื่อให้เกิดการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ เพิ่มและรักษาระดับการจ้างงาน อาทิเช่น การเกิดธุรกิจใหม่ การขยายตัวทางธุรกิจ การเติบโตของการลงทุน การเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ การเพิ่มการบริโภค เป็นต้น และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยต่อยอดการดำเนินการจาก โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ ที่บ่งบอกถึงศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนารายพื้นที่ด้วยยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ BCG รวมถึงการเพิ่มและรักษาระดับการจ้างงานบัณฑิตและประชาชนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการถอดบทเรียนซึ่งเป็นการสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในมุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว ด้วยการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการสกัดความรู้ และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมการปฏิบัติงาน (Suwapong, 2022, p. 47) ซึ่งในงานวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลของการทำงานเป็นทีมและการมุ่งเน้นที่งานภายหลังจากการตรวจสอบการดำเนินการในทีมของ Mete (2020, pp. iv-v) พบว่า การรวมเนื้อหากการทำงานเป็นทีมและงานใน AAR ทำให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานมากกว่าการมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมเท่านั้น โดย Keiser and Arthur (2021, p. 1008) ได้บูรณาการแนวคิด AAR ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และได้นิยาม AAR ว่าเป็น เทคนิคที่เป็นระบบซึ่งเปลี่ยนเหตุการณ์ล่าสุดให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้ผ่านการผสมผสานความคิดเห็นของงาน การทบทวน และการอภิปราย ดังนั้น ความมีประสิทธิภาพของ AAR จึงเชื่อมโยงระหว่าง AAR ที่มีอยู่กับทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มีมาอย่างยาวนานและเป็นที่ยอมรับ (Keiser & Arthur, 2022, p. 955) โดยนำมาสู่การถอดบทเรียนกิจกรรม/โครงการที่นำไปใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ด้วยยุทธศาสตร์ BCG ในประเทศไทย จึงเป็นกระบวนการประมวลผลประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสะท้อนความคิดอย่างจริงจัง ผ่านโลกทัศน์และการปฏิบัติจริง ในกิจกรรมกลุ่มภายใต้ความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญที่มาร่วมกันช่วยในการวิเคราะห์ แยกแยะ และจัดรวมเป็นชุดบทเรียนที่ช่วยให้บรรลุผลสัมฤทธิ์และพัฒนาตนเองอย่างถาวร สามารถนำไปวางแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในท้องถิ่นครอบคลุมทั่วประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน หลังโควิด-19 ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาข้อมูลการถอดบทเรียนในโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย

ประโยชน์การวิจัย

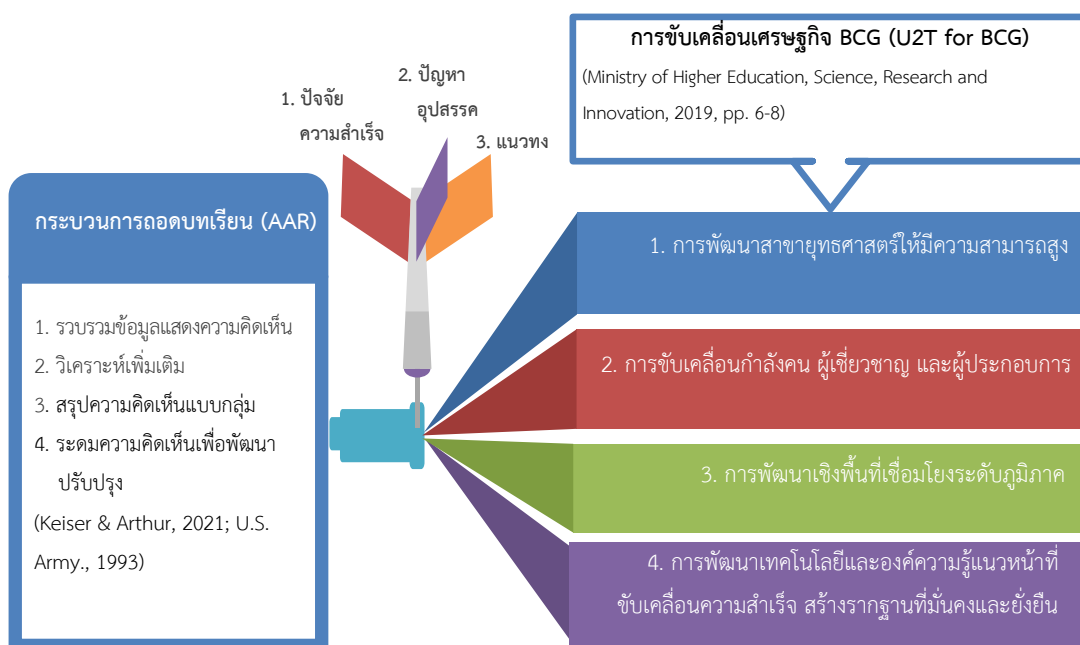
การถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG สามารถบ่งบอกถึงศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากร อันจะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการด้าน BCG ในพื้นที่

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนกลไกการพัฒนา BCG เป็นหลักสำคัญ ประกอบด้วย 4 การขับเคลื่อน ดังนี้คือ 1) การพัฒนาสาขายุทธศาสตร์ (BCG sectoral development) ที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถที่สูงขึ้น ได้แก่ สาขาเกษตรและอาหาร สาขาสุภาพและการแพทย์ สาขาลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และสาขาการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) การเตรียมกำลังคน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ประกอบการ (BCG talent & entrepreneur development) โดยกลุ่มเป้าหมายที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ได้แก่ กลุ่มสตาร์ทอัพ (Startups) กลุ่มผู้ประกอบการเชิงนวัตกรรม (Innovation driven enterprises: IDEs) กลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (Smart farmers) กลุ่มผู้ให้บริการมูลค่าสูง (High value service providers) กลุ่มผู้พัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง (Deep technology developers) และกลุ่มผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Creative entrepreneurs) 3) การพัฒนาเชิงพื้นที่ (BCG area-based development) ด้วยการเชื่อมโยงและมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในระดับภูมิภาคควบคู่ไปด้วยกัน ประกอบด้วย ระเบียบเศรษฐกิจ (1) ภาคเหนือ (NEC) เน้นการพัฒนาระบบเกษตร แปรรูปผลิตภัณฑ์ และต่อยอดเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NEEC) เน้นแก้ไขปัญหาสุขภาพหลัก ส่งเสริมการผลิตสัตว์เศรษฐกิจใหม่ พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (3) ภาคตะวันออก (EEC) เน้นพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มไม้ผล พัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรม (4) ภาคใต้ (SEC) เน้นส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้วยเทคโนโลยีใหม่ แปรรูปผลผลิตและส่งเสริมการท่องเที่ยวพร้อมสร้างสรรค์เชิงพหุวัฒนธรรม และ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นแนวหน้า (BCG frontier research/knowledge) เป็นแรงขับเคลื่อนที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จและการสร้างรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, 2019, pp. 6-8)

โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG and regional development) มีการบริหารโครงการตามวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการด้าน BCG ในพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) เพื่อเพิ่มการจ้างงานบัณฑิตที่เพิ่งจบการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ 3) พัฒนากำลังคนให้มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงานในปัจจุบันและทักษะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ BCG และ 4) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูล Thailand Community Big Data (TCD) ให้มีความสมบูรณ์ครอบคลุมในทุกพื้นที่ของประเทศแบ่งการบริหารโครงการออกเป็น 3 ระดับ 1) ระดับประเทศ ดำเนินการโดยสำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (National system integrator : NSI) จะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลและติดตามการดำเนินการของโครงการในระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการบูรณาการในแผน

การดำเนินการ แผนการใช้ทรัพยากร และทำให้สามารถขับเคลื่อนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ รวมถึงส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยการพัฒนา Platform กลาง ในการขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) ระดับจังหวัด ดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ส่วนหน้า (Provincial system integrator : PSI) เพื่อให้เกิดการบูรณาการ การทำงานของพื้นที่ในระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลและติดตาม การทำงานของโครงการในภาพรวม ของจังหวัด เพื่อให้เกิดการบูรณาการในแผนการดำเนินการแผนการใช้ทรัพยากร และทำให้สามารถขับเคลื่อนพื้นที่ได้ ในระดับจังหวัด และ 3) ระดับตำบล ดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ทำหน้าที่ ในการบูรณาการระบบการทำงานในพื้นที่ ในการบริหารจัดการและติดตาม กิจกรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล TCD การประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่และการกำกับดูแลผู้ได้รับการจ้างงาน และแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After action review : AAR) ซึ่งโดยหลักการแล้วเป็นการถอด บทเรียนภายหลังการสิ้นสุดกิจกรรม เพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไปดีขึ้น และลดข้อผิดพลาด ซึ่งมีประโยชน์ ถัดจากการดำเนินกิจกรรมนั้นหลาย ๆ ครั้ง และถอดบทเรียนในช่วงแรก ๆ ของการทำงาน เพื่อยกระดับคุณภาพ การทำงานในครั้งต่อไป ให้ดีขึ้น และดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการสกัดความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติงาน โครงการจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมปฏิบัติงานให้เห็นภาพของขั้นตอน กระบวนการ วิธีการปฏิบัติงานในโครงการ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จ และแนวทางแก้ไขปัญหาลุप्तที่เกิดขึ้น (Chankong, 2014) AAR เป็นการทบทวนเชิงคุณภาพของการดำเนินการ โดยเป็นวิธีการระบุแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดใน ช่องว่าง และบทเรียนที่ได้รับ AAR นำเสนอวิธีการที่มีโครงสร้างสำหรับบุคคลและพันธมิตรในการสะท้อนประสบการณ์ และการรับรู้เกี่ยวกับการตอบสนองของพวกเขา เพื่อที่จะระบุอย่างเป็นระบบและโดยรวมว่าอะไรได้ผลและอะไรไม่ได้ผล ซึ่งสามารถแบ่งการประชุมซักถามอย่างรวดเร็วหรือไม่เป็นทางการกับสมาชิกในทีมไปจนถึงการประชุมเชิงปฏิบัติการ ที่มีหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญ AAR ไม่ใช่การประเมินผลภายนอกของบุคคลหรือของทีม แต่เป็นโอกาส ในการเรียนรู้ร่วมกันที่สร้างสรรค์ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมและตอบสนองต่อเหตุการณ์ เพื่อปรับปรุงความสามารถในการเตรียมความพร้อม (World Health Organization, 2019, p. VII) โดยเฉพาะ เทคนิค AAR มี 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) การแสดงเหตุการณ์ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น 3) การแสดงซ้ำ และ 4) การอภิปรายเกี่ยวกับข้อเสนอแนะนั้น (Keiser & Arthur, 2021) ซึ่ง Dodge et al. (2021, p. 4) ได้แนะนำ เกณฑ์พื้นฐานสำหรับกระบวนการ AAR ได้แก่ 1) โครงสร้างที่มีการไหลและมีเหตุผล 2) เป็นที่ยอมรับอย่างดี และ 3) เหมาะสมสำหรับอภิปราย นอกจากนี้ กระบวนการ AAR ถูกใช้เป็นวิธีในการแสดงความคิดเห็นหลังการฝึก ของทหาร เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เพิ่มเติม ด้วยกลไกการย่ำวัตถุประสงค์ จากนั้นผู้ที่จะถาม คำถามปลายเปิดและคำถามนำเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึกอบรม ซึ่งคำตอบที่ได้จะถูกกรองลงเป็นบทสรุป ที่กลุ่มเห็นด้วยกัน และการสนทนาจะเปลี่ยนเป็นข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน ตามด้วยการระดมความคิดเพื่อหลีกเลี่ยง หรือปรับปรุงการตอบสนองต่อผลลัพธ์ที่เป็นปัญหา การประเมินผลสรุปโดยการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อปฏิบัติตาม สำหรับการฝึกอบรมในอนาคต (U.S. Army., 1993) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์สรุปและประยุกต์ใช้สร้างเป็นกรอบ แนวคิดการวิจัย แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่เน้นการถอดบทเรียนการดำเนินงานเชิงพื้นที่ ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) ซึ่งสามารถลดข้อกังวัลด้านจริยธรรมบางประการที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเชิงคุณภาพอื่น ๆ เนื่องจากการวิเคราะห์เอกสารเป็นวิธีการค้นคว้าที่มีคุณค่าและเป็นวิเคราะห์เฉพาะเรื่องแบบสะท้อนกลับ (Morgan, 2021, p. 64) ตามแนวทางของ Scott (1990, p. 2006) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่มีความถูกต้อง (Authenticity) มีความน่าเชื่อถือ (Credibility) มีความเป็นตัวแทน (Representativeness) และมีความหมายชัดเจน (Meaning) โดยจะขึ้นอยู่กับการเติมเต็มองค์ประกอบเชิงโครงสร้างทั้งหมดเป็นส่วนใหญ่ และการนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ที่ได้จากการทบทวนและการรับรองผล (Wills, 2022, p. 5)

แหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิ

ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการถอดบทเรียนจากโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิด ด้วยเศรษฐกิจ BCG ครอบคลุมเขตพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (U2T University of the Dustruct, 2022)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบบันทึกข้อมูล โดยมีลักษณะเป็นประเด็นแบบปลายเปิด (Open ended question) ประกอบด้วย 1) ภาพรวมการดำเนินงาน (U2T University of the Dustruct, 2022) สำหรับ 2) ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน 3) ปัญหา และอุปสรรค และ 4) แนวทางการแก้ไขการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งได้ทำการสังเคราะห์กลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG จำนวน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมให้มีความสามารถที่สูงขึ้น 2) การเตรียมกำลังคน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ประกอบการ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน 3) การพัฒนาเชิงพื้นที่ ด้วยการเชื่อมโยงและมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในระดับภูมิภาคควบคู่ไปด้วยกัน

และ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นแนวหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จ สร้างรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืน (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, 2019, pp. 6-8) โดยมีคณะกรรมการ ถอดบทเรียนใน 4 ภูมิภาค และคณะกรรมการอำนวยการเป็นผู้ถอดบทเรียนโครงการดังกล่าว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ได้รับความเห็นชอบ ให้นำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิด ด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย โดยผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการสร้างข้อมูลและข้อมูลที่วิเคราะห์ระหว่างวิจัย แต่มีส่วนร่วมในบริบทของการลงพื้นที่เพื่อทำการถอดบทเรียนซึ่งเป็นผลมาจากการวิพากษ์ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มภายในการประชุมและการประชุมผ่านระบบออนไลน์ในพื้นที่ตามภูมิภาคของประเทศไทย ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน 2565

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แบบอุปนัยด้วยการจัดกลุ่มที่คล้ายกัน (Kyrngäs et al., 2019) จากแหล่งข้อมูลงานที่ศึกษาโดยตรง เพื่อความสอดคล้องระหว่างข้อเรื่องและวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการระบุและบรรยายข้อมูลเพื่อใช้ระบุลักษณะ การให้เหตุผล นามธรรม การระบุข้อเท็จจริง การอนุญาตและการดำเนินการแก้ไข (Saber & Weber, 2019)

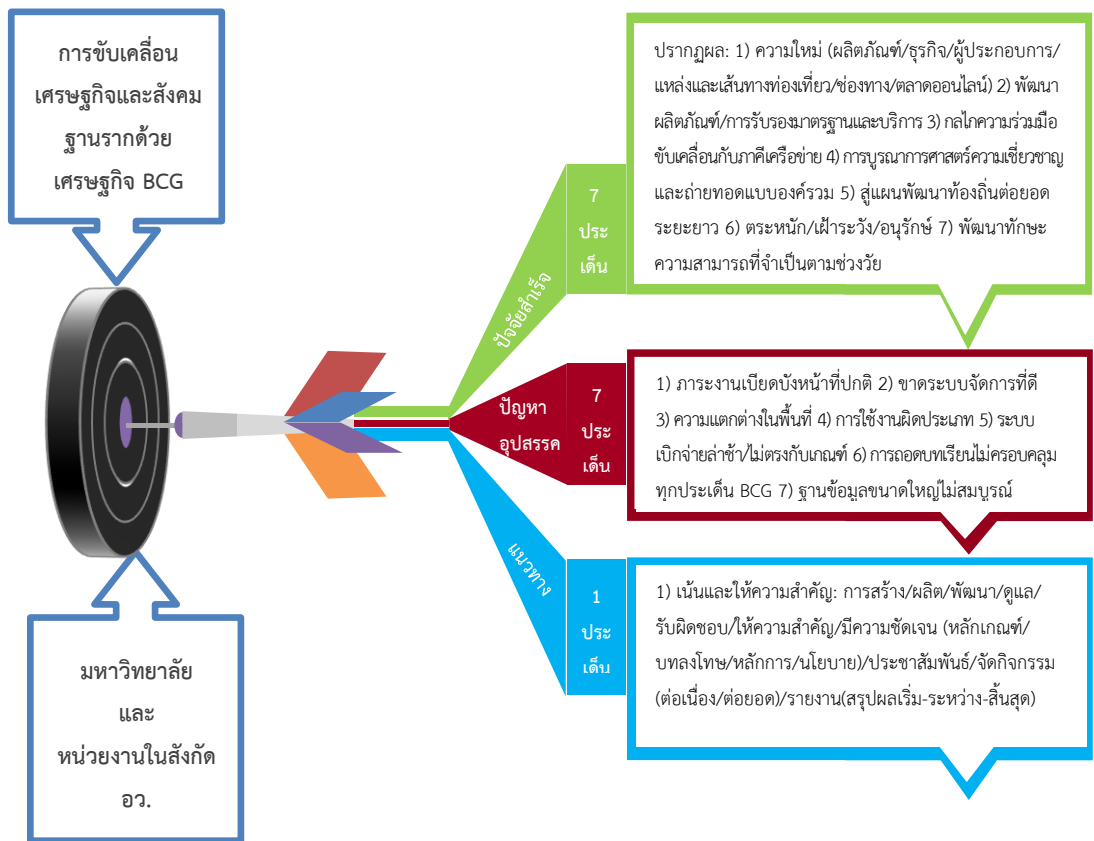
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลการถอดบทเรียนในโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย แสดงผลการวิจัยใน 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ภาพรวมการดำเนินงาน พบว่า 1) พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวน 6 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 305 โครงการ จำนวน 17 สถาบัน 2) พื้นที่ภาคเหนือ จำนวน 17 จังหวัด 678 โครงการ จำนวน 24 สถาบัน 3) พื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน 23 จังหวัด 33 โครงการ 105 สถาบัน 4) พื้นที่ภาคใต้ จำนวน 14 จังหวัด จำนวน 491 โครงการ 25 สถาบัน และ 5) พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) จำนวน 18 จังหวัด 28 สถาบัน 812 โครงการ งบประมาณทั้งหมด 3,566.28 ล้านบาท

ผลกระทบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของโครงการคือ การยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนที่เข้าร่วม โครงการ U2T โดยเกิดการจ้างงาน 58,000 คน แบ่งเป็นบัณฑิตจบใหม่ นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไปซึ่งเป็น ประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้ได้รับการจ้างงานจะได้รับการพัฒนาผ่านหลักสูตรทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ความรู้ทางภาษาอังกฤษ (English literacy) ความรู้ทางการเงิน (Financial literacy) และความรู้ ทางสังคม (Social literacy) ทำให้ผู้ผ่านการอบรมทุกคนมีทักษะชีวิตและทักษะการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ช่วยยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการได้ดำเนินโครงการผ่านกิจกรรม ในชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ หรือการพัฒนาสินค้าโอท็อป ด้านการสร้าง และพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านการบริการความรู้สู่ชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานบูรณาการโครงการ

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ในอนาคต แสดงดังภาพ 2

อว. ย่อมาจาก กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ภาพ 2 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย

จากภาพ 2 สามารถอธิบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของประเทศไทย จำแนกเป็น

1. ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลให้เกิดความใหม่ อาทิเช่น (1) ผลิตภัณฑ์ใหม่ การรวมกลุ่มธุรกิจใหม่ ผู้ประกอบการใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากนี้ยังเกิดความใหม่ในด้านแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เส้นทางท่องเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรม และช่องทางการตลาดท่องเที่ยวใหม่ โดยประธานกรรมการอำนวยการถอดบทเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากความร่วมมือนักศึกษาและ อว. ส่วนหน้า และหน่วยงานในพื้นที่ร่วมมือกันสร้างเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละตำบล เน้นการบุกเบิกทางวัฒนธรรมและนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ U2T Online Community ต่อไป....” (Tanterdtid, Interview, October 20, 2022)

และกรรมการในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...การใช้แนวคิดพัฒนาชุมชน การยกระดับการท่องเที่ยว บูรณาการเชื่อมโยง และเสริมความรู้เส้นทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมเข้าไปใน การท่องเที่ยวด้วย..” (Praiyoung, Interview, November 20, 2022)

สำหรับ (2) ความสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานและบริการ อันจะนำไปสู่ การเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ให้มากขึ้นได้ (3) กลไกความร่วมมือขับเคลื่อนกับภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วม ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน ที่เรียกได้ว่าเป็นองค์กรชุมชน รวมถึงกลุ่มเยาวชนในการขับเคลื่อน อย่างมีส่วนร่วมกัน (4) การบูรณาการศาสตร์ความเชี่ยวชาญและถ่ายทอดแบบองค์รวม ซึ่งเป็นทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถอย่างชำนาญของคณะทำงานโครงการ (5) สู่แผนพัฒนาท้องถิ่นต่อยอดระยะยาว เนื่องจาก เกิดการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาต่อยอดระยะยาว จึงได้นำโครงการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG เข้าสู่แผนพัฒนาประจำปี (6) ความตระหนัก การเฝ้าระวัง และการอนุรักษ์เกี่ยวกับทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนได้ดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และบริโภคได้ตามหลักสุขอนามัยอย่างทั่วถึง และ (7) การพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามช่วงวัยในพื้นที่ เนื่องจากการขับเคลื่อนของคณะทำงานโดยให้ประชาชนทุกช่วงวัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น ระหว่างดำเนินการ จนไปสิ้นสุดโครงการจึงทำให้ประชาชนได้รับ ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีคุณภาพ

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในอนาคต คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผล แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในอนาคต

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในอนาคต
1. ภาระงานเบียดบังหน้าที่ปกติ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานที่เกิดจากการดำเนินงานที่มีจำนวนมาก ส่งผลทำให้ไปทับซ้อนกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติเป็นประจำในหน่วยงาน	การ 1. การเน้นและให้ความสำคัญ: 1) สร้างการมีส่วนร่วมและสร้างการรับรู้กับทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มดำเนินงานจนเสร็จสิ้นโครงการ
2. ขาดระบบจัดการที่ดี เพราะความใหม่ใหม่ของโครงการดำเนินงานทำให้คณะทำงาน ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเข้าใจในการดำเนินงานน้อยมากหรือไม่เข้าใจแนวทาง และการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง	2) จัดระบบศูนย์กลางการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวกและดำเนินโครงการให้เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน 3) มีระบบการดูแลการปฏิบัติงานขององค์กร บัณฑิต ประชาชนและชุมชน แบบบูรณาการ
3. ความแตกต่างในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบริบทของพื้นที่ที่ห่างไกลไม่สอดคล้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ประชากร และผู้รับจ้าง ที่อยู่อาศัยต่างพื้นที่กับการปฏิบัติงานและร่วมดำเนินโครงการ รวมทั้งการแทรกแซงทางการเมืองในพื้นที่	4) คณะทำงานลงพื้นที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับจ้างตั้งแต่ระยะการปฐมฤกษ์ ระยะการปฏิบัติงานในพื้นที่ และระยะสิ้นสุดโครงการ 5) ผู้รับผิดชอบและคณะทำงานแต่ละโครงการจำเป็นต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญสามารถให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานได้ต่อเนื่อง
4. การใช้งานผิดประเภทในบางช่วงเวลา ตัวอย่างเช่น ผู้รับจ้างปฏิบัติงานส่วนตัวให้กับคณะทำงานภายในหน่วยงาน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การจ้างงานตามโครงการ เป็นต้น	6) ให้ความสำคัญแก่ชุมชนหรือตำบลที่ยังไม่เข้มแข็ง 7) กำหนดเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกผู้รับจ้างที่มาจากส่วนกลางเท่านั้น
5. ระบบเบิกจ่ายล่าช้า/ไม่ตรงกับเกณฑ์ เนื่องจากการจ่ายค่าจ้างให้กับผู้รับจ้างไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในโครงการ หรือมีการหักค่าจ้างของผู้รับจ้างกรณีสาย-ขาด-ลา	8) กำหนดแผนงานของผู้รับจ้าง และพื้นที่ตำบลอย่างชัดเจน 9) กำหนดให้มีหลักเกณฑ์การจ้างงานให้ครอบคลุมคุณสมบัติ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในอนาคต
ทำให้ผู้รับจ้างได้รับค่าจ้างไม่เต็มจำนวน	การคัดเลือกโดยปราศจากคอร์รัปชันและการผูกขาดทาง
6. การถอดบทเรียนไม่ครอบคลุมทุกประเด็น BCG อาจเนื่องจาก คณะทำงานโครงการและผู้มีส่วนร่วมเน้นการสร้างและพัฒนา ผลิตภัณฑ์และบริการเป็นหลัก กอปรกับไม่ได้จัดทำแผน โครงการกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับประเด็นการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ BCG ให้ครบถ้วน รวมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้า ร่วมกระบวนการถอดบทเรียนเพียงบางส่วน	การเมือง พร้อมบทลงโทษกรณีที่น่าผู้รับจ้างไปปฏิบัติงานอื่น นอกเหนือจากงานในโครงการอย่างชัดเจน
7. ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากการให้ผู้รับจ้างลง พื้นที่รวบรวมข้อมูลมีระยะเวลาที่สั้น กอปรกับบางพื้นที่ใช้ ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งที่มีการเก็บ รวมไว้บางส่วนแล้ว ส่งผลให้ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ใช้ประโยชน์ ในการวางแผนและพัฒนาไปน้อยตามไปด้วย	10) กำหนดระยะเวลาการลงพื้นที่ปฏิบัติงานให้กับผู้รับจ้าง สอดคล้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์การจ้างงานอย่างชัดเจน
	11) แต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับจ้าง และคณะทำงานโครงการอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มโครงการ จนสิ้นสุดโครงการ
	12) กำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดองค์ความรู้ และดำเนินกิจกรรม พร้อมบทลงโทษกรณีตรวจสอบพบว่า ให้ผู้รับจ้างเป็นผู้ดำเนินงานทั้งหมดกับคณะทำงานโครงการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ
	13) ประชาสัมพันธ์ ชี้แจง รายละเอียดของโครงการ คณะทำงาน ผู้รับจ้าง งบประมาณสนับสนุน ระยะเวลา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบและทำความเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้น โครงการจนสิ้นสุดโครงการ
	14) ดำเนินโครงการพัฒนาในพื้นที่และจ้างงานให้มีความต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป
	15) การทบทวนและปรับปรุงในระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อลดข้อจำกัด และลดขั้นตอนการเบิกจ่าย
	16) การจัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG ให้ครบและครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านการส่งเสริม พัฒนาด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
	17) การสร้าง/ผลิต/พัฒนา ผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นที่ต้องการ ของตลาดให้ได้รับการรับรองมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ อย่างหลากหลาย
	18) ขยายระยะเวลาของการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับแผน กิจกรรมในโครงการเป็นแบบ 5 ปี 10 ปี และหรือ 20 ปี พร้อมกำหนดตัวบ่งชี้ ตัวชี้วัดความสำเร็จอย่างชัดเจน
	19) ส่วนกลางจัดการสรุปรายงานผลข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการ ระหว่าง ดำเนินโครงการ และสิ้นสุดโครงการ ให้สามารถดึงข้อมูลมาใช้ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ จัดทำสถิติเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ แนวทาง และข้อเสนอแนะการดำเนินงานในระยะต่อไป

อภิปรายผล

การถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย เป็นการสรุปการดำเนินงานเพื่อหาข้อค้นพบที่ได้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการงบประมาณ การบริหาร กำลังคนผู้ปฏิบัติงาน ความแตกต่างของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ถึงแม้โครงการเพิ่งดำเนินการ

มาได้เพียง 2 ปีแต่มีประโยชน์ที่เกิดจากโครงการคือการนำศักยภาพของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มาพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต และประชาชนในพื้นที่ครอบคลุมทุกตำบลในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามยังคงพบปัญหา อุปสรรค ในหลายประการ ตัวอย่างเช่น ความไม่เข้าใจของผู้ร่วมโครงการ เนื่องจากมีรายละเอียดของการดำเนินงานที่ค่อนข้างมาก และมีระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัด นอกจากนี้ปัญหาการเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่และบริการที่มีค่อนข้างน้อย เป็นต้น ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาในอนาคตจึงเป็นส่วนหนุนเสริมให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้นำไปใช้พิจารณากำหนดเป็นหลักเกณฑ์ประกอบการดำเนินการที่จำเป็นต้องนำไปต่อยอดโครงการขับเคลื่อนในภาคการผลิตและการบริการในระดับพื้นที่ ก่อให้เกิดการฟื้นตัว การเพิ่มอัตราการจ้างงาน การรักษาระดับการจ้างงาน ที่ส่งผลต่อการเกิดธุรกิจใหม่ การขยายตัวทางธุรกิจ รวมถึงการเติบโตของการลงทุนในการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ อันนำไปสู่การเพิ่มการบริโภคที่สร้างรายได้ให้มั่นคง เกิดความกินดี อยู่ดี มีสุข ของประชาชนทั่วทั้งประเทศได้อย่างแท้จริง ซึ่งในงานวิจัยของ Chang et al. (2022) แสดงให้เห็นว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของการแพร่ระบาดของ Covid-19 ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนทำให้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างรัฐบาล นายจ้าง และการเป็นตัวแทนของพนักงานมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ ลดผลกระทบของมาตรการบางประการเกี่ยวกับการจ้างงานและรายได้ สามารถกำหนดเป็นนโยบายและโครงการต่าง ๆ ได้ผ่านการเจรจาและการดำเนินงานที่ประสานกันโดยรัฐบาล บริษัท องค์กร และคนงาน นอกจากนี้งานวิจัยของ Bayram, Talay, and Feridun (2022) พบว่า ตุรกีสามารถส่งเสริมเป้าหมายการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการปรับปรุงโซลูชันฟินเทคที่ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data), ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI), และบล็อกเชน สำหรับงานวิจัยของ Tang et al. (2022) ได้เสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศกำลังพัฒนาให้กับผู้กำหนดนโยบายและผู้จัดการธุรกิจที่ควรให้ความสำคัญกับการจัดการโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุประโยชน์รวมถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานกำกับดูแลจำเป็นต้องรวมการปฏิรูปเทคโนโลยีไว้ในกฎหมาย ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาการให้รางวัลและการลงโทษที่แข็งแกร่ง รวมทั้งยังช่วยให้หน่วยงานกำกับดูแลติดตามความคิดริเริ่มด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อมในเชิงบวกและเชิงลบของธุรกิจ การจัดการทุจริตออกจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการประกวดราคาของรัฐบาลผ่านสัญญาอัจฉริยะที่โปร่งใสมากขึ้น และรัฐบาลควรจัดหาเทคโนโลยีในการดำเนินงานเพื่อจัดหาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านไอซีทีที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของ Keiser and Arthur (2021) แนะนำให้ควรใช้สื่อทบทวนการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ 1) เหตุการณ์ที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือทั้งสองอย่าง 2) เหตุการณ์เป็นส่วนบุคคลหรือเป็นกรณี หรือ 3) รวมเหตุการณ์ตั้งแต่เริ่มต้น ในทำนองเดียวกัน Keiser and Arthur ได้แจ้งให้ผู้ปฏิบัติงานทราบว่า AAR และเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องควรสอดคล้องกับลักษณะของงาน โดยพิจารณาจากรายบุคคลหรือเป็นทีม แต่ผลการประเมินไม่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับงานอื่น ๆ เช่น ลักษณะของงาน ผลตอบรับ ผลที่ตามมาของข้อผิดพลาด และความซับซ้อนของงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการโครงการ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG อย่างเป็นรูปธรรม มีดังต่อไปนี้

1. การนำข้อมูลชุมชนขนาดใหญ่ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของทุกพื้นที่ภายใต้โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อนำไปกำหนดโครงการกิจกรรมในการปรับปรุง พัฒนา หรือต่อยอดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ตรงตามแผนดำเนินงานและคุ้มค่าต่อการจัดสรรงบประมาณ

2. การบูรณาการแผนการดำเนินการ แผนการใช้ทรัพยากร รวมทั้งแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดผลผลิตของโครงการเป็นระยะ ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ ผลประโยชน์ และความคุ้มค่าที่ได้ให้ชัดเจน สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาโครงการที่นำไปสู่

1. การดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG ภายในพื้นที่ของประเทศไทย จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อทุกพื้นที่ โดยจัดให้มีการลงพื้นที่วัดผลสัมฤทธิ์ ผลประโยชน์ และความคุ้มค่าของโครงการให้ครบทุกโครงการอย่างจริงจัง นอกเหนือไปจากการใช้ข้อมูลรายงานสรุปผลของสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบโครงการ

2. การแบ่งพื้นที่ตามระดับผลสัมฤทธิ์ ผลประโยชน์ และความคุ้มค่าของโครงการ ตามผลกระทบของการดำเนินโครงการในบริบทของพื้นที่

3. การพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG จำเป็นต้องพิจารณาระดับผลสัมฤทธิ์ ผลประโยชน์ และความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นตามสัดส่วนที่ได้จากการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เกิดการยกระดับศักยภาพการแข่งขันในพื้นที่ และขยายการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้กับพื้นที่ที่จำเป็นต้องได้รับการบูรณาการขับเคลื่อนได้อย่างแท้จริง

4. พิจารณาความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการดำเนินงานและสามารถสร้างงาน ผลิตภัณฑ์ หรือกิจกรรมที่กระตุ้นเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Bayram, O., Talay, I., & Feridun, M. (2022). Can Fintech promote sustainable finance? Policy lessons from the case of Turkey. *Sustainability*, 14(19), 12414.
- Chang, L., Mohsin, M., & Iqbal, W. (2022). Assessing the nexus between COVID-19 pandemic-driven economic crisis and economic policy: lesson learned and challenges. *Environmental Science and Pollution Research*, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-23650-0>
- Chankong, W. (2014). *Lesson-Learned, part 1*. Retrieved September 27, 2021, from <https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book572/rsearch572.pdf> (In Thai)
- Dodge, J., Khanna, R., Irvine, J., Lam, K. H., Mai, T., Lin, Z., ... & Fern, A. (2021). After-action review for AI (AAR/AI). *ACM Transactions on Interactive Intelligent Systems (TiIS)*, 11(3-4), 1-35. <https://doi.org/10.1145/3453173>
- Keiser, N. L., & Arthur Jr., W. (2021). A meta-analysis of the effectiveness of the after-action review (or debrief) and factors that influence to its effectiveness. *Journal of Applied Psychology*, 106, 1007–1032. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/apl0000821>
- Keiser, N. L., & Arthur Jr., W. (2022). A Meta-Analysis of Task and Training Characteristics that Contribute to or Attenuate the Effectiveness of the After-Action Review (or Debrief). *Journal of Business and Psychology*, 953-976. <https://doi.org/10.1007/s10869-021-09784-x>

- Kyngäs, H., Mikkonen, K., & Kääriäinen, M. (Eds.). (2019). *The application of content analysis in nursing science research*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-30199-6>
- Mete, İ. (2020). After action reviews in teams: comparing the effects of teamwork and taskwork focus. Thesis, Doctor of Philosophy in The Department of Psychology Program, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Turkey.
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2019). *BCG in Action : The New Sustainable Growth Engine (Bio-Circular-Green Economy)*. Retrieved March 14, 2022, from https://www.nstda.or.th/home/wp-content/uploads/2020/03/images_file-pdf_20200306-bcg-in-action.pdf (In Thai)
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2021). *Strategies to drive Thailand's development with the BCG economy 2021-2026*. Retrieved December 28, 2022, from <https://www.sepo.go.th/assets/document/file/6%20ยุทธศาสตร์%20BCG%20564-2569.pdf> (In Thai)
- Morgan, H. (2022). Conducting a Qualitative Document Analysis. *Qualitative report*, 27(1), 64-77. 10.46743/2160-3715/2022.5044
- Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council. (2020). BCG economic model. Retrieved December 28, 2022, from <https://www.bcg.in.th/data-center/articles/bcg-by-nstda/> (In Thai)
- Praiyoung, W., Dr. (November 20, 2022). Director in Bangkok and Perimeter. Interview. (In Thai)
- Saber, M., & Weber, A. (2019). Sustainable grocery retailing: Myth or reality?—A content analysis. *Business and Society Review*, 124(4), 479-496. <https://doi.org/10.1111/basr.12187>
- Scott, J. (1990). *A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Policy Press.
- Suwapong, N. (2022). The Lesson Learned to reinforce learning process. *Journal of Graduate Saket Review*, 7(1), 47-60. (In Thai)
- Tang, Y. M., Chau, K. Y., Fatima, A., & Waqas, M. (2022). Industry 4.0 technology and circular economy practices: business management strategies for environmental sustainability. *Environ Sci Pollut Res* 29, 49752–49769. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-19081-6>
- Tanterdtid, D., Dr. (October 20, 2022). President. Interview. (In Thai)
- The loan expenditure screening committee. (2020). *Economic and social recovery plan from the impact of the COVID-19 virus and projects under the framework of a budget of 400 billion baht according to the Decree, a loan of 1*. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- U.S. Army. (1993). Training Circular 25-20: A Leader's Guide to After-Action Reviews. *Technical Report*. Washington, DC. : Department of the Army.

- U2T University of the Dustruct. (In Thai). *Lessons-learned: U2T University of the Dustruct*, 2021. (Mimeographed). (In Thai)
- Wills, W. M. (2022). Reviews and Documentary Research Methods in a Scientific Article : Brief Reports. *International Journal of Research (IJR)*, 9(9), 1-6.
- World Bank Group. (2021). *Impact of COVID-19 Per Household in Thailand–Insights from the Phone Accelerator Survey*. Retrieved April 28, 2022, from <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/phlkrathbkhxngokhwid-19-txkhraweruuexninpraethsithy>
- World Health Organization. (2019). *The global practice of after action review: a systematic review of literature* (No. WHO/WHE/CPI/2019.9). World Health Organization.

การขับเคลื่อนท่าฉางโมเดล : การวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะ

และปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

THA CHANG MODEL: PUBLIC POLICY PROCESS ANALYSIS AND SUCCESS FACTORS IN COASTAL RESOURCE MANAGEMENT

วิทวัส ขุนหนู*

Wittawat Kunnu*

*อาจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100, ประเทศไทย

*Lecturer Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Surathani Rajabhat University, Surathani Province, 84100, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : *k.wittawat14@gmail.com

รับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2565 / ปรับแก้ไข : 16 มกราคม 2566 / ตอรับบทความ : 21 กุมภาพันธ์ 2566

Received : 22 November 2022 / Revised : 16 January 2023 / Accepted : 21 February 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.4

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the context of Ban Don Bay area in Tha Chang District, 2) analyze public policy processes under the Tha Chang Model project, 3) study factors measuring the success of the Tha Chang model project, and 4) propose guidelines for driving the Tha Chang model project in coastal resource management. This mixed-method research had 28 participants purposively sampled and 388 random simple. Data were collected using questionnaires ($\alpha=0.900$) in the area, semi-structured interview form (IOC=0.60-1.00) for in-depth interviews, and focus group discussions. Results showed Ban Don Bay was a valuable natural treasure occupying marine areas for raising legal and illegal aquatic animals from the government. Regarding the process, public policy formation was caused by the dispute between entrepreneurs and fishermen. Public policy alternative development and the gathering of a group of stakeholders caused decision-making. Public policy implementation is the activity that reflects cooperation in the area. Public policy evaluation led to a review of the roles, duties, code of law, regulations, and conditions of government agencies regarding the management of Ban Don Bay area. Lastly, public policy maintenance success was necessary to carry out continuous improvement of activities. The indicator of success in public participation was at mostly highest level. The critical driving directions were establishing a committee to drive projects, activities, regulations, law enforcement, fund operation center, and communication system. Moreover, it was found that national agencies should systematically support and assist in solving the problem of resource utilization in Ban Don Bay area.

Keywords : Tha Chang model, Public policy process, Coastal resource management

บทคัดย่อ

การค้นหความสำเร็จที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพภายใต้โครงการท่าฉางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง อ่าวบ้านดอน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่ 2) วิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะ 3) ศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ และ 4) เสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อน โครงการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 28 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่มีค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.06-1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และกลุ่มตัวอย่าง 388 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.900 ทั้งฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า 1) อ่าวบ้านดอนเป็นชุมพรทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทางทะเลเพื่อเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งที่ได้รับอนุญาต และไม่ได้รับอนุญาตจากภาครัฐ 2) กระบวนการนโยบายสาธารณะ เริ่มต้นด้วย (1) การก่อตัวที่เกิดจากข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการและชาวประมง (2) กำหนดนโยบายจากการรวมตัวของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (3) นำนโยบายไปปฏิบัติ

ด้วยกิจกรรมสะท้อนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและความร่วมมือในพื้นที่ (4) ประเมินผล ด้วยการทบทวน บทบาท อำนาจหน้าที่ ข้อบัญญัติ ระเบียบ เงื่อนไขของส่วนราชการ และ (5) ดำเนินกิจกรรมพัฒนา ปรับปรุง และทดแทน อย่างต่อเนื่อง 3) ปัจจัยตัวชี้วัดความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93) และ 4) แนวทางการขับเคลื่อนที่สำคัญคือ การจัดตั้งคณะกรรมการ ศูนย์กองทุน ศูนย์ดำเนินการ และระบบสื่อสาร ในการขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรม จัดทำระเบียบ และบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น หน่วยงานระดับชาติควรให้การสนับสนุน และช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : ทำางโมเดล, กระบวนการนโยบายสาธารณะ, การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

บทนำ

อ่าวบ้านดอนศูนย์รวมความสมบูรณ์และความหลากหลายในระบบนิเวศท้องทะเลมีพื้นที่ครอบคลุม 6 อำเภอ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เริ่มตั้งแต่แหลมขุย อำเภอไชยา ถึงแหลมกุลา อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะ เป็นเวี่ยงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ เป็นหาดเลนที่ยื่นออกไปในทะเลประมาณ 1-2 กิโลเมตรจากชายฝั่ง มีพื้นที่ รวมกันประมาณ 695 ตารางกิโลเมตร หรือ 434,375 ไร่ โดยมีความยาวของแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร (Sustainable Development Foundation, 2020, p. 7) อ่าวท่าฉางเป็นหนึ่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอน มีคลองที่สำคัญ ได้แก่ คลองท่าฉาง คลองท่าเคย และคลองบางปอ มี 3 ตำบลที่อยู่บริเวณชายฝั่ง ได้แก่ ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย และตำบลเขาถ่าน ประชาชนริมชายฝั่งและลำคลองประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและมีผู้ประกอบการเลี้ยงหอยแครง มากกว่า 100 ราย มีพื้นที่เพาะเลี้ยงหอยที่ได้รับสัมปทานหรืออนุญาตจำนวน 10,300 ไร่ (Suanthong & Thinbangtieo, 2019, p. 112) แต่ด้วยนโยบายของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและส่งเสริมระบบเศรษฐกิจจากทรัพยากร ในอ่าวบ้านดอนด้วยนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (โครงการ Sea Food Bank) ใน พ.ศ.2547 ก่อปรกับผลประโยชน์ จากการประกอบกิจการเลี้ยงหอยมีสูง ทำให้มีการบุกรุกเข้าครอบครองพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาตมากกว่า 18,000 ไร่ และมีการทำประมงผิดกฎหมาย (ซอ้นปึก) และมีการบุกรุกพื้นที่ร่องน้ำจำนวน 3 ร่องน้ำ ได้แก่ ร่องน้ำท่าเคย ร่องน้ำเขาถ่าน และร่องน้ำบางปอ จนสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวประมงพื้นบ้านไม่มีพื้นที่ทำมาหากินและเรือประมง ไม่สามารถวิ่งสวนกันได้ จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน ผู้ประกอบการเลี้ยงหอย และหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการจัดระเบียบ พื้นที่ทางทะเล โดยทางจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้กำหนดให้อ่าวท่าฉางเป็นพื้นที่นาร่อง หรือท่าฉางโมเดลในการจัดระเบียบและการใช้ทรัพยากรร่วมกันทางทะเลซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ (Suanthong & Thinbangtieo, 2019, p. 101 ; Saatkaew, Interview, May 14, 2022)

ทั้งนี้ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้น เจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถดูแลจัดการได้ อย่างครอบคลุม มีความจำเป็นต้องให้ชุมชนชายฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จัดการและใช้ประโยชน์ หน่วยงานภาครัฐต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้องเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องและยั่งยืน (Department of Marine and Coastal Resources, 2018, p. 129) ท่าฉางโมเดลจึงเป็นการจัดการเชิงสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลายกลุ่ม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการและประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนท่าฉางโมเดลมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จึงนำเข้าสู่การศึกษาการขับเคลื่อนท่าฉางโมเดลโดยนำแนวคิดของกระบวนการนโยบายสาธารณะ มาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการขับเคลื่อนท่าฉางโมเดล และค้นหาปัจจัยชี้วัดแห่งความสำเร็จของการขับเคลื่อน

ท่าทางโมเดลด้วยแนวคิดการสร้างความสำเร็จของชุมชนหรือการจัดการชุมชนดีเพื่อนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการจัดการพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับอ่าวบ้านดอน อำเภอท่าฉาง และการใช้ทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่อ่าวบ้านดอนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของพื้นที่อ่าวบ้านดอนบริเวณอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการท่าฉางโมเดล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยชีวิตความสำเร็จของโครงการท่าฉางโมเดล
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนโครงการท่าฉางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

ประโยชน์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์โครงการท่าฉางโมเดลและบริบทของอ่าวบ้านดอนด้วยการวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อนำไปพัฒนาโครงการท่าฉางโมเดลให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและสามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลและรูปแบบในการศึกษาปรากฏการณ์ของอ่าวบ้านดอนในบริบทของพื้นที่อื่น ๆ นอกจากนี้สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาและขับเคลื่อนโครงการท่าฉางโมเดลให้มีประสิทธิภาพด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จโครงการท่าฉางโมเดลพร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในและนอกพื้นที่สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้สำหรับการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มีการทบทวนแนวคิดนโยบายสาธารณะ แนวคิดการจัดการชุมชน แนวคิดการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีสาระสำคัญ ดังนี้ นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่แสดงถึงความต้องการที่จะทำหรือไม่ต้องการที่จะทำของผู้มีอำนาจรัฐที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมหรือคนจำนวนมากซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐ (Suwanmongkol, 2009, p. 34) โดยกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะแบบดั้งเดิมมีลักษณะจากบนลงล่างหรือการกำหนดนโยบายในแนวดิ่ง (Vertical policy-making) ไม่สามารถรับมือกับการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะตามเงื่อนไขเชิงบริบทได้ ดังนั้น จึงมีแนวคิดการสร้างนโยบายแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up frame work) ให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022, p. 5) เฉกเช่นเดียวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่ไม่สามารถกำหนดแนวทางการจัดการได้ด้วยภาครัฐอย่างเดียว จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความชอบธรรมและเป็นแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์นโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการแบบใหม่ (New public policy and governance) ให้ความสำคัญกับค่านิยมประชาธิปไตยและมีความเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายสาธารณะ (Howlett, Kekez, & Poocharoen, 2017, p. 498) ตลอดจนเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการและขั้นตอนนโยบายสาธารณะ (Public policy process) ได้แก่ 1) การก่อตัวนโยบายสาธารณะ 2) การกำหนดทางเลือกและการตัดสินใจนโยบายสาธารณะ 3) การนำนโยบายไปปฏิบัติ 4) การประเมินนโยบายสาธารณะ และ 5) ความต่อเนื่อง การทดแทนและการสิ้นสุดนโยบายสาธารณะ (Sirisampun, 2001, pp. 45-52) ทั้งนี้ การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ

นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมของพลเมืองแล้ว จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบปัจจัยเพิ่มเติมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ด้านผู้นำชุมชน ด้านกระบวนการจัดการชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Boonluang, 2018 ; Yimyam & Thawarom, 2018, p. 39)

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยการวิเคราะห์ทำางโมเดลด้วยกระบวนการนโยบายสาธารณะ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การก่อกำหนดนโยบายสาธารณะ การกำหนดทางเลือกและการตัดสินใจนโยบายสาธารณะ การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินนโยบายและความต่อเนื่อง การทดแทนและการสิ้นสุด สำหรับการศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จโครงการทำางโมเดลได้ประยุกต์จากการศึกษาของนิพนธ์ บุญหลวง (Boonluang, 2018) วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณกร ทาวะรัมย์ (Yimyam & Thawarom, 2018) ได้แก่ ด้านผู้นำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านกระบวนการจัดการชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปพัฒนาและขับเคลื่อนทำางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และผ่านรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่ SRU-EC2021/088 วันที่รับรอง 15 พฤศจิกายน 2564 มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในบริเวณอำเภอบ้านดอนเขตอำเภอนาทมที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน ได้แก่ ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย และตำบลเขาถ่าน อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากรจำนวน 11,621 คน (Tacha SAO, 2020, p. 2; Thakhei SAO, 2020, p. 3; Kaotan SAO, 2020, p. 2) กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินโครงการทำางโมเดลและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งบริเวณอำเภอนาทม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอย 2) กลุ่มประมงพื้นบ้าน 3) ผู้นำท้องที่ 4) ผู้นำท้องถิ่น 5) นักวิชาการ และ 6) หน่วยงานราชการ โดยผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 28 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นประชากรในเขตพื้นที่ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย และตำบลเขาถ่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอน และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการทำางโมเดล จำนวน 388 คน โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรทาร์โยยามาเน่ และกำหนดค่าความคาดเคลื่อนกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ที่ 0.05 (Yamane, 1967) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling) ร่วมกับวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sampling random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) มีลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด ทำการหาความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้องตามเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ +1 คะแนน (สอดคล้อง) 0 คะแนน (ไม่แน่ใจ) และ -1 คะแนน (ไม่สอดคล้อง) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

(Ministry of Education, 2002, p. 65) และแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ 5 คะแนน (มากที่สุด) 4 คะแนน (มาก) 3 คะแนน (ปานกลาง) 2 คะแนน (น้อย) และ 1 คะแนน (น้อยที่สุด) (Likert, 1961) และแบบปลายเปิด (Open ended questions) ทดสอบคุณภาพด้วยการหาความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้อง นำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60-1.00 (Thaveerat, 1997, p. 117) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดลองใช้กับ ประชากรในพื้นที่ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1990, pp. 202-204) ได้เท่ากับ 0.900 ทั้งฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มจากกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบริบทของอ่าวบ้านดอน กระบวนการนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการท่าฉางโมเดล และแนวทางการขับเคลื่อน โครงการท่าฉางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอนบริเวณอำเภอท่าฉาง และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลปัจจัยชี้วัด ความสำเร็จของโครงการท่าฉางโมเดลกับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ในพื้นที่ จากนั้นลงพื้นที่แจกแบบสอบถามและเก็บกลับคืนจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากข้อมูลการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ภายใต้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data organization) เรียบเรียงข้อมูล จัดระเบียบเป็นหมวดหมู่แล้วย่อหรือลดทอนข้อมูล (Data reduction) ให้มีขนาดเล็กลง 2) การแสดงข้อมูล (Data display) ในรูปแบบการพรรณนา และ 3) การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion and Interpretation) จากปรากฏการณ์หรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล (Phothisita, 2011, pp. 361-397) สำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย กำหนดการแปลผลค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึงมาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึงน้อย และ 1.00-1.80 หมายถึงน้อยที่สุด (Woongratthana, 2007, p. 69)

ผลการวิจัย

การศึกษาบริบทของพื้นที่อ่าวบ้านดอนบริเวณอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาบริบทพื้นที่อ่าวบ้านดอนหรือที่เรียกว่า “เลพ่อเฒ่า” บริเวณอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ครอบคลุม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าฉาง ตำบลท่าเคย และตำบลเขาถ่าน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นฐานทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชาวประมงและชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกร สำหรับประชาชนที่อยู่ใกล้กับคลองท่าฉางและทะเลประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง มีร่อนน้ำท่าเคย ร่อนน้ำเขาถ่าน และร่อนน้ำบางปอ ใช้เป็นเส้นทางเข้าออกทะเลสำหรับหาสัตว์ทะเล มีการใช้อุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้น จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับสัตว์น้ำ เช่น สวิง โป๊ะ ลอบปลา เป็นต้น และเมื่อได้สัตว์น้ำก็จะนำไปแลกเปลี่ยน กับสิ่งของอย่างอื่นเพื่อการยังชีพ เช่น ข้าวสาร ผัก ผลไม้ เป็นต้น แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วิถีของประชาชน เปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีการใช้เครื่องจักรขนาดเล็กควบคู่กับอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการหาสัตว์ทะเล และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลรอบปรกเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยงหอยทำให้พื้นที่ อ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในและนอกพื้นที่ที่มุ่งไปสู่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่า

เพื่อการยังชีพของชาวบ้าน จึงเป็นจุดเปลี่ยนของวิถีและความเจริญเติบโตของการใช้ทรัพยากรในพื้นที่เริ่มขึ้นจากการประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสหกรณ์ในท้องถิ่นอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2519 เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีพื้นที่ทำมาหากิน และการประกาศให้อำเภอท่าฉางเป็นพื้นที่อนุญาตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในปี พ.ศ. 2522 ตามประกาศพื้นที่อนุญาตเพาะเลี้ยงหอยขายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2522 ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เมื่อก่อนเราใช้ชีวิตกันตามธรรมชาติ ได้กุ้ง หอย ปูปลา มากก็นำมากินในครอบครัว ส่วนที่เหลือก็นำไปแลกกับเพื่อน ได้ข้าวสาร พริก หัวหอม มาบ้าง แต่มาช่วงหลัง ๆ เริ่มมีการทำนาทุกพื้นที่ มีการเลี้ยงหอยแครงในพื้นที่ ซึ่งผลตอบแทนการเลี้ยงหอยแครงมีกำไรมาก โดยมีเจ็สมารี ชาวมาเลเซียเป็นคนบุกเบิกนำหอยแครงมาเลี้ยงในพื้นที่ และรัฐบาลก็ให้สิทธิคนทำฟาร์มหอยแครงในทะเลสามารถครอบครองพื้นที่ทางทะเลได้ จึงทำให้มีกลุ่มนายทุนและชาวประมงจากต่างพื้นที่เข้ามาทำฟาร์มหอยกันเป็นจำนวนมาก...” (Rakdeth, Interview, May 20, 2022)

จากประกาศดังกล่าวมีการอนุญาตใช้พื้นที่บริเวณชายฝั่งเพาะเลี้ยงหอยในเขตอำเภอท่าฉางจำนวน 10,300 ไร่ ประกอบกับการประกาศห้ามทำการประมงอวนลาก อวนรุน ในเขต 3,000 เมตร ห่างจากชายฝั่งในบางพื้นที่ ทำให้ชาวประมงอวนลาก อวนรุน จำนวนหนึ่งตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงหอยเพื่อทดแทนอาชีพเดิม โดยรัฐส่งเสริมการเพาะเลี้ยงหอย 2 รูปแบบ คือ ระบบสัมปทานและระบบสหกรณ์ โดยชายฝั่งท่าฉางได้ให้สัมปทานแก่สุริยาฟาร์ม (หรือเจ็สมารี เป็นนายทุนชาวมาเลเซีย) เป็นผู้บุกเบิกการเลี้ยงหอยแครงในพื้นที่ สำหรับระบบสหกรณ์มีการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเพาะเลี้ยงหอยแครงในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงหอยแครงในปี พ.ศ. 2530 (Suanthong & Thinbangtieo, 2019, p. 115)

การเพาะเลี้ยงหอยแครงมีความเจริญเติบโตเพิ่มมากขึ้น เพราะสามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ผู้ประกอบการ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้กลุ่มนายทุนจากต่างพื้นที่เข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการออกระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าด้วยการใช้สิทธิครอบครองที่ดินนิคมสหกรณ์เพื่อแปลงสินทรัพย์เป็นทุน พ.ศ. 2546 และรัฐบาลมีโครงการ Sea Food Bank สนับสนุนให้ทะเลในเขตพื้นที่อนุญาตมีมูลค่าเป็นสินทรัพย์สามารถใช้เป็นหลักประกันการกู้เงินจากสถาบันการเงินที่ได้ ตลอดจนเพื่อจัดที่ทำกินให้ประชาชนในการแก้ปัญหาความยากจนและสร้างฐานการผลิตอาหารทะเลทดแทนการจับจากธรรมชาติ ทำให้ทะเลถูกจับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัว มีการบุกรุกทะเลอ่าวบ้านดอนนอกเขตอนุญาตมากกว่า 200,000 ไร่ มีการซื้อขายพื้นที่ในอ่าวบ้านดอนจากเดิมไร่ละ 3,000-5,000 บาท เป็นไร่ละ 50,000-80,000 บาท (Suanthong & Thinbangtieo, 2019, p. 106) และมีราคาสูงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ดังกล่าวไม่ได้มีการครอบครองหรือแลกเปลี่ยนซื้อขายที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถึงแม้ในปี พ.ศ. 2551 โครงการ Sea Food Bank จะยุติลง แต่การจับจองและครอบครองพื้นที่ของกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอยยังคงมีการดำเนินการอยู่จึงทำให้พื้นที่ทะเลมีเจ้าของครอบครอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...รัฐบาลมีนโยบาย Sea food bank มีการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ทำให้พื้นที่ทางทะเลมีการจับจองเป็นเจ้าของ ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงพื้นที่ทางทะเลเป็นพื้นที่สาธารณะ ทุกคนสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้...” (Suanthong, Interview, September 16, 2022)

ดังนั้นการครอบครองพื้นที่ทางทะเลอ่าวบ้านดอนเขตอำเภอท่าฉางมี 2 ลักษณะ คือ การได้รับอนุญาตจากรัฐสำหรับเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (ประเภทย่อย ได้แก่ หอยแครง หอยนางรม หอยแมลงภู่) และการบุกรุก

ยึดครองพื้นที่ทะเลสาบธรรมชาติโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านถูกจำกัดสิทธิและพื้นที่ในการทำมาหากิน จึงนำไปสู่ข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการเลี้ยงหอยกับกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านอยู่บ่อยครั้ง และเริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวหน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชาติได้เข้ามาจัดการแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทและการรุกล้ำพื้นที่ทะเลสาบธรรมชาติของกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอยด้วยมาตรการทางกฎหมาย แต่การจัดการดังกล่าวไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้ทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอน บริเวณอำเภอท่าฉาง ได้แก่ ผู้ประกอบการเลี้ยงหอย ชาวประมงพื้นบ้าน ส่วนราชการ ได้รวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวภายใต้ชื่อ “ท่าฉางโมเดล”

การวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการท่าฉางโมเดล

ผลการวิเคราะห์กระบวนการนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการท่าฉางโมเดล พบว่า เป็นชุดข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัญหา อุปสรรค โอกาส ใน 5 กระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การก่อตัวนโยบายสาธารณะ พบว่า ท่าฉางโมเดลเกิดจากการแย่งชิงพื้นที่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลในบริเวณอ่าวบ้านดอนอำเภอท่าฉาง โดยรัฐบาลได้จัดสรรพื้นที่ให้สามารถครอบครองหรือให้สัมปทานเพื่อประกอบกิจการเพาะเลี้ยงหอยจำนวน 10,300 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2522 ด้วยนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน และการป้องกันภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลมีนโยบายเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์เป็นทุนภายใต้โครงการ Sea Food Bank สนับสนุนให้ทะเลในเขตพื้นที่อนุญาตมีมูลค่าเป็นสินทรัพย์สามารถใช้เป็นหลักประกันเงินกู้จากสถาบันทางการเงินได้และเพื่อจัดที่ทำกินให้ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน จึงทำให้เกิดการจับจองพื้นที่สาธารณะทางทะเลเพื่อทำการเลี้ยงหอย มีการนำไม้มาปักเพื่อสร้างอาณาเขตแสดงความเป็นเจ้าของในพื้นที่สาธารณะทางทะเล ถึงแม้ในเวลาต่อมาโครงการ Sea Food Bank แต่การจับจองพื้นที่สาธารณะทางทะเล เกิดผลเป็นรูปธรรมแล้ว และไม่มีความสนใจเข้าไปจัดการ จึงทำให้เกิดการครอบครองพื้นที่สาธารณะทางทะเลนอกเขตอนุญาตหรือบุกรุกพื้นที่สาธารณะทางทะเลเพื่อประกอบการเลี้ยงหอยในเขตอำเภอท่าฉางประมาณ 18,000 ไร่ มีการสร้างหน้า (ชน้ำ) นำไม้มาปักสร้างเขตแดนล่อลวงน้ำสาธารณะอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน จึงเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการเลี้ยงหอยและชาวประมงพื้นบ้าน ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์และแต่ละหน่วยงานมีกฎหมายและอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของตนเองขาดการบูรณาการร่วมกัน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้ประโยชน์และการจัดการพื้นที่สาธารณะทางทะเลบริเวณอ่าวบ้านดอนเขตอำเภอท่าฉาง คือ 1) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน 2) กลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอย 3) ส่วนราชการ และ 4) กลุ่มผู้มีอิทธิพล ร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน จึงรวมตัวกันดำเนินงานภายใต้ชื่อ “ท่าฉางโมเดล” เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่และเป็นตัวแบบในการนำร่องการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทางทะเลอ่าวบ้านดอน

2. การกำหนดนโยบายสาธารณะ พบว่า ท่าฉางโมเดลมีการกำหนดนโยบายผ่านที่ประชุมร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการตัดสินใจแนวปฏิบัติโดยใช้มติของที่ประชุม มีการเสนอทางเลือกสำหรับการปฏิบัติ ได้แก่ 1) การใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับผู้บุกรุกพื้นที่สาธารณะและผู้ที่ใช้อุปกรณ์ประมงผิดกฎหมาย 2) ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยและชาวประมงพื้นบ้านยอมเสียสละและเข้าใจวิถีการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะและยอมรับในสิทธิ

ของแต่ละฝ่าย 3) ต้องมีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างหรือหลักเขตในพื้นที่ที่รื้อถอนพื้นที่สาธารณะทางทะเล 4) ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าไปจับสัตว์น้ำในเขตคอกหอยได้แต่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้ประกอบการเลี้ยงหอย ไม่ขโมยลูกหอยแครง 5) ไม่ออกเอกสารสิทธิหรืออนุญาตให้สัมปทานการครอบครองพื้นที่สาธารณะทางทะเลเพิ่มเติม ทั้งนี้ จากทางเลือกดังกล่าว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีมติให้มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างแบบถาวรในพื้นที่อ่าวบ้านดอนจนการให้สัมปทานพื้นที่การเลี้ยงหอยเพิ่มเติมให้มีการรื้อถอนหลักเขตที่รื้อถอนพื้นที่นอกเขตที่ได้รับอนุญาตและอุปกรณ์ประมงผิดกฎหมาย ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับสัตว์น้ำในบริเวณคอกหอยได้ แต่ห้ามขโมยลูกหอยแครง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เริ่มต้นมีการประชุมร่วมกันในวงเล็ก ๆ ก่อน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาข้อพิพาท หลังจากนั้นก็ขยายวงประชุมให้กว้างขึ้น เปิดรับผู้เข้าร่วมประชุมเพิ่มขึ้น ทั้งกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอย ชาวประมงพื้นบ้าน แม้แต่ส่วนราชการ จนเกิดเป็นท่าฉางโมเดลขึ้น มีการประชุมใหญ่เพื่อหาจุดที่ลงตัวร่วมกันเพื่อให้ท่าฉางเป็นพื้นที่นาร่องในการแก้ไขปัญหพื้นที่ทำกินทางทะเล...” (Somrak, Interview, May 11, 2022)

3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า มีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอยและชาวประมงพื้นบ้านในเขตอำเภอท่าฉางเพื่อเร่งดำเนินการจัดระเบียบทางทะเล มีการสนธิกำลังร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ เข้ารื้อถอนคอกเลี้ยงหอยแครงและเครื่องมือทำการประมงผิดกฎหมายร่วมกับการส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ร่วมกันของชาวประมงพื้นบ้านและชาวบ้านโดยมีการจัดทำฟาร์มสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สัมผัสวิถีชีวิตพื้นบ้านและธรรมชาติ มีการจัดกิจกรรมอาหารทะเลเปิดโลกอ่าวท่าฉาง โดยทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและความร่วมมือของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ สำหรับการอนุญาตให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าไปจับสัตว์น้ำในบริเวณคอกหอยได้ พบว่า ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยหรือผู้เฝ้าคอกหอยที่เป็นคนในพื้นที่หรือมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือเป็นผู้คนที่สนิทสนมอนุญาตให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าไปจับสัตว์น้ำในพื้นที่ได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...คอกหอยบางคอกที่รู้จักหรือเป็นพี่น้อง หรือเป็นคนบ้านเดียวกัน ก็จะให้ชาวประมงเข้าไปจับปลา จับกุ้ง ได้ แต่บางคอกที่คนเฝ้าคอกหอยเป็นคนต่างพื้นที่ เป็นแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะไม่ให้เข้าไปจับสัตว์น้ำ ซึ่งผมคิดว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือการเป็นคนบ้านเดียวกัน ทำให้การพูดคุยง่ายกว่าคนต่างพื้นที่...” (Rakdeth, Interview, May 20, 2022)

4. การประเมินผลนโยบาย พบว่า ท่าฉางโมเดลมีทั้งส่วนที่ประสบความสำเร็จและไม่สำเร็จ ในส่วนของความสำเร็จ ได้แก่ เป็นการริเริ่มอย่างเป็นรูปธรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรทางทะเลและเป็นรูปแบบให้แก่พื้นที่อื่นสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในกระบวนการริเริ่มร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะทางทะเล เป็นการริเริ่มให้มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างและไม่ให้นำมาปักเป็นแนวเขตแดนที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและยังเป็นการทบทวนบทบาท อำนาจหน้าที่ ข้อบัญญัติ ระเบียบและเงื่อนไขต่าง ๆ ของส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่อ่าวบ้านดอน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จท่าฉางโมเดลเป็นเพียงความสำเร็จชั่วคราว เนื่องจากพบว่า ปัญหาในพื้นที่ได้รับการแก้ไขตามสถานการณ์ ขาดกระบวนการวางแผนระยะยาว การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านมีข้อจำกัดทางพื้นที่ทำมาหากิน ยกเว้นผู้ประกอบการเลี้ยงหอยบางกลุ่มที่อนุญาตให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าไปจับสัตว์น้ำได้

แต่ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขที่ว่า จับสัตว์น้ำได้ แต่ห้ามจับลูกหอยแครง ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐจะดำเนินการกับการบุกรุกพื้นที่สาธารณะแล้วก็ตาม แต่ก็ยังดำเนินการไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากผู้ประกอบการบางกลุ่มมีการยื้อเวลาการรื้อถอนคอกหอย มีการเจรจาต่อรองกับส่วนราชการเพื่อขออุทธรณ์ในการกระทำความผิดต่าง ๆ โดยอ้างเหตุผลทางข้อกฎหมายของส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีการบังคับใช้และมีเนื้อหาแตกต่างกัน ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐขาดความต่อเนื่องและความจริงจังในการบังคับใช้กฎหมาย

5. ความต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุด พบว่า แนวปฏิบัติภายใต้โครงการทำางโมเดลเป็นแนวปฏิบัติที่ดีได้รับการตอบสนองและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นอย่างดี อันด้วยความหวังที่จะแก้ไขปัญหาที่มีการสะสมมาอย่างยาวนานและให้พื้นที่ทำางเป็นพื้นที่นำร่องสำหรับการจัดระเบียบทางทะเลและการใช้ทรัพยากรสาธารณะทางทะเลร่วมกัน เพราะด้วยความความร่วมมือของภาคีส่วนต่าง ๆ ที่ริเริ่มรวมกลุ่มและให้ความร่วมมือกับการจัดระเบียบทางทะเลเป็นอย่างดี แต่มีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการแก้ไข ได้แก่ 1) ความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม 2) ควรเพิ่มบทบาทของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านให้มีสิทธิ มีเสียงในการเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน 3) ภาคส่วนต่าง ๆ ควรมีความจริงจัง จริใจ และทุ่มเทกับการขับเคลื่อนกิจกรรมทำางโมเดล และ 4) ควรมีการกำหนดระเบียบหรือธรรมนูญชุมชนร่วมกันเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทางทะเลในอ่าวบ้านดอน เขตอำเภอทำาง เพื่อบังคับใช้และเป็นแนวปฏิบัติในพื้นที่และนำไปปฏิบัติได้ผลเป็นรูปธรรมก็อาจจะขยายรูปแบบไปสู่พื้นที่อื่นต่อไปในอนาคต ดังนั้น การขับเคลื่อนทำางโมเดลควรมีการดำเนินกิจกรรมต่อไปภายใต้ความร่วมมืออย่างแท้จริงจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จของโครงการทำางโมเดล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.72 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 47.68 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 79.38 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 48.45 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 66.24 ประกอบอาชีพประมง ร้อยละ 71.39 โดยมีผลการศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดล แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดล

รายการ	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. ด้านผู้นำชุมชน	3.92	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.93	มาก
3. ด้านกระบวนการจัดการชุมชน	3.67	มาก
4. ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน	3.64	มาก
5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.57	มาก
6. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	3.70	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัจจัยชี้วัดความสำเร็จการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดล คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความคิดเห็นสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93) รองลงมาด้านผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70) ด้านกระบวนการจัดการชุมชน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67) ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64) และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57) ตามลำดับ

การเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนโครงการทำฉางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการทำฉางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง มีดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนทำฉางโมเดลให้เป็นรูปธรรม มีความเป็นทางการ มีระเบียบหรือกฎหมายมารับรองเพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติและสามารถนำไปบังคับใช้ได้ ทั้งนี้ อาจจัดตั้งให้อยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานีหรือประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยจัดทำเป็นประกาศคณะกรรมการประมงจังหวัด ดังตัวอย่างข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

“...คณะกรรมการขับเคลื่อนทำฉางโมเดลต้องมีกฎหมายหรือระเบียบใดมารองรับ สถานภาพ จะไปเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการประมงจังหวัดก็ได้ เพราะหากไม่มีกฎหมายหรือระเบียบหรือส่วนราชการมารับรอง คณะกรรมการชุดนี้ก็ไม่สามารถทำกิจการหรือบังคับ ชักจูง ให้ใครเชื่อถือหรือปฏิบัติตามได้...” (Suwanrhat, Interview, July 7, 2022)

2. คณะกรรมการขับเคลื่อนทำฉางโมเดล ควรมีโครงสร้างการบริหารงานที่เป็นรูปธรรมมีตัวแทนของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และภาคประชาชน ทั้งนี้ คณะกรรมการที่มาจากตัวแทนของแต่ละภาคส่วนนั้น ควรมีสัดส่วนหรือจำนวนที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อไม่ให้อำนาจในที่ประชุม การแสดงความคิดเห็นหรือมติในที่ประชุมไปกระจุกตัวอยู่เฉพาะภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ ตัวแทนจากภาคประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน ควรมาจากการคัดเลือกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละภาคส่วน เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังตัวอย่างจากการสนทนากลุ่ม

“...คณะกรรมการฯ ควรมีจำนวนเท่า ๆ กัน เพื่อไม่ให้หมัดหรือความคิดเห็นของที่ประชุมไปอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และให้จัดตั้งโครงสร้างการดำเนินงานให้ชัดเจน มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง และให้คณะกรรมการทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน...” (Phut-in, Interview, July 7, 2022)

3. การดำเนินกิจกรรมของโครงการทำฉางโมเดลควรมีความต่อเนื่องภายใต้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในกิจกรรมการกำกับดูแล การควบคุมการกระทำผิดกฎหมายของกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอยและกลุ่มประมงพื้นบ้าน กิจกรรมด้านสันติภาพ การจัดการงานเชิงสัญลักษณ์ เช่น กิจกรรมเปิดโลกอ่าวทำฉาง ควรมีการจัดกิจกรรมทุกปีเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ ตลอดจนเป็นวิถีทางหนึ่งในการจัดหาเงินทุนสำหรับการสนับสนุนกิจกรรมของโครงการทำฉางโมเดล

4. การบังคับใช้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ทางทะเลและการใช้ทรัพยากรชายฝั่งอย่างจริงจังและต่อเนื่องหรืออาจจัดทำเป็นธรรมนูญชุมชนสำหรับการจัดระเบียบทางทะเลอ่าวบ้านดอนในอำเภอกาบัง ที่มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการขับเคลื่อนทำฉางโมเดล มีการจัดทำประชาพิจารณ์ธรรมนูญชุมชนจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ทั้งนี้ เมื่อมีการประกาศใช้ธรรมนูญชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและถือปฏิบัติเป็นการทั่วไปและทั่วถึง ตลอดจนมีการกำหนดมาตรการในการจัดการเมื่อเกิดการละเมิดธรรมนูญชุมชนเพื่อให้ธรรมนูญชุมชนมีความศักดิ์สิทธิ์

5. นำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมทำฉางโมเดลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมอาชีพและรายได้เสริมให้กับประชาชน ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยกลุ่มประมงพื้นบ้าน

6. จัดทำระเบียบ ข้อบังคับการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดลและให้มีการถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกคณะกรรมการขับเคลื่อนทำางโมเดลมีการประชุม อย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมของทำางโมเดล

7. จัดตั้งกองทุนทำางโมเดล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการขับเคลื่อนกิจกรรมทำางโมเดล โดยแหล่งที่มาของเงินทุนสนับสนุนกองทุนทำางโมเดลมาจากเงินสนับสนุนจากผู้ประกอบกิจการทางทะเลในพื้นที่ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน หรือรายได้จากการจัดกิจกรรมเปิดอ่าวทำาง โดยการใช้จ่ายเงินกองทุนทำางโมเดลต้องมีการกำหนดกฎระเบียบ และมีคณะกรรมการบริหารกองทุนทำางโมเดลที่เป็นรูปธรรม

8. จัดตั้งศูนย์การดำเนินงานทำางโมเดลและมีบุคลากรประจำศูนย์ที่เป็นรูปธรรม โดยขอการสนับสนุนพื้นที่สำหรับการก่อตั้งศูนย์การดำเนินงานทำางโมเดลจากกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจดีและมีพื้นที่ทำเลที่เหมาะสมสำหรับการจัดตั้งศูนย์ดำเนินงานทำางโมเดล

9. คณะกรรมการขับเคลื่อนทำางโมเดล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดล ต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตน เห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลลัพธ์ของโครงการทำางโมเดล

10. ใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและสังคมในการส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนทำางโมเดล

11. จัดระบบการติดต่อสื่อสารและมีการทำากิจกรรมร่วมกันของคณะกรรมการฯ อยู่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้คณะกรรมการฯ มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร

อภิปรายผล

อ่าวบ้านดอนในเขตพื้นที่อำเภอทำาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชาชนที่พักอาศัยในบริเวณอ่าวบ้านดอนหรือริมชายฝั่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก โดยเดิมที่มีวิถีชีวิตตามธรรมชาติ จับสัตว์ทะเลมาเพื่อการดำรงชีพ การบริโภคและนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่น ๆ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางด้านบริบทในทุกมิติประกอบกับความอุดมสมบูรณ์และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีจำนวนมหาศาล ทำให้อ่าวบ้านดอนเป็นพื้นที่ที่ประชาชนหลากหลายกลุ่มเข้ามาเพื่อแสวงหาโอกาสทางทรัพยากรธรรมชาติและแปลงไปสู่ความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบกับนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมให้มีการนำพื้นที่สาธารณะทางทะเลไปผันแปรเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้พื้นที่สาธารณะทางทะเลถูกจับจอง รุกล้ำและครอบครองเพื่อประกอบกิจการ ซึ่งเกิดเป็นผลกระทบต่อกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านมีพื้นที่ในการทำสัตว์น้ำจำกัด ดังที่ วิสาล ศรีมหาโว (Srimahawaro, 2021, p. 87) พบว่า ด้วยความเจริญตามกระแสทุนนิยมทำให้ชาวบ้านประสบปัญหาอันเกิดจากนายทุนภายนอกชุมชนมาพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือทำประมงที่ทันสมัยและผิดกฎหมาย ประกอบกับการบุกรุกพื้นที่เพื่อจับจองปักแนวเขตแสดงความเป็นเจ้าของในการเลี้ยงหอยแครง ทำให้อ่าวบ้านดอนมีความยากลำบากในการทำมาหากิน นอกจากนี้ เพ็ญภา สวนทอง และโอฬาร ถิ่นบางเตียว (Suanthong & Thinbangtiao, 2019, p. 106) พบว่า การบุกรุกยึดครองพื้นที่สาธารณะทางทะเลเกิดจากนโยบายของภาครัฐที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการสามารถเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะทางทะเลได้ ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านเป็นอย่างมากและนำมาสู่ข้อพิพาทอยู่บ่อยครั้ง ภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้รวมตัวกันเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะในบริเวณอ่าวบ้านดอน โดยให้พื้นที่อำเภอทำางนำร่องในการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาภายใต้การขับเคลื่อนโครงการที่ชื่อว่า ทำางโมเดล

ท่าทางโมเดลถือได้ว่าเป็นนโยบายสาธารณะเพราะผลการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการท่าทางโมเดล ส่งผลกระทบและเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเลี้ยงหอย ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงหอย กลุ่มประมงพื้นบ้าน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยการก่อตั้ง ท่าทางโมเดลเกิดจากการรวมกลุ่มของส่วนได้ส่วนเสียกับทรัพยากรในพื้นที่อ่าวบ้านดอนบริเวณอำเภอท่าทาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มองเห็นประเด็นปัญหาในพื้นที่และตระหนักร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหา โดยกำหนดการขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้ชื่อ ท่าทางโมเดล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการแบบใหม่ (New public policy and governance) ที่ให้ความสำคัญกับค่านิยมประชาธิปไตยและเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายสาธารณะที่ตอบโจทย์ และคู่ขนานกับการยกระดับการบริหารจัดการที่ดีของกลไกภาครัฐ และผลักดันรูปแบบการทำงานแบบร่วมไม่ร่วมมือ หรือผนึกกำลังร่วมกัน (Collaboration) ระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022, p. 9) ประกอบกับการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดีต้องอาศัยการศึกษาหรือเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถมองเห็นกระบวนการทุกขั้นตอน และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน อันเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาพบว่า การกำหนดท่าทางโมเดลเกิดจากการประชุมหารือร่วมกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนให้ท่าทางโมเดลประสบความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการอยู่ภายใต้ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งกลไกภายในและภายนอกพื้นที่ ดังที่ Peter and Fontaine (2022) การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีกลไกขับเคลื่อนทั้งการดำเนินงานโดยกลไกรัฐ (Public intervention) เช่น มาตรการทางกฎหมายและการใช้ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เป็นต้น การดำเนินงานโดยกลไกนอกภาครัฐ (Non-public interventions) เช่น การอาศัยบทบาทของภาคเอกชน การอาศัยกลไกชุมชน (Community) เป็นต้น และการดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือ (Collaborative interventions) เช่น การอาศัยการบริหารจัดการร่วมกัน เป็นต้น ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินโครงการท่าทางโมเดล พบว่า เป็นการริเริ่มการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและเป็นการกระตุ้นให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนท่าทางโมเดลมีข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ตลอดจนการดำเนินงานของกลไกภาครัฐขาดการบูรณาการการบังคับใช้กฎหมายร่วมกัน สอดคล้องกับ Rahman (2022, p. 149) ได้เปิดเผยว่าในพื้นที่คุ้มครองมีทั้งการอนุรักษ์และความเสื่อมโทรมดำเนินไปพร้อมกันกับกิจกรรมการทำลายล้างหลายอย่าง ไม่มีกฎหมายและนโยบายเฉพาะที่สามารถกำกับดูแลการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายและนโยบายที่แยกส่วนหลายฉบับกลับสร้างเขตอำนาจที่ทับซ้อนกัน และตามมาด้วยความขัดแย้งผลประโยชน์

ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จของโครงการท่าทางโมเดล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการท่าทางโมเดลประสบความสำเร็จ ดังที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022, p. 13) พบว่า กุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและนโยบายสาธารณะคือการมีส่วนร่วมของพลเมืองหรือประชาชน สอดคล้องกับ นิพนธ์ บุญหลวง และวิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์ (Boonluang, 2018, p 75 ; Yimyam, & Thawarom, 2018, p. 46) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนคือ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนต้องเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีความคิดที่จะร่วมมือในการพัฒนา ตลอดจนมีเครือข่ายและความร่วมมือการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการชุมชนอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย

ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อนชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ หากขาดความร่วมมือจากภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่ง ย่อมทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและทำางโมเดลประสบความสำเร็จได้ยาก นอกจากนี้ สอดคล้องกับการให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนทำางโมเดลและแก้ไขปัญหาอ่าวบ้านดอนนั้น ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมโดยประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่และเป็นกลไกสำคัญในทุกกิจกรรมควรมีส่วนร่วมและบทบาทมากที่สุด รองลงมาคือนำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หากทุกภาคส่วนมีความตั้งใจและดำเนินงานด้วยความเป็นธรรม ปัญหาต่าง ๆ ในอ่าวบ้านดอนก็จะหมดสิ้นไป (Somrak, Interview, May 11, 2022)

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดลในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง พบว่า ควรมีการจัดตั้งกระบวนการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดลที่มาจากตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบคณะกรรมการที่มีลักษณะเป็นทางการ มีระเบียบหรือกฎหมายรองรับ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการในระดับจังหวัดหรือระดับชาติ ตลอดจนมีการบูรณาการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ร่วมกันในพื้นที่อย่างจริงจัง และต่อเนื่องเพื่อกำหนดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ullah et al. (2022) มองว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและทะเลควรมีกรอบการจัดโครงสร้างการจัดการร่วมกันในพื้นที่เพื่อช่วยในการปรับปรุง คุ่มครอง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ต่อสิ่งแวดลอม และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถที่จะทำความเข้าใจหรือยอมรับทรัพยากรที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ซึ่ง Rahman (2022, p. 149) ได้แนะนำให้มีการปฏิรูปกฎหมายและสถาบันเพื่อยกเลิกการทับซ้อนของขอบเขตอำนาจและสร้างธรรมาภิบาลทางทะเลที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภายใต้โครงการทำางโมเดล ควรมีการแบ่งปันอำนาจ (Power Sharing) ระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในฐานะผู้ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ภายใต้แนวคิดการจัดการร่วม (Co-management) เพื่อก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นธรรมและมีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการทรัพยากรทางทะเลอ่าวบ้านดอนร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
2. หน่วยงานภาครัฐควรยึดพื้นที่ที่ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยครอบครองโดยมิได้รับอนุญาตคืนมาเป็นพื้นที่สาธารณะทางทะเลโดยมีการวางแผนและกำหนดเงื่อนไขด้านระยะเวลาและแนวปฏิบัติการยึดคืนพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยมีระยะเวลาในการเตรียมคืนพื้นที่ และจัดทำแนวเขตแดนที่ได้รับอนุญาตให้ชัดเจน
3. ควรนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มายกระดับโครงการทำางโมเดลเพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกด้านเศรษฐกิจและรายได้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการเลี้ยงหอยและชาวประมงพื้นบ้าน
4. คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการทำางโมเดลควรทำหน้าที่และแสดงบทบาทของตนเองอย่างเต็มความสามารถ ซื่อสัตย์ และทุ่มเท
5. ผู้ประกอบการเลี้ยงหอยควรเสียสละและเปิดโอกาสให้ชาวประมงพื้นบ้านเข้าไปจับสัตว์น้ำและใช้เป็นเส้นทางเดินเรือผ่านเขตพื้นที่คอกหอยได้ โดยชาวประมงพื้นบ้านต้องมีความซื่อสัตย์ต่อผู้ประกอบการเลี้ยงหอย ไม่ลักขโมยลูกหอย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบทูลคุณนุการวิจัยจากงบประมาณรายได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ภายใต้ภายใต้โครงการ “ระบบบริหารจัดการทรัพยากรรอบอ่าวบ้านดอนอย่างเป็นธรรมเพื่อความสงบสุขของสังคม” คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- Boonluang, N. (2018). *Community Management Guidelines for Ban Thung Sri, Phrae Province*. Bangkok : National Defence College. (In Thai)
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York : Harper Collins.
- Department of Marine and Coastal Resources. (2018). *Information on marine and coastal resources, Surat Thani Province*. Bangkok : Marine and Coastal Resources Information Center. (In Thai)
- Howlett, M., Kekez, A., & Poocharoen, O. (2017). Understanding co-production as a policy tool: integrating new public governance and comparative policy theory. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 19(5), 487-501.
- Khao Than Sub District Administration Organization. (2020). *Basic Information Report*. Surat Thani : Administration Organization. (In Thai)
- Likert, S. (1961). *New patterns of management*. New York : McGraw-Hill.
- Ministry of Education. (2002). *Research to develop learning according to the basic education curriculum*. Bangkok : N. p. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Thailand Innovative Policy Analysis and Design: TIPAD*. Chiang Mai : School of Public Policy, Chiang Mai University. (In Thai)
- Peters, B. G., & Fontaine, G. (2022). *Handbooks of Research on Public Policy*. Cheltenham : Edward Elgar.
- Phothisita, C. (2011). *The Science and Art of Qualitative Research* (4th ed). Bangkok : Amarin. (In Thai)
- Phut-in, C., Mr. (2022, 7 July). People. *Interview*. (In Thai)
- Rahman, M. M. (2022). Effectiveness of the coastal and marine conservation initiatives in Bangladesh: Analyzing the drawbacks of the legal, policy, and institutional framework. *Journal of the Indian Ocean Region*, 18(2), 149-172. <https://doi.org/10.1080/19480881.2022.2111050>
- Rakdeth, S., Mr. (2022, 20 May). Village Headman. *Interview*. (In Thai)
- Saatkaew, T., Mr. (2022, 14 May). Member of the Leeled SAO counsil. *Interview*. (In Thai)
- Sirisampan, T. (2001). *Policy Analysis Techniques*. Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Somrak, C., Mr. (2022, 11 May). Village Headman. *Interview*. (In Thai)
- Srimahawaro, W. (2021). The Management of Coastal and Marine Resources for Sustainable Community Engagement on Coastal and Marine Resources : A Case Study of Marine Rangers Network of

- Thaphikul Village, Thachang Sub-District, Thachang District, Suratthani Province, Thailand.
- School of Administrative Studies Academic Journal*, 4(3), 81-95. (In Thai)
- Suanthong, P., & Thinbangtieo, O. (2019). The Political Ecology of the Coastal Resources Management in Bandon Bay, Surat Thani Province. *Burapha Journal of Political Economy*, 7(2), 101-131. (In Thai)
- Suanthong, P., Miss. (2022, 16 September). Educator. *Interview*. (In Thai)
- Sustainable Development Foundation. (2020). *Study report on area context and socio-economic conditions of coastal communities in Surat Thani Province: Fisheries refugia management for blue swimming crab in Surat Thani Province site*. Retrieved February 5, 2021, from https://inter.fisheries.go.th/eng/en_pic/202102231337311_file.pdf
- Suwanmongkol, P. (2009). *Political local : Politics of who, by whom, for whom*. Bangkok : Aksorn Sampan Press. (In Thai)
- Suwanrhat, W., Miss. (2022, 7 July). Assistant Headman. *Interview*. (In Thai)
- Tha Chang Sub District Administration Organization. (2020). *Tha Chang Sub District Administration Organization Basic Information Report*. Surat Thani : Administration Organization. (In Thai)
- Tha Khei Sub District Administration Organization. (2020). *Thakhei SAO Basic Information Report*. Sutat Thani : Administration Organization. (In Thai)
- Thaveerat, P. (1997). *Research Method in Behavioral and Social Sciences* (7th ed.). Bangkok : Srinakharinwirot University Prasanmit. (In Thai)
- Ullah, Z., Wu, W., Wang, X. H., Pervez, R., Ahmed, A., & Baloch, A. (2022). Improving coastal and marine resources management through a co-management approach: a case study of Pakistan. *Environmental Research Communications*, 4(2), 025003. DOI 10.1088/2515-7620/ac5088
- Woongratthana, C. (2007). *Statistics for reseach Techniques* (10th ed.). Bangkok : Faculty Education Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York : Harper and Row.
- Yimyam, W., & Thawarom, U. (2018). Factors Contributing to Community Strength of Village Model for Sufficiency Economy, Amphoe Koh Chan, Chonburi Province. *The Journal of Faculty of Applied Arts*, 11(1), 39-50. (In Thai)

อุทยานธรณีโลกสตูลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

SATUN UNESCO GLOBAL GEOPARK AND COMMUNITY PARTICIPATION IN LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT

ณรงค์ฤทธิ์ ทุ่งปรือ^{1*}, สมเกียรติ สายธนู², ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี³, ณัฏฐพันธ์ เขจรนันท์⁴

Narongrit Thungprue^{1*}, Somkiat Saithanoo², Thaweesak Putsukee³, Nattaphan Kecharananta⁴

^{1*} นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสตูล 91000 ประเทศไทย

^{1*} Ph.D. Candidate, Doctor of Sustainable Development, Thaksin University, Satun Province, 9100, Thailand

² รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสตูล 91000 ประเทศไทย

² Associate Professor Dr., Thaksin University, Satun Province, 9100, Thailand

³ อาจารย์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสตูล 91000 ประเทศไทย

³ Lecturer, Thaksin University, Satun Province, 9100, Thailand

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสตูล 91000 ประเทศไทย

⁴ Assistant Professor Dr., Thaksin University, Satun Province, 9100, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{1*} narong2651@gmail.com

รับบทความ : 15 กันยายน 2565 / ปรับแก้ไข : 2 พฤศจิกายน 2565 / ตอรับบทความ : 9 มกราคม 2566

Received : 15 September 2022 / Revised : 2 November 2022 / Accepted : 9 January 2066

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.5

ABSTRACT

This study focused in community participation in local economic development in Satun UNESCO global geopark area. The main objective of the research was to study factors that promote the development of community enterprises in the Satun UNESCO global geopark towards a sustainable upgrading of the grassroots economy. This would generate understanding, presentation of information and promoting integration between stakeholders, especially local communities and the geopark. Data were collected by in-depth interviews, the researcher identified specific target informants consist of 56 people, from each community enterprise, which were determined by using a semi-structured interview with a consistency index between questions and objectives for the entire edition of 0.86. A researcher analyzed the obtained data in an inductive way. Furthermore, a questionnaire's questions with a consistency index greater than 0.50 for all questions were collected by having the target group choose to respond and to express opinions. The researcher used analysis, namely 0.05 mean and standard deviation in data analysis. This study found that 1) missions, goals and further development of Satun UNESCO Global geopark should be in the development strategy of Satun Province; 2) The research data showed that most community enterprises were highly managed; and 3) Integrated collaborative activities were (1) maintaining significant geological values and landscapes, (2) having sound management structures and local participation, (3) providing education and information to relevant stakeholders and participants, and 4) promoting geological tourism (Ex., cave, stalactite, fossil). These were for total continuously driven economic, social and development activities in the area.

Keywords: Geopark, Community participation, Local economic development, Holistic development

บทคัดย่อ

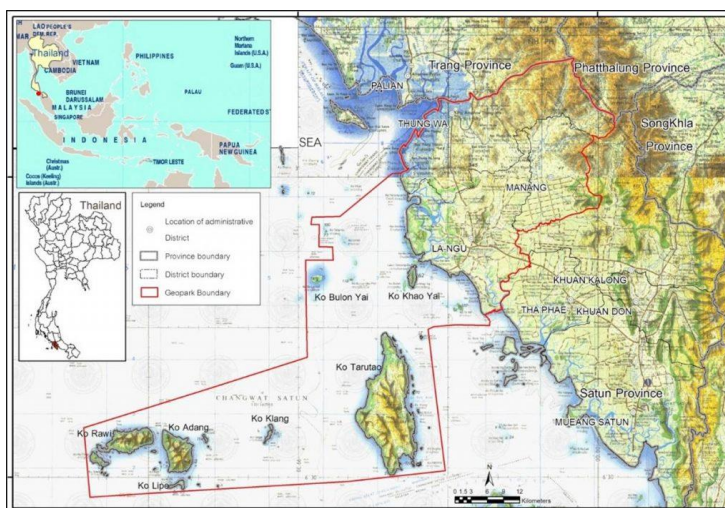
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน ในประเด็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ การนำเสนอข้อมูล และการส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการ กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 56 คนโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์สรุปแบบอุปนัย และแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการให้กลุ่มเป้าหมายเลือกตอบเพื่อแสดงระดับ

ความคิดเห็น สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ภารกิจ เป้าหมายและพัฒนาการ คือ การกำหนดแผนการพัฒนาอุทยานธรณีโลกสตูลอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดสตูล 2) ผลการนำเสนอข้อมูล พบว่า วิชาพฤกษศาสตร์ส่วนใหญ่มีการจัดการวิชาพฤกษศาสตร์อยู่ในระดับมาก และ 3) การส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการ ได้แก่ (1) คงความโดดเด่นทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ (2) มีโครงสร้างการบริหารงานและการมีส่วนร่วม (3) ให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (อุโมงค์/ถ้ำ หินงอกหินย้อย ฟอสซิล) จนสามารถขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : อุทยานธรณี, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น, การพัฒนาแบบองค์รวม

บทนำ

อุทยานธรณีโลกของยูเนสโก หรือ UNESCO Global Geoparks เป็นโครงการด้านการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยา โบราณคดี นิเวศวิทยา ประเพณี และวัฒนธรรม ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United nations educational, scientific and cultural organization) หรือยูเนสโก (UNESCO) อุทยานธรณีโลกของยูเนสโกจะต้องเป็นขอบเขตพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งที่มีคุณค่าด้านธรณีวิทยา โบราณคดี นิเวศวิทยา และวัฒนธรรม มีการจัดการแบบองค์รวมระหว่างการอนุรักษ์ การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย การพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงานตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ เชื่อมโยงความสำคัญของมรดกทางธรณีวิทยา ผ่านการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Satun UNESCO Global Geopark, 2020, online) ซึ่งอุทยานธรณีสตูลสมัครเข้าเป็นสมาชิกอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก (UNESCO global geopark) และผ่านขั้นตอนการประเมินในระดับนานาชาติ โดยได้รับการรับรองให้เป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2561 (Department of Mineral Resources, 2020, online) อุทยานธรณีสตูลมีพื้นที่ครอบคลุม 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอทุ่งหว้า อำเภอมะนิง อำเภอละงู และอำเภอเมือง (เฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา) แสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ขอบเขตพื้นที่การดำเนินการของอุทยานธรณีสตูล
ที่มา : Satun UNESCO Global Geopark (2020, online)

สามารถสรุปตามตารางพัฒนาการของอุทยานธรณีโลกสตูล จากเริ่มต้นจนถึงการรับรองให้เป็นอุทยานธรณีโลกจากเครือข่ายอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก (Global geopark network หรือ GGN) ดังนี้

ตาราง 1 การพัฒนาการของอุทยานธรณีโลกสตูล (2557-2561)

ลำดับ	ระดับ	พ.ศ.
1	การจัดตั้งอุทยานธรณีสตูล (SatunGeopark)	2557
2	การประกาศเป็นอุทยานธรณีระดับประเทศแห่งแรก	2559
3	การประกาศเป็นอุทยานธรณีโลกสตูล	2561

ที่มา : Satun UNESCO Global Geopark (2020, online)

นอกจากพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยาและมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีภูมิทัศน์สวยงามแล้วยังเป็นที่ตั้งถิ่นฐานและชุมชนของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีทุนทางสังคม วัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง แสดงออกผ่านความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีคุณค่า โดยเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างอุทยานธรณีกับการพัฒนาที่ยั่งยืน UNESCO จำแนกส่วนสนับสนุนหลักในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development goals : SDGs) เฉพาะบางประการของอุทยานธรณีโลก เช่น ไม่มีความยากจน การศึกษาที่มีคุณภาพ ความเท่าเทียมทางเพศ งานที่เหมาะสมและการเติบโตทางเศรษฐกิจ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน การดำเนินการด้านสภาพอากาศ และความร่วมมือเพื่อเป้าหมาย (UNESCO, 2022) ซึ่งโครงการอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก (UNESCO Geopark global programme) เป็นอีกหนึ่งโครงการสำคัญขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่เห็นความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมั่นคงของประชาคมโลก ซึ่งถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญขององค์การสหประชาชาติ (United nations: UN) ตามมโนทัศน์ แนวทาง และหลักเกณฑ์ขององค์การยูเนสโกขึ้นในหลายประเทศ ทั้งในทวีปยุโรป แอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านไป (UNESCO, 2017, online) มีเป้าหมายหลักของอุทยานธรณีแห่งแรก คือ การเชื่อมโยงมรดกทางธรณีวิทยากับการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทให้เยาวชนอยู่ในดินแดนบ้านเกิดของตน การท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ริเริ่มโดยเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตในภูมิภาค Gerolstein ในเวลานั้น (Frey, 2021, p. 15) โครงการอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและชนบทธรรมชาติและชนบทธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมผ่านการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Geotourism) ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในแบบจากล่างขึ้นบน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้างความมั่นคงขั้นพื้นฐานให้กับชุมชนชนบทเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป้าหมายหลักของวิสาหกิจ คือ การพัฒนาตนเองสามารถเลี้ยงตนเอง เพื่อชุมชนมั่นคง โดยฐานรากแล้ววิสาหกิจชุมชนเมื่อสร้างขึ้นมาจะได้เป็นหลักประกันทางสังคม (Petchprasert & Wongkul, 2002, p. 228)

นับตั้งแต่จังหวัดสตูลได้เตรียมการเพื่อขอการรับรอง และเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก (Global geopark network หรือ GGN) จนได้รับการประเมิน ผ่านการรับรองจากยูเนสโก และดำเนินการต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน สำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล (SUGGp office) ได้นำภารกิจสำคัญของอุทยานธรณีที่เป็นสมาชิกเครือข่ายอุทยานธรณีโลกจะต้องปฏิบัติต่อเนื่อง ทั้งเพื่อพัฒนางานของอุทยาน การพัฒนาพื้นที่ และเพื่อเตรียมรับการประเมินซ้ำจากยูเนสโกรอบเวลา 4 ปี โดยยึดเป็นพันธกิจหลักในการเป็นอุทยานธรณีระดับโลก 4 ด้าน (Department of Mineral Resources, 2020, p. 4) ได้แก่ 1) คงความโดดเด่นทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ (Remarkable

geology and landscape) 2) มีโครงสร้างการบริหารงานและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Management structure and community participation) 3) การให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม (Information and environmental education) กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Geotourism promotion) เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนที่ยั่งยืนในภูมิภาค (Sustainable regional economic development) ซึ่งในตลอดหลายปีที่ผ่านมาการขับเคลื่อนอุทยานธรณีโลกสตูลสามารถดำเนินการต่อเนื่อง โดยได้รับการผลักดันและส่งเสริมจากผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ทั้งส่วนราชการในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ตั้งแต่อุดมศึกษาจนถึงการศึกษานอกระบบ ตลอดจนองค์กรธุรกิจ และภาคประชาสังคมในเชิงบูรณาการซึ่งมีส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์ สร้างชื่อเสียง การรับรู้ และดึงดูดให้มีบุคคลภายนอกสนใจมาศึกษา ท่องเที่ยว ก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นช่วยสร้างงานและรายได้ให้กับประเทศ ภูมิภาค และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Foundation economy) ในจังหวัดสตูลและพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถศึกษา วิเคราะห์ และถอดบทเรียนแก่ผู้สนใจ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอุทยานธรณี การส่งเสริมอุทยานธรณี และการเชื่อมโยงอุทยานธรณีเข้ากับชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ ให้เกิดการอนุรักษ์ และการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่กัน

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้เรียบเรียงขึ้นจากความสนใจของผู้วิจัยที่ปฏิบัติงานร่วมกับอุทยานธรณีโลกสตูล (Satun UNESCO global geopark หรือ SUGGp) ตั้งแต่เริ่มต้นก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน (ปี 2565) ผ่านการมองเห็น เรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการนำแนวคิดของโครงการอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก (UNESCO global geopark programme) มาปรับใช้ในบริบทของพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม ผ่านกลไกอุทยานธรณี เพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Geotourism) ให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ช่วยให้เกิดโอกาสในการสร้างรายได้และการจ้างงานแก่คนในท้องถิ่น มารวบรวม เรียบเรียง และถ่ายทอดทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ของผู้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากที่มีความยั่งยืน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ย่อย 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในภารกิจ เป้าหมายของอุทยานธรณีและแผนการพัฒนาของอุทยานธรณีโลกสตูลในมิติของการมีส่วนร่วมจากชุมชนแบบบูรณาการจากล่างขึ้นบน
2. เพื่อนำเสนอข้อมูลจากการศึกษา วิเคราะห์ และประสบการณ์จากการประยุกต์แนวคิดอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง มั่นคงในพื้นที่ โดยถอดบทเรียนจากอุทยานธรณีโลกสตูล
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและยึดหลักการทำงานจากล่างขึ้นบนให้เกิดผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

ประโยชน์การวิจัย

1. ได้สร้างความเข้าใจในภารกิจ เป้าหมายของอุทยานธรณีและแผนการพัฒนาของอุทยานธรณีโลกสตูลในมิติของการมีส่วนร่วมจากชุมชนแบบบูรณาการจากล่างขึ้นบน
2. ได้ข้อมูลจากการศึกษา วิเคราะห์ และประสบการณ์จากการประยุกต์แนวคิดอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม

3. ได้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น และได้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และยึดหลักการทำงานจากล่างขึ้นบนเกิดผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

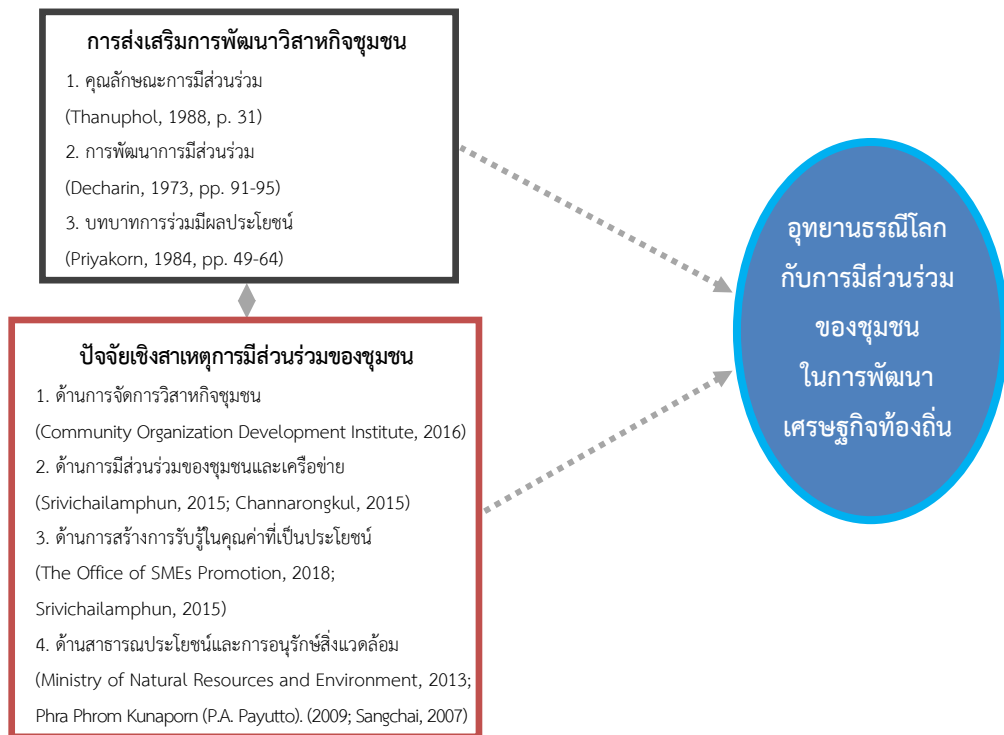
การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่น (Local participation) เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่อุทยานธรณีในมุมมองที่กว้าง การมีส่วนร่วมจะเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการปฏิบัติงานตั้งแต่การวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบแนวคิดการมีส่วนร่วม สัมพันธกับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริการ และการประเมินของแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น การมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ (Thanuphol, 1988, p. 31) คือ 1) การปรากฏตัว (Presence) โดยการเข้าร่วมในโครงการที่องค์การ สถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้น ๆ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ แรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่น ๆ 2) การเกี่ยวข้อง (Involvement) โดยการมีส่วนร่วมในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับตนและการนำไปใช้โดยเน้นที่ตัวผู้เข้าร่วมไม่เน้นสถาบัน องค์การ และ 3) การควบคุม โดยการมีบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนดหรือควบคุมกระบวนการศึกษาเอง เช่น ควบคุมองค์ประกอบ (เนื้อหา เป้าหมาย ผลที่ต้องการ) และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (จะเรียนอย่างไร) ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ และสังคม เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะนำมาซึ่งการกระจายอำนาจทางการบริหาร และทรัพยากรสู่ท้องถิ่น ซึ่งตามหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (Citizen Participation in Management) (Decharin, 1973, pp. 91-95) ได้แก่ 1) ต้องยึดหลักความต้องการ และปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม 2) กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน 3) คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ปลุกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ 4) กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และวัฒนธรรมชุมชน 5) การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือยอมรับ 6) ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น และแนวคิดลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (Priyakorn, 1984, pp. 49-64) คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นผู้มิตบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน 2) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน 3) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น 4) เป็นผู้ที่มีพลังพอใจและมีแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Foundation Economy) มีแนวคิดให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็งสร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีความหลากหลาย พอเพียง เพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่ม ทุกวัย สามารถมีพื้นที่และโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้อย่างดี มีฉันทมิตรเป็นธรรมและมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม (The Office of SMEs Promotion, 2018) โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่ประกอบด้วย การรวมกลุ่ม การจัดการระบบการเงินของชุมชน ระบบการจัดการทุนชุมชน ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้าน

ระบบการผลิตของชุมชนขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า สร้างความร่วมมือทุกระดับและทุกมิติ ระบบการอยู่ร่วมกัน คุณธรรมจริยธรรม ความเป็นเจ้าของร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของคนกับชุมชน (Community Organization Development Institute, 2016) เพื่อเข้าไปส่งเสริมการสร้างเวทีการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นก่อน ควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพ และขีดความสามารถ มีการวางแผนการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม การพัฒนา เทคโนโลยีการผลิต พัฒนาระบบตลาด พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การทำวิจัย การสร้างศูนย์เรียนรู้ การสร้างหลักสูตร ฝึกอบรม พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (Srivichailamphun, 2015) โดย จิระนุช ชาญณรงค์กุล (Channarongkul, 2015) กำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 5 หมวด ประกอบด้วย 1) ความคิดริเริ่ม การมีวิสัยทัศน์ แนวคิดในการสร้างโอกาส สร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างตรงประเด็น 2) ความสามารถในการบริหารและการจัดการสถาบันของกรรมการและสมาชิกโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง 3) บทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อสถาบัน มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน 4) ความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจของสถาบัน มีความเจริญเติบโต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสมาชิก และ 5) การทำกิจกรรมด้านสวัสดิการชุมชน กิจกรรมสาธารณประโยชน์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สามารถบริหารให้ใช้ได้ตลอดไป ซึ่งการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทต่าง ๆ ของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างกัน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ควรเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ (Economic objective) ประกอบด้วย ความเจริญเติบโต ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพด้านสังคม (Social objectives) ได้แก่ ความเข้มแข็ง การมีส่วนร่วม การเลื่อนขั้นทางสังคม การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการพัฒนาของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม และด้านนิเวศ (Ecological objectives) มุ่งเน้นการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ และคุณภาพของระบบนิเวศ ด้านโครงสร้างและหน้าที่ของระบบ (Ministry of Natural Resources and Environment, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ระบบการพัฒนามนุษย์ (พัฒนาคน) ระบบสังคม (จัดระบบสังคม) ระบบธรรมชาติ (ยึดหลักมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ) และเทคโนโลยี (พัฒนา เกื้อกูล และไม่ทำลายธรรมชาติ) โดยมุ่งพัฒนาควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากรส่งผลให้เกิดปัญหาทรัพยากรย่อยห่อและเกิดมลภาวะ และให้ความสำคัญแก่คุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา (Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto), 2009; Sangchai, 2007) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่ TSU 2021_157 ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2564 มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัย คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูล จำนวน 56 กลุ่ม (Department of Agricultural Extension, 2020) ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนที่พัฒนาขึ้นโดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (Department of Agricultural Extension, 2020) ทำการคัดเลือกผู้แทนวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลที่มีคะแนนการประเมินสูงสุด จำนวน 15 แห่ง จำแนกเป็น กลุ่มผลิตภัณฑ์ 8 แห่ง และกลุ่มบริการ 7 แห่ง จากนั้นใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้ประกอบการหรือผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 คน และกลุ่มการสนทนากลุ่ม จำแนกเป็น 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ กลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 15 คน และกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 10 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบไม่เป็นสัดส่วน (Unproportional) สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ยอมรับได้ 5% ได้เท่ากับ 48 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด และมีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนกลุ่มประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi structure interview) โดยมีข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับจุดประสงค์ของการจัดตั้ง เป้าหมาย และผลลัพธ์ของวิสาหกิจชุมชน โดยผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะแบบปลายปิด โดยข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของตัวแบบการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูล มีลักษณะแบบปลายปิด โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scales) กำหนดระดับช่วงคะแนนความคิดเห็น 3 คะแนน ที่สูงกว่า 1 คะแนน และ 2 คะแนน หรือต่ำกว่า 4 คะแนน และ 5 คะแนน (Yamashita, 2022) และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ มีลักษณะแบบปลายเปิด ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาให้คะแนนความสอดคล้อง เหมาะสม และความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) พร้อมข้อเสนอแนะ นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ตามวิธีของ บุญชม ศรีสะอาด (Srisa-ard, 2017, p. 67) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.86 ทั้งฉบับ และมีค่ามากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพ 3 ตัวอย่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 26-27 สิงหาคม 2564 ณ วิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอทุ่งหว้า อำเภอมะนัง อำเภอลงและอำเภอเมือง (เฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา) จังหวัดสตูล

จากภาพ 3 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation) คือคำตอบที่ได้ซ้ำกัน และไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ และจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 15 คน และกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 10 คน ณ วิทยาลัยชุมชนสตูล และวิสาหกิจชุมชนป็นหยาบาคติและการสนทนากลุ่มออนไลน์ในระบบ Zoom และใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 56 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำหลักการเปรียบเทียบข้อมูล การหาความหมายจากข้อมูล และการสร้างข้อสรุปอุปนัย (Analytic induction) มาใช้ในการศึกษาวิจัย (Chantawanich, 2008, p. 91-121) ทำการเปรียบเทียบข้อมูล เป็นการหาความเหมือน หรือความแตกต่างกันของข้อมูล ตั้งแต่ 2 ชุดขึ้นไป เพื่อให้เกิดความเป็นระบบ และสามารถสร้างข้อสรุปที่ค้นพบได้ และนำเสนอผลการวิจัยให้อยู่ในลักษณะของการบรรยาย เพื่อเสนอข้อค้นพบทั่วไป และอ้างอิงด้วยคำพูดของผู้ให้ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ดำเนินการนำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์แล้ว มาลงรหัส (Coding) ในแบบลงรหัสประมวลข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) และการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มที่สำคัญ (Srisa-ard, 2017, p. 121)

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตอุทยานธรณีโลกสตูลไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากที่มีความยั่งยืน แสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจในภารกิจ เป้าหมายของอุทยานธรณีและพัฒนาการของอุทยานธรณีโลกสตูลในมิติของการมีส่วนร่วมจากชุมชนแบบบูรณาการจากล่างขึ้นบน พบว่า จังหวัดสตูลได้กำหนดให้แผนการพัฒนาอุทยานธรณีสตูลอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด เพื่อให้อุทยานธรณีสตูลดำเนินงานตามแผนบริหารงานของอุทยานธรณี อาทิ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ในพื้นที่ และการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

2. การศึกษา วิเคราะห์ และประสบการณ์จากการประยุกต์แนวคิดอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง มั่นคงในพื้นที่โดยถอบทเรียนจากอุทยานธรณีโลกสตูล แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ปัจจัยเชิงสาเหตุของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตอุทยานธรณีโลกสตูล

ปัจจัยเชิงสาเหตุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชน			
ภาวะผู้นำ	4.20	0.68	มาก
การบริหารสมาชิกกลุ่ม	4.05	0.70	มาก
การจัดการสินค้าหรือบริการ	4.26	0.70	มากที่สุด
กระบวนการด้านการตลาด	4.04	0.82	มาก
การบริหารความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่ม	3.92	0.77	มาก
เฉลี่ย	4.09	0.75	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย			
ความร่วมมือของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่	3.95	0.76	มาก
ความร่วมมือกับหน่วยงานสนับสนุนภายนอก	3.82	0.88	มาก
เฉลี่ย	3.88	0.82	มาก
3. ด้านการสร้างการรับรู้ในคุณค่าที่เป็นประโยชน์			
การถ่ายทอดภูมิปัญญาและสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน	3.80	0.81	มาก
การสื่อสารคุณค่ากับบุคคลภายนอก	3.91	0.81	มาก
เฉลี่ย	3.85	0.81	มาก
4. ด้านสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม			
ด้านสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน	3.80	0.82	มาก
การส่งเสริมการอนุรักษ์และใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม	4.15	0.71	มาก
เฉลี่ย	3.98	0.77	มาก
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.00	0.79	มาก

จากตาราง 2 ด้านการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ด้านการสร้างการรับรู้ในคุณค่าที่เป็นประโยชน์ ด้านสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ส่วนใหญ่วิสาหกิจชุมชนมีการจัดการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$) รองลงมาด้านสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) และด้านการสร้างการรับรู้ในคุณค่าที่เป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) ตามลำดับ

3. การส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และยึดหลักการทำงานจากล่างขึ้นบนให้เกิดผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมตามพันธกิจใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) คงความโดดเด่นทางธรณีวิทยา และภูมิทัศน์ (Geology and landscape) 2) มีโครงสร้างการบริหารงาน และการมีส่วนร่วมชุมชน (Management structure) 3) การให้การศึกษา และข้อมูลข่าวสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Information and environmental education) 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Geotourism) เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable regional economic development) ตามมาตรฐานคุณภาพของอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกภายใต้โครงการธรณีศาสตร์ และอุทยานธรณีนานาชาติ (The international geoscience and geoparks program หรือ IGGP) ผลจากการศึกษาได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม ดังต่อไปนี้

3.1 ส่งเสริมให้สมาชิกในวิสาหกิจชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และให้ความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลงานที่ดีต่อกลุ่มมากขึ้น เกิดความใส่ใจรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำหรือประธานกลุ่มวิสาหกิจเป็นอย่างดี นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

3.2 ส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นให้เกิดการรวมกลุ่มและเปิดโอกาสให้สมาชิกในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการทำงาน และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เพื่อการเรียนรู้ พัฒนา และสร้างความเข้มแข็งในชุมชนผ่านการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

3.3 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา รวมถึงสถาบันการเงิน ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์สื่อสาร สำหรับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ร่วมกับการบูรณาการระหว่างหน่วยงานให้เป็นระบบอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดผลประโยชน์เชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น

3.4 ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนผลิตสินค้าและบริการที่จะต้องมียุทธศาสตร์งาน พัฒนาสินค้าและบริการด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ให้มีคุณภาพ และได้รับการรับรองคุณภาพ สามารถตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของผู้ซื้อหรือผู้ใช้บริการได้อย่างหลากหลาย

3.5 ส่งเสริมการสร้างกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และครัวเรือนในท้องถิ่น เพื่อช่วยในการสนับสนุนการทำงานและความร่วมมืออย่างครอบคลุมในระดับที่สูงขึ้น

3.6 ส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะความสามารถ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการบริหารวิสาหกิจชุมชนของผู้นำ และการทำงานของสมาชิกให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

3.7 ส่งเสริมการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงาน การจัดการรายได้ และการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้โปร่งใส เพื่อความต่อเนื่องอย่างมั่นคงขององค์กรและสมาชิกในชุมชนที่ทำงานกับวิสาหกิจในพื้นที่

อภิปรายผล

การนำมรดกที่ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษมาใช้เป็นทุนให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยพยายามผลักดันดำเนินการส่งเสริมโครงการอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกในการพัฒนาสู่เป้าหมายเป็นผลสำเร็จ โดยผ่านการรับรองเป็นอุทยานธรณีโลกจากยูเนสโก และดำเนินการต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ซึ่งสำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล ได้นำภารกิจสำคัญของอุทยานธรณีที่เป็นสมาชิกเครือข่ายอุทยานธรณีโลกจะต้องปฏิบัติต่อเนื่อง โดยจังหวัดสตูล ได้กำหนดให้แผนการพัฒนาอุทยานธรณีสตูลอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด เพื่อให้อุทยานธรณีสตูล ดำเนินงานจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงภูมิศาสตร์ในพื้นที่ และการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับ Nantakat and Vorachart (2021, p. 275) อธิบายว่าอุทยานธรณีแห่งนี้เป็นที่รู้จักกันดีในด้านความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของซากดึกดำบรรพ์ พร้อมด้วยสถานที่ท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาที่โดดเด่นมากมาย รวมถึงภูมิประเทศที่สวยงาม ถ้าที่สวยงาม และถ้าทะเล ที่น่าทึ่ง ซึ่งในการสื่อสารเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวไปยังผู้ชมในวงกว้าง จะสามารถถ่ายทอดคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาเยี่ยมชมอีกครั้ง สำหรับผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรธรณีของอุทยาน ธรณีสตูล ประเทศไทยของ Cheablam et al. (2021, p. 1) ควรให้ความสำคัญกับการป้องกันผลกระทบด้านลบ จากการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และการรักษาสถานที่ทรัพยากร โดยได้เสนอการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว 3 แนวทาง ตามผลการประเมินศักยภาพในสถานที่ที่มีศักยภาพสูง การวางแผนที่มีมุ่งเน้นไปที่การป้องกันผลกระทบเชิงลบ จากการท่องเที่ยวและการระบุความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ในสถานที่ที่มีศักยภาพปานกลาง ควรมีระบบ การให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว การรักษาและจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและการป้องกันผลกระทบ ด้านลบต่อการท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก สำหรับในสถานที่ที่มีศักยภาพต่ำ ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริม การเข้าถึง การป้องกันผลกระทบเชิงลบและระบบการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกในการจัดการ จุดหมายปลายทาง

การศึกษา วิเคราะห์ และประสบการณ์จากการประยุกต์แนวคิดอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกไปสู่การปฏิบัติ ให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง มั่นคงในพื้นที่โดยรอบบทเรียน จากอุทยานธรณีโลกสตูล ส่วนใหญ่วิสาหกิจชุมชนมีการจัดการวิสาหกิจชุมชน รองลงมาด้านสาธารณประโยชน์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย และด้านการสร้างการรับรู้ในคุณค่าที่เป็นประโยชน์ ตามลำดับ ซึ่ง เกียรติศักดิ์ หนูนัย (Hnunyos, 2020, p. 13) สรุปว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น ถึงบทบาทต่าง ๆ ของคนในชุมชนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่หรือเกิดจากความคิดพื้นฐาน ของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของแนวคิดหรือกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาองค์ความรู้ สร้างเครือข่าย สร้างรายได้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (Petchprasert & Wongkul, 2002, pp. 124-136) อธิบายปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน คือ 1) ปัจจัยด้านการเงิน หรือเงินทุน เป็นกิจกรรมธุรกิจที่ต้องอาศัยการตลาด 2) ปัจจัยด้านการตลาด เป็นหัวใจ ของการผลิตและเป็นตัวนำการผลิต 3) ปัจจัยด้านการผลิต สอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตเป็นที่ต้องการ ของตลาด 4) ปัจจัยการบริหารจัดการ (ด้านระบบเงิน ด้านระบบงาน ด้านระบบบุคลากร) 5) ปัจจัยด้านผู้นำ ที่มักเกิดขึ้น โดยธรรมชาติจากผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ความมีบารมี มีความรู้ มีฐานะเป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้ 6) ปัจจัย ด้านแรงงาน ทั้งในวิสาหกิจชุมชนและภายในครอบครัว 7) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก (การเกิดขึ้น การคงอยู่ การเติบโต และยั่งยืน) 8) ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับองค์กร เป็นกฎเกณฑ์เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามอันจะทำให้การดำเนินงาน

ไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่นและสอดคล้องประสานกัน และ 9) ปัจจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์กับภายนอกในการปฏิบัติต่อกัน ทั้งทางบวกและทางลบ

การส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และยึดหลักการทำงานจากล่างขึ้นบนให้เกิดผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมตามพันธกิจหลักที่สำคัญ ในด้านคงความโดดเด่นทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ มีโครงสร้างการบริหารงานและการมีส่วนร่วมชุมชน การให้การศึกษา และข้อมูลข่าวสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ Frey (2021, p. 15) ได้อธิบาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอุทยานธรณีที่ต้องการ ดังเช่นอุทยานธรณีฮ่องกง (Hong Kong Geopark) ยังร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแห่งฮ่องกง (University of Hong Kong) เพื่อขยายความเข้าใจทางธรณีวิทยา และวัฒนธรรมของพื้นที่ Geopark ซึ่งกิจกรรมที่หลากหลายนี้ แสดงให้เห็นว่าอนาคตของอุทยานธรณีจะขึ้นอยู่กับรากฐานที่มั่นคง และอุทยานธรณีอาจจัดลำดับความสำคัญความแตกต่างกันของการเมือง สถานการณ์ด้านการปกครอง วัฒนธรรม และธรณีวิทยา (Frey, 2021, p. 20) Lee and Jayakumar (2021, p. 189) แสดงให้เห็นว่าการกำหนด ให้เป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญและดึงดูดผู้มาเยือน ภูมิภาคมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น อุทยานธรณีโลกของยูเนสโกยังสามารถเป็นแบรนด์ที่มีภาพลักษณ์ของแหล่งมรดกโลก อันล้ำค่าและชุมชนท้องถิ่นสามารถใช้ภาพเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดและสร้างสรรค์แบรนด์ของตัวเองพร้อมกับ ภูมิศาสตร์ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาระดับวิสาหกิจชุมชน
- 2) การมุ่งเน้นการพัฒนาระดับสังคมผ่านระบบการเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวเชื่อม
- 3) การประยุกต์แนวคิดให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติในพื้นที่อุทยานธรณีอื่น เช่น อุทยานธรณีเพชรบูรณ์ อุทยานธรณีขอนแก่น และอุทยานธรณีโคราช เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ขยายผลการศึกษาไปยังพื้นที่อนุรักษ์อื่นที่นำหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาประยุกต์ร่วมกับการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- 2) ประยุกต์การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation research) มาใช้ในการศึกษา เพื่อประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- 3) การศึกษาปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการเรียนและการวิจัยปี 2564 จากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.รุ่นที่ 20) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย และสนับสนุนการดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Channarongkul, J. (2015). *Model community enterprise development*. Retrieved September 12, 2021, from https://ssnet.doae.go.th/wp-content/uploads/2015/10/01_QR-code-การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ.pdf. (In Thai)
- Chantawanich, S. (2008). *Qualitative Research Methods* (16th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Printing. (In Thai)
- Cheablam, O., Tansakul, P., Nantakat, B., & Pantaruk, S. (2021). Assessment of the Geotourism Resource Potential of the Satun UNESCO Global Geopark. *Geoheritage*, 13(4), 1-16.
- Community Organization Development Institute. (2016). *Guidelines for strengthening the foundation economy*. Ministry of Social Development and Human Security. Retrieved August 20, 2020, from <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/Pollamengpiwat-No2-380959.pdf> (In Thai)
- Decharin, P. (1973). *Theory and practice guidelines for community development*. Bangkok : Watcharin Press. (In Thai)
- Department of Agricultural Extension. (2020). *Community Enterprise Network of Satun UNESCO Global Geopark*. Bangkok : Community Enterprise Information System. (In Thai)
- Department of Mineral Resources. (2020). *Declared a Global Geopark by UNESCO*. Retrieved August 20, 2020, from <https://www.geopark-thailand.org/อุทยานธรณีโลกสตูล/> (In Thai)
- Department of Mineral Resources. (2020). *Global Geopark Assessment Preparation Guidelines a case study of the Satun UNESCO Global Geopark*. Academic Report No.SorTorKhor.4 3/2020. Office of Mineral Resources Region 4, p. 4 (In Thai)
- Department of Mineral Resources. (2020). *Know more about the Global Geopark*. Retrieved August 20, 2020, from <https://www.geopark-thailand.org/unesco-global-geoparks> (In Thai)
- Department of Mineral Resources. (2020). *What is a geopark*. Retrieved August 20, 2020, from <https://www.geopark-thailand.org/อุทยานธรณีคืออะไร/> (In Thai)
- Frey, M. L. (2021). Geotourism—examining tools for sustainable development. *Geosciences*, 11(1), 30.
- Hnunyos, K. (2020). *Factors affecting knowledge needs in community enterprises of agricultural extension scholars Chiang Mai Province*. Thesis, Master of Science Program in Resources Development and Agricultural Extension, Mae Jo University, Chiang Mai. (In Thai)
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lee, Y., & Jayakumar, R. (2021). Economic impact of UNESCO Global Geoparks on local communities: Comparative analysis of three UNESCO Global Geoparks in Asia. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 9(2), 189-198.
- Ministry of Natural Resources and Environment. (2013). *Introduction to sustainable development*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (In Thai)

- Nantakat, B., & Vorachart, V. (2021). Designing tourism identity communication in Satun UNESCO Global Geopark. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 35(2), 275-281.
- Petchprasert, N., & Wongkul, P. (2002). *Community Enterprises: Mechanism of the Grassroots Economy*. Bangkok : Chulalongkorn University Printing. (In Thai)
- Phra Phrom Kunaporn (P.A. Payutto). (2009). *Sustainable development* (12th ed.). Bangkok : Komol Keemthong Foundation. (In Thai)
- Priyakorn, P. (1984). *The concept of development*. Bangkok : Institute of Thai Khadi Studies, Thammasat University. (In Thai)
- Sangchai, S. (2007). *Environment: Ideology, Politics and Sustainable Development*. Bangkok : Graduate Studies Development Office. (In Thai)
- Satun UNESCO Global Geopark. (2020). *About Satun Geopark*. Retrieved August 20, 2020, from <http://www.satun-geopark.com/เกี่ยวกับอุทยานธรณีสตูล> (In Thai)
- Satun UNESCO Global Geopark. (2020). Guidelines for Establishing a Global Geopark. Retrieved August 20, 2020, from <http://www.satun-geopark.com/> (In Thai)
- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary research* (10th ed.). Bangkok : Suweerivasarn. (In Thai)
- Srivichailamphun, T. (2015). *Community Economic Development*. Chiang Mai : Faculty of Economics, Chiang Mai University. (In Thai)
- Thanuphol, N. (1988). *Principles and strategies for community development*. Chiang Mai : Maejo Institute of Agricultural Technology Publishing. (In Thai)
- The Office of SMEs Promotion. (2018). *Driving the community economy with processed agriculture: root economy, New choice of Thailand*. Bangkok : The Office of SMEs Promotion. (In Thai)
- UNESCO. (2017). *International Geoscience and Geoparks Programme*. Retrieved October 10, 2020, from <https://www.unwto.org>
- UNESCO. (2017). *UNESCO and Sustainable Development Goals*. Retrieved August 20, 2020, from <https://en.unesco.org/sdgs>
- UNESCO. (2022). UNESCO Global Geoparks. Retrieved August 18, 2022, from <https://en.unesco.org/global-geoparks>
- Yamashita, T. (2022). Analyzing Likert scale surveys with Rasch models. *Research methods in applied linguistics*, 1(3), 100022. <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2022.100022>

การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS เมทริกซ์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการส่งออกกล้วยไม้ไทย
ภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBS)
**SWOT ANALYSIS AND TOWS MATRIX FOR FORMULATION
STRATEGY OF THAI ORCHID EXPORT UNDER
THE NON-TARIFF TRADE BARRIERS (NTBS)**

อัญชารณณ์ เลาหรั่งพิสิฐ^{1*}, ไชยนันท์ ปัญญาศิริ²

Ancharaporn Louharungpisit^{1*}, Chaiyanant Panyasiri²

^{1*} นักศึกษาปริญญาเอก ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพมหานคร 10163 ประเทศไทย

^{1*} Doctoral Student, Doctor of Philosophy in Management, Siam University, 10163, Thailand

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพมหานคร 10163 ประเทศไทย

² Associate Professor Dr., Management, Siam University, 10163, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{1*}socotanum@hotmail.com; (Author) : ²cpanyasiri@gmail.com

รับบทความ : 2 กันยายน 2565 / ปรับแก้ไข : 9 ธันวาคม 2565. / ตอรับบทความ : 5 มกราคม 2566

Received : 2 September 2022 / Revised : 9 December 2022 / Accepted : 5 January 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.6

ABSTRACT

This study relates to the Thai orchid exporter business group under the non-tariff trade barrier. This study aimed to study problems and obstacles, analyze competitive strategies, and determine competitive strategies using qualitative research methodologies and selecting 12 key informants using a selectivity method. The thesis advisor approved a structured interview form to collect data through in-depth interviews, SWOT analysis, and TOWS matrix brainstorming sessions. The data were analyzed individually and in summaries by grouping, categorizing, and retrieving key processes with content analysis. Research findings revealed the following: 1) Problems and obstacles caused by unstable income in exporting orchids, the outbreak of COVID-19, chemical fumigation of exported orchids, and the quantity and weight of products in commercial exports of orchids that were not covered by CITES. 2) Competitive strategies included defensive strategies to find the possibility of determining the direction of strategy and operations, as well as dealing with obstacles and threats resulting from the use of non-tariff trade barriers, and passive strategies to mitigate impacts, adapt, and resolve problems to prepare for the implementation of competitive strategies. 3) It could define three strategies: an entrepreneurial execution strategy, strategies for determining the roles and responsibilities of government agencies, and strategies for partnerships between entrepreneurs and the government sector.

Keywords : Competitive strategies, Export of Thai orchids, non-tariff trade barriers

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค 2) วิเคราะห์กลยุทธ์ในการแข่งขัน และ 3) กำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 12 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มวิเคราะห์ SWOT Analysis และการระดมสมองจัดทำ TOWS Matrix และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อ วิเคราะห์สรุปด้วยวิธีการจัดกลุ่ม หมวดยุทธศาสตร์ และดึงข้อมูลกระบวนการสำคัญ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคเกิดจากรายได้ในการส่งออกกล้วยไม้ไม่แน่นอน การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การรวมสารเคมีกล้วยไม้ที่ส่งออก จำนวนและน้ำหนักสินค้าไม่ตรงตามที่แจ้งไว้ล่วงหน้า การส่งออกดอกกล้วยไม้ทางการค้าที่ไม่ได้อยู่ภายใต้บัญชีคุ้มครองของ CITES การส่งออกทั้งต้น

มีโอกาสเกิดการติดเชื้อไวรัส และการกีดกันจากนโยบายของประเทศผู้นำเข้าต่อประเทศผู้ส่งออก 2) กลยุทธ์ในการแข่งขัน ได้แก่ กลยุทธ์ป้องกันและกลยุทธ์เชิงรับเพื่อหาความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางของกลยุทธ์และการดำเนินงาน รวมไปถึงการรับมือกับอุปสรรคและภัยคุกคามที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี และกลยุทธ์เชิงรับในการลดผลกระทบ ปรับตัว แก้ไขปัญหา เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินกลยุทธ์การแข่งขัน และ 3) สามารถกำหนดกลยุทธ์ได้ 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การดำเนินการของผู้ประกอบการ กลยุทธ์การกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ และกลยุทธ์ความร่วมมือในเชิงภาคีระหว่างผู้ประกอบการและภาครัฐ

คำสำคัญ : กลยุทธ์ในการแข่งขัน, การส่งออกกล้วยไม้ไทย, มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี

บทนำ

สถานการณ์ในตลาดกล้วยไม้โลกมีมูลค่าประมาณ 250 ล้านเหรียญสหรัฐ ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้เขตร้อน โดยมีตลาดรับซื้อกว่า 60 ประเทศ ผู้นำเข้าสำคัญได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เวียดนาม จีน และอินเดีย คิดเป็นร้อยละ 6.89 ของการส่งออก ซึ่งมีแหล่งผลิตกล้วยไม้โลกที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ ไต้หวัน นิวซีแลนด์ จีน และสิงคโปร์ (Bureau of Agricultural and Industrial Trade Promotion, 2020) ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตไม้ดอกไม้ประดับที่สำคัญของประเทศหนึ่งของโลก เนื่องจากข้อได้เปรียบทางสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ประกอบกับข้อมูลและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการผลิต การปรับปรุงพันธุ์และการดูแลรักษาคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งไม้ดอกเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย ได้แก่ กล้วยไม้ โดยมีปริมาณและมูลค่าการส่งออกมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และทำรายได้เข้าประเทศมากกว่าสองพันล้านบาทต่อปี (Kittithanawat, 2020) แต่ด้วยสถานการณ์ไวรัสโควิด 19 ที่เกิดขึ้นจนมาถึงการระบาดระลอก 2 ได้กระทบธุรกิจการส่งออกดอกกล้วยไม้ไทย รวมถึงเกษตรกรผู้ผลิต ผู้เกี่ยวข้องในวงจรธุรกิจกล้วยไม้เริ่มอ่อนกำลัง ประสบปัญหาขาดสภาพคล่องไม่สามารถแบกรับภาระหนี้ได้ หากแนวโน้มการส่งออกไม่ดีขึ้น มูลค่าการส่งออกกว่า 5,000 ล้านบาทต่อปี จะต้องติดลบ (Bangkok Business, 2021) ทั้งนี้ เพื่อให้สินค้าไม้ดอกไม้ประดับและพันธุ์ไม้ของไทยขยายตลาดและครองใจผู้บริโภคในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้น สิ่งที่ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการส่งออกคือ คุณภาพและมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้า ซึ่งประเทศผู้นำเข้าส่วนใหญ่มักมีข้อกำหนดด้านมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitary measures) กำหนดเงื่อนไขว่าสินค้าที่จะนำเข้าต้องมีใบรับรองปลอดศัตรูพืช (Phytosanitary certificate) ที่ออกให้โดยหน่วยงานผู้มีอำนาจของประเทศผู้ส่งออก และจะต้องมีการวิเคราะห์ความเสี่ยงของศัตรูพืชที่อาจติดมากับสินค้า รวมทั้งอาจมีข้อกำหนดเพิ่มเติมเรื่องหลักการทั่วไปของการปฏิบัติที่ถูกต้องทางการเกษตร (Good agriculture practice : GAP) อีกด้วย (International Trade Negotiation Information Center, 2021)

เช่นเดียวกับการวางแผนกลยุทธ์การดำเนินการกิจการในการเพิ่มมูลค่าให้ธุรกิจกล้วยไม้ไทยได้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ส่งผลต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาธุรกิจกล้วยไม้โลกได้อย่างยาวนานนั้น ควรมีการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของธุรกิจกล้วยไม้ และใช้แนวคิดในการวิเคราะห์ผลกระทบ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันได้มากที่สุด จะต้องขึ้นอยู่กับสถานสภาพปัจจัยการผลิต เช่น มนุษย์ ความรู้ ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน แหล่งเงินทุน เป็นต้น สถานสภาพทางอุปสงค์ หรือความต้องการภายในประเทศซึ่งจะทำให้เกิดความได้เปรียบด้านการแข่งขันในตลาดโลกได้ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องที่สามารถส่งเสริมความสามารถ

หรือศักยภาพของอุตสาหกรรมนั้น กลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน เป็นสิ่งที่องค์กรต้องกำหนดขึ้นมาเอง รัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบพร้อม ๆ กัน ทั้งผลทางบวกและผลทางลบ และเหตุผลวิสัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ อาจจะคาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ (Porter, 1980, pp. 365-366) ซึ่งการศึกษาศามารถในการแข่งขัน จำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์การผลิตและปฏิบัติการให้สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินธุรกิจที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลยุทธ์อื่น ๆ ขององค์กร ปรบองค์กร ปรบองค์กรให้มีความยืดหยุ่น ปรบเปลี่ยนวิธีการบริหารทรัพยากรให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้น ปรบปรุ่โครงสร้างภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีหรือระบบการผลิต สร้างระบบหรือผลตอบแทนที่เหมาะสมให้กับพนักงาน และพัฒนาทักษะให้ควมรู้พนักงานอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดสภาพการแข่งชันด้านการสร้างความแตกต่าง การเป็นผู้นำด้านต้นทุน และการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Stoneman, 1995, p. 4; Miller & Dess, 1996, p. 307)

ดังนั้น กลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยจึงต้องมีการทำงานอย่างบูรณาการเพื่อหาทางลดผลกระทบอันเกิดจากมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และเพิ่มประสิทธิภาพเขตการค้าเสรีซึ่งประเทศไทยร่วมเป็นสมาชิกให้ได้สูงที่สุด รวมไปถึงความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐตั้งเช่นกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงพาณิชย์ในการเจรจาประสานงานระหว่างประเทศที่ส่งออกทั้งหมด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์กล้วยไม้ไทยเป็นที่ยอมรับจากทุกประเทศ สามารถปรับลดมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีได้โดยเร็วที่สุด และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการผลิตและส่งออกกล้วยไม้ไทยให้มีคุณภาพอย่างเต็มกำลังด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ในการประเมินสภาพการแข่งชันทั้งภายในและภายนอกธุรกิจเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBS) ในบทความวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่แนวทางการดำเนินธุรกิจเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งชันในกลุ่มธุรกิจส่งออกกล้วยไม้ไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ในการแข่งชันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี
3. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งชันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี

ประโยชน์การวิจัย

1. ได้กลยุทธ์ในการแข่งชันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจธุรกิจกล้วยไม้ไทยให้มีความได้เปรียบทางการแข่งชันในตลาดต่างประเทศได้
2. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายในการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งชันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีซึ่งพัฒนาจากกลยุทธ์ TOWS Matrix ในการแข่งชันของกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีที่มีประสิทธิผล เป็นองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ

การทบทวนวรรณกรรม

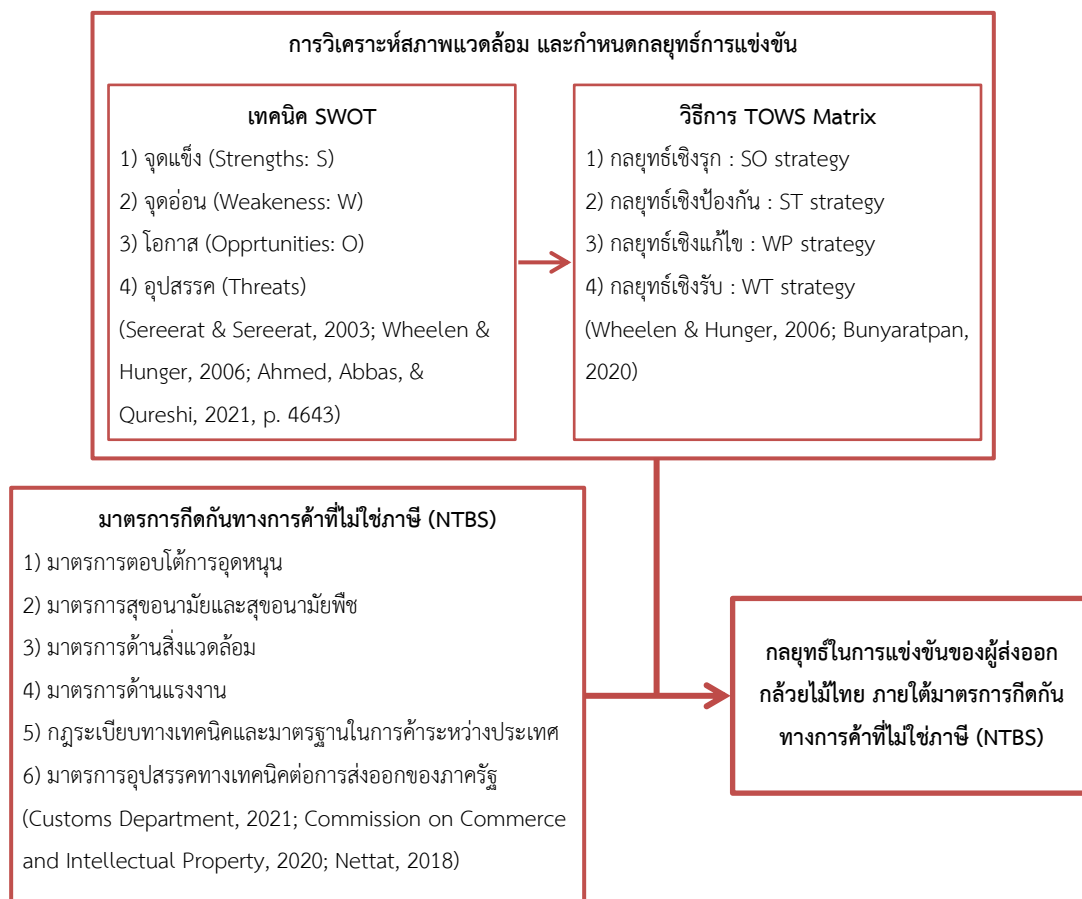
การกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (Non-tariff barriers : NTB) หรือ Non-Tariff Measures (NTM) คือมาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากรซึ่งเป็นกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐบาลที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศมักจะไม่ได้ชัดเจน

แต่มีผลกระทบต่อการค้าได้มากกว่าการจัดเก็บภาษีขาเข้า ซึ่งการค้าระหว่างประเทศได้มีการใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีควบคู่ไปกับมาตรการทางภาษีหรือมาตรการที่มีใช้ภาษีประเภทอื่น ๆ ทำให้การตั้งกำแพงกีดกันสินค้าต่างประเทศสามารถทำได้ด้วยมาตรการหลายประเภทและยากต่อการระบุ การประเมิน และการรับมือมาตรการบิดเบือนทางการค้าเหล่านี้ของประเทศปลายทางส่งออก (Customs Department, 2021) โดยแบ่งประเภทของการตั้งกำแพงกีดกันทางการค้าแบบไม่ใช้ภาษี (NTB) ตามแบบการแบ่งของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United nations conference on trade and development : UNCTAD) โดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ได้ 3 ประเภท (Commission on Commerce and Intellectual Property, 2020) คือ ประเภทที่ 1 การควบคุมสินค้า (Protection trade policy) ได้แก่ 1) การห้ามนำเข้า (Import prohibition) โดยมากมักจะเป็นมาตรการในการตอบโต้ทางการค้าระหว่างรัฐที่ทวีความตึงเครียดสูงสุดระหว่างกันของผู้บริโภคในประเทศที่ถูกจำกัดทางเลือกต่อสินค้าประเภทนั้นโดยไม่สามารถที่จะพิจารณาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของสินค้าจากหลากหลายผู้ผลิตได้ เท่ากับว่าผู้ผลิตสินค้านั้นไม่สามารถแข่งขันได้อย่างเสรี 2) ระบบโควตา (Trade quota) เป็นการจำกัดปริมาณการนำเข้า (Quantitative restriction on imports) และการออกใบอนุญาตนำเข้า (Non-automatic licensing) อาจจะกำหนดโควตาแบบทั่วไป (Global quota) หรืออาจจะเลือกเป็นรายประเทศ (Selective quota) โดยจัดสรรให้แก่แต่ละประเทศในปริมาณที่ไม่เท่ากันก็ได้ ซึ่งมักจะเกิดจากการทำความตกลงสองฝ่าย (Bilateral agreement) 3) การออกใบอนุญาตการนำเข้า (Import licensing) เป็นดุลยพินิจของหน่วยงานในประเทศผู้นำเข้าแม้จะมีข้อกำหนดต่าง ๆ ในการควบคุมดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ก็ตามแต่รัฐก็อาจจะยังใช้ดุลยพินิจดังกล่าวในการกีดกันสินค้านำเข้าทำให้ประสบผลสำเร็จในการกีดกันมากยิ่งขึ้น 4) การจำกัดการส่งออกโดยความสมัครใจ (Voluntary export restraints) เกิดมาจากการตกลงสองฝ่าย ซึ่งประเทศที่ยอมจำกัดตนเองมักเป็นผลมาจากการบีบบังคับของอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าการสมัครใจที่จะจำกัดการส่งออกอย่างแท้จริง 5) การทุ่มตลาด (Dumping) เป็นการตัดราคาสินค้าโดยการส่งสินค้าออกไปขายต่างประเทศในราคาที่ต่ำมาก ๆ จนคู่แข่งไม่สามารถขายได้ในราคาดังกล่าว อาจเป็นการทำเพียงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ 6) การค้าโดยรัฐ (State trading) เป็นการที่รัฐเข้ามาแทรกแซงทางเศรษฐกิจ ดังเช่นการเข้ามาควบคุมวิสาหกิจ (Enterprise) ในประเทศที่ได้รับเอกสิทธิเฉพาะหรือเอกสิทธิพิเศษไม่ว่าอย่างเป็นทางการหรือในทางปฏิบัติก็ตาม มักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการกีดกันทางการค้าด้วยเหตุผลที่ว่าเพื่อเป็นการหารายได้เข้ารัฐ เพื่อความมั่นคงหรือรักษาเสถียรภาพทางราคา ก็ตาม ยังรวมถึงหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่จัดซื้อด้วย (Government procurement) ประเภทที่ 2 มาตรการดำเนินงานด้านต้นทุนและราคา เป็นการเพิ่มอุปสรรคเทคนิคทางการค้า (Technical barrier to trade : TBT) (Nettat, 2018) ได้แก่ 1) การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการบรรจุหีบห่อและฉลากสินค้า (Packaging and labeling) ที่นำไปสู่การสร้างต้นทุนที่สูงมากจะเป็นอุปสรรคต่อสินค้านำเข้าในเชิงพาณิชย์ 2) การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitary standard : SPS) ซึ่งในทางปฏิบัติประเทศนำเข้าบางประเทศมักกำหนดมาตรฐานที่สูงกว่ามาตรฐานระหว่างประเทศ ทำให้ผู้ส่งออกต้องมีภาระในการเพิ่มต้นทุนและเป็นการกำหนดมาตรฐานที่สูงเกินไปจนไม่สามารถดำเนินการได้ 3) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of origin) การกำหนดสัดส่วนของชิ้นส่วนภายในประเทศ (Local content requirements) มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ ปัญหาโลกร้อน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า และ 4) มาตรฐานคุณภาพสินค้า (Quality standards) ที่ประเทศผู้ส่งออกต้องเข้าสู่กระบวนการขอใบอนุญาต รับการตรวจสอบ และสำแดงใบอนุญาตต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น และประเภทที่ 3 มาตรการอื่น ๆ ที่ดำเนินต่อเนื่องกัน โดยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายหรือมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศเพียงเล็กน้อย แต่มีผลกระทบอย่างมาก (Spill-over effect) ต่อการค้า

ได้แก่ การผูกขาด (Monopoly) ความมั่นคงของรัฐ (National security) มาตรฐานสิ่งแวดล้อม (Environmental standard) การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Exchange control)

SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งช่วยกำหนดจุดแข็ง (Strengths: S) จุดอ่อน (Weaknesses: W) จากสิ่งแวดล้อมภายใน ระบุโอกาส (Opportunities: O) และข้อจำกัด (Threats: T) จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบจากปัจจัยต่อการทำงานขององค์กร (Sereerat & Sereerat, 2003; Wheelen & Hunger, 2006) ซึ่งวิธีดังกล่าวได้รับการพิจารณาว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับการวิจัยเนื่องจากแบบจำลองเป็นแบบสำรวจและคำที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างของ SWOT เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาในปัจจุบัน (Qadri & Akram, 2020) โดยเน้นการจัดหัวข้อในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม (Ahmed, Abbas, & Qureshi, 2021, p. 4643) สำหรับ TOWS Matrix เป็นเครื่องมือทางธุรกิจที่เน้นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอก ช่วยให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงจากสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาสและภัยคุกคาม) และจากสภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) มีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ การระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ที่ละเอียดในทุกแง่มุม และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าวทำให้เกิดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategy) พิจารณาจุดแข็งและโอกาสร่วมกัน 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategy) พิจารณาจากจุดแข็งและข้อจำกัดร่วมกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategy) พิจารณาจุดอ่อนและโอกาสร่วมกัน และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategy) พิจารณาจุดอ่อนและข้อจำกัดร่วมกัน (Bunyaratpan, 2020)

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์และประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

คำถามการวิจัย

1. สภาพการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. การกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร, กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา

ประชากรประกอบด้วยผู้ผลิตและผู้ประกอบการกล้วยไม้ โดยจากบันทึกข้อมูลรายชื่อเกษตรกรที่มีการปลูกและส่งออกกล้วยไม้ใน 10 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร 398 ราย ชลบุรี 65 ราย นครปฐม 464 ราย นนทบุรี 189 ราย ปทุมธานี 12 ราย ราชบุรี 70 ราย สมุทรสาคร 535 ราย สมุทรปราการ 8 ราย สมุทรสงคราม 7 ราย พระนครศรีอยุธยา 66 ราย และบริษัทผู้ประกอบการ 59 บริษัท (Office of Agricultural Economics, 2020)

ดำเนินการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Non-probability sampling) ด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และดำเนินธุรกิจด้านกล้วยไม้ รวม 12 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มเจ้าของกิจการในกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทย 3 คน 2) นายกษพพันธ์ในกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทย และนายกสมาคมส่งออกกล้วยไม้ไทย 6 คน และนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในธุรกิจกล้วยไม้ไทย 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีประเด็นข้อคำถามซึ่งประกอบไปด้วย 1) ปัญหาและอุปสรรค ของธุรกิจส่งออกกล้วยไม้ไทยในบริบทของการแข่งขันในปัจจุบัน และ 2) ผลกระทบของมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีต่อสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทย มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended) ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้ความเห็นชอบในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขประเด็นคำถามตามคำแนะนำเรียบร้อยแล้ว

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ด้วยการสัมภาษณ์ตามปรากฏการณ์ร่วมกันควบคู่ไปกับกระบวนการสะท้อนในแต่ละช่วงและแต่ละขั้นตอน และดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus groups) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมร่วมกับการระดมสมองเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามเทคนิคการวิเคราะห์รายชื่อ (Item analysis) วิเคราะห์สรุปด้วยวิธีการจัดกลุ่ม หมวดหมู่ในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา ประเมินภาพรวมตามกรอบแนวคิด แล้วตีความเพื่อจับประเด็นที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยทำการตัดทอนข้อความที่ซ้ำกันหรือตัดส่วนที่เกินออกไป จากนั้นนำข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันหรือใกล้เคียงกันมาไว้ในกลุ่มเดียวกัน (Axial coding) ทั้งหมดอย่างละเอียดเพื่อทำความเข้าใจแล้วนำข้อมูลที่สัมพันธ์กันมารวมกันภายใต้หัวข้อกลุ่มใหญ่และทำการเลือกตั้งประเด็นใหญ่ที่เป็นใจความหลัก (Theme) ตีความข้อมูล ดึงข้อมูลที่เป็นกระบวนการสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา แล้วทำการประมวลรวบรวมเป็นหมวดหมู่ นำมาจัดระบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ตีความข้อมูลประเภทประเด็น จากนั้นตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี มีจำนวน 8 ประเด็น ได้แก่ 1) จำนวนรายได้ในการส่งออกกล้วยไม้ไม่แน่นอน เนื่องจากผลของอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐที่ผันผวน 2) การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การส่งออกกล้วยไม้ลดลงอย่างชัดเจน และไม่สามารถเก็บผลผลิตรอตตลาดได้ (ต้องตัดทิ้ง เหลือไว้เฉพาะต้นเพื่อลดต้นทุนการผลิต) 3) การจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชะงักงันในช่วงวิกฤติโควิด-19 ทำให้ยอดนำเข้าและส่งออกลดลงมากถึงร้อยละ 75 ในตลาดหลัก เช่น ญี่ปุ่น จีน สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป 4) การรวมสารเคมี

กล้วยไม้ที่ส่งออกไปประเทศทางยุโรป (ผลกระทบจากมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี) 5) ปัญหาจำนวนและน้ำหนักสินค้าไม่ตรงตามที่แจ้งไว้ล่วงหน้า ประเทศปลายทางอาจห้ามนำเข้าหรือถูกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น (ผู้ซื้อจะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ส่งออกภายหลัง) 6) การส่งออกดอกกล้วยไม้ทางการค้าที่ไม่ได้อยู่ภายใต้บัญชีคุ้มครองของ CITES ต้องขออนุญาตในเรื่องของจุดหมายปลายทางของสินค้า แหล่งปลูก/กำเนิดสินค้า ชื่อวิทยาศาสตร์ของสินค้า และวัตถุประสงค์ในการนำเข้า 7) มาตรการกีดกันทางการค้าเกี่ยวกับโรคไวรัสในกล้วยไม้ที่ส่งออกเฉพาะดอกไม้ไม่มีปัญหามากนัก แต่กรณีส่งออกทั้งต้นทำให้มีโอกาสเกิดการติดเชื้อไวรัสได้ และ 8) การลดหรือยกเลิกการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) สำหรับผู้ส่งออกไทย ถือเป็นการกีดกันจากนโยบายของประเทศผู้นำเข้าต่อประเทศผู้ส่งออกที่ถือได้ว่าเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจของผู้ส่งออกสินค้ากล้วยไม้ไทย

2. ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี มีดังต่อไปนี้

2.1 การหาความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางของกลยุทธ์และการดำเนินการของผู้ประกอบการในการแข่งขันภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีของการส่งออกกล้วยไม้ไทย แสดงดังภาพ 2

จุดแข็ง (Strengths)	โอกาส (Opportunities)
S1 เกษตรกร ผู้เพาะปลูก และ ผู้ส่งออกมีประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมมาเป็นระยะเวลายาวนาน	O1 ปัจจัยด้านดินฟ้าอากาศและค่าแรง ทำให้ผู้ประกอบการในหลายประเทศไม่สามารถแข่งขันด้านต้นทุนและราคา
S2 มีการพัฒนาและปรับใช้เทคโนโลยีในการปลูกและกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง	O2 การได้รับโอกาสในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าไม้ดอกไม้ประดับระดับโลกอย่างสม่ำเสมอ
S3 มีความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต (วัสดุและอุปกรณ์การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ผลิตภายในประเทศในราคาค่อนข้างต่ำ)	O3 ประเทศต่าง ๆ มีความต้องการกล้วยไม้เพื่อประดับในกิจกรรมเฉลิมฉลองและเทศกาลต่าง ๆ ตลอดปี
จุดอ่อน (Weaknesses)	อุปสรรค (Threats)
W1 ขาดระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นต่อการวางแผน การผลิตและการตลาด	T1 สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
W2 ขาดระบบการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนและขับเคลื่อนในเชิงยุทธศาสตร์ที่ยั่งยืนในระยะยาว	T2 การหมดอายุของการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ในประเทศปลายทางส่งออก
W3 ผู้ประกอบการรายย่อยขาดความสามารถในการควบคุมคุณภาพ ขาดข้อมูลการผลิตและส่งออกกล้วยไม้	T3 ค่าเงินบาทผันผวนและทุนต่างชาติทำให้กลไกตลาดบิดเบือน
	T4 มาตรการควบคุมคุณภาพสินค้ากล้วยไม้ตัดดอกที่เข้มงวด

ภาพ 2 การวิเคราะห์ SWOT : กลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี

2.2 การวิเคราะห์จุดแข็งเพื่อรับมือกับอุปสรรคและภัยคุกคามที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน รวมทั้งการอาศัยและสร้างโอกาสทางการแข่งขันในเชิงได้เปรียบให้มากขึ้น แสดงดังภาพ 3

จุดแข็ง	ภัยคุกคาม / อุปสรรค	กลยุทธ์จากการวิเคราะห์ TOWS
S1 เกษตรกร ผู้เพาะปลูก และผู้ส่งออก มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมมาเป็นระยะเวลายาวนาน	T1 การใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-tariff Trade Barriers: NTBs) ของประเทศผู้นำเข้าสินค้ากล้วยไม้ไทย	ST1 รวมกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมการผลิตและการส่งออกกล้วยไม้เพื่อต่อรองให้ภาครัฐร่วมมือและดำเนินการในเชิงรุกและเชิงรับในต่อมาตรการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศเหล่านี้ (S1 : T3)
S2 ความสามารถในการปรับใช้เทคโนโลยีในการปลูกและกระบวนการผลิต	-	ST2 ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสินค้าส่งออกให้เป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดต่าง ๆ ของ NTBs (S2 : T1)
S3 ความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต (วัสดุและอุปกรณ์การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ผลิตภายในประเทศในราคาต้นทุนต่ำ)	-	ST3 ใช้ความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตเข้าชดเชยความสามารถในการทำกำไรในช่วงเวลาที่มีการให้สิทธิพิเศษทางภาษีโดยประเทศผู้นำเข้าหมดอายุ (S3 : T2)

ภาพ 3 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ในการรับมือภัยคุกคาม (มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี)

2.3 การวิเคราะห์จุดอ่อนในบริบทของภัยคุกคามเพื่อลดผลกระทบ ปรับตัว แก้ไขปัญหา เพื่อความพร้อมในการดำเนินกลยุทธ์การแข่งขัน แสดงดังภาพ 4

จุดอ่อน	ภัยคุกคาม / อุปสรรค	กลยุทธ์จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix
W1 ขาดข้อมูลและการบริหารจัดการข้อมูลการผลิตและการตลาดทั้งในและต่างประเทศ	T1 การใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-tariff Trade Barriers : NTBs) ของประเทศผู้นำเข้าสินค้ากล้วยไม้ไทย	WT1 พัฒนาระบบข้อมูลและระบบสารสนเทศด้านมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) ในอุตสาหกรรมการผลิตและส่งออกกล้วยไม้ไทย (W1 : T1)
W2 ผู้ประกอบการรายย่อยขาดความสามารถในการควบคุมคุณภาพในการผลิตกล้วยไม้	T2 การหมดอายุของการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ของประเทศปลายทางส่งออก	WT2 กำกับดูแลและพัฒนาคุณภาพในกระบวนการผลิตสินค้าของผู้ประกอบการโดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและผู้ประกอบการ (W2 : T1)
W3 ปริมาณผลผลิตไม่สอดคล้องกับตลาดโลก	T3 การขาดการสนับสนุนการส่งออกในเชิงรุก และการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนจากภาครัฐ	WT3 การแสวงหาตลาดใหม่ ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ (W3 : T3)
W4 ดอกกล้วยไม้มีอายุการเก็บรักษาสั้นมาก	-	WT4 ผลักดันการดำเนินการเจรจาต่อรองรอบใหม่กับประเทศคู่ค้าในระดับรัฐต่อรัฐโดยเร็วและต่อเนื่อง (W4 : T2)

ภาพ 4 กลยุทธ์เชิงรับ (WT) เพื่อลดผลกระทบ ปรับตัว แก้ไขปัญหา เพื่อความพร้อมในการดำเนินกลยุทธ์การแข่งขัน

3. ผลการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี แสดงดังภาพ 5

ภาพ 5 กลยุทธ์ของผู้ประกอบการส่งออกกล้วยไม้ไทย

จากภาพ 5 กลยุทธ์ของผู้ประกอบการส่งออกกล้วยไม้ไทย มี 3 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

3.1 กลยุทธ์การดำเนินการของผู้ประกอบการ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการรวมตัวสร้างอำนาจต่อรองในการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพและมาตรฐาน มีการร่วมกันวางแผนการผลิตและส่งออกกล้วยไม้ที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐานการส่งออก และสร้างระบบให้มีการตรวจสอบผลย้อนกลับไปที่ผู้ประกอบการ เพื่อการปรับเปลี่ยนเชิงกลยุทธ์ รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลพ่อแม่พันธุ์ทั้งชนิด คุณลักษณะ ช่วงเวลาการออกดอก เพื่อให้ประเทศไทยมีฐานพันธุ์กรรมที่กว้างขวางยิ่งขึ้นและผลิตกล้วยไม้ให้มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 กลยุทธ์การกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการผลิตและการจัดการสินค้าให้มีคุณภาพและมีความหลากหลาย เพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาพันธุ์ใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน มีสารสนเทศที่ประกอบการวางแผนการผลิตและการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ส่งเสริมการผลิตกล้วยไม้ที่มีคุณภาพ มีกิจกรรมจัดอบรมและดูงานมีการดำเนินงานเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกกล้วยไม้ของไทยให้ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องคุณภาพผลผลิตให้ดอกกล้วยไม้มีอายุใช้งานที่นานขึ้นและลดการปนเปื้อนของโรคและแมลงศัตรู พัฒนาศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรมกล้วยไม้ และส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่สร้างอัตลักษณ์ผลไม้เพิ่มมูลค่าแต่ละท้องถิ่น รับวิถีชีวิตใหม่ (New normal) เพิ่มความรู้ให้ผู้ประกอบการต้องรู้และกล้าเปลี่ยนส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่สร้างอัตลักษณ์ผลไม้เพื่อเพิ่มมูลค่าในแต่ละท้องถิ่น เพิ่มความรู้ให้ผู้ประกอบการต้องรู้และกล้าเปลี่ยน

3.3 กลยุทธ์ความร่วมมือในเชิงภาคีระหว่างผู้ประกอบการและภาครัฐ ได้แก่ การเชื่อมโยงคลัสเตอร์กล้วยไม้ (ผู้ประกอบการ ผู้ส่งออก สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาคมชมรม) ที่เกี่ยวข้องและร่วมกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ โดยสร้างกิจกรรมและเวทีให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน พัฒนาเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน สินค้า เพิ่มมูลค่าผลผลิตทำให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง การสนับสนุนกลุ่มผู้ประกอบการผู้ปลูกกล้วยไม้คุณภาพดี จำหน่ายผ่านช่องทางตลาดใหม่ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) พร้อมส่งเสริมการจำหน่ายตลาดในประเทศ เพื่อให้เป็น Land of Orchids และเกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและผลักดันการใช้และส่งออกกล้วยไม้ตามภารกิจและศักยภาพ ที่มีอยู่ด้วยการใช้กล้วยไม้ที่มีคุณภาพเป็นหลักในการประดับตกแต่งสถานที่ ได้แก่ สนามบินนานาชาติ สวนสาธารณะ โรงแรม รีสอร์ท หน่วยงานทั้งราชการและเอกชน รวมทั้งการจัดงานพิธี การจัดประชุมสัมมนาต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

อภิปรายผล

สภาพปัญหาและอุปสรรคในกลุ่มธุรกิจกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี เกิดจาก จำนวนรายได้ในการส่งออกกล้วยไม้ไม่แน่นอน การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การรณรงค์ กล้วยไม้ที่ส่งออกไปประเทศทางยุโรป จำนวนและน้ำหนักสินค้าไม่ตรงตามที่แจ้งไว้ล่วงหน้าการส่งออกดอกกล้วยไม้ ทางการค้าที่ไม่ได้อยู่ภายใต้บัญชีคุ้มครองของ CITES การส่งออกทั้งต้นทำให้มีโอกาสเกิดการติดเชื้อไวรัสได้ และการกีดกัน จากนโยบายของประเทศผู้นำเข้าต่อประเทศผู้ส่งออกสินค้ากล้วยไม้ไทย ซึ่งข้อมูลที่กำลังมานี้ อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ของสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของโลก ที่ส่งผลกระทบและเพิ่มความรุนแรงอย่างต่อเนื่องร่วมอยู่ด้วย ทำให้ในอนาคตธุรกิจกล้วยไม้ไทยอาจเสียส่วนแบ่งทางการตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการจัดการความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่แสดงถึงความสมดุลที่ลงต่ำระหว่างข้อกำหนดที่แตกต่างกันของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียหลักได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ประเทศกำลังพัฒนาที่สำคัญในการดำเนินการและนำโลกไปสู่แนวทางเพื่อการจัดการ กับภาวะโลกร้อนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับดำเนินการตามกฎหมายโดยละเอียดที่ประสบความสำเร็จและวงจรที่ดีของความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นและนวัตกรรมของภาคเอกชน (Gardner & Gardner, 2020) ส่วนในงานวิจัยของ สุภา ศรีโพธิ์เจริญ (Sriphocharoen, 2019) พบว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับและนโยบายภาครัฐ ที่มีผลต่อการส่งออกกล้วยไม้ไทยเป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญที่มีผลต่อการตลาดที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ เนื่องจากภาครัฐควรช่วยสนับสนุนมากกว่ากำหนดแนวปฏิบัติที่เข้มงวดเกินไปเพราะส่งผลต่อความสามารถ ทางการแข่งขันของผู้ประกอบการในอนาคต ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรเร่งหามาตรการและหาแนวโน้มการพัฒนา กล้วยไม้เพื่อการส่งออกให้มีคุณภาพ ดอกและต้นปลอดภัยจากสารเคมี รวมไปถึงการส่งเสริมผู้ปลูกกล้วยไม้ ด้วยการถ่ายทอดความรู้ในการปรับปรุงพันธุ์ การดูแลบำรุงรักษา และการตลาดให้ครอบคลุมทั้งระบบ โดยได้รับการรับรอง ตามตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทย อย่างไรก็ตาม Hooge, Waslander, and Theisen (2022, p. 1591) ได้บ่งชี้ว่าการคอร์รัปชันที่เพิ่มขึ้นบั่นทอนการเติบโต ในขณะที่เสถียรภาพทางการเมือง และประสิทธิภาพของรัฐบาลส่งเสริมกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ

การใช้กลยุทธ์ป้องกันและกลยุทธ์เชิงรับเพื่อหาความเป็นไปได้ในการกำหนดทิศทางของกลยุทธ์และการดำเนินงาน รวมไปถึงการรับมือกับอุปสรรคและภัยคุกคามที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน รวมทั้งการอาศัยและสร้างโอกาสทางการแข่งขันในเชิงได้เปรียบให้มากขึ้น สำหรับการใช้กลยุทธ์เชิงรับในการลดผลกระทบ ปรับตัว แก้ไขปัญหา เพื่อความพร้อมในการดำเนินกลยุทธ์การแข่งขันนั้น ควรเน้นตามการแบ่งประเภทโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ คือ 1) การควบคุมสินค้า เป็นการควบคุมการส่งออกและนำเข้าสินค้า ควรใช้กระบวนการยื่นขออนุมัติจากทางการก่อนหรืออาจเป็นการกำหนดโควตาการนำเข้าและส่งออกสินค้าบางชนิดไว้ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้ในประเทศอย่างเพียงพอและรักษาราคาสินค้าภายในประเทศไม่ให้สูงเกินไป 2) มาตรการดำเนินงานด้านต้นทุนและราคา โดยอาศัยกลไกที่อ้างอิงหลักการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับหีบห่อและฉลากสินค้า การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช การกำหนดสัดส่วนของชิ้นส่วนภายในประเทศ และมาตรฐานคุณภาพสินค้า 3) มาตรการอื่น ๆ ที่ดำเนินการต่อเนื่องกันเพื่อไม่ให้ข้อสินค้าที่รัฐบาลแต่ละประเทศเห็นว่ามีไม่มีความจำเป็นหรือเป็นประเภทที่รัฐบาลห้ามหรือจำกัดการนำเข้า (Commission on Commerce and Intellectual Property, 2020; Nettat, 2018) ดังนั้น จะต้องมีการชี้แจงนโยบายระหว่างประเทศและสภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบ มิฉะนั้นจะส่งผลให้เกิดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี โดยมีการอธิบายสถานะของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์พร้อมด้วยคำจำกัดความที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานกำกับดูแลที่รับผิดชอบ มีแนวทางการกำกับดูแลอย่างรวดเร็ว และความจำเป็นสำหรับการประสานในบางประเทศกำลังพัฒนา กฎระเบียบมีความชัดเจน และบางประเทศยังไม่ได้พัฒนามีนโยบายที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกันอย่างชัดเจน (Jones et al., 2022) สำหรับงานวิจัยของ Kharub, Mor, and Rana (2022, p. 3275) พบว่าความเป็นผู้นำด้านต้นทุนอาจเป็นทางเลือกเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของบริษัทหากเน้นที่คุณภาพและการส่งมอบ ในขณะที่กลยุทธ์การแข่งขันส่งผลต่อกลยุทธ์การผลิตในเชิงบวก แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันแนวทางการเป็นผู้นำด้านต้นทุนดูเหมือนจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามความต้องการด้านความยืดหยุ่นและต้นทุนไม่เป็นไปตามข้อกำหนดเนื่องจากความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปไม่ได้

กลยุทธ์ของผู้ประกอบการส่งออกกล้วยไม้ไทย ได้แก่ กลยุทธ์การดำเนินการของผู้ประกอบการ กลยุทธ์การกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ และกลยุทธ์ความร่วมมือในเชิงภาคีระหว่างผู้ประกอบการและภาครัฐ เป็นการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ขององค์กร เพื่อเพิ่มความสามารถในการคว้าโอกาสและเอาชนะภัยคุกคามจากสภาพแวดล้อมภายนอกโดยใช้จุดแข็งและจุดอ่อนภายในขององค์กร และใช้วิธี TOWS Matrix เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางธุรกิจโดยเป็นการรวมโอกาสและภัยคุกคามจากสภาพแวดล้อมภายนอกเข้ากับจุดแข็งและจุดอ่อนจากภายในองค์กร (Dewanto, 2022, p. 72) มากำหนดเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1990, pp. 67-71) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทั่วไปที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในธุรกิจขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ประกอบด้วย กลยุทธ์ผู้นำด้านต้นทุน (Cost leadership strategy) ต้องอาศัยกลไกพื้นฐานด้านระบบตรวจสอบ กำกับดูแล และพัฒนาคุณภาพในกระบวนการผลิตสินค้าของผู้ประกอบการโดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐและระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation strategy) มีพื้นฐานของทักษะและความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างในด้านมูลค่าเพิ่มสำหรับลูกค้าในหลาย ๆ ด้าน เช่น ตัวสินค้ามีความสวยงาม ความหลากหลายในเลือก โอกาสในการใช้งาน การมีมูลค่าและความทนทาน ตัวสินค้า (Brand) ที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือในระดับโลกในด้านคุณภาพและมาตรฐาน และ การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์มาโดยตลอด ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสวยงาม เป็นต้น และกลยุทธ์การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Focused strategy) โดยอาจกำหนดเป็นกลยุทธ์การสร้างการตระหนักรู้ในกลุ่มตลาดเฉพาะที่เป็นเป้าหมาย ในการสร้างความต้องการใหม่ ๆ

ที่ยังไม่เคยมีขึ้น ตามหลักการใช้กลยุทธ์แบบน่านน้ำสีคราม และร่วมมือระหว่างกันในลักษณะของภาคีภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยในการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) ซึ่งบริษัทต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์และเป็นนวัตกรรมมากขึ้น เพื่อให้ได้เปรียบในการแข่งขัน ที่จะสร้างความประหลาดใจและได้เปรียบคู่แข่ง วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวมักจะให้ความสำคัญในการนำกลยุทธ์ทางธุรกิจไปใช้เป็นกุญแจสำคัญในการบรรลุผลและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน อย่างเพียงพอและสม่ำเสมอและได้รับผลลัพธ์ที่ดีขึ้นขององค์กรโดยรวม (Knezović & Hamur, 2022, p. 7) อย่างไรก็ตาม Fusacchia, Balié, and Salvatici (2022, p. 237) ชี้ให้เห็นว่าข้อตกลงอาจมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อรูปแบบการค้าในแง่ของโครงสร้างมูลค่าเพิ่มและจุดหมายปลายทางภายในหรือภายนอกภูมิภาค การลดต้นทุนการค้าภายในภูมิภาคทำให้เกิดการบูรณาการแบบย้อนกลับภายในภูมิภาคสูงกว่าการมีส่วนร่วมล่วงหน้า แต่รูปแบบนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยข้อตกลงที่พบในภาคพื้นทวีปเป็นวงกว้างมากขึ้น หากพิจารณาผลประโยชน์และรายได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละภาคส่วน (มูลค่าเพิ่ม) มากกว่าบัญชีการส่งออกขั้นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ไทยควรนำกลยุทธ์ความได้เปรียบทางด้านต้นทุนการผลิตเข้าไปขดเคยความสามารถในการทำกำไรในช่วงเวลาที่มีการให้สิทธิพิเศษทางภาษีของประเทศผู้นำเข้าหมดอายุลง เนื่องจากการมีต้นทุนที่ถูกกว่าจะสามารถช่วยทำกำไรได้พอที่จะถึงการเปิดการเจรจาในรอบใหม่หรือเงื่อนไขทางข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศในพิกัดสินค้านั้นเปลี่ยนไปในทิศทางที่เอื้อต่อการส่งออกสินค้า
2. ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ไทยควรนำกลยุทธ์สร้างความร่วมมือระหว่างกันในลักษณะของภาคีภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เนื่องจากการวิเคราะห์อุตสาหกรรมการผลิตและส่งออกกล้วยไม้ไทย มีจุดอ่อนมาจากการขาดข้อมูลและการบริหารจัดการข้อมูลการผลิตและการตลาดที่เพียงพอทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ไทยควรพัฒนาศักยภาพองค์กรและบุคลากรด้วยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมจัดอบรม การศึกษาดูงาน เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการและปฏิบัติงานผลิต พัฒนา ปรับปรุง ดูแล และบำรุงรักษากล้วยไม้ให้มีคุณภาพ มีอายุการใช้งานที่ยาวนานขึ้น ลดการปนเปื้อนของโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าการส่งออกกล้วยไม้ไทยให้ได้ตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบริบทการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในต่างประเทศ เช่น ในอาเซียนหรือในประเทศผู้ส่งออกดอกไม้รายใหญ่เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างและเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน
2. ควรมีการศึกษาวิธีการบริบทการกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันของผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีจากภาพอนาคตด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDFA การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายทาง (MANOVA) และอาจใช้เทคนิคการวิจัยอื่น เช่น การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model : SEM) เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ตัวแปรที่หลากหลายทำให้ผลการศึกษานั้นได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในองค์กรธุรกิจได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Ahmed, S. N., Abbas, F., & Qureshi, A. M. (2021). The use of social-networking sites in English language education: An exploratory study using SWOT analysis technique. *PSYCHOLOGY AND EDUCATION*, 58(1), 4640-4650.
- Bangkok Business. (2021). *Situation of Thai orchids: exhausted, exhausted, waiting for help*. Retrieved December 2, 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/126966> (In Thai)
- Bunyaratpan, T. (2020). *SWOT Analysis and TOWS Matrix*. Retrieved December 2, 2021, from <http://www.drmanage.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538632242> (In Thai)
- Bureau of Agricultural and Industrial Trade Promotion. (2020). *Orchid Products*. Retrieved August 14, 2021, from https://www.ditp.go.th/contents_attach/597065/597065.pdf (In Thai)
- Commission on Commerce and Intellectual Property. (2020). *Study on non-tariff trade barriers (Non-Tariff Barriers) on Thai exports in the world trade arena. and the implementation of relevant government sectors Background*. Bangkok : House of Representatives of Thailand. (In Thai)
- Customs Department. (2021). *General matters about customs tariffs*. Retrieved April 25, 2021, from https://www.customs.go.th/content_with_menu1_group_link.php?ini_content=fta_and_wto_160809_01&ini_menu=menu_interest_and_law_160421_03&ini_content_group=usage_fta_and_wto_01&lang=th&left_menu=menu_interest_and_law_160421_03_160928_01 (In Thai)
- Dewanto, D. (2022). TOWS matrix as business strategy of BP. Tapera. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478), 11(7), 62-77. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v11i7.2137>
- Fusacchia, I., Balié, J., & Salvatici, L. (2022). The AfCFTA impact on agricultural and food trade: a value added perspective. *European Review of Agricultural Economics*, 49(1), 237-284. <https://doi.org/10.1093/erae/jbab046>
- Gardner, A. L., & Gardner, A. L. (2020). Climate Change and the Environment. Stars with Stripes: The Essential Partnership between the European Union and the United States, 379-421.
- Hooge, E. H., Waslander, S., & Theisens, H. C. (2022). The many shapes and sizes of meta-governance. An empirical study of strategies applied by a well-advanced meta-governor: the case of Dutch central government in education. *Public Management Review*, 24(10), 1591-1609. <https://doi.org/10.1080/14719037.2021.1916063>
- International Trade Negotiation Information Center. (2021). *Situation of trade in ornamental plants and plants in Thailand in 2020 and the first 2 months of 2021*. Retrieved December 2, 2021, from <https://api.dtn.go.th/files/v3/608bc33def4140b573032fec/download> (In Thai)

- Jones, M. G., Fosu-Nyarko, J., Iqbal, S., Adeel, M., Romero-Aldemita, R., Arujanan, M., ... & Khoo, K. (2022). Enabling trade in gene-edited produce in Asia and Australasia: The developing regulatory landscape and future perspectives. *Plants*, 11(19), 2538. <https://doi.org/10.3390/plants11192538>
- Kharub, M., Mor, R. S., & Rana, S. (2022). *Mediating role of manufacturing strategy in the competitive strategy and firm performance: evidence from SMEs*. *Benchmarking : An International Journal*.
- Kittithanawat, S. (2020). *Situation and direction of ornamental plants in Thailand in 2020*. Retrieved August 14, 2021, from <https://www.doa.go.th/hort/wp-content/uploads/2020/03/สถานการณ์และทิศทางการค้าไม้ดอกไม้ประดับของประเทศไทยในปี-2563.pdf> (In Thai)
- Knezović, E., & Hamur, A. (2022). Porter's Business Strategies and Business Performance in SMEs. In *Entrepreneurial Innovation* (pp. 7-23). Springer, Singapore.
- Miller, A., & Dess, G. G. (1996). *Strategic Management* (2nd ed.). New York : The McGraw-Hill.
- Nettat, L. (2018). *ASEAN Economic Community with Non-Tariff Trade Barriers*. Bangkok : Office of the Council of State. (In Thai)
- Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. New York : Free Press.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations: With a New Introduction*. New York : Free Press.
- Qadri, M. R., & Akram, K. (2020). A study to investigate the role of Youtube in language development of toddlers. *Competitive Educational Research Journal (CERJ)*, 1(1), 1-13.
- Sereerat, S., & Sereerat, S. (2003). *Marketing management in the new era*. Bangkok : Thammasam. (In Thai)
- Sriphocharoen, S. (2019). *Impacts of rule, regulations, and government policies on the export of thai orchids*. Thesis, Master of Public Administration Program in Public Administration, Rangsit University, Pathum Thani. (In Thai)
- Stoneman, P. (1995). Technology, Diffusion, Wages and Employment. *The Warwick Economics Research Paper Series (TWERPS) 190*. University of Warwick, Department of Economics.
- Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2006). *Strategic Management and Business Policy*. New Jersey : Prentice-Hall.

ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุข
ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
**PREPARATION STRATEGIES FOR PUBLIC HEALTH WORK
TRANSFER TO LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN UBON
RATCHATHANI PROVINCE**

ศิริลักษณ์ เจริญจิตร^{1*}, จุฑามาส ชมผา², มาลี ไชยเสนา³

Sirilak Ngoeiwijit^{1*}, Chutamas Chompa², Malee Chaisana³

^{1*} นักศึกษาปริญญาเอก สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
34000 ประเทศไทย

^{1*} Ph.D. Candidate, Regional Development Strategies Graduate School, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Province, 34000, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000 ประเทศไทย

² Assistant Professor Dr., Graduate School, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Province, 34000, Thailand

³ รองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000 ประเทศไทย

³ Associate Professor Dr., Graduate School, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Province, 34000, Thailand
E-mail address (Corresponding author) : ^{1*} sirilakubcc@gmail.com

รับบทความ : 4 สิงหาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 12 ตุลาคม 2565 / ตอรับบทความ : 23 พฤศจิกายน 2565

Received : 4 August 2022 / Revised : 12 October 2022 / Accepted : 23 November 2022

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.7

ABSTRACT

Integrating public health and locality was essential for the active personnel with the knowledge, understanding, and acceptance of the transition from one organization to another. Therefore, this study aimed 1) to study the preparation, 2) to develop preparation strategies, and 3) to evaluate preparation strategies. In transferring public health work to local government organizations in Ubon Ratchathani Province, the sample consisted of 306 people using a simple random sampling method using a questionnaire with a reliability of 0.982. Online data collection using a Google form for the target group using a 20-person selectivity method: which consisted of using a group discussion form to organize a group discussion to jointly draft a strategy and the evaluation form with a reliability of 0.789 by small group meetings, training, and pre-post test. For analyzed the data using statistical mean, standard deviation, and content analysis. Research findings revealed as follows: 1) Tasks that should have been transferred urgently were at a moderate level, 2) The developed strategy consisted of 1 vision, 3 missions, 1 goal, 6 strategies, 12 tactics, 33 measures, and 37 indicators, and 3) the research finding revealed that the suitability and usefulness of the strategy were at the highest level, and the feasibility was at a high level and an average score behind training higher before training. Furthermore, it could show that strategies were clear and could be used to lay out the direction and operational guidelines for the readiness to transfer the work.

Keywords : Strategy, preparation, public health work transfer, local administrative organizations

บทคัดย่อ

การผสมผสานงานสาธารณสุขกับท้องถิ่นมีความสำคัญกับบุคลากรที่ปฏิบัติงานซึ่งต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับในการปรับเปลี่ยนจากองค์กรหนึ่งไปสู่อีกองค์กรหนึ่ง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเตรียมความพร้อม 2) พัฒนายุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม และ 3) ประเมินยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย 306 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.982 ทั้งฉบับ เก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ด้วย Google form สำหรับกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง 20 คน โดยใช้แบบสนทนากลุ่มจัดการสนทนากลุ่ม

เพื่อร่วมกันร่างยุทธศาสตร์ และแบบประเมินผลที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.789 ทั้งฉบับ ด้วยการประชุมกลุ่มย่อย การอบรม และทดสอบก่อนหลัง สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การกิจที่ควรถ่ายโอนเร่งด่วนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ยุทธศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 1 เป้าประสงค์ 6 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ 33 มาตรการ และ 37 ตัวชี้วัด และ 3) ผลการประเมินพบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และคะแนนเฉลี่ย หลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม แสดงให้เห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์มีความชัดเจน สามารถนำไปใช้วางกรอบทิศทาง และแนวทางการดำเนินงานสำหรับการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานได้จริง

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การเตรียมความพร้อม, การถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุข, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Government Gazette, 2017, p. 74) ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ ได้แก่ มาตรา 47 มาตรา 48 มาตรา 55 มาตรา 58 มาตรา 71 เป็นต้น ที่ล้วนเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อประชาชนทางด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะมาตรา 55 ตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ ที่รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง (Government Gazette, 2017, pp. 12-18) โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2542 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยตรง ได้แก่ แผนภารกิจด้านการสาธารณสุข ประกอบด้วย การสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค และการรักษาพยาบาล รวมทั้งแผนภารกิจด้านสาธารณสุขปฏิกและสาธารณสุขการ แผนภารกิจด้านสวัสดิการสังคม แผนภารกิจด้านการคุ้มครองผู้บริโภค แผนภารกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และแผนภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น (Ministry of Public Health, 2019, p. 1)

นอกจากนี้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่น และให้รัฐมนตรีว่าการ ตามพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) นั้น ๆ มีอำนาจออกคำสั่ง แต่งตั้งเจ้าหน้าที่และผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นเจ้าพนักงานเพิ่มเติมได้ อาทิเช่นพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ในการเพิ่มบทบาทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณสุขในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นที่จะถ่ายโอนภารกิจ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่มีความพร้อม กำหนดระยะเวลาของการถ่ายโอนไว้ 10 ปี (Ministry of Public Health, 2019, p. 1) แต่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งขณะนี้ การดำเนินงานเข้าสู่แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) และแผนปฏิบัติการ กำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ก็มีผลบังคับใช้แล้ว เพื่อให้การดำเนินการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขับเคลื่อนไปได้โดยมุ่งหวังประชาชน ในท้องถิ่นได้รับบริการสาธารณสุขที่ดี มีคุณภาพ มีความเป็นธรรม โปร่งใส และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Ministry of Public Health, 2019, p. 419) ซึ่งผลที่เกิดจากการถ่ายโอนมีความแตกต่างกันเป็นไปตามบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่

โดยพื้นที่ถ่ายโอนส่วนใหญ่มีรูปแบบบริการไม่แตกต่างไปจากเดิม ขณะที่ความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการด้านสาธารณสุขในพื้นที่ถ่ายโอนยังอยู่ในระดับมาก (Srisasaluk, 2017) ถึงแม้ว่าประชาชนมีความพึงพอใจหลังการถ่ายโอนอำนาจแล้วยังพบว่าเจ้าหน้าที่สถานีนอมา้ยขาดแนวทางและความรู้ มีความสับสนในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ดังเช่นในงานวิจัยของดุงเดือน ตั้งเสถียร และศศิพร โลจายะ (Tangsatie & Lojaya, 2019, pp. 28-29) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีความรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมต่อการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

อย่างไรก็ตาม การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และยังพบสาเหตุที่ทำให้การถ่ายโอนภารกิจยังไม่ประสบผลสำเร็จในระยะแรกที่ให้ถ่ายโอนตามความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เช่นเดียวกับจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดจำนวน 239 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 54 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 179 แห่ง (Ubon Ratchathani Provincial Health Office, 2019, p. 2) แต่มีเพียงเทศบาลตำบลนาเยียที่ผ่านเกณฑ์การประเมินในการขอรับการถ่ายโอนอำนาจเพียงแห่งเดียว (Department of Local Administration, 2021, online) ดังนั้น การวางกรอบทิศทางและแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาและพัฒนางานภายในโดยมีการวางยุทธวิธีวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ขององค์กร โดยใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มีจะต้องมีองค์ประกอบหลักคือ เป้าหมาย (End) วิธีการไปสู่เป้าหมาย (Ways) และเครื่องมือ (Mean) ให้ความสอดคล้องและมีห้วงระยะเวลาที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (Nipaporn, 2018, p. 11; Wiwanthamongkon, 2017, p. 1) สำหรับการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงนำมาสู่การศึกษาการเตรียมความพร้อมและจัดทำยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

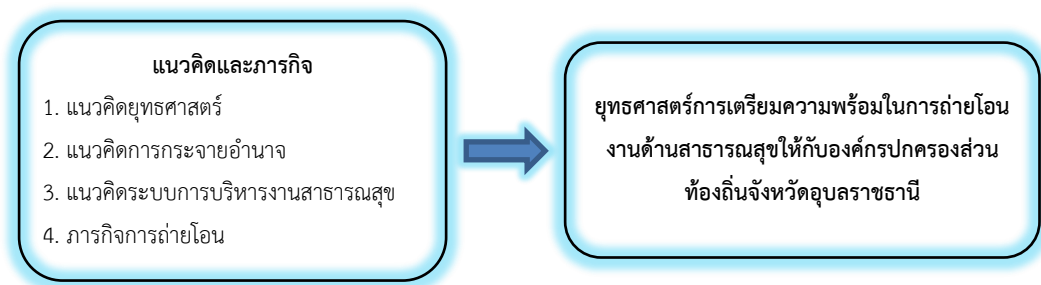
ประโยชน์การวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
2. ได้ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานีที่เหมาะสม เป็นไปได้ และมีประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของดำรง วัฒนา (Wattana, 2020, p. 26) ที่ได้อธิบายการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) พันธกิจเกี่ยวกับการดำเนินงาน 2) วิสัยทัศน์ที่สื่อถึงลักษณะองค์การในอนาคตที่จำเป็นจะต้องเป็น 3) ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับวิธีการที่มีจุดมุ่งเน้นให้องค์กรดำเนินการให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามพันธกิจ 4) วัตถุประสงค์/เป้าหมายที่ระบุถึงความสำเร็จหรือปัจจัยความสำเร็จที่มีความสำคัญยิ่งยวดของยุทธศาสตร์และถ่ายทอดความเป็นรูปธรรมด้วยการระบุการวัด สามารถวัดได้ในรูปของดัชนีชี้วัดผลงาน 5) กลยุทธ์/แผนงาน ซึ่งเป็นกลวิธีที่ได้จากความรู้เริ่มเป็นแนวทางพัฒนางานขององค์กรให้ได้ผลตามค่าเป้าหมายของดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้ และ 6) โครงการ เป็นกลุ่มของระบบกิจกรรมที่สัมพันธ์กันเพื่อตอบสนองเป้าหมายการดำเนินการภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่จำกัด โดยเชื่อมโยงกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นที่เป็นแนวคิดกำหนดการปกครองแบบนิติและรูปแบบของการบริหารและพัฒนาประเทศที่เปิดโอกาสให้องค์กรซึ่งเป็นกลไกที่เป็นทางการในการบริหารอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและที่ไม่เป็นทางการอย่างชุมชนหรือภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทนำเสนอโยบาย ตรวจสอบ และบริหารจัดการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน โดยการกระจายอำนาจดังกล่าวนี้ไม่เป็นเพียงการเพิ่มอำนาจให้กับท้องถิ่น แต่มีผลต่อการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยด้วยเช่นกัน (Tanchai, 2014, pp. 3-4) โดยการกระจายอำนาจมี 2 รูปแบบ คือ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการกระจายอำนาจตามบริการ ตามการปฏิรูปราชการและระบบโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรมที่มีการปรับภารกิจของแต่ละกรม รวมไปถึงภารกิจที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณสุขที่ถ่ายโอนไปแล้ว (Ministry of Public Health, 2019, p. 10) ซึ่งภารกิจที่จะถ่ายโอนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 คือ ระบบบริการสาธารณสุข 5 ภารกิจ ประกอบด้วย ภารกิจด้านส่งเสริมสุขภาพ ภารกิจด้านป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อและอุบัติเหตุ ภารกิจด้านรักษาโรค ภารกิจฟื้นฟูสุขภาพ และภารกิจด้านคุ้มครองผู้บริโภค (Ministry of Public Health, 2019, p. 12) และแนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการดำเนินการระบบบริการสาธารณสุขในท้องถิ่นทั้ง 5 ภารกิจ เช่น การถ่ายโอนภารกิจให้กำหนดโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อรองรับการถ่ายโอนทั้งนี้ด้านสิทธิและสวัสดิการของข้าราชการที่ถ่ายโอนต้องไม่ต่ำกว่าเดิม สถานีนอนามัยถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อเป็นศูนย์สุขภาพดำเนินการด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้กระทรวงสาธารณสุขจัดทำหลักเกณฑ์ ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่จะรับถ่ายโอนโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลศูนย์หรือในระดับที่สูงกว่าให้เป็นทางเลือกโดยอาจดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่น ๆ เป็นต้น (Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee, 2021, pp. 10-14) ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ การวิจัยและพัฒนา (Research and development research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed method research) โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้รับรองงานวิจัยครั้งนี้ (เลขที่ HE652003) เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565 มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

ประชากรได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 317 แห่ง (Ubon Ratchathani Provincial Health Office, 2020) และ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 179 แห่ง (Ubon Ratchathani Provincial Health Office, 2019) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Krejcie and Morgan ซึ่งยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างได้ ร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเท่ากับ 306 ตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการหรือผู้แทนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แห่งละ 1 คน จำนวน 180 แห่ง และผู้บริหารหรือผู้แทนขององค์การบริหารส่วนตำบล แห่งละ 1 คน จำนวน 126 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ประกอบด้วย แบบสอบถามแบบความรู้และความคิดเห็น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ เป็นสเกลอัตราภาคขึ้น (Interval scale) คือ ระดับ 5 (มากที่สุด) ระดับ 4 (มาก) ระดับ 3 (ปานกลาง) ระดับ 2 (น้อย) และระดับ 1 (น้อยที่สุด) (Likert, 1967, pp. 90-95) และสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended) นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาลงความเห็นและให้คะแนน +1 (แน่ใจว่าสอดคล้อง) 0 (ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง) และ -1 (แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง) นำผลคะแนนที่ได้มาทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.6 (Ekaku, 2018, p. 121) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.86-1.00 นำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือผู้แทน

15 คน และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้แทน 15 คน รวมทั้งหมด 30 คน นำผลคะแนนที่ได้มาตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach' s coefficient alpha) (Ekaku, 2018, p. 156) ได้เท่ากับ 0.982 ทั้งฉบับ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์พร้อมแนบซองติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัย และส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างขึ้นจากโปรแกรม Google form แล้วแต่ความสะดวกของผู้ตอบ และได้รับการตอบกลับคืนมาทั้งสิ้น 306 ฉบับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : SD) กำหนดเกณฑ์การแปลผลภารกิจที่ควรถ่ายโอนเร่งด่วน โดยพิจารณาค่าเฉลี่ย (Mean) ได้แก่ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึงมาก 2.61-3.40 หมายถึงปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึงน้อย และ 1.00-1.80 หมายถึงน้อยที่สุด (Silanoi & Chindaprasert, 2020, p. 118) และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 2 จัดทำยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์หรือนักวิชาการด้านสาธารณสุข 6 คน ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ 2 คน และนักวิชาการ 1 คน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน 2 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion : FGD) เพื่อร่วมจัดทำร่างยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้วยการสำรวจสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก เพื่อค้นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสที่จะดำเนินการได้ และอุปสรรคข้อจำกัดหรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงาน ซึ่งข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และสร้างกลยุทธ์ด้วยการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (TOWS matrix)

ระยะที่ 3 ประเมินผลยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข 3 คน นักวิชาการด้านการบริหารงานท้องถิ่น 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ท้องถิ่นจังหวัดหรือผู้แทน) 3 คน และตัวแทนภาคประชาชน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert (1967, pp. 90-95) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) สัมภาษณ์ หรือ และลงความเห็นในประเด็นความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของยุทธศาสตร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) กำหนดเกณฑ์การแปลผลตามเกณฑ์ของละเอียด ศิลาน้อย และกันทิมาลย์ จินดาประเสริฐ (Silanoi & Chindaprasert, 2020, p. 118) สำหรับข้อเสนอแนะ และการสังเกตใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมินยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 นำยุทธศาสตร์ที่ได้ไปทดลองใช้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และบุคลากรด้านสาธารณสุข ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบสำนักงานสาธารณสุขอำเภออุบลราชธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เตรียมถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบการวัดความรู้ก่อนและหลัง ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนตามวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย (Ekaku, 2018, p. 121) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.96-1.00 นำไปทดลองใช้ (Try out) ซึ่งเป็นกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือผู้แทน จำนวน 30 คน นำผลคะแนนที่ได้มาตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach' s coefficient alpha) (Ekaku, 2018, p. 156) ได้เท่ากับ 0.789 ทั้งฉบับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจและยินดีเข้าร่วมการจัดอบรมให้ความรู้การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข โดยมีทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) กำหนดเกณฑ์การแปลผลตามวิธีของละเอียด ศิลาน้อย และกันทิมาลย์ จินดาประเสริฐ (Silanoi & Chindaprasert, 2020, p. 118)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศาภาพการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี มีดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ความคิดเห็นต่อการกิจที่ควรถ่ายโอนเร่งด่วนของงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

ภารกิจ	Mean	SD	ระดับความเร่งด่วน
1. ด้านส่งเสริมสุขภาพ	3.18	0.82	ปานกลาง
2. ด้านป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อ อุบัติเหตุและอุบัติเหตุ	3.09	0.85	ปานกลาง
3. ด้านการรักษาโรค	2.89	1.02	ปานกลาง
4. ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ	3.13	0.88	ปานกลาง
5. ด้านคุ้มครองผู้บริโภค	2.82	0.96	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.05	0.88	ปานกลาง

จากตาราง 1 พบว่า ภารกิจที่ควรถ่ายโอนเร่งด่วนของงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Mean=3.05) และอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรกคือ ด้านส่งเสริมสุขภาพ (Mean=3.18) รองลงมาคือ ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ (Mean=3.13) ด้านป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อ อุบัติเหตุและอุบัติเหตุ (Mean=2.89) และด้านความคุ้มครองผู้บริโภค (Mean=2.82) ตามลำดับ โดยมีประเด็นปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะใน 4 ด้าน ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ควรเร่งให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพคล่องตัว และไม่ซ้ำซ้อนระหว่าง 2 หน่วยงาน ทั้งนี้จะต้องมีความพร้อมทั้ง 2 ฝ่าย โดยจะต้องมีการสำรวจหรือการประเมินก่อนเริ่มกระบวนการถ่ายโอน มีกรอบระยะเวลาการถ่ายโอนที่ชัดเจน กำหนดโครงสร้างและกรอบอัตรากำลังคนกองสาธารณสุข และต้องมีความโปร่งใสและมีหลักธรรมาภิบาล

ด้านงบประมาณ พบว่า องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีความพร้อมและความชัดเจนในการจัดสรรงบประมาณด้านสาธารณสุข และควรมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรด้านสาธารณสุขยังมีความรู้สึกไม่มั่นใจ ไม่มีความชัดเจนในเรื่องความก้าวหน้าทุกตำแหน่ง ทุกวิชาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้บุคลากรที่ได้รับมอบหมายด้านนี้ยังขาดความรู้ และขาดทักษะในการปฏิบัติงาน

ด้านทรัพยากร พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังไม่มีที่ราชพัสดุ ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จะสนับสนุนการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และควรมีข้อกำหนดที่ทันสมัย รูปแบบการทำงานมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

2. ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี

วิสัยทัศน์	ประชาชนมีสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน
(Vision)	
พันธกิจ	1) จัดบริการสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนการจัดบริการสาธารณสุข และบริการสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการความช่วยเหลือของผู้ป่วยที่ต้องการการดูแลในระยะยาว พร้อมให้บริการด้านสาธารณสุขทั้งด้านตั้งรับและเชิงรุก ในสถานบริการและชุมชนอย่างต่อเนื่อง
(Mission)	2) สร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วย ครอบคลุม และชุมชนร่วมกับ อปท. ในการบริหารจัดการด้านสุขภาพ ตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ พื้นฟูสุขภาพ จนถึงระบบการส่งต่อผู้ป่วยอย่างเป็นระบบให้มีความเข้มแข็งที่สามารถสนองตอบต่อปัญหา และแนวโน้มความต้องการของพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพ ทัวทั้ง ท้นท่วงที่
	3) มุ่งเน้นการบริหารจัดการทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร ด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพสูงสุด
เป้าประสงค์	ประชาชนมีสุขภาพดี ได้รับการแบรื้อรอยต่อ ชุมชนเข้มแข็ง บุคลากรมีความสุข บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล
(Goal)	
ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issue)	
ยุทธศาสตร์ที่ 1	การดูแลผู้ป่วยครอบคลุมชุมชนแบบองค์รวม ทั้งด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล พื้นฟูสุขภาพ และคุ้มครองผู้บริโภค
กลยุทธ์ที่ 1	ยกระดับศักยภาพ รพ.สต. ในการดูแลสุขภาพครอบคลุม 5 มิติ
มาตรการ	1) จัดแพทย์ออกตรวจที่ รพ.สต. 2) เชื่อมโยงเครือข่ายสุขภาพในการจัดระบบบริการสุขภาพดูแลประชาชนร่วมกันครอบคลุม 5 มิติ และ 3) ส่งเสริม ริเริ่ม สร้างสรรค์ กิจกรรมในการดูแลประชาชนครอบคลุม 5 มิติ
ตัวชี้วัด	1) มีแพทย์ออกตรวจที่ รพ.สต. อย่างน้อย 3 วัน/สัปดาห์ 2) เครือข่ายสุขภาพมีการจัดระบบบริการสุขภาพดูแลประชาชนร่วมกันครอบคลุม 5 มิติ 1 ครั้ง/เดือน และ 3) มีแนวทางปฏิบัติชุดความรู้ในการดูแลประชาชนครอบคลุม 5 มิติ 1 เรื่อง/ปี
ยุทธศาสตร์ที่ 2	การสร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วยตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ การสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนระบบส่งต่อให้มีประสิทธิภาพ
กลยุทธ์ที่ 2.1	สร้างภาคีเครือข่าย/ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นและชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อสนับสนุนงานเชิงรุก
มาตรการ	1) อบรม/ประชุมบุคลากรในเครือข่ายด้านการสร้างเสริมสุขภาพระดับปฐมภูมิ 2) จัดทำคู่มือ แนวทางปฏิบัติ การสร้างเสริมสุขภาพระดับปฐมภูมิ และ 3) จัดทำกิจกรรมในการจัดการปัญหาสุขภาพที่ต่อเนื่องและบูรณาการกับงานบริการอื่นระหว่างท้องถิ่นและชุมชน
ตัวชี้วัด	1) บุคลากรในเครือข่ายได้รับการอบรม/ประชุม 1 ครั้ง/เดือน 2) มีคู่มือ แนวทางปฏิบัติ สำหรับการปฏิบัติงานร่วมกัน 1 ชุด/ปี และ 3) มีกิจกรรมในการจัดการปัญหาสุขภาพที่ต่อเนื่องและบูรณาการกับงานบริการอื่นระหว่างท้องถิ่นและชุมชน 1 ครั้ง/3 เดือน

ตาราง 2 (ต่อ)

กลยุทธ์ที่ 2.2	การพัฒนากระบวนการส่งต่อให้มีประสิทธิภาพ และไร้รอยต่อ
มาตรการ	1) จัดประชุมภาคีเครือข่ายการบริหารจัดการและพัฒนาระบบการส่งต่อผู้ป่วยอย่างไร้รอยต่อ 2) ประชุมคณะกรรมการบริหารการกิจการถ่ายโอนด้านสาธารณสุขให้ อบจ. และ 3) จัดทำแนวทางการปฏิบัติระบบการส่งต่อผู้ป่วยแบบไร้รอยต่อระหว่าง รพ.สต. และ อปท.
ตัวชี้วัด	1) มีจัดประชุมภาคีเครือข่ายการบริหารจัดการและพัฒนาระบบการส่งต่อผู้ป่วยอย่างไร้รอยต่อ 1 ครั้ง/เดือน 2) มีการประชุมคณะกรรมการบริหารการกิจการถ่ายโอนด้านสาธารณสุขให้ อบจ. 1 ครั้ง/เดือน และ 3) มีแนวทางการปฏิบัติระบบการส่งต่อผู้ป่วยแบบไร้รอยต่อระหว่าง รพ.สต. และ อปท. 1 ฉบับ
ยุทธศาสตร์ที่ 3	การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)
กลยุทธ์ที่ 3.1	การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้อง และตรงกับความต้องการของพื้นที่
มาตรการ	1) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์สภาพปัญหาตามแต่ละบริบทของพื้นที่ 2) จัดประชุมบุคลากรเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่ตอบสนอง และสอดคล้องต่อสภาพปัญหาของพื้นที่ และ 3) จัดอบรมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของพื้นที่
ตัวชี้วัด	1) มีผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาในแต่ละบริบทของพื้นที่ 1 ครั้ง/3 เดือน 2) บุคลากรได้เข้ารับการประชุม >80% และ 3) บุคลากรได้เข้ารับการอบรม >80%
กลยุทธ์ที่ 3.2	การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
มาตรการ	1) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการเบิกจ่ายค่าป่วยการของ อสม. 2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อสม. หลังการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข และ 3) เสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับการดูแลประชาชนในระดับปฐมภูมิ
ตัวชี้วัด	1) อสม. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับระเบียบการเบิกจ่ายค่าป่วยการ >80% 2) อสม. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อสม. หลังการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข >80% และ 3) อสม. ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลประชาชนในระดับปฐมภูมิ >80%
กลยุทธ์ที่ 3.3	การเตรียมความพร้อมของบุคลากรทุกระดับในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข
มาตรการ	1) จัดอบรมบุคลากรสาธารณสุขทุกระดับในการเตรียมความพร้อมการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข ด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร และการบริหารจัดการ 2) รวบรวมองค์ความรู้และข้อมูล แนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ให้แก่ อบจ. และ 3) จัดให้มีเวทีการรับนโยบายแนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ให้แก่ อบจ.
ตัวชี้วัด	1) บุคลากรสาธารณสุขทุกระดับได้รับการอบรม >80% 2) มีแนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ให้แก่ อบจ. 1 เล่ม และ 3) บุคลากรสาธารณสุขได้รับนโยบายแนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจ รพ.สต. ให้แก่ อบจ. 100%
กลยุทธ์ที่ 3.4	พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสาธารณสุขในเรื่องระเบียบกฎหมาย ระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ ระเบียบการเงิน การคลัง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)
มาตรการ	1) จัดอบรมบุคลากรสาธารณสุขในเรื่องระเบียบกฎหมาย ระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ ระเบียบการเงิน การคลัง ของ อปท. 2) รวบรวมแนวทางปฏิบัติในเรื่องระเบียบกฎหมาย ระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ ระเบียบการเงิน การคลัง ของ อปท. ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานด้านสาธารณสุข และ 3) นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการระบบสารสนเทศในการปฏิบัติงานและสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการดูแลประชาชนในพื้นที่
ตัวชี้วัด	1) บุคลากรสาธารณสุขได้รับการอบรม >80% 2) มีแนวทางปฏิบัติในเรื่องระเบียบกฎหมาย ระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ ระเบียบการเงิน การคลัง ของ อปท. ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานด้านสาธารณสุข 1 เล่ม และ 3) มีระบบสารสนเทศในการปฏิบัติงานและสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
ยุทธศาสตร์ที่ 4	การบริหารจัดการด้านบุคลากรด้วยหลักธรรมาภิบาล และเสริมสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากร
กลยุทธ์ที่ 4.1	สร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคลากรทุกระดับ ในเรื่องเงินเดือน ค่าตอบแทน โบนัส สวัสดิการต่าง ๆ และความก้าวหน้าในสายงาน
มาตรการ	1) สร้างวัฒนธรรมให้บุคลากรมีความผูกพันกับองค์กร และมีขวัญกำลังใจในเรื่องเงินเดือน ค่าตอบแทน โบนัส สวัสดิการต่าง ๆ และความก้าวหน้าในสายงาน 2) กำหนดโครงสร้าง กรอบอัตราค่าจ้าง ที่สอดคล้องกับภาระงาน และ 3) จัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง รพ.สต. ที่มีการถ่ายโอนไปแล้วและที่กำลังเตรียมความพร้อมจะถ่ายโอน
ตัวชี้วัด	1) บุคลากรทุกระดับมีความพึงพอใจ >90% 2) บุคลากรทุกระดับมีผลการวิเคราะห์ด้านความผาสุก (Happinometer) >90% 3) บุคลากรมีความพึงพอใจต่อการกำหนดโครงสร้าง กรอบอัตราค่าจ้าง >80% และ 4) มีกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง รพ.สต. ที่มีการถ่ายโอนไปแล้วและที่กำลังเตรียมความพร้อมจะถ่ายโอน 1 ครั้ง

ตาราง 2 (ต่อ)

กลยุทธ์ที่ 4.2	การนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข ให้ตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ
มาตรการ	1) จัดทำแผนนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข 2) นิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข ให้ถูกต้องและตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ และ 3) วิเคราะห์และประเมินผลการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข
ตัวชี้วัด	1) มีแผนนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข 1 ฉบับ/ปี 2) มีการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข 1 ครั้ง/เดือน และ 3) ผลการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข ถูกต้องและตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ 100 %
กลยุทธ์ที่ 4.3	การนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับ การกิจด้านสาธารณสุข ให้ตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ
มาตรการ	1) ยึดหลักการใช้ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ในการบริหารจัดการบุคลากร 2) สร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรต่อการบริหารจัดการ และ 3) พิจารณาความดี ความชอบ รวมถึงระบบการแต่งตั้งและโยกย้ายที่เป็นธรรม
ตัวชี้วัด	1) บุคลากรปฏิบัติตามระเบียบวินัยข้าราชการ 0 ราย 2) บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ >80% และ 3) มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาความดี ความชอบ รวมถึงระบบการแต่งตั้งและโยกย้ายที่เป็นธรรม 1 ชุด
ยุทธศาสตร์ที่ 5	การบริหารจัดการด้านงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ และมีหลักธรรมาภิบาล
กลยุทธ์ที่ 5.1	บูรณาการการจัดทำแผนการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจต่าง ๆ
มาตรการ	1) รวบรวมกฎระเบียบและแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้ชัดเจนและสอดคล้องกับขนาดของ รพ.สต. 2) จัดทำแผนจัดซื้อครุภัณฑ์ และสิ่งปลูกสร้าง และ 3) จัดทำแนวทางการบริหารจัดการด้านงบประมาณ เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือโรคระบาด
ตัวชี้วัด	1) มีกฎระเบียบและแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้ชัดเจนและสอดคล้องกับขนาดของ รพ.สต. 1 เล่ม 2) มีแผนจัดซื้อครุภัณฑ์ และสิ่งปลูกสร้าง 1 ฉบับ/ปี และ 3) มีแนวทางการบริหารจัดการด้านงบประมาณ เพื่อลดขั้นตอน เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือโรคระบาด 1 เล่ม
ยุทธศาสตร์ที่ 6	การบริหารจัดการด้านระบบงาน และทรัพยากรด้วยหลักธรรมาภิบาล
กลยุทธ์ที่ 6.1	การบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล
มาตรการ	1) ประชุมเชิงปฏิบัติการ สำนวญความคิดเห็นการบริหารจัดการด้านระบบงาน 2) มีระบบการตรวจสอบจากคณะกรรมการ ตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง และ 3) ประเมินความคุ้มค่าของทรัพยากรของหน่วยงาน
ตัวชี้วัด	1) มีสรุปผลการสำนวนความคิดเห็น เพื่อจัดทำการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล 1 เล่ม 2) มีการตรวจสอบจากคณะกรรมการ ตรวจสอบภายใน 1 ครั้ง/ปี และ 3) มีการสำนวนความคุ้มค่าของทรัพยากรต่อการบริหารจัดการ 1 ครั้ง/ปี
หมายเหตุ : 5 มิติ หมายถึง ด้านส่งเสริมสุขภาพ, ด้านป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อ อุบัติเหตุและอุบัติเหตุ, ด้านการรักษาโรค, ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ และด้านคุ้มครองผู้บริโภค, อพท. หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อสม. หมายถึง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, รพ.สต. หมายถึง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, อ.บ.จ. หมายถึง องค์การบริหารส่วนจังหวัด	

จากตาราง 2 สามารถสรุปได้ว่ายุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานีที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 1 เป้าประสงค์ 6 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ 33 มาตรการ และ 37 ตัวชี้วัด ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนายุทธศาสตร์

3. ผลการประเมินยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี แสดงดังตาราง 4

ตาราง 3 ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล
วิสัยทัศน์ : ประชาชนมีสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน	4.44	0.53	มากที่สุด	4.22	0.83	มากที่สุด	4.89	0.33	มากที่สุด
พันธกิจ									
1. จัดบริการสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนการจัดบริการสาธารณสุข และบริการสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการความช่วยเหลือของผู้ป่วย ที่ต้องการการดูแลในระยะยาว พร้อมให้บริการ ด้านสาธารณสุขทั้งด้านตั้งรับและเชิงรุก ในสถานบริการ และชุมชนอย่างต่อเนื่อง	4.44	0.73	มากที่สุด	4.33	0.71	มากที่สุด	4.78	0.44	มากที่สุด
2. สร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านสุขภาพ ตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ พื้นฟูสุขภาพ จนถึง ระบบการส่งต่อผู้ป่วยอย่างเป็นระบบ ให้มีความเข้มแข็ง ที่สามารถสนองตอบต่อปัญหา และแนวโน้มความต้องการ ของพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งถึง ทันทีทันที่	4.78	0.44	มากที่สุด	4.44	0.73	มากที่สุด	4.67	0.50	มากที่สุด
3. มุ่งเน้นการบริหารจัดการทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพย์สิน ด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบ ได้ และมีประสิทธิภาพสูงสุด	4.11	0.78	มาก	3.78	1.09	มาก	4.56	0.73	มากที่สุด
เป้าประสงค์ : ประชาชนมีสุขภาพดี ได้รับการแบบไว้ รวยต่อ ชุมชนเข้มแข็ง บุคลากรมีความสุข บริหารจัดการ ด้วยหลักธรรมาภิบาล	4.67	0.50	มากที่สุด	4.00	1.00	มาก	4.78	0.44	มากที่สุด
ประเด็นยุทธศาสตร์ : ยุทธศาสตร์ที่									
1. การดูแลผู้ป่วยครอบคลุมชุมชนแบบองค์รวม ทั้งด้าน ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล พื้นฟูสุขภาพ และคุ้มครองผู้บริโภค	4.78	0.44	มากที่สุด	4.22	0.97	มากที่สุด	4.56	0.73	มากที่สุด
2. การสร้างเครือข่ายในการดูแลผู้ป่วยตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ การสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนระบบส่งต่อ ให้มีประสิทธิภาพ	4.33	0.87	มากที่สุด	4.22	0.97	มากที่สุด	4.67	0.71	มากที่สุด
3. การพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้าน สาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	4.44	0.73	มากที่สุด	4.22	0.83	มากที่สุด	4.67	0.50	มากที่สุด
4. การบริหารจัดการด้านบุคลากรด้วยหลักธรรมาภิบาล และเสริมสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากร	4.33	1.00	มากที่สุด	4.00	1.12	มาก	4.33	1.12	มากที่สุด
5. การบริหารจัดการด้านงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ และมีหลักธรรมาภิบาล	4.22	1.09	มากที่สุด	4.11	0.78	มาก	4.44	0.73	มากที่สุด
6. การบริหารจัดการด้านระบบงาน และทรัพย์สิน ด้วยหลักธรรมาภิบาล	4.44	0.73	มากที่สุด	4.22	0.83	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.45	0.71	มากที่สุด	4.16	0.9	มาก	4.63	0.61	มากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า โดยภาพรวมของยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.30$, $M=4.44$) และด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($M=4.07$) เมื่อจำแนกรายการที่อยู่ในระดับมากที่สุดอันดับแรก ได้แก่ วิสัยทัศน์ มีความเป็นประโยชน์ ($M=4.89$) พันธกิจ ข้อ 1 และข้อ 3 มีความเป็นประโยชน์ ($M=4.78$, $M=4.56$) ส่วนข้อ 2 มีความเหมาะสม ($M=4.78$) สำหรับเป้าประสงค์ มีความเป็นประโยชน์ ($M=4.78$) และประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 มีความเหมาะสม ($M=4.78$) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ที่ 5 มีความเป็นประโยชน์ และยุทธศาสตร์ที่ 6 ($M=4.67$, $M=4.67$, $M=4.44$, $M=4.63$) ส่วนยุทธศาสตร์ที่ 4 มีความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ($M=4.33$)

สำหรับการจัดอบรมการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขให้กับบุคลากรด้านสาธารณสุข พบว่า หลังการจัดอบรมมีคะแนนเฉลี่ยรวม 9.76 คะแนน ซึ่งมากกว่าก่อนการอบรมที่มีคะแนนเฉลี่ยรวม 8.79 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.86 คะแนน

อภิปรายผล

สภาพการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ไม่เคยไปอบรม/ดูงาน แต่มีความรู้ต่อการเตรียมความพร้อมอยู่ในระดับมากที่สุดนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในอนาคตของแต่ละคน จึงทำให้มีการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องการถ่ายโอนงานภายในองค์กร เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และความรู้ด้านการกิจการถ่ายโอนอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเตรียมความพร้อมสำหรับตนเองไว้นั่นเอง ซึ่งแนวทางการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขในระดับพื้นที่ (Ministry of Public Health, 2019, p. 12) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านสาธารณสุขในระดับพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทรวงสาธารณสุข ไว้ 5 ภารกิจ คือ ภารกิจด้านส่งเสริมสุขภาพ ภารกิจด้านป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อและอุบัติเหตุ ภารกิจด้านรักษาโรค ภารกิจฟื้นฟูสุขภาพ และภารกิจด้านคุ้มครองผู้บริโภค ด้านการสร้างเครือข่ายในการดูแลสุขภาพตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ การสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนระบบส่งต่อให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา และคณะ (Sudhipongpracha et al., 2021, p. 4) ที่พบว่าภายหลังการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องความก้าวหน้าทางวิชาชีพของบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีมาตรฐานที่ชัดเจนและเป็นธรรมมากขึ้นกว่าในอดีต โดยประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงาน ส่วนท้องถิ่นเรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงาน ส่วนท้องถิ่นตำแหน่งทั่วไปและประเภทวิชาการให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น พ.ศ. 2561 กำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติและกระบวนการในการเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่นให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน

การจัดทำยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัด ซึ่งเป็นการวางกรอบทิศทางและแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหา และพัฒนางานภายในโดยมีการวางยุทธวิธีวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ขององค์กร (Nipapom, 2018, p. 11) เช่นเดียวกับกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กับการพัฒนายุทธศาสตร์ ดังเช่นกิตติชัย อุดมศักดิ์ (Udomsak Sri, 2017, pp. 179-184) พบว่า การพัฒนายุทธศาสตร์เมืองสร้างสรรค์ด้านข้าวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวนาจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์

ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์มากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมหลังการอบรมสูงกว่า ก่อนการอบรม ทั้งนี้ เนื่องจากในกระบวนการของการดำเนินงาน มีการทำตามกระบวนการของการทำยุทธศาสตร์อย่างถูกต้องในทุกขั้นตอน จึงทำให้ในภาพรวมของผู้เข้าร่วมอบรมยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี เกิดความชัดเจน เหมาะสมต่อสภาพการทำงาน และมีความครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งการดูแลผู้ป่วยชุมชนแบบองค์รวม การสร้างเครือข่ายในการดูแลสุขภาพตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการด้านบุคลากรด้วยหลักธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการงบประมาณ เพื่อเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา โอภาสสวัสดิ์ และยอดชาย สุวรรณวงษ์ (Opassawas & Suwannawong, 2022, p. Abstract) พบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระบุรี มีความเหมาะสมด้านประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำยุทธศาสตร์ที่ได้ไปวางแผนยุทธศาสตร์ และนำสู่การปฏิบัติจริง ในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนงานด้านสาธารณสุขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
2. ประเมินและพัฒนาหลังจากนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. ควรทบทวนกลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัด เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองกับยุทธศาสตร์ทุกปี
4. ควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัด ที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น โรคระบาด

ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบของการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ถ่ายโอนภารกิจไปแล้ว
2. พัฒนารูปแบบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลังการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข
3. การจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เหมาะสมกับบุคลากรที่ทำงานพัฒนาระบบสุขภาพระดับปฐมภูมิ
4. ผลกระทบการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขต่อการให้บริการสุขภาพของประชาชน
5. การเข้าถึงบริการระบบสุขภาพของประชาชนหลังการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข
6. มาตรการการจัดการระบบสุขภาพประชาชนหลังการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข

เอกสารอ้างอิง

Department of Local Administration. (2021). *List of sub-district health promotion hospitals and health centers transferred to local government organizations*. Retrieved August 5, 2022, from http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2021/7/25713_3_1625805733977.pdf?time=1625807408771E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%9A.pdf (In Thai)

- Ekaku, T. (2018). *Research Methodology*. Ubon Ratchathani : Witthaya Printing. (In Thai)
- Government Gazette. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand*. Volume 134, Chapter 40 Kor, pp. 1-190. 6 April 2017. (In Thai)
- Krejcie, R.V. & Morgan, E.W. (1970). *Educational and Psychological Measurement*. New York : Minnisota University.
- Ministry of Public Health. (2019). *Guidelines for the practice of public health at the local level between the local administrative organizations (Subdistrict Administrative Organizations, Municipalities) and the Ministry of Public Health (Public Health Hospital)*. Nonthaburi : Ministry of Public Health. (In Thai)
- Nipaporn, K. (2018). *The Strategies for Learning Development of Police Volunteer: Police Region 6*. Thesis, Doctor of Philosophy Program in Educaiton, Naresuan University, Phitsanulok. (In Thai)
- Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee. (2021). *Guidelines for the operation of transferring the mission of the 60th Anniversary Nawaminthachini Health Station and Sub-District Health Promoting Hospital to the Provincial Administrative Organization*. Bangkok : Office of the Permanent Secretary. (In Thai)
- Opassawas, P., & Suwannawong, Y. (2022). Development of district health network management model to support transferring district health promoting hospital to local government organization in Saraburi Province. *Journal of Medical and Public Health Region 4*, 12(1), 80-94. (In Thai)
- Silanoi, L., & Chindaprasert, K. (2020). The Use of Rating Scale in Quantitative Research on Social Sciences, Humanities, Hotel and Tourism Study. *Journal of Management Science, Ubon Ratchathani University*, 9(15), 112-126. (In Thai)
- Srisasaluk, J. (2017). Summary of lessons learned on transferring public health missions to local government organizations. Bangkok : Health Systems Research Institute. (In Thai)
- Sudhipongpracha, T., Choksettakij, W., Phuripongthanawat, P., Kittayasophon, U., Satthatham, N., & Onphothong, Y. (2021). *Policy Analysis and Policy Design for the Transfer of Subdistrict Health Promotion Hospitals to Provincial Administrative Organizations (PAOs)*. Research Report. Health System Research Institute (HSRI), Bangkok. (In Thai)
- Tanchai, W. (2014). *Decentralization and Democracy in Thailand*. Bangkok : King Prajadhipok's Institute. (In Thai)
- Tangsatie, D., & Lojaya, S. (2019). The Readiness of Transferring the Mission of the Tambon Health Promoting Hospital to the Local Administrative Organization in Pathumthani Province. *Academic Journal of Mahasarakham Provincial Public Health Office*, 3(6), 21-31. (In Thai)

- Ubon Ratchathani Provincial Health Office. (2019). *General information of health facilities (Hospital.) in the area of Ubon Ratchathani Province Ubon Ratchathani Provincial Public Health Office, 2019.* (Mimeograph). (In Thai)
- Ubon Ratchathani Provincial Health Office. (2020). *General information of health facilities (Hospital.) in the area of Ubon Ratchathani Province Ubon Ratchathani Provincial Public Health Office, 2020.* (Mimeograph). (In Thai)
- Udomsaksri, K. (2017). *The Development of Strategy for Creative City of Rice Farming to Strengthen Farmers Communities in Chai Nat Province.* Thesis, Doctor of Philosophy Program in Development Education, Department of Education Foundations, Silpakorn University, Bangkok. (In Thai)
- Wattana, D. (2020). *Strategic Planning* (25th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Academic Service Center. (In Thai)
- Wiwanthamongkon, K. (2017). Developing Spatial Education Management Strategies. *Vocational Education Central Region Journal*, 1(2), 1-13. (In Thai)

กระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา

VALUE-ADDING PROCESS AND VALUE OF MANGO PRODUCTS WITH PARTICIPATION OF NON-CHAN SUB- DISTRICT COMMUNITY ENTERPRISE, BUA LAI DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

นิลุบล วิโรจน์ฐิตยวงศ์^{1*}, พร้อมพร ภูวดิน², ตินกร ภูวดิน³, อัมพาพร ลีลามโนธรรม⁴, นรรัฐ รื่นกวี⁵
Nilubon Wirotthitayong^{1*}, Promporn Poowadin², Tinnakorn Poowadin³, Amphaphorn
Leelamanothum⁴, Norarat Runkawee⁵

^{1*, 4, 5} อาจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

^{1*, 4, 5} Lecturer Dr., Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

² Assistant Professor Dr., Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

³ Assistant Professor Dr., Faculty of Engineering and Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{1*} nilubon.du@rmuti.ac.th; (Authors) : ² promporn.po@rmuti.ac.th, ³ poowadin@gmail.com, ⁴ jindamook@hotmail.com, ⁵ noraratkim@hotmail.com

รับบทความ : 14 กันยายน 2565 / ปรับแก้ไข : 30 พฤศจิกายน 2565 / ตอรับบทความ : 19 มกราคม 2566

Received: 14 September 2022 / Revised: 30 November 2022 / Accepted: 19 January 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.8

ABSTRACT

Applying innovation and technology in participatory action research processes to achieve research objectives; 1) To create knowledge in managing mango production, 2) To create value-adding process and value of mango products, and 3) To develop innovations to support the development of mango producer community enterprises of Non-Chan sub-district community enterprise, Bua Lai District, Nakhon Ratchasima Province. The target group was determined by a specific method of 15 people, using a semi-structured interview form approved by the research grant committee to collect data through in-depth interviews, group discussions analyzing internal and external, and organizing the workshop activities. The data collected was analyzed the content and comparative analyzed with numbers as percentages. The finding found that it could create knowledge in 4 issues, create 4 processes of adding value and get an innovative, efficient mango pulping machine. The product could be processed from only 5 kilograms, increased to more than 50 kilograms, using only 1 worker. It reduced labor wages to only 300 baht per day, reducing the time for stirring 50 kilograms in 15 hours and reducing the loss of productivity by 100%. This resulted in creating a career through community innovation and self-management capacity through a systematic mechanism for farmers and communities in the area with sustainable participation.

Keywords : Innovation, Lower-graded mango product, Enrichment process, Knowledge, Participation

บทคัดย่อ

การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) สร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตมะม่วง 2) สร้างกระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากผลิตภัณฑ์มะม่วง และ 3) พัฒนานวัตกรรมในการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตมะม่วงของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการเจาะจง จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการทุนวิจัยนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสนทนากลุ่มวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก ร่วมกับการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับจำนวนเป็นตัวเลข คำร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า สามารถสร้างองค์ความรู้ ได้ 4 ประเด็น สร้างกระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าได้ 4 กระบวนการ และได้นวัตกรรมเครื่องตีเนื้อมะม่วงที่มีประสิทธิภาพ สามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้จากเดิมเพียง 5 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นเป็นมากกว่า 50 กิโลกรัม โดยใช้แรงงานคนเพียง 1 คน ลดค่าจ้างแรงงานเหลือเพียงวันละ 300 บาท ลดระยะเวลาต่อการกวนในปริมาณ 50 กิโลกรัม ได้ 15 ชั่วโมง และลด ความสูญเสียผลผลิตได้ 100% ซึ่งเป็นผลสำเร็จที่นำไปสู่การสร้างอาชีพด้วยนวัตกรรมชุมชนและเกิดสมรรถนะ ในการจัดการตนเองผ่านกลไกการทำงานอย่างเป็นระบบสำหรับเกษตรกรและชุมชนในพื้นที่แบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : นวัตกรรม, ผลิตภัณฑ์จากมะม่วงตากเกรด, กระบวนการเพิ่มคุณค่า, องค์ความรู้, การมีส่วนร่วม

บทนำ

มะม่วง (Mango) เป็นผลไม้เมืองร้อนทั่วโลก โดยมีบันทึกการปลูกมะม่วงที่รู้จักกันสามารถสืบย้อนไปถึงอินเดีย ได้ถึง 2,000 ปีก่อนคริสตศักราช (Sauer, 1993) โดยนักสำรวจชาวโปรตุเกสส่งมะม่วงไปยังแอฟริกาและบราซิล ได้รับการแนะนำให้รู้จักในอเมริกาในศตวรรษที่ 18 และถูกนำไปที่ฮาวายในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 มะม่วงได้รับการรู้จัก ในอียิปต์ศตวรรษที่ 18 จากเกาะซิลอนโดยผู้นำชาวอียิปต์ Ahmed Orabi ได้รับการปล่อยตัวจากการกักขัง (Ibrahim & Khalef 1999) ซึ่งจากข้อมูลที่เผยแพร่เมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งอ้างอิงถึงปี 2018 มะม่วงอยู่ในอันดับที่หกเมื่อพิจารณาถึงการผลิต พืชผลไม้ทั้งหมดทั่วโลก (Shahbandeh, 2020) องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ถือว่ามะม่วง มะพร้าว และฝรั่ง เป็นผลไม้ประเภทหนึ่ง โดยมีการประเมินว่าการผลิตมะม่วงคิดเป็น 75% ของมูลค่าการผลิตผลไม้ ทั้งสามชนิดนี้ทั่วโลกอยู่ที่ 55.38 ล้านตัน โดยมีประเทศผู้ผลิตมะม่วงที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ได้แก่ อินเดีย จีน ไทย อินโดนีเซีย และเม็กซิโก (Brecht & Sidhu, 2017; Altendorf, 2019) ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติของสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ ของเปลือกและเมล็ดมะม่วงส่วนใหญ่เป็นสารประกอบฟีนอลและแคโรทีนอยด์ นอกเหนือจากออกฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ซึ่งเหมาะสำหรับการต่อสู้กับโรคต่าง ๆ มีผลพลอยได้ในรูปของผลหรือสารสกัดโดยทั่วไปจะใช้เป็นส่วนผสม ในรายละเอียดเพิ่มเติมของอาหารเพื่อสุขภาพ (Tirado-Kulieva et al., 2022) ดังเช่นผลลัพธ์ของ Castro-Vargas et al. (2019) บ่งชี้ว่าสารสกัดจากเปลือกมะม่วงสุกมีศักยภาพในการใช้เป็นสารต้านอนุมูลอิสระในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีปริมาณ ไขมันสูง (Lizárraga-Velázquez, 2018) และ Dhital and Vangnai (2019) รายงานว่าการใช้สารสกัดโซเดียม พอสเฟตบัพเฟอร์จากเปลือกมะม่วงมีฤทธิ์ในการสลายโปรตีน เนื่องจากมีน้ำย่อยในเนื้อวุ้นช่วยเพิ่มการละลายของคอลลาเจน และทำให้โปรตีนในกล้ามเนื้ออ่อนตัวลง ทำให้เนื้อนุ่มขึ้น 35% ซึ่ง Marcal and Pintado (2021, p. 472) ระบุว่า ผงเปลือกมะม่วงที่รวมอยู่ในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ พาสต้า และเยลลี่ เพิ่มปริมาณเส้นใย สารประกอบฟีนอลและแคโรทีนอยด์ และปรับปรุงฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ดัชนีน้ำตาล และเปลือกมะม่วงยังถูกนำมาใช้พัฒนาวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่รับประทานได้ หรือย่อยสลายทางชีวภาพได้

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ผลิตมะม่วงมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก เป็นรองเพียงประเทศอินเดีย และประเทศจีน โดยมีมูลค่าการส่งออก 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2564 เฉลี่ยปีละ 101,046.36 ตัน มูลค่าเฉลี่ยปีละ 4,475.37 ล้านบาท (Thairath Online, 2022) ซึ่งพื้นที่ตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่ง ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองส่งออกอันดับหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา มีระบบการปลูกที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน ส่งผลให้ มะม่วงได้คุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น เกาหลี จีน หรือแม้แต่ประเทศ ในแถบอาเซียนด้วยกัน ทำให้เกิดวิสาหกิจชุมชนมะม่วงบัวลายเพื่อการส่งออกขึ้น โดยผลผลิตส่วนใหญ่จะขายให้กับตลาด ต่างประเทศทั้งสิ้น แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้การส่งออกผลผลิตไม่สามารถทำได้

เหมือนเดิม ส่งผลให้ผลผลิตมะม่วงสุกออกมาเป็นจำนวนมากเกิดการล้นตลาดขึ้น (Nation online, 2021) โดยมีการพัฒนามะม่วงผลผลิตจากผลมะม่วงสุก เน้นความหอมของมะม่วงสุก มีรสชาติเปรี้ยวอมหวาน มีสรรพคุณเป็นยาระบาย ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกาย และยังมีส่วนช่วยลดอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ช่วยลดอาการแน่นท้องได้ เครื่องดื่ม น้ำมะม่วงผง ชงง่าย ดื่มได้ทันทีทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็น อร่อยสดชื่น กลิ่นและรสสัมผัสสดมาจากน้ำผลไม้ (Department of Agricultural Extension, 2020, p. 92) จึงกล่าวได้ว่า มะม่วงเป็นผลไม้ที่มีตามวิถีปกติดั้งเดิมของทุกครัวเรือน ที่ดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร่วมกับการใช้องค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับปรุงพัฒนา ให้มะม่วงมีผลิตภัณฑ์ที่สามารถบริโภคได้ภายในครอบครัวและจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ภายในชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม การนำต้นทุนทรัพยากรที่มีคือ ผลผลิตมะม่วงมาพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่ม ไม่เพียงการส่งออกผลผลิตแบบผลสดเพียงอย่างเดียว และสามารถนำผลผลิตที่ตกเกรด ถูกคัตทิ้ง มาพัฒนาเพิ่มมูลค่าให้มีรายได้กลับเข้ามาหมุนเวียนหล่อเลี้ยงชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยผ่านทางวิสาหกิจ ได้พยายามเรียนรู้การนำมะม่วงไปแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามหน่วยงาน ที่ให้ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 6 (นครราชสีมา) และตามมหาวิทยาลัยภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งแนวทางปฏิบัติทั่วไประหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องกันและหน่วยงานภายนอกที่นำมาใช้กับการทำงานร่วมกันกับการวิจัยและพัฒนาอย่างเข้มข้นหรือองค์กรทางวิทยาศาสตร์เรียกว่าการทำงานร่วมกันบนฐานวิทยาศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยและศูนย์วิจัยเอกชนหรือสาธารณะที่ต้องการร่วมมือกับหน่วยงานที่ให้ความรู้พื้นฐาน หรือความรู้ประยุกต์ (Cheah, & Yuen-Ping, 2021)

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาโดยใช้การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ผ่านนวัตกรรมชาวบ้านที่เป็นผู้นำทางความคิด มีความต้องการและยังขาดกระบวนการทำงานพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นระบบ เกิดเป็นนวัตกรรมกระบวนการ และนำนวัตกรรมเทคโนโลยี เครื่องมือการผลิตเข้ามาช่วยสนับสนุนเพื่อแก้ปัญหาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น และนำไปใช้วางแผนพัฒนาชุมชนในระยะยาว ทำให้เกิดความชัดเจนแบบประสบผลสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย เกิดการสร้างระบบคิดและสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ยกระดับรายได้และยกระดับขีดความสามารถผ่านกลไกการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชนในระดับพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมชุมชนที่มีสมรรถนะในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตมะม่วงของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา โดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. เพื่อสร้างกระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมในการสนับสนุนการพัฒนาภูมิวิสาหกิจผู้ผลิตมะม่วงชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา สู่การสร้างอาชีพในท้องถิ่น

ประโยชน์การวิจัย

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่ามะม่วงตกเกรดด้วยนวัตกรรมกระบวนการเกิดรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตัวแบบการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation platform) จนได้นวัตกรรมเทคโนโลยี “เครื่องจักรตีเนื้อมะม่วง” ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะม่วงได้หลากหลาย สามารถลดระยะเวลาในการผลิต ลดค่าจ้างแรงงาน ลดความเมื่อยล้า และได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการทำตลาดใหม่เพิ่มมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือที่นิยมเรียกแบบย่อโดยทั่วไปคือ PAR ซึ่งมี การประยุกต์ข้อมูลการศึกษาเพื่อให้แนวทางแก้ปัญหา และทำกิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยมีขั้นตอนที่สำคัญประกอบด้วย 1) การพิจารณาปัญหา เป็นการใช้กระบวนการสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดกลุ่มและประเภท ของปัญหา เป็นการจัดประเภทของปัญหาแต่ละด้านที่เกี่ยวข้อง 3) การเลือกวิธีและการออกแบบการวิจัย เป็นการเลือก ปัญหาและวิธีการที่เหมาะสมผ่านกระบวนการกลุ่มแบบไม่ขึ้น ให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการออกแบบการวิจัย 4) การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการที่จะทดสอบและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยในภาคสนาม 5) การวิเคราะห์ ข้อมูลทั้งสภาพปัจจุบันและความคาดหวัง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายต้องใช้ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ เพื่อร่วมกัน มุ่งหาสมมติฐาน โดยอาศัยคุณค่าร่วมกันไว้ด้วย 6) การรายงานและการนำเสนอ ที่เป็นได้ทั้งรูปแบบเอกสาร การประชุม ชี้แจง แผนผังโน้ตชน เพื่อให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ วิเคราะห์ และวิจารณ์อย่างต่อเนื่อง และ 7) การวางแผนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นขั้นตอนการจำแนกปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดทรัพยากรและงบประมาณ ที่ต้องใช้เพื่อวางแผนปฏิบัติงาน (Pimpa et al., 2017) โดยมีแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มที่สำคัญคือ แนวคิดการตลาด แบบองค์รวม (Holistic marketing) สามารถนำมาใช้กับกระบวนการกำหนดคุณค่าลูกค้า เป็นการบูรณาการสำรวจคุณค่า (Value exploration) การสร้างคุณค่า (Value creation) และกิจกรรมส่งมอบคุณค่า (Value delivery) ด้วยเป้าหมาย ของการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาวที่ได้รับประโยชน์และความสำเร็จร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Kotler & Keller, 2009, pp. 78-79) แนวคิดตัวแบบการตลาดผู้บริโภคแบบใหม่ (The new consumer marketing model) ซึ่งยึดเอาผู้บริโภคเป็นศูนย์กลางในการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจ ให้กับผู้บริโภค (Baker, 2004) และแนวทางการปรับปรุงรูปแบบธุรกิจและแนวทางปฏิบัติสามารถแบ่งออกเป็นกลยุทธ์ ด้านซัพพลายเชนและฐานการผลิต และกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ ที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลทางเศรษฐกิจ และความพอเพียง (Heikkurinen et al., 2019)

การศึกษานวัตกรรม (Innovation) เน้นไปที่การสร้างสรรค์ การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม เทคโนโลยี (Innovation technology) เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดสำหรับการเติบโต ไปสู่ความเป็นเลิศของธุรกิจและรับประกันได้ว่าได้เปรียบในการแข่งขันโดยการได้รับการสนับสนุนการเพิ่มทุนทางสังคม ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาในอนาคต (Cillo et al., 2019) สามารถระบุกลุ่มปัจจัยความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovation capability) ได้แก่ 1) ลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าของกิจการ 2) ลักษณะองค์กร และ 3) ลักษณะ สิ่งแวดล้อมภายนอก ที่มีผลลัพท์ซึ่งปัจจัยสำคัญสำหรับการอธิบายผลิตภัณท์ใหม่ออกสู่ตลาดและความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ขององค์กรขนาดเล็ก อันประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม ความร่วมมืออย่างเข้มข้นกับศูนย์วิจัย ประสบการณ์/ทักษะ และการสนับสนุนทางการเงิน (Zastempowski, 2022) สำหรับ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในชุมชนว่าอะไรเป็นจุดแข็ง (Strengths) หรือจุดอ่อน (Weaknesses) ที่ต้องเสริมสร้างหรือแก้ไข และดูจากสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนว่าอะไรเป็นโอกาส (Opportunities) หรืออุปสรรค (Threats) ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการดำเนินงานหรือพัฒนาชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า SWOT Analysis เป็นการประเมินสภาพของชุมชน โดยนำจุดแข็งและโอกาส หรือศักยภาพและความพร้อมที่ชุมชนมีอยู่มาใช้เพื่อก่อประโยชน์ ต่อการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ พยายามหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมภายนอก รวมทั้ง หาแนวทางแก้ไขจุดด้อยของชุมชนด้วย (Buddhakosa, 2011, p. 86)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research)

ประชากร กลุ่มเป้าหมาย และวิธีการได้มา

ประชากรในการวิจัยคือ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านโนนจาน ตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,273 ครัวเรือน (Farmer Analytic System of Thailand, 2021) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non probability sampling) ด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) เป็นนวัตกรรมชาวบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง ที่มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้ และมีความต้องการเพิ่มมูลค่ามะม่วงตากเกรด พัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ด้วยการสมัครใจ จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi structure interview) แบบปลายเปิด (Open ended) โดยมีประเด็นคำถาม 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นมาในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) สภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการดำเนินงานของกลุ่ม 3) ข้อมูลผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม 4) แนวทาง การพัฒนาด้านการตลาด และ 5) ความพร้อมในการเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน/ทุนวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

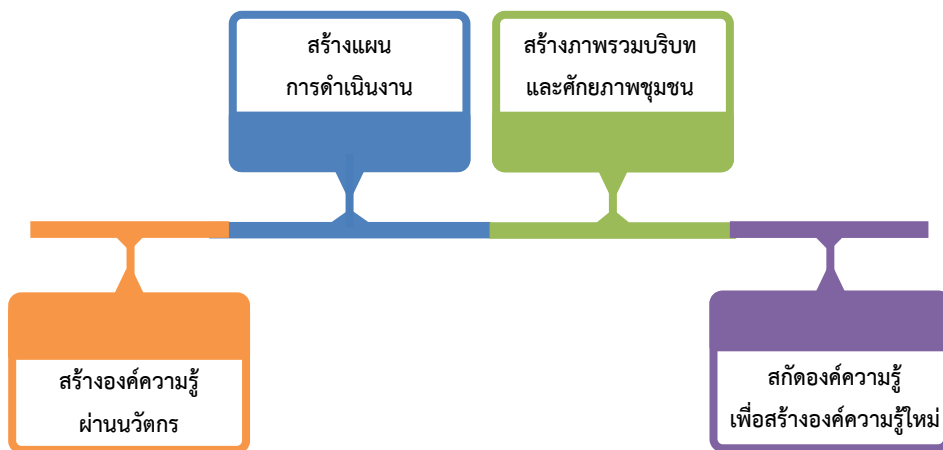
ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น ให้คำอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องและสถานการณ์ ตลอดจนให้แง่มุมของความเชื่อและความหมายอย่างลึกซึ้ง พร้อมสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้แบบเป็นกันเอง และจัดกิจกรรมการฝึกอบรมสร้างองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรมผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาศักยภาพในการทำงาน โดยผสมผสานศาสตร์ Mindfulness Coaching และ Neuro-Linguistic Programming (NLP) เป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือทั้งโค้ชและผู้รับการฝึกอบรมในการจัดการความเครียด มีส่วนช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพ ช่วยในการลดอคติโดยไม่ได้ตั้งใจ และบ่มเพาะความสามารถของของผู้ฝึกอบรมด้วยความยืดหยุ่นและคาดหวังเชิงบวกในอนาคต (Drigas, Mitsea, & Skianis, 2022; Passmore & Marianetti, 2022) เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการคิดบวก การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และมีความสุขในการทำงาน ด้วยการบรรยายเพื่อให้ความรู้ (Training) 40% การใช้โค้ชกลุ่ม (Group coaching) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ และ Commitment 20% และการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Workshop) 40% เพื่อพัฒนาและคัดเลือกนวัตกรรมชาวบ้านจากกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา การคัดเลือกปัญหา และการแก้ไขปัญห และร่วมกันพัฒนานวัตกรรมแบบมีส่วนร่วม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) วิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยจำนวนเป็นตัวเลข คำร้อยละ และกำหนดเกณฑ์การวัดระดับนวัตกรรมชุมชนออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ระบุบริบทชุมชนของตนเอง ระดับที่ 2 วิเคราะห์ปัญหา ระดับที่ 3 แก้ไขปัญหา ระดับที่ 4 ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อได้ และระดับที่ 5 ทำแผนให้เข้าสู่ภาครัฐได้

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตมะม่วงของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา โดยชุมชนมีส่วนร่วม แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากภาพ 1 แสดงการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตมะม่วงของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา โดยชุมชนมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

1.1 สร้างแผนการดำเนินงาน โดยเริ่มจาก 1) การศึกษาและสำรวจข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพในพื้นที่ 2) ทำการคัดเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการ 3) ทำการประเมินความสามารถของชุมชนในการเรียนรู้และปรับใช้นวัตกรรมสำหรับเป็นต้นแบบที่สอดคล้องกับแผนการพัฒนาพื้นที่ สามารถผลักดันสู่แผนการพัฒนาในระดับพื้นที่ 4) มีกระบวนการสร้างกลไกและภาคีความร่วมมือในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกษตรอำเภอ และสถาบันการศึกษาระดับจังหวัด ด้วยการจัดเวทีชี้แจง ร่วมรับฟังความคิดเห็น หาข้อตกลง ค้นหาวิธีปฏิบัติร่วมกัน และวางเป้าหมายร่วมกับวิสาหกิจชุมชน และ 5) กำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.2 สร้างภาพรวมบริบทและศักยภาพชุมชน โดยนักวิจัยลงพื้นที่สำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพและคัดเลือกนวัตกรรมเพื่อสร้างผู้นำแห่งการเรียนรู้ พบว่า อำเภอบัวลาย มีกลุ่มส่งเสริมอาชีพ 24 กลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 16 กลุ่ม กลุ่มยุวเกษตรกร 2 กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน 83 กลุ่ม ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 1 ศูนย์ และศูนย์ (ศพก.) เครือข่าย 14 ศูนย์ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน 1 ศูนย์ ศูนย์จัดการดินและปุ๋ย 1 ศูนย์ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล 4 ศูนย์ และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน 1 ศูนย์ ราษฎรชาวบ้าน 4 คน ซึ่ง 1 ใน 4 คน คือ นายทองล้วน แก้วไพฑูรย์ ราษฎรด้านไม้ผลผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมะม่วงบัวลายเพื่อการส่งออก เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2559 มีกำลังการผลิตสูงสุด 60-70 ตันต่อปี ซึ่งในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทำให้กลุ่มวิสาหกิจประสบปัญหาไม่สามารถส่งออกมะม่วงได้ เนื่องจากมาตรการการปิดประเทศ ส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งต่อผลผลิตและเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นบทเรียนสำหรับเกษตรกรที่จำเป็นต้องหาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

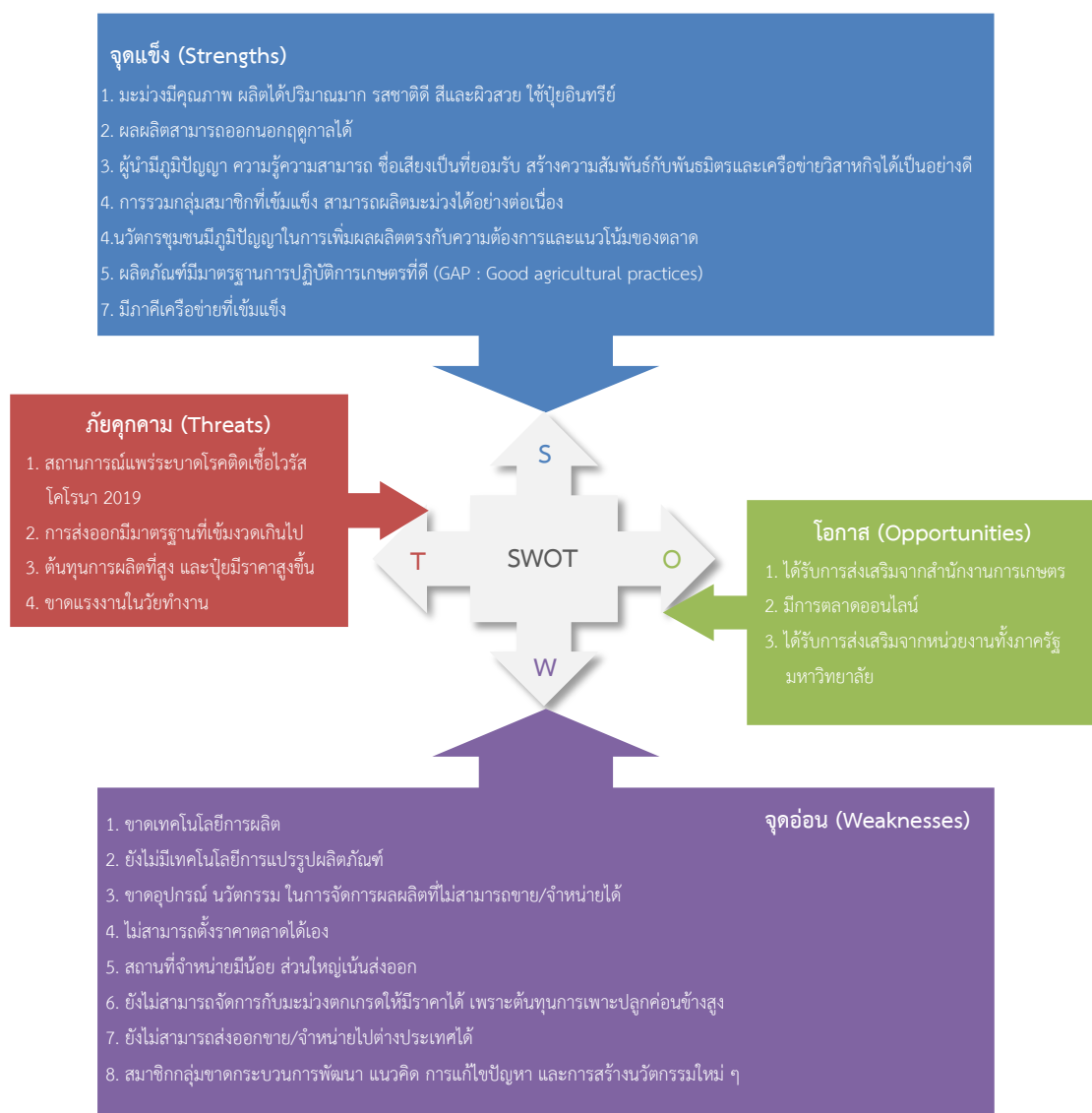
1.3 สร้างองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรม พบว่า ผลลัพธ์ภายหลังการฝึกอบรมของนวัตกรรมชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย คือ นวัตกรรมระดับ 4 จำนวน 2 คน และนวัตกรรมระดับ 1 จำนวน 13 คน โดยมีคุณลักษณะหลังการพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายสามารถ 1) อธิบายหรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดได้เข้าใจ 2) สาธิต แสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ 3) ปฏิบัติจริง โดยลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอนและได้ผลงานตามที่ต้องการ

1.4 สกตองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ 3 องค์ความรู้ ได้แก่ 1) การสร้างองค์ความรู้ กระบวนการผลิต 2) การสร้างองค์ความรู้การบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ 3) การสร้างองค์ความรู้ ด้านผลผลิต และการใช้ประโยชน์จากผลผลิต

2. ผลการสร้างกระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา มีดังต่อไปนี้

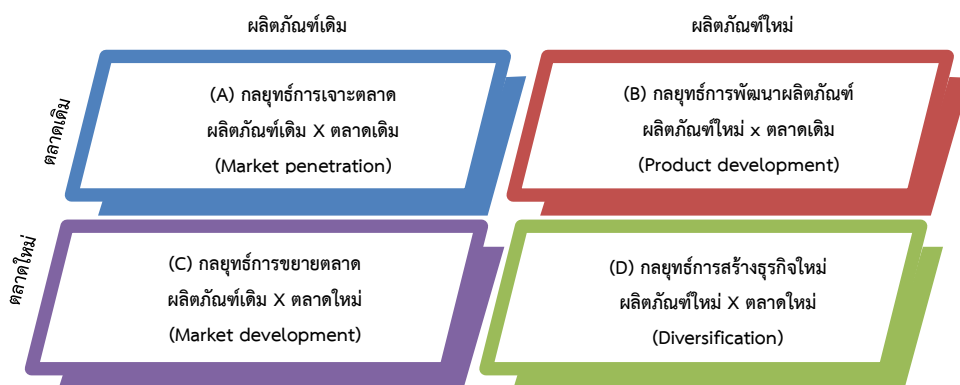
2.1 กระบวนการวิเคราะห์ SWOT โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปผลการวิจัย แสดงดังภาพ 2

ภาพ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT analysis)

2.2 กระบวนการค้นหาปัญหา พบว่า ปัญหาหลักที่สำคัญคือ วิสาหกิจชุมชนไม่มีเครื่องจักร เทคโนโลยีที่ใช้ดำเนินการในการผลิต นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุค่อนข้างมาก ซึ่งการแปรรูปการผลิตจำเป็นต้องใช้แรงงานคนเป็นหลัก ส่งผลให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมเครื่องมือการผลิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ทางกลุ่มเลือกการใช้กระบวนการสร้างมูลค่าด้วยนวัตกรรมเครื่องดีเนื้อมะม่วง เพราะสมาชิกกลุ่มมีฐานความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อยู่บ้าน จึงต้องการเครื่องจักรเพื่อนำผลมะม่วงตกเกรดมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากมะม่วง

2.3 กระบวนการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาด้านแบบนวัตกรรม โดยการมีส่วนร่วมของนักวิทยาศาสตร์ บริหารธุรกิจและศาสตร์ทางวิศวกรรมออกแบบ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และปรับใช้นวัตกรรม แสดงดังภาพ 3

ภาพ 3 กลยุทธ์แผนการตลาดใหม่ การประดิษฐ์และการพัฒนาเครื่องจักรแปรรูปผลิตภัณฑ์มะม่วงบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา

จากภาพ 3 แสดงกลยุทธ์แผนการตลาดใหม่ การประดิษฐ์และพัฒนานวัตกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ (A) กลยุทธ์การเจาะตลาด เพื่อกระตุ้นยอดขายสินค้าเดิมกับลูกค้าปัจจุบัน เพื่อดึงดูดให้ลูกค้ากลุ่มเดิมซื้อสินค้าเพิ่ม หรือซื้อในปริมาณที่มากขึ้น หรือบ่อยครั้งขึ้น โดยใช้วิธีการทางตลาดเพื่อสื่อสารให้ลูกค้ารู้จักสินค้าหรือบริการมากขึ้น หรืออาจออกแบบการส่งเสริมการขาย เช่น การลด แลก แจก แถม เป็นต้น (B) กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการสร้างสรรค์สินค้าใหม่มาขายเพื่อตอบสนองหรือเติมเต็มความต้องการให้กับกลุ่มลูกค้าเดิม เช่น การพัฒนาสินค้าเดิมออกเป็นสินค้านวัตกรรมใหม่ที่ลูกค้าอาจจะชอบหรือสนใจ หรือการพัฒนาสินค้าใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในปัจจุบันที่วางขาย วิธีนี้นอกจากจะช่วยกระตุ้นยอดขายแล้ว ยังช่วยรักษาลูกค้า และสร้างความภักดีต่อแบรนด์สินค้ากับกลุ่มลูกค้าได้ด้วย (C) กลยุทธ์การขยายตลาด เพื่อเพิ่มยอดขายจากการนำสินค้าเดิมไปวางขายในตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ โดยผ่านการนำเสนอรูปแบบและคุณสมบัติของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มลูกค้าในตลาดใหม่ โดยไม่ได้พัฒนาหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่แต่อย่างใด เช่น จากการคล้าปลีกกับลูกค้ารายย่อยแบบเดิม ขยายการค้าเป็นการส่งสินค้าชุดใหญ่ให้กับลูกค้าธุรกิจการส่งออกสินค้าไปขายในต่างประเทศ และ (D) กลยุทธ์การสร้างธุรกิจใหม่ โดยพัฒนาสินค้าใหม่เพื่อวางขายในตลาดใหม่ ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งการขายสินค้าที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน เช่น ธุรกิจขายผลไม้ที่ขยายไปขายวัตถุดิบสำหรับทำขนมหวาน หรืออาจจะเป็นการขายไปสู่ธุรกิจที่ไม่มีศักยภาพซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับธุรกิจเดิม เช่น ธุรกิจร้านขายขนมหวานที่ขยายไปสู่อุตสาหกรรมผลิตขนมและเบเกอรี่ (ขนมปัง คูกี้ เค้กและเพสตรี)

2.4 กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจยอมรับการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเห็นว่าเครื่องจักรแปรรูปผลิตภัณฑ์จะทำให้มีประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายจะช่วยเพิ่มคุณค่าและมูลค่าได้ อีกทั้งยังทำให้มะม่วงตากเกรดไม่เน่าเสียไปตามกาลเวลาอีกด้วย

3. ผลการพัฒนานวัตกรรมในการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจผู้ผลิตมะม่วงชุมชนบ้านโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมาสู่การสร้างอาชีพในท้องถิ่น แสดงดังภาพ 4

ภาพ 4 นวัตกรรมเครื่องตีเนื้อมะม่วง

จากภาพ 4 แสดงผลของนวัตกรรมที่เกิดจากกระบวนการในการสร้างนวัตกรรม “เครื่องตีเนื้อมะม่วง” ที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้มากกว่าเดิมด้วยการคิดใหม่ สู่แผนธุรกิจใหม่ ประกอบด้วย ถังทรงกระบอกสแตนเลส ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 นิ้ว ออกแบบให้มีก๊อก สำหรับการไหลออกของเหลวสะดวกและง่ายต่อการล้าง ทำความสะอาด มีพร้อมฝาปิดโดยใช้ สแตนเลส เพื่อป้องกันการกระเด็นและสิ่งปนเปื้อนอื่น ๆ ระหว่างการผลิต ติดตั้งมอเตอร์ ใบตีพัดเนื้อ มะม่วงใช้วัสดุสแตนเลส พร้อมติดพลาสติกเกรดอุตสาหกรรมอาหารเพื่อให้สามารถกวดมะม่วงกันถึงกวนให้ทั่วถึง และไม่ไหม้ ติดมอเตอร์ 1/2 แรง ไฟโอเนียร์ ลดรอบด้วยเกียร์ทด (อัตรา 1:30) รอบกวนเหลือประมาณ 40-50 รอบต่อนาที ทำให้เกิดเสียงเบา กินแรงแมเตอร์น้อย และประหยัดพื้นที่

ภาพ 5 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากการใช้เครื่องตีเนื้อมะม่วง

จากภาพ 5 แสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากการใช้เครื่องตีเนื้อมะม่วง ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกันพัฒนาขึ้นมาช่วยในการแปรรูปเพื่อจำหน่ายเองได้จำนวนมากขึ้น โดยหลังจากที่เข้าใจถึงกระบวนการทำธุรกิจทำให้ทางชุมชนเห็นว่า ชุมชนต้องการเป็นผู้แปรรูปขึ้นต้น นวัตกรรมเครื่องจักรที่จำเป็นที่จะทำให้เกิดมูลค่าอย่างแท้จริง คือ เครื่องตีเนื้อมะม่วง เพื่อที่จะทำให้สามารถจำหน่ายเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปได้หลากหลาย และเกิดการขยายตลาดมากกว่า โดยแสดงผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังมีนวัตกรรมดังกล่าว 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมเครื่องตีเนื้อมะม่วง

นวัตกรรม	จำนวนกิโลกรัม (กก.) (เนื้อมะม่วงสุก)/ครั้ง	แรงงาน (คน)	ค่าแรง (บาท) *300/วัน	ระยะเวลา (ชั่วโมง)
ไม่มีนวัตกรรม	5 กิโลกรัม	ขั้นต่ำมากกว่า 8 คน	2,400	18 ชั่วโมง
เครื่องตีเนื้อมะม่วง	> 50 กิโลกรัม	ขั้นต่ำ 1 คน	300	3 ชั่วโมง
ลดความสูญเสีย	ผลิตได้จำนวนมาก	ลดการใช้แรงงานคน	ลดค่าใช้จ่ายด้านค่าแรงงาน	ลดระยะเวลาต่อการกวน
ผลผลิตได้ 100 %	ในครั้งเดียว ปริมาณเพิ่มขึ้น 45 กิโลกรัม	ได้อย่างน้อย 7 คน	2,100 บาท/วัน	ปริมาณ 50 กิโลกรัม
				ลดลงกว่า 15 ชั่วโมง

จากตาราง 1 พบว่า ภายหลังจากที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการนํานวัตกรรมเครื่องตีเนื้อมะม่วงไปใช้แปรรูปผลิตภัณฑ์สามารถผลิตเนื้อมะม่วงตากแดดได้เพิ่มขึ้นมากกว่า 50 กิโลกรัม โดยใช้แรงงานคนขั้นต่ำเพียง 1 คน ทำให้ค่าใช้จ่ายด้านแรงงานจาก 2,400 บาทต่อวัน ลดลงเหลือเพียง 300 บาทต่อวัน และสามารถลดระยะเวลาต่อการกวนในปริมาณ 50 กิโลกรัม ได้ 15 ชั่วโมง

อภิปรายผล

การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการผลผลิตมะม่วงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญควรมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างแผนการดำเนินงาน สร้างภาพรวมบริบทและศักยภาพชุมชน สร้างองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรม และการสกัดองค์ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างการค้นพบวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์เพื่อนำผลผลิตเดิมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายโดยผ่านการปฏิบัติตามขั้นตอนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีความรู้

ความสามารถ ทักษะ และเทคนิคในการจัดการผลผลิตมะม่วง ซึ่งผู้นำจำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แทนที่จะอาศัยการเรียนรู้ และนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ด้วย (Saabye, Kristensen, & Wæhrens, 2022) โดยบุคคลที่ขับเคลื่อนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ และแผนงานสำหรับผลิตภัณฑ์จะต้องสามารถตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญของสร้างวิธีการ ขั้นตอน กระบวนการ รูปแบบให้ได้ตามแนวคิด คุณลักษณะ และการปรับปรุงพัฒนาสำหรับผลิตภัณฑ์ได้ (Shulman, Toubia, & Saddler, 2023) และระบบปฏิบัติการเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความมั่นใจว่าผู้สนับสนุน ผู้นำ ผู้เข้าร่วมได้ใช้วิจารณ์ญาณในการไตร่ตรองเกี่ยวกับการตัดสินใจและการเรียนรู้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น (Saabye, Kristensen, & Wæhrens, 2022) โดยให้อำนาจแก่พนักงานที่ทำงานในการค้นหาเผชิญหน้า วางกรอบ และแก้ไขปัญหาร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยตนเองเพื่อเป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Franken et al., 2021; Mohaghegh & Furlan, 2020) ดังนั้น รัฐบาลท้องถิ่นจะต้องสำรวจศักยภาพของทรัพยากรทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพื่อเพิ่มระดับสวัสดิการชุมชนด้วย (Gutiérrez-Zamora & Hernández Estrada, 2020)

การสร้างกระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบไปด้วย กระบวนการวิเคราะห์ SWOT กระบวนการค้นหาปัญหา กระบวนการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาด้านแบบนวัตกรรม (กลยุทธ์การเจาะตลาด กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์การขยายตลาด และกลยุทธ์การสร้างธุรกิจใหม่) และกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดย Shino et al. (2022) กล่าวว่า การตลาดเป็นกระบวนการทางสังคมและการจัดการที่ดำเนินโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อรวบรวมความปรารถนาในการสร้างผลิตภัณฑ์และแลกเปลี่ยนเป็นมูลค่ากับบุคคล และแนวคิดหัวใจหลักของการตลาด ประกอบด้วย ความต้องการอุปสงค์ การผลิต ประโยชน์ใช้สอย คุณค่า ความปรารถนา และความพึงพอใจเฉพาะที่ต้องการ (Nusantoro et al., 2021) ซึ่งโซเชียมัลติมีเดียเป็นอีกหนึ่งสื่อที่นักธุรกิจต้องการใช้กระตุ้นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สามารถประหยัดงบประมาณทางธุรกิจในการส่งเสริมการขายโดยการให้บริการตัวอย่างผลิตภัณฑ์แก่บุคคลสาธารณะ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคในการซื้อและการจัดส่ง (Rahardja, 2022) อย่างไรก็ตาม ธุรกิจจำเป็นต้องจัดการทุกขั้นตอนในผลิตภัณฑ์ ซึ่งความจำเป็นในการจัดการผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังลูกค้า (ปลายน้ำ) และลูกค้าไปยังผู้ผลิต (ต้นน้ำ) ด้วยตัวเลือกการรักษามูลค่าเพิ่มที่หลากหลายกำลังสร้างความไม่แน่นอนให้กับธุรกิจเพิ่มมากขึ้น (Garrido-Hidalgo et al., 2019; Jerbia et al., 2018) นอกจากนี้ การติดตามแต่ละขั้นตอนของความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและคู่ค้าธุรกิจในการผลิตและส่งมอบสินค้าและการดำเนินการใช้ผลการประเมินความยั่งยืนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนนั้น ถูกมองว่าเกณฑ์การตัดสินใจที่หลากหลายอาจมีปัญหาได้ เนื่องจากต้องตัดสินใจจากความรอบรู้ของวิธีการออกแบบอย่างโปร่งใส ซึ่งจำเป็นต้องใช้ระยะเวลา ข้อมูล และความพยายามเป็นอย่างมาก (Belaud et al., 2019) ดังนั้นผู้นำขององค์กรต้องดำเนินการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพที่จำเป็นต้องกำหนดทิศทางธุรกิจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Isensee et al., 2020; Nayak et al., 2021; Zebal et al., 2019)

การพัฒนานวัตกรรมเครื่องตัดเนื้อมะม่วงสำหรับการสนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจผู้ผลิ มะม่วงสู่การสร้างอาชีพในท้องถิ่น ด้วยการคิดใหม่ไปสู่แผนธุรกิจใหม่ที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้มากกว่าเดิม ทำให้ผลิตเนื้อมะม่วงตากแดดได้เพิ่มมากขึ้น โดยใช้แรงงานคนเพียงคนเดียว ซึ่งช่วยลดต้นทุนค่าจ้างแรงงานและลดระยะเวลาในการกวนได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพสูง ดังที่ Yin, Chen, and Li (2022) อธิบายว่าการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมเทคโนโลยีในกระบวนการพัฒนาชนบทและการเกษตร เป็นรูปแบบเติบโตที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งนวัตกรรมเพื่อการฟื้นฟูชนบทต้องการการมีส่วนร่วมของตัวแทนหลายคนในกระบวนการทางสังคมแบบเปิด ดังนั้นวิธีการส่งเสริมการไหลเวียนทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการทำงานร่วมกันระหว่างตัวแทนต่าง ๆ มีความสำคัญ

เทียบเท่ากับความรู้ (Freeman, 1987; Nelson, 1993; Lundvall, 2010) อย่างไรก็ตาม การจัดการกับการจัดสรรที่ผิดพลาดและความไร้ประสิทธิภาพของตัวแทน ที่แสวงหาผลกำไรจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงสถาบันที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบองค์กรทางเลือก รวมถึงภาครัฐหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรอื่น ๆ และบทบาทผู้ดูแลสำหรับนวัตกรรมโดยความสามารถส่วนบุคคล (Arrow, 1972; Chen et al., 2018c; Lundvall, 2010; Shepherd et al., 2019) และถึงแม้ว่านวัตกรรมเทคโนโลยีเป็นกุญแจสำคัญของการเติบโตและฟื้นฟูชนบทในระยะยาว แต่ความกังวลเกี่ยวกับความต้องการเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ต่อความล้มเหลวของตลาด จึงต้องมีการเตรียมการและการจัดการที่ดี ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงรุกมากกว่าที่จะพึ่งพาเพียงองค์กรเพียงอย่างเดียว (Yin, Chen, & Li, 2022)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการขยายผลการดำเนินงานวิจัยในอนาคต

1. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ควรได้รับการพัฒนาทั้งระบบ เช่น กระบวนการ นวัตกรรม กรรมวิธี รูปลักษณ์ ของสินค้า รูปลักษณ์บรรจุภัณฑ์ ตราฉลาก การตลาด ซึ่งจะช่วยให้ดึงดูดความสนใจผู้ซื้อ และผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายให้เดินทางเข้ามาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนา ช่องทางการสร้างรายได้ให้กับชุมชนส่งเสริมอย่างยั่งยืน ต้องใช้ระยะเวลา เงินทุน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์
2. ควรมีการศึกษากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น อย่างจริงจัง โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชน ได้รับการ ยอมรับในระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น
3. ควรมีการขยายผลองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการสู่ชุมชน และตำบลอื่น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบหรือทรัพยากรในท้องถิ่น เพิ่มโอกาสในการสร้างงาน การกระจายรายได้สู่ชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง หากสามารถพัฒนาพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง จะทำให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งต่อตัวชุมชน เศรษฐกิจ สังคม เกิดการขยายผล และตอบโจทย์ความยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท) ประจำปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- Altendorf, S. (2019). Major Tropical Fruits Statistical Compendium 2018. *FAO: Rome, Italy*.
- Arrow, K. J. (1972). Economic Welfare and the Allocation of Resources for Invention. In Rowley, C.K. (eds), *Readings in Industrial Economics*. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-15486-9_13
- Baker, S. (2004). *New Consumer Marketing: Managing a Living Demand System*. England : John Wiley & Sons.
- Belaud, J. P., Prioux, N., Vialle, C., & Sablayrolles, C. (2019). Big data for agri-food 4.0: Application to sustainability management for byproducts supply chain. *Computers in Industry*, 111, 41–50. <https://doi.org/10.1016/j.compind.2019.06.006>
- Brecht, J. K., & Sidhu, J. S. (2017). *Handbook of mango fruit: Production, postharvest science, processing technology and nutrition*. Hoboken, NJ, USA : John Wiley & Sons.

- Buddhakosa, K. (2011). *Learning Community Development Manual, Complete Edition*. Bangkok : National Research Council of Thailand. (In Thai)
- Castro-Vargas, H. I., Ballesteros Vivas, D., Ortega Barbosa, J., Morantes Medina, S. J., Aristizabal Gutiérrez, F., & Parada-Alfonso, F. (2019). Bioactive phenolic compounds from the agroindustrial waste of Colombian mango cultivars ‘Sugar Mango’ and ‘Tommy Atkins’—An alternative for their use and valorization. *Antioxidants*, 8(2), 41. <https://doi.org/10.3390/antiox8020041>
- Cheah, S. L. Y., & Yuen-Ping, H. O. (2021). Commercialization performance of outbound open innovation projects in public research organizations: The roles of innovation potential and organizational capabilities. *Industrial Marketing Management*, 94, 229-241. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2021.02.012>
- Chen, J., Yin, X., Zhao, C., & Zhu, X. (2018c). Anti-poverty innovation: origin, concept and framework (in Chinese). *Jilin Univ. J. Soc. Ed.*, 58(05), 33-44.
- Cillo, V., Petruzzelli, A. M., Ardito, L., & Del Giudice, M. (2019). Understanding sustainable innovation: A systematic literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(5), 1012-1025. <https://doi.org/10.1002/csr.1783>
- Department of Agricultural Extension. (2020). *The Development of Processed Agricultural Products Community Enterprises*. Retrieved March 9, 2021, from <http://www.sceb.doe.go.th/Documents/SPC/result63.pdf> (In Thai)
- Dhital, S., & Vangnai, K. (2019). Meat tenderisation effect of protease from mango peel crude extract. *International Food Research Journal*, 26(3), 991-998.
- Drigas, A., Mitsea, E., & Skianis, C. (2022). Neuro-Linguistic Programming, Positive Psychology & VR in Special Education. *Scientific Electronic Archives*, 15(1), 30-39. <https://doi.org/10.36560/15120221497>
- Farmer Analytic System of Thailand. (2021). *Basic household information: Head of Farmer*. Retrieved February 24, 2022, from https://aiu.doe.go.th/bi_report/bi_report1/ (In Thai)
- Freeman, C. (1987). *Technology, Policy, and Economic Performance: Lessons from Japan*. London, United Kingdom : Pinter Publishers.
- Garrido-Hidalgo, C., Olivares, T., Ramirez, F. J., & Roda-Sanchez, L. (2019). An end-to-end Internet of Things solution for reverse supply chain management in Industry 4.0. *Computers in Industry*, 112, 103127. <https://doi.org/10.1016/j.compind.2019.103127>
- Gutiérrez-Zamora, V., & Hernández Estrada, M. (2020). Responsibilization and state territorialization: Governing socio-territorial conflicts in community forestry in Mexico. *Forest Policy and Economics*, 116, 102188. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2020.102188>
- Heikkurinen, P., Young, C. W., & Morgan, E. (2019). Business for sustainable change: Extending eco-efficiency and eco-sufficiency strategies to consumers. *Journal of Cleaner Production*, 218, 656–664. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.053>

- Ibrahim, A. M., & Khalef, M. N. (1999). *Mango: Its Cultivation, Management and Production*. Egypt : El-Maaref, Alexandria.
- Isensee, C., Teuteberg, F., Griese, K.-M., & Topi, C. (2020). The relationship between organizational culture, sustainability, and digitalization in SMEs: A systematic review. *Journal of Cleaner Production*, 275, 122944. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122944>
- Jerbia, R., Kchaou, B., M., Sehl, M. A., & Jemai, Z. (2018). A stochastic closed-loop supply chain network design problem with multiple recovery options. *Computers and Industrial Engineering*, 118(1), 23–32. <https://doi.org/10.1016/j.cie.2018.02.011>
- Kotler, P., & Keller, K. (2009). *Marketing management*. Upper Saddle River, NJ : Pearson Prentice Hall.
- Lizárraga-Velázquez, C. E., Hernández, C., González-Aguilar, G. A., & Heredia, J. B. (2018). Effect of hydrophilic and lipophilic antioxidants from mango peel (*Mangifera indica* L. cv. Ataulfo) on lipid peroxidation in fish oil. *CyTA-Journal of Food*, 16(1), 1095-1101. <https://doi.org/10.1080/19476337.2018.1513425>
- Lundvall, B. A. (2010). *National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London, United Kingdom : Anthem Press.
- Marcal, S., & Pintado, M. (2021). Mango peels as food ingredient/additive: Nutritional value, processing, safety, and applications. *Trends in Food Science & Technology*, 114, 472-489. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2021.06.012>
- Nation online. (2021). *Covid poisoning affects mango exports turn to promotes sales online instead*. Retrieved May 30, 2022, from <https://www.nationtv.tv/news/378819245> (In Thai)
- Nayak, B., Bhattacharyya, S. S., & Krishnamoorthy, B. (2021). Explicating the role of emerging technologies and firm capabilities towards attaining of competitive advantage in health insurance service firms. *Technological Forecasting and Social Change*, 170, 120892. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.120892>
- Nelson, R. R. (1993). *National Innovation Systems: A Comparative Analysis*. Oxford, United Kingdom : Oxford University Press.
- Nusantoro, H., Sunarya, P. A., Santoso, N. P. L., & Maulana, S. (2021). Generation smart education learning process of blockchain-based in universities. *Blockchain Frontier Technology*, 1(01), 21-34. <https://doi.org/10.34306/bfront.v1i01.7>
- Passmore, J., & Marianetti, O. (2022). The role of mindfulness in coaching. *Coaching Practiced*, 327-339. <https://doi.org/10.1002/9781119835714.ch33>
- Pimpa, C., Muangcharoen, S., Klahan, J., Peamboriboon, P., & Aranchai, T. (2017). *Development of Sweet Potato Root Washing Machine by Using Community Participation*. Research report. Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Nonthaburi. (In Thai)

- Rahardja, U. (2022). Social Media Analysis as a Marketing Strategy in Online Marketing Business. *Startupreneur Bisnis Digital (SABDA Journal)*, 1(2), 176-182. <https://doi.org/10.34306/sabda.v1i2.120>
- Saabye, H., Kristensen, T. B., & Wæhrens, B. V. (2022). Developing a learning-to-learn capability: insights on conditions for Industry 4.0 adoption. *International Journal of Operations & Production Management*, 42(13), 25-53.
- Sauer, J. D. (1993). *Historical Geography of Crop Plants: A select Roster*. Boca Raton USA : CRC Press.
- Shahbandeh, M. (2020). *Global fruit production in 2018, by selected variety*. Retrieved January 2, 2021, from <https://www.statista.com/statistics/264001/worldwide-production-of-fruit-by-variety>
- Shepherd, D. A., Williams, T. A., & Zhao, E. Y. (2019). A framework for exploring the degree of hybridity in entrepreneurship. *Academy of Management Perspectives*, 33(4), 491-512. <https://doi.org/10.5465/amp.2018.0013>
- Shino, Y., Lukita, C., Rii, K. B., & Nabila, E. A. (2022). The Emergence of Fintech in Higher Education Curriculum. *Startupreneur Bisnis Digital (SABDA Journal)*, 1(1), 11-22. 10.32812/jibeka.vXiX.XXXX
- Shulman, J. D., Toubia, O., & Saddler, R. (2023). Marketing's Role in the Evolving Discipline of Product Management. *Marketing Science*, 42(1), 1-5. <https://doi.org/10.1287/mksc.2022.1428>
- Thairath Online. (2022). *Thailand is the number 1 exporter of mangoes in the world, earning 4,500 million baht a year, but it's not enough, we need to find more new markets*. Retrieved May 30, 2022, from <https://plus.thairath.co.th/topic/money/101401> (In Thai)
- Tirado-Kulieva, V. A., Gutiérrez-Valverde, K. S., Villegas-Yarlequé, M., Camacho-Orbegoso, E. W., & Villegas-Aguilar, G. F. (2022). Research trends on mango by-products: a literature review with bibliometric analysis. *Journal of Food Measurement and Characterization*, 16(4), 2760-2771. <https://doi.org/10.1007/s11694-022-01400-7>
- Yin, X., Chen, J., & Li, J. (2022). Rural innovation system: Revitalize the countryside for a sustainable development. *Journal of Rural Studies*, 93, 471-478. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.014>
- Zastempowski, M. (2022). What shapes innovation capability in micro-enterprises? New-to-the-market product and process perspective. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 8(1), 59. <https://doi.org/10.3390/joitmc8010059>
- Zebal, M., Ferdous, A., & Chambers, C. (2019). An integrated model of marketing knowledge – a tacit knowledge perspective. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 21(1), 2–18. <https://doi.org/10.1108/JRME-03-2018-0018>

ความรู้ ทักษะ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล
ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 : กรณีศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่ง
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

KNOWLEDGE, ATTITUDE AND RESULTS RECORDING REPORT OF
RATIONAL DRUGS USED OF NURSING STUDENTS IN PEDIATRIC
AND ADOLESCENT NURSING PRACTICUM II: CASE STUDY
AT A NURSING COLLEGE IN THE NORTHEASTERN

ปิริยากร คล้ายเพ็ชร¹, ทรงสุตา หมั่นไธสง^{2*}, สรัญญา เปล่งกระโทก³, สุพิศตรา พรหมกุล⁴,
เสาวลักษณ์ ชาญกัน⁵, วิชรี อมรโรจน์วรวุฒิ⁶

Piriyakorn Klappeth¹, Songsuda Muenthaisong^{2*}, Saranya Plengkatoke³,
Supittra Prommakool⁴, Saowalak Chankan⁵, Wacharee Amornrojanavaravutti⁶

^{1,2*,3,4,5} อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก จังหวัดขอนแก่น 40000 ประเทศไทย
^{1,2*,3,4,5} Lecture; Boromarajonani College of Nursing, Khon Kaen, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Khon Kaen province,
40000, Thailand

⁶ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก จังหวัดขอนแก่น 40000 ประเทศไทย
⁶ Director of Boromarajonani College of Nursing, Khon Kaen, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Khon Kaen province,
40000, Thailand

E-mail address (Corresponding author): ^{2} songsuda.kk@gmail.com; (Authors): ¹piriyako@gmail.com, ³saranya.p@bcnkk.ac.th,
⁴supittra.p@bcnkk.ac.th, ⁵saowalak.w@bcnkk.ac.th, ⁶awacharee@yahoo.com

รับบทความ : 25 สิงหาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 6 ธันวาคม 2565 / ตอบรับบทความ : 28 กุมภาพันธ์ 2566

Received : 25 August 2022 / Revised : 6 December 2022 / Accepted : 28 February 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.9

ABSTRACT

The purpose of this research was to study knowledge, attitudes and results recording report of rational drugs used (RDU), and to examine the correlations among knowledge, attitudes and results recording report between RDU in pediatric and adolescent nursing practicum II. There were 77 participants with third-year nursing students in this study by a purposive selection. A questionnaire was separated into three parts: knowledge of RDU, attitudes of RDU, and results recording report of RDU in case study. A validity tested IOC of knowledge questionnaire range was 0.72-1.00. Reliabilities of knowledge, attitudes, and results recording report parts of RDU were 0.78, 0.74 and 0.76 respectively. Data were collected when participants finished practicing the pediatric and adolescent nursing practicum II. Data were analyzed by using descriptive statistics. In addition, Pearson Correlation Coefficient was used to utilize the correlations between variables. Results showed that participants were at high levels of knowledge ($\bar{X}=18.64$, S.D.=1.11), attitudes ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.58), and results recording report ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.63). The relationships between knowledge and results recording report were a weak positive correlation ($r=0.34$, $p<0.01$), knowledge and attitudes was a weak positive correlation ($r=0.21$, $p<0.01$), and attitudes and results recording report was a weak with negative correlation ($r=-0.13$, $p<0.01$).

Keywords : Rational drugs used, Knowledge of drugs used, Attitudes of drugs used, Results recording report of drugs used

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ เจตคติ ผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 จำนวน 77 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ แบบทดสอบความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล แบบสอบถามเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

และแบบประเมินผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย โดยหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามความรู้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องภายใน (IOC) อยู่ในช่วง 0.72-1.00 และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรู้ แบบสอบถามเจตคติ และแบบประเมินการบันทึกการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เท่ากับ 0.78, 0.74 และ 0.76 ตามลำดับ เก็บข้อมูลโดยการทำแบบทดสอบความรู้ แบบสอบถามเจตคติ และตรวจการบันทึก รายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษา ภายหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และหาค่าความสัมพันธ์โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับดีมาก ($M=18.64$, $S.D.=1.11$) ระดับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับดี ($M=4.43$, $S.D.=0.58$) ระดับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($M=4.47$, $S.D.=0.63$) การหาค่าความสัมพันธ์ พบว่า ความรู้กับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.34$) ความรู้กับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.21$) และเจตคติกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กันในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=-0.13$)

คำสำคัญ : การใช้ยาอย่างสมเหตุผล, ความรู้ในการใช้ยา, เจตคติในการใช้ยา, ผลการบันทึกการใช้ยา

บทนำ

วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อผู้รับบริการในหน่วยบริการสุขภาพต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลมีเป้าหมายที่จะผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีสมรรถนะในด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาด้านการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยพบว่ามีการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลในอัตราที่สูงถึงครึ่งหนึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยที่ใช้ยาในการรักษาโรค เกิดปัญหาด้านประสิทธิผลของการรักษา และผลข้างเคียงของยาเพิ่มขึ้น ตลอดจนเกิดผลกระทบต่อประเทศชาติ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มักมีแนวคิดที่ว่า “เมื่อเจ็บป่วยแล้วจะต้องรับประทานยา” (One pill for every ill) ทำให้ความต้องการในการใช้ยาเพิ่มสูงขึ้นโดยไม่จำเป็นส่งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว เช่น การเกิดเชื้อโรคดื้อยา (Antimicrobial resistance) จากการใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่เป็นไปตามข้อบ่งชี้ ทำให้ผู้ป่วยต้องอยู่โรงพยาบาลนานขึ้นมีอัตราการเสียชีวิตสูงขึ้น และนำไปสู่ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ (Priyatrak, Wittayasoporn, & Theinpichet, 2018, p. 1) ดังนั้นการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและเป็นวาระแห่งชาติ จากนโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 ได้มีการบรรจุให้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นยุทธศาสตร์ด้านที่ 2 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการใช้ยาของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนให้เป็นไปอย่างสมเหตุผล ถูกต้อง และคุ้มค่า (National Drug System Development committee, 2011, p. 1) และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ตระหนักในแนวคิดดังกล่าว กระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดให้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเข้าในแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ 15 (Chankunaprasit et al., 2016, p. 1) โดยในคู่มือการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามบัญชียาหลักแห่งชาติปี 2552 ได้ให้นิยามการใช้ยาอย่างสมเหตุผลว่า เป็นการใช้ยาโดยต้องมีข้อบ่งชี้ เป็นยาที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพจริงสนับสนุนด้วยหลักฐานที่เชื่อถือได้ ให้ประโยชน์ทางคลินิกมากกว่าความเสี่ยง มีราคาเหมาะสม คุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ไม่เป็นการใช้ยาอย่างซ้ำซ้อน คำนึงถึงปัญหาเชื้อดื้อยา เป็นการใช้ยาในกรอบบัญชียาอย่างผล อย่างเป็นขั้นตอน ตามแนวทางพิจารณาการใช้ยาโดยใช้ยาในขนาดที่พอเหมาะกับผู้ป่วยบริการ

ในแต่ละกรณี ด้วยวิธีการให้ยา และความรู้ในการให้ยาที่ถูกต้องตามหลักเภสัชวิทยาคลินิก ด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม ผู้รับบริการให้การยอมรับ และสามารถใช้จ่ายดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง กองทุนในระบบประกันสุขภาพหรือระบบสวัสดิการสามารถให้เบิกจ่ายยานั้นได้อย่างยั่งยืน เป็นการใช้จ่ายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้ผู้รับบริการทุกคนสามารถชียานนั้นได้อย่างเท่าเทียมกันและไม่ถูกปฏิเสธยาที่สมควรได้รับ (Subcommittee on National Key Drug Development, 2009, p. 1)

ดังนั้น พยาบาลวิชาชีพซึ่งเป็นวิชาชีพ 1 ใน 5 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายดังกล่าว จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการจ่ายอย่างสมเหตุผล ในการให้ยาแก่ผู้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมและโดยเฉพาะในการให้ยาแก่ผู้ป่วยเด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ซึ่งหากมีการให้ยาที่ไม่ถูกต้องตามหลักการให้ยา อาจส่งผลต่อสุขภาพของเด็ก เกิดเชื้อโรคดื้อยา หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนจากยา ส่งผลต่อสุขภาพของเด็กในระยะยาว การให้ยาจึงต้องมีความละเอียดรอบคอบและเข้าใจถึงหลักการให้ยา ซึ่งการให้ยาในเด็กนั้นต้องคำนึงถึงน้ำหนักตัวของผู้ป่วยเด็กแต่ละรายที่ไม่เท่ากัน (Jitthrum, 2018, p. 252) ซึ่งการวางพื้นฐานความรู้และเจตคติในการใช้จ่ายดังกล่าว จำเป็นต้องสร้างความตระหนักต่อการจ่ายอย่างสมเหตุผลให้เกิดประสิทธิภาพ ตั้งแต่เริ่มเป็นนักศึกษา ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการจ่ายอย่างสมเหตุผลที่นำไปประยุกต์ใช้ในการบันทึกการจ่ายอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในผู้ป่วยเด็กของนักศึกษาพยาบาล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการจ่ายอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 เพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการจ่ายอย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาพยาบาลที่จะสำเร็จการศึกษาและสามารถตอบสนองต่อนโยบายสุขภาพของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

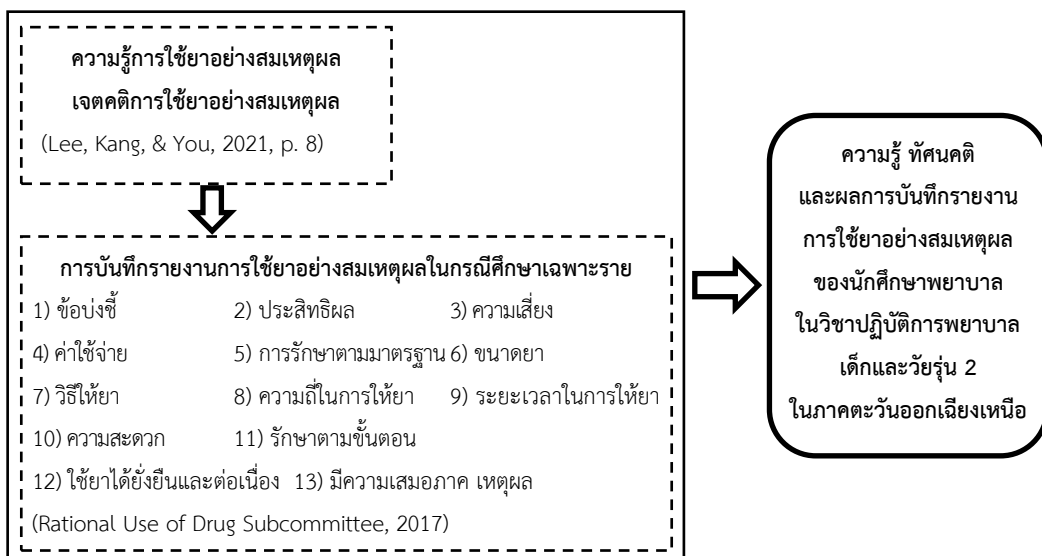
1. เพื่อศึกษาความรู้การจ่ายอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2
2. เพื่อศึกษาเจตคติการจ่ายอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2
3. เพื่อศึกษาผลการบันทึกรายงานการจ่ายอย่างสมเหตุผลในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2
4. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการจ่ายอย่างสมเหตุผลในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2

ประโยชน์การวิจัย

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้การจ่ายอย่างสมเหตุผลสำหรับนักศึกษาพยาบาล สำหรับการวิเคราะห์และบันทึกรายงานการจ่ายอย่างสมเหตุผลในการวางแผนการพยาบาลผู้ป่วยเด็ก และสร้างเจตคติที่ดีต่อการจ่ายอย่างสมเหตุผล และนำแนวคิดหลักการจ่ายอย่างสมเหตุผลไปใช้กับผู้รับบริการในช่วงวัยเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยา อย่างสมเหตุสมผลมักใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ของความรู้ (Knowledge : K) กับทัศนคติ (Attitudes : A) หรือการปฏิบัติ (Practices : P) (Lee, Kang, & You, 2021, p. 8) โดยผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ 13 ข้อ (Rational Use of Drug Subcommittee, 2017, p. 1) ดังนี้ 1) ข้อบ่งชี้ (Indication) ใช้ยาเมื่อมีความจำเป็น การให้ยากับผู้ป่วย ต้องสอดคล้องกับภาวะเจ็บป่วย ตรงตามหลักการทางเภสัชวิทยา เภสัชกลศาสตร์ 2) ประสิทธิภาพ (Efficacy) ยาที่ให้แก่ผู้ป่วยต้องเกิดประสิทธิผลที่ดีที่สุดในการรักษาโรคหรือภาวะเจ็บป่วยนั้น ๆ 3) ความเสี่ยง (Risk) ตระหนักถึง ผลข้างเคียงจากยา หรืออาการที่ไม่พึงประสงค์ หรืออาการแพ้ยา 4) ค่าใช้จ่าย (Cost) คำนึงถึงราคาของยาที่เหมาะสม การใช้ยามีประกันสุขภาพ หรือสิทธิในการประกันอื่น ๆ 5) การรักษาตามมาตรฐาน (Standard treatment guideline) 6) ขนาดยา (Dose) ขนาดยาถูกต้องตามมาตรฐานการได้รับยา โดยเฉพาะผู้ป่วยเด็กต้องคำนึงถึงขนาดยาตามน้ำหนักตัว ของทารกและเด็ก 7) วิธีให้ยา (Method of administration) ถูกวิธี สามารถบริหารยาให้ถูกต้องตามหลักการ 7 Rights ได้แก่ Right patient ให้ยาถูกผู้ป่วย Right drug ชนิดของยาถูกต้อง Right dose ขนาดของยาถูกต้อง Right route วิธีการให้ถูกต้อง เช่น โดยการรับประทาน การฉีดเข้ากล้ามเนื้อ เป็นต้น Right time ให้ยาได้ถูกต้อง ตามเวลา Right to refuse บันทึกและรายงานแพทย์เมื่อผู้ป่วยปฏิเสธการรับยา Right documentation เอกสาร คำสั่งใช้ยาถูกต้อง 8) ความถี่ในการให้ยา (Frequency of dose) ให้ยาตามแผนการรักษาของแพทย์ ตามระยะเวลา ที่กำหนดในคำสั่งการรักษา 9) ระยะเวลาในการให้ยา (Duration of treatment) มีระยะเวลาการให้ยาตามจำนวนวัน ที่เหมาะสม สอดคล้องตามแผนการรักษา 10) ความสะดวก (Patient compliance) โดยคำนึงถึงความสะดวก ในการรับยาและการยอมรับยาของผู้ป่วย 11) รักษาตามขั้นตอน (Stepwise therapy) เริ่มการรักษาตามขั้นตอน ของยาแต่ละชนิด 12) ใช้ยาได้ยั่งยืน และต่อเนื่อง (Sustainability) ยามีจำนวนเพียงพอและใช้อย่างต่อเนื่อง 13) มีความเสมอภาค (Equity) ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงยา และเลือกใช้ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลข้างต้นมาทำ การสังเคราะห์สรุปลงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ปีการศึกษา 2563 จำนวน 105 คน (Boromarajonani College of Nursing Khon Kaen, 2021, online) ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธี เฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) (Petchroj, 2019, p. 101) เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ฝึกปฏิบัติในรายวิชา ปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 จำนวน 77 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการประยุกต์และสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ชุด ได้แก่

1. แบบทดสอบความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล เป็นแบบคำถามปลายปิดของบลูม (Bloom, 1975) แบ่งระดับคะแนนของคำตอบเป็น 2 ระดับคือ ถูก ได้ 1 คะแนน ผิด ได้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ ข้อถูกมีจำนวน 13 ข้อ (ข้อ 3, 5, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 20) ข้อผิดมีจำนวน 7 ข้อ (ข้อ 1, 2, 6, 8, 12, 15, 19) สร้างแบบทดสอบ จากการทบทวนเนื้อหาเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามบทบาทของพยาบาลในการพยาบาลผู้ป่วยเด็ก และตรวจสอบ ความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Validity) จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องภายใน (IOC) อยู่ในช่วง 0.72-1.00 และนำแบบทดสอบไปใช้กับนักศึกษา จำนวน 30 คน และตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Petchroj, 2019, p. 148) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78

2. แบบสอบถามเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สร้างแบบสอบถามจากการทบทวนเนื้อหาเจตคติการใช้ยา อย่างสมเหตุผล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ข้อคำถาม ด้านบวก จำนวน 9 ข้อ (ข้อ 1-9) ข้อคำถามด้านลบ จำนวน 1 ข้อ (ข้อ 10) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่น จากการนำไปทดสอบกับนักศึกษาพยาบาล จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Petchroj, 2019, p. 148) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.74 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) 5 ระดับ ได้แก่ ข้อคำถาม ด้านบวก น้อยที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน น้อยเท่ากับ 2 คะแนน ปานกลางเท่ากับ 3 คะแนน มากเท่ากับ 4 คะแนน และมากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนน ส่วนข้อคำถามในด้านลบ มากที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน มากเท่ากับ 2 คะแนน ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน น้อยเท่ากับ 4 คะแนน และน้อยที่สุดเท่ากับ 5 คะแนน (Best, 1977, p. 190)

3. แบบประเมินผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) เป็นแบบประเมินการวิเคราะห์การใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยดัดแปลงมาจากกรอบการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของสภา การพยาบาลที่ใช้ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Rational Use of Drug Subcommittee, 2017, p. 1) ประกอบด้วย หัวข้อการประเมิน 13 ข้อ ซึ่งเป็นเนื้อหาในการวิเคราะห์ถึงการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ ในการบริหารยาสำหรับผู้ป่วยเด็กที่รับการรักษาในโรงพยาบาล ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่น จากการนำไปทดสอบกับนักศึกษาพยาบาล จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Petchroj, 2019, p. 148) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.76 แบบประเมินการวิเคราะห์และบันทึกการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย จำนวน 13 ข้อ แบ่งเป็น 5 ระดับ (Best, 1977, p. 190)

กำหนดเกณฑ์การแสดงผลค่าระดับคะแนนของความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (ร้อยละ) (Bloom, 1975) เป็น 4 ระดับ ดังนี้

คะแนน 16-20 คะแนน หมายถึง ร้อยละ 80 ขึ้นไป อยู่ในระดับดีมาก

คะแนน 14-15 คะแนน หมายถึง ร้อยละ 70-79 ในระดับ ดี

คะแนน 12-13 คะแนน หมายถึง ร้อยละ 60-69 ในระดับปานกลาง

คะแนน 10-11 คะแนน หมายถึง ร้อยละ 50-59 ในระดับ น้อย

งานวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่ Project number: IRB-BCNKK-1-2021 จากคณะกรรมการของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและพบนักศึกษาพยาบาล ชั้นแจ้งวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเก็บข้อมูลภายหลังสิ้นสุดการฝึกวิชา ปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล แบบสอบถามเจตคติ การใช้ยาอย่างสมเหตุผล และตรวจรายงานการบันทึกการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจากรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย ซึ่งเป็นผลงานของนักศึกษาที่ได้รับมอบหมายในรายวิชา

การวิเคราะห์ข้อมูลความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล เจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และผลการบันทึก รายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean : M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) (Petchroj, 2019, p. 171) และใช้สถิติสหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน (Pearson's correlation) หาค่าความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ เจตคติ และผลการบันทึก รายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย (Srisathitnarukul, 2010, p. 377)

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายระดับคะแนนเฉลี่ยของเจตคติต่อการใช้อายาอย่างสมเหตุผล และการ บันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย แบ่งเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1977, p. 190) ดังนี้

4.51-5.00 คะแนน หมายถึง ระดับ ดีมาก

3.51-4.50 คะแนน หมายถึง ระดับ ดี

2.51-3.50 คะแนน หมายถึง ระดับ ปานกลาง

1.51-2.50 คะแนน หมายถึง ระดับ น้อย

1.00-1.50 คะแนน หมายถึง ระดับ น้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ กับผลการบันทึก รายงานการใช้ ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย 5 ระดับ ดังนี้ (Hinkle, 1998)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.91-1.00 หมายถึง ระดับ สูงมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.71-0.90 หมายถึง ระดับ สูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.51-0.70 หมายถึง ระดับ ปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.31-0.50 หมายถึง ระดับ ต่ำ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.00-0.30 หมายถึง ระดับ ต่ำมาก

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกภาคปฏิบัติวิชา ปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ระดับความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลหลังการฝึกภาคปฏิบัติในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2

ลำดับ	รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ
1	นโยบายการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเกิดจากสาเหตุที่ยามีราคาแพงขึ้น	18.23	1.03	ดีมาก
2	การใช้ยาอย่างสมเหตุผล หมายถึง การเน้นเกี่ยวกับการรับประทานยาปฏิชีวนะให้ครบตามระยะเวลาเพื่อป้องกันการดื้อยา	18.02	1.30	ดีมาก
3	การใช้ยาอย่างสมเหตุผล เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ จำนวน 5 สาขาวิชาชีพ	19.01	0.78	ดีมาก
4	การใช้ยาในบัญชียาหลัก เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	18.34	1.18	ดีมาก
5	การชักประวัติผู้ป่วยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดก่อนการให้ยา	19.05	0.80	ดีมาก
6	อาการแพ้ยา กับอาการข้างเคียงของยา เป็นอาการเดียวกัน	19.08	1.33	ดีมาก
7	ผู้ป่วยที่มีอาการแพ้ยาชนิดใดให้งดยาคินนันั้น หรือยาในกลุ่มเดียวกันโดยเด็ดขาด	18.98	1.57	ดีมาก
8	อาการแพ้ยามีักจะเกิดจากการรับประทานยาในครั้งแรก	19.01	1.58	ดีมาก
9	อาการแพ้ยาฆ่าเชื้อแก้อักเสบในกลุ่ม penicillin ที่รุนแรง คือ อาการ สตีเวน-จอห์นสัน (Stevens-johnson syndrome: SJS)	18.78	1.12	ดีมาก
10	ผู้ป่วยโรคตับ หรือโรคไต ควรหลีกเลี่ยงการรับประทานยา	19.06	1.10	ดีมาก
11	ผู้ป่วยที่มีอาการข้างเคียงจากยาควรงดยาคินนันั้นทันที	17.20	1.57	ดีมาก
12	บัตรแพทย์ของผู้ป่วยเด็ก ควรระบุชื่อตัวยา อาการแพ้ วันที่เกิด การแพ้ และยาตัวอื่นที่มีโอกาสเกิดการแพ้	18.01	1.53	ดีมาก
13	ยาแก้แพ้กลุ่ม antihistamine จะทำให้มีอาการข้างเคียง คือ ง่วงนอน	18.76	1.29	ดีมาก
14	พยาบาลไม่สามารถสั่งการรักษาด้วยยาได้ ต้องรับคำสั่งการรักษาจากแพทย์	19.10	1.08	ดีมาก
15	พยาบาลที่จะสามารถสั่งยารักษาเบื้องต้นได้ ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น)	18.86	1.38	ดีมาก
16	การให้ยาในเด็กต้องคำนวณขนาดยาจากน้ำหนักของเด็ก	20.00	0.00	ดีมาก
17	การดูแลความปลอดภัยในการให้ยาแก่เด็กโดยให้ยึดหลักการให้ยา 7R	19.01	1.24	ดีมาก
19	การลื้มให้ยาแก่ผู้ป่วยเด็กไม่ถูกต้องในหลักการให้ยาในเรื่อง Right dose	18.20	1.17	ดีมาก
19	การหยดยา (Drip) เข้าทางหลอดเลือดดำเร็วกว่าที่แพทย์กำหนดไม่ถูกต้องในหลักการให้ยาในเรื่อง Right time	19.03	1.09	ดีมาก
ค่าเฉลี่ย		18.64	1.11	ดีมาก

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลหลังการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 อยู่ในระดับดีมาก ($M=18.64$, $S.D.=1.11$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้ยาในเด็กต้องคำนวณขนาดยาจากน้ำหนักของเด็ก ($M=20.00$, $S.D.=0.00$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้ป่วยที่มีอาการข้างเคียงจากยาควรงดยาคินนันั้นทันที ($M=17.20$, $S.D.=1.57$)

2. ผลการศึกษาเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลหลังการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ระดับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลหลังการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2

ลำดับ	รายการประเมิน	Mean	SD	ระดับ
1	การใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลเป็นปัญหาในระดับชาติ	4.29	0.42	ดี
2	การใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความเหมาะสมในการนำมาสอนนักศึกษาสำหรับการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยเด็ก	4.44	0.63	ดี

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	รายการประเมิน	Mean	SD	ระดับ
3	นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	4.59	0.56	ดีมาก
4	การใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีประโยชน์สำหรับตัวท่าน	4.51	0.66	ดีมาก
5	การใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีประโยชน์สำหรับผู้ป่วยเด็ก	4.51	0.53	ดีมาก
6	การใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจของประเทศ	4.47	0.67	ดี
7	พยาบาลเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในการใช้ยาแก่เด็ก	4.56	0.45	ดี
8	ควรเริ่มสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตั้งแต่นักศึกษาพยาบาล	4.44	0.44	ดี
9	การใช้ยาอย่างสมเหตุผลช่วยลดภาวะเชื้อดื้อยาในผู้ป่วยเด็กได้	4.52	0.82	ดีมาก
10	เมื่อเด็กเกิดอาการเจ็บป่วย ไม่สุขสบาย ควรดูแลโดยการรับประทานยาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด	4.04	0.63	ดี
ค่าเฉลี่ย		4.43	0.58	ดี

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยเจตคติในภาพรวมของการใช้ยาอย่างสมเหตุผลหลังการฝึกภาคปฏิบัติในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (M=4.43) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (M=4.59) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เมื่อเด็กเกิดอาการเจ็บป่วย ไม่สุขสบาย ควรดูแลโดยการรับประทานยาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด (M=4.04)

3. ผลการศึกษาผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 แสดงดังตาราง 3

ตาราง 3 ระดับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลรายกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2

ข้อที่	เกณฑ์การประเมิน	Mean	SD	ระดับ
1	ข้อบ่งชี้ (Indication) ใช้ยาเมื่อมีความจำเป็น ตรงกับภาวะเจ็บป่วยของผู้ป่วย	4.47	1.07	ดี
2	ประสิทธิผล (Efficacy) เป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยอย่างแท้จริง และมีฤทธิ์ของยาตามที่ต้องการ	4.51	0.93	ดีมาก
3	ความเสี่ยง (Risk) คำนึงถึงอาการข้างเคียงและความปลอดภัยของผู้ป่วย	4.41	1.32	ดี
4	ค่าใช้จ่าย (Cost) คำนึงถึงราคาของยาที่เหมาะสม การใช้สิทธิประกันสุขภาพ	4.26	0.66	ดี
5	การรักษาตามมาตรฐาน (Standard treatment guideline) เป็นแนวทางการรักษาตามมาตรฐาน	4.27	0.53	ดี
6	ขนาดยา (Dose) ถูกขนาดของยา เหมาะสมกับผู้ป่วย	4.98	0.11	ดีมาก
7	วิธีให้ยา (Method of administration) ถูกวิธีการในการให้ยา	4.93	0.25	ดีมาก
8	ความถี่ในการให้ยา (Frequency of dose) ความถี่ในการให้ยาเหมาะสม	4.78	0.64	ดีมาก
9	ระยะเวลาในการให้ยา (Duration of treatment) ระยะเวลาในการรักษาที่เหมาะสม	3.79	0.92	ดี
10	ความสะอาด (Patient compliance) โดยคำนึงถึงความสะอาดในการรับยาและการยอมรับยาของผู้ป่วย	4.66	0.53	ดีมาก
11	รักษาตามขั้นตอน (Stepwise therapy) เริ่มการรักษาตามขั้นตอนของยาแต่ละชนิด	3.92	0.70	ดี
12	ใช้ยาได้ยั่งยืน และต่อเนื่อง (Sustainability) ยามีจำนวนเพียงพอและใช้อย่างต่อเนื่อง	4.00	0.58	ดี
13	มีความเสมอภาค (Equity) ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงยา และเลือกใช้ได้	5.00	0.00	ดีมาก
ค่าเฉลี่ย		4.47	0.63	ดี

จากตาราง 3 พบว่า ระดับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี ($M=4.47$, $S.D.=0.63$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความเสมอภาค (Equity) ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงยาและเลือกใช้ได้ ($M=5.00$, $S.D.=0.00$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระยะเวลาในการให้ยา (Duration of treatment) ระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม ($M=3.79$, $S.D.=0.92$)

4. ผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 แสดงดังตาราง 4

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ กับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	P-value
ความรู้กับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	0.21	0.01
ความรู้กับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	0.34	0.01
เจตคติกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	-0.13	0.01

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง 4 พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 3 คู่ คือ ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล กับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่า 0.34 แสดงว่าความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับต่ำ ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กัน โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่า 0.21 แสดงว่า ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับต่ำมาก และเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่า -0.13 แสดงว่า เจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กันแบบผกผันในระดับต่ำมาก

อภิปรายผล

นักศึกษาพยาบาลรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 ภายหลังที่ได้รับการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 มีความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลดีมาก โดยอันดับแรกคือ การให้ยาในเด็กที่ต้องคำนวณขนาดยาจากน้ำหนักของเด็กดีมากเป็นอันดับแรก ส่วนอันดับสุดท้าย คือ ผู้ป่วยที่มีอาการข้างเคียงจากยาควรดยาคืนนั้นทันที ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ในการขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ วิทยาลัยพยาบาลได้เน้นย้ำให้อาจารย์พยาบาลได้นำเนื้อหาเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้นักศึกษานำไปใช้ในการวางแผนการพยาบาลสำหรับผู้ป่วย ในการฝึกภาคปฏิบัติทุกรายวิชา ดังนั้น ความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นสาระสำคัญที่สภากาพยาบาลได้มีนโยบายให้วิชาชีพพยาบาลกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนบรรจุในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Priyatrak, Wittayasoooporn, & Theinpichet, 2018, p. 1) และมีการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกเนื้อหาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเข้าไปในแต่ละรายวิชา เริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ในรายวิชาเภสัชวิทยา วิชามโนทัศน์และกระบวนการพยาบาล วิชาเทคนิคและหลักการพื้นฐานทางการพยาบาล ในชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาในหมวดวิชาชีพพยาบาล ได้แก่ วิชาการพยาบาล

เด็กและวัยรุ่น วิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ และในชั้นปีที่ 3 วิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และสถาบันการศึกษาพยาบาลได้มีนโยบายการบูรณาการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และดำเนินการในระดับปฏิบัติ (Putthikhan et al., 2019, p. 282) สอดคล้องกับการวิจัยของ Ozatik et al. (2019, p. 315) ศึกษา ความรู้ และเจตคติ ของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้ในระดับที่ดี ได้แก่ การบริหารยาวิธีการให้ยา และมีความรู้ในระดับปานกลางในเรื่อง ข้อบ่งชี้ในการให้ยา ระยะเวลาในการเกิดผลจากยา อาการข้างเคียงของยา การเกิดปฏิกิริยาต่อกันของยา และข้อควรระวังในการใช้ยา ซึ่งนักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่จะได้เรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยามาแล้ว

สำหรับภายหลังการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติอยู่ในระดับดี โดยอันดับแรกคือ นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลผล และอันดับสุดท้าย คือ เมื่อเด็กเกิดอาการเจ็บป่วย ไม่สุขสบาย ควรดูแลโดยการรับประทานยา ซึ่งเนื่องจากนักศึกษาพยาบาลได้รับการอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปลูกฝังสร้างความตระหนักในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เมื่อเกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลแล้วจะสามารถช่วยลดความเสี่ยงจากการใช้ยา ลดโอกาสการเกิดเชื้อดื้อยา เกิดความปลอดภัยต่อสุขภาพ ทำให้นักศึกษาพยาบาลเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลได้เป็นอย่างดี และให้การพยาบาลแก่ผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีเจตคติที่ดีในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมากขึ้น นอกจากนี้เมื่อนักศึกษาได้ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติจนมีประสบการณ์ในการบริหารยาในผู้ป่วยเด็ก ได้แก่ ความรู้ในการใช้ยาสำหรับเด็กป่วยที่ต้องใช้หลักการคำนวณยาจากน้ำหนักตัวของเด็ก ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการให้ยาแก่เด็กเพื่อไม่ให้เกิดการได้รับยาเกินขนาด และการเริ่มให้ยาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน โดยเฉพาะกลุ่มยาปฏิชีวนะแต่ละกลุ่ม ควรเริ่มต้นจากยาปฏิชีวนะกลุ่มพื้นฐานไปยังกลุ่มที่มีประสิทธิภาพของยาสูงขึ้น เพื่อป้องกันการเกิดเชื้อดื้อยาตามมา ทำให้ภายหลังสิ้นสุดการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาจึงเกิดเจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในผู้ป่วยเด็กมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการให้ยาอย่างรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่ผู้ป่วยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสร้อยรักษ์ บุญมุสิก, รุ่งนา จันทรา และสุลิพร หิตอักษร (Bunmusik, Chantira, & Heeaksorn, 2018, p. 26) พบว่า ระดับเจตคติเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ระดับที่ดี โดยนักศึกษาพยาบาลมีเจตคติที่ดีในการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล ขณะที่ในการศึกษาของ Sannathimmappa, Nambiar, and Aravindakshan (2021, p. 113) พบว่านักศึกษาแพทย์ส่วนใหญ่ยังมีความรู้เกี่ยวกับการดื้อยาต้านจุลชีพด้านปัจจัยที่เอื้อและผลที่ตามมาอย่างน้อย โดยส่วนน้อยขาดทักษะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลและแนวทางปฏิบัติในการควบคุมการติดเชื้ออย่างเพียงพอ และส่วนใหญ่ไม่ทราบแนวทางเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างเหมาะสมและนโยบายการควบคุมการติดเชื้อของโรงพยาบาลและตามคำแนะนำจากองค์กรอนามัยโลกที่เพียงพอ อย่างไรก็ตามในการศึกษาของ Hayat et al. (2021) พบว่า นักศึกษาเภสัชศาสตร์ ปีสุดท้ายจากมหาวิทยาลัยในปากีสถานแสดงทัศนคติเชิงบวกต่อแนวทางที่ใช้ในการจัดการการดื้อยาปฏิชีวนะ โดยแนะนำให้มีการแก้ไขหลักสูตรโดยรวมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการดื้อยาปฏิชีวนะและการดูแลควบคู่ไปกับการฝึกอบรมภาคปฏิบัติตามปัญหาอย่างเพียงพอ

ทั้งนี้ ภาพรวมของผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 อยู่ในระดับดี โดยข้อรายการอันดับแรก คือ มีความเสมอภาค ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงยาและเลือกใช้ยาได้ ส่วนอันดับสุดท้าย คือ ระยะเวลาในการให้ยา ระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม สามารถอธิบายได้ว่าเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับเภสัชจลนศาสตร์ เภสัชพลศาสตร์ อาการไม่พึงประสงค์จากยา อาการแพ้ยา การเกิดปฏิกิริยาต่อกันของยาประเภทต่าง ๆ

การณรงค์เกี่ยวกับการใช้ยาในรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กรภาครัฐและเอกชน ทำให้นักศึกษา ตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เกิดความมั่นใจและเข้าใจในเหตุผลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ ซึ่งจากการศึกษาของอติญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ (Sornkrasetrin et al., 2018, p. 43) ศึกษาปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง และการศึกษาของ Student and Buyukbayram (2021, p. 497) พบว่า สถานภาพทางการศึกษาคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตามข้อกำหนดของยา และการปฏิบัติตามข้อกำหนดของยาเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับค่าเฉลี่ยของคะแนนความสอดคล้องในการใช้ยา ซึ่ง Cengiz and Ozkan (2021, p. 724) ได้แนะนำให้ใช้มาตรการส่วนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในการศึกษาของเขาเพื่อกำหนดสถานะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของผู้ป่วยที่เข้ารับการฟอกเลือดและผู้ป่วยกลุ่มอื่น สำหรับการประเมินก่อนและหลังการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และควรดำเนินการในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสำหรับ Khan et al. (2022, p. 145) พบว่ารายงานการปฏิบัติของผู้ให้บริการด้านสุขภาพจำนวนมากมีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐานและจ่ายยาปฏิชีวนะโดยไม่จำเป็น ส่งผลให้เกิดการดื้อยา จึงได้แนะนำให้ใช้การศึกษาอย่างต่อเนื่องและการกำกับดูแลรายงานการปฏิบัติของผู้ให้บริการด้านสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงการใช้ยาปฏิชีวนะที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และเด็กเล็ก

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกรณีศึกษาเฉพาะราย (Case study) ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวกระดับต่ำ คือ ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับผลการบันทึกรายงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะราย อธิบายได้ว่า นักศึกษาที่มีความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจะมีผลการบันทึกของรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายที่ดีด้วย เนื่องจาก ผลการบันทึกเป็นความสามารถ และสมรรถนะของผู้เรียนที่ได้จากการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถวัดได้จากการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนั้นความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในการบันทึกการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายงานกรณีศึกษาเฉพาะรายได้ดี และความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำมาก คือ ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับเจตคติการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สามารถอธิบายได้ว่า ความรู้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นที่มาของการลงมือปฏิบัติ และเจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความรู้ ความเข้าใจของบุคคล (Zimbardo, Ebbesen, & Maslash, 1977, p. 336) โดยในการศึกษาของ El-Sokkary et al. (2021, p. 1209) พบว่า การสั่งยาปฏิชีวนะที่เหมาะสม ประเภทของสถานประกอบการ คลินิกสุขภาพ และโรงพยาบาลเอกชนหรือมหาวิทยาลัยเฉพาะทางมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกกับทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญ การปฏิบัติตามใบสั่งยาปฏิชีวนะที่เหมาะสม ผู้สั่งจ่ายยาที่มีอายุมาก ผู้สั่งจ่ายยาที่มีประสบการณ์และผ่านการฝึกอบรม แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องมากกว่าการใช้โปรแกรมการดูแลยาปฏิชีวนะ และการใช้แหล่งข้อมูลที่เหมาะสมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ และเจตคติที่ดีต่อการใช้อย่างสมเหตุผลให้ชัดเจน เช่น การจัดการเรียนจากสถานการณ์จำลอง (Simulation) หรือจัดกิจกรรมสอนเสริมนอกหลักสูตร เพื่อยืนยันนโยบายด้านการใช้อย่างสมเหตุผลให้กับนักศึกษาทุกชั้นปี เพื่อให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพยาบาล ในด้านการใช้อย่างสมเหตุผล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของรายวิชา ปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 2
2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้อย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้อย่างสมเหตุผลในนักศึกษาทุกชั้นปี

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. New Jersey : Prentice Hall Inc.
- Bloom, S. J. (1975). Taxonomy of education objective. In *hand book1: cognitive domain*. New York : David Mckay.
- Boromarajonani College of Nursing Khon Kaen. (2021). *List of Bachelor of Nursing students Academic Year 2020 (revised Feb. 21)*. Retrieved December 12, 2020, from <https://drive.google.com/file/d/1IGGFAJXpwfGl9ciMDBp9M465yZs3oeiA/view> (In Thai)
- Bunmusik, S., Chantra, R., & Heeaksorn, C. (2018). Knowledge Attitude and Behaviors in Rational Antibiotics Use of Nursing Students Southern College of Nursing and Public Health Network. *Journal of Health Research and Innovation*, 2(1), 26-35. (In Thai)
- Cengiz, Z., & Ozkan, M. (2021). Development and validation of a tool to assess the rational use of drugs in Turkish adults. *Journal of Public Health*, 29, 719-724. <https://doi.org/10.1007/s10389-020-01251-w>
- Chankunapas, P., Boonyarit, P., Srisupan, W., Leungruaengrong, P., & Prapaso, N. (2016). *Service Plan: Rational Drug Use*. Nontaburi : Public Sector Development Group, Health Administration Division, Office of the Permanent Secretary Ministry of Public Health. (In Thai)
- El-Sokary, R., Kishk, R., Mohy El-Din, S., Nemr, N., Mahrous, N., Alfshawy, M., ... & Tash, R. (2021). Antibiotic use and resistance among prescribers: Current status of knowledge, attitude, and practice in Egypt. *Infection and drug resistance*, 1209-1218.

- Hayat, K., Jamshed, S., Rosenthal, M., Haq, N. U., Chang, J., Rasool, M. F., ... & Fang, Y. (2021). Understanding of pharmacy students towards antibiotic use, antibiotic resistance and antibiotic stewardship programs: a cross-sectional study from Punjab, Pakistan. *Antibiotics*, 10(1), 66. <https://doi.org/10.3390/antibiotics10010066>
- Hinkle, D. E. (1998). *Applied Statistics for the Behavioral Sciences*. Boston : Houghton Mifflin.
- Jitthrum, W. (2018). *Pediatric and Neonatal resuscitation. Department of Pediatrics*. Phitsanulok : Faculty of Medicine, Naresuan University. (In Thai)
- Khan, Z., Karatas, Y., Martins, M. A. P., Jamshed, S., & Rahman, H. (2022). Knowledge, attitude, practice and barriers towards pharmacovigilance and adverse drug reactions reporting among healthcare professionals in Turkey: a systematic review. *Current medical research and opinion*, 38(1), 145-154. <https://doi.org/10.3390/antibiotics10121462>
- Lee, M., Kang, B. A., & You, M. (2021). Knowledge, attitudes, and practices (KAP) toward COVID-19: a cross-sectional study in South Korea. *BMC public health*, 21, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10285-y>
- National Drug System Development committee. (2011). *National Drug Policy A.D 2010 and National Drug System Development Strategy A.D 2011-2015*. Nonthaburi : Aksorn Graphic and Design Publication Limited Partnership. (In Thai)
- Ozatik, F. Y., Babaoglu, U. T., Ozkaraman, A., Yigitaslan, S., & Erol, K. (2019). The Knowledge and Attitude of Nursing Students Towards Rational Drug use. *Osmangazi Journal of Medicinem*, 41(4), 315-325.
- Petchroj, L., & Chumniprasart, A. (2019). *Research Methodology*. Bangkok : Chareandeemunkong printing. (In Thai)
- Priyatrak, P., Wittayasooorn, J., & Theinpichet, S. (2018). *Guide to Reasonable Drug Use in Nursing Curriculum*. Bangkok : Danex corporation limited. (In Thai)
- Putthikhan, P., Suwannapong, K., Angsirak, N., Turner, K., & Theinpichet, S. (2019). An Evaluation of the Policy of Integrating RDU Curriculum into the Bachelor of Nursing Science Program and RDU Competency of Nurse Instructors. *Thai Red Cross Nursing Journal*, 13(1), 282-301. (In Thai)
- Rational Use of Drug Subcommittee. (2017). *Teacher's Guide for Promoting Rational Drug Use*. Nonthaburi : Aksorn Graphic and Design Publication Limited Partnership. (In Thai)
- Sannathimmappa, M. B., Nambiar, V., & Aravindakshan, R. (2021). A cross-sectional study to evaluate the knowledge and attitude of medical students concerning antibiotic usage and antimicrobial resistance. *International Journal of Academic Medicine*, 7(2), 113-119. DOI: 10.4103/IJAM.IJAM_57_20

- Sornkrasetrin, A., Rungnoei, N., Thongma, N., Klinchat, R., Rajataramya, B., & Nitirat, P. (2018). Factors Predicting the Rational Antibiotic Use among Nursing Students. *The Journal of Baromarajonani College of Nursing, Nakhonratchasima*, 25(1), 43-59. (In Thai)
- Srisathitnarakul, B. (2010). *The Methodology in Nursing Research*. Bangkok : U & I Intermedia limited. (In Thai)
- Student, D. B. A. P., & Buyukbayram, Z. (2021). The Effect of Rational Drug Use on Health Perception and Drug Compliance in Chronic Diseases. *International Journal of Caring Sciences*, 14(1), 497-506.
- Subcommittee on National Key Drug Development. (2009). *Guide to Reasonable Drug Use According to the National Drug List (Thai National Formulary 2008)*. Bangkok : Thailand Agricultural Cooperative Printing Press. (In Thai)
- Zimbardo, P. G., Ebbesen, E. O., & Maslash, C. (1977). *Influencing attitude and changing behavior* (2nd ed.). California : Addison-Wesley publishing company.

การศึกษาผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ และความสามารถในการแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา
กับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

A STUDY OF LEARNING OUTCOMES ON RESPIRATORY SYSTEM LEARNING UNIT AND PROBLEM SOLVING ABILITY OF GRADE 11 STUDENTS USING STEM EDUCATION AND 5ES OF INQUIRY-BASED LEARNING

ภาณิกา ศรีหาพล^{1*}, วาสนา กิริติจำเริญ²

Panika Sihaphon^{1*}, Wasana Keeratichamroen²

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

^{1*} Master Student, Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

² Assistant Professor Dr., Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

E-mail address (Corresponding author): ^{1*}panika.acn@gmail.com; (Author): ²wasano1975@hotmail.com

รับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2565 / ปรับแก้ไข : 26 มกราคม 2566 / ตอรับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2566

Received : 22 November 2022 / Revised : 26 January 2023 / Accepted : 8 February 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.10

ABSTRACT

The knowledge application to solve problems contributes to the development of analytical thinking for the new generation. This research was aimed to study learning outcomes on respiratory system learning unit and compare problem solving ability after the lessons with STEM education and 5Es of Inquiry-Based. The research sample group was 77 of grade 11 students. were selected using cluster random sampling. The research instruments consisted of STEM education lesson plan with appropriate value of 4.46 and 5Es of Inquiry-Based Learning lesson plan with appropriate value of 4.46, achievement test reliability KR-20 of 0.88, task performance evaluation form correlation of 0.78 and problem solving ability test reliability KR-20 of 0.99. Using online teaching, pre-post test, descriptive statistics analytical and t-test for collecting data. The research findings showed that 1) learning achievement after using STEM education and 5Es of Inquiry-Based Learning was significantly higher than before learning at 0.05 level 2) learning achievement after using STEM education and 5Es of Inquiry-Based Learning was significantly different at 0.05 level 3) task performance after using STEM education was significantly higher than before learning at 0.05 level and 4) problem solving ability after using STEM education and 5Es of Inquiry-Based Learning was significantly different at 0.05 level. As a result, students be able to plan, sketch, design and complete the assignment.

Keywords : Learning achievement, Problem solving ability, STEM education, 5Es of inquiry-based learning, Task performance

บทคัดย่อ

การประยุกต์ใช้ความรู้มาแก้ไขปัญหาทำให้เกิดการสร้างเสริมพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้กับคนรุ่นใหม่ ดังนั้น การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ และเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียน ของนักเรียน จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 77 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ค่าความเหมาะสม 4.46 และแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

ค่าความเหมาะสม 4.46 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าความเชื่อมั่น KR-20 0.88 แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน ค่าสหสัมพันธ์ 0.78 และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ค่าความเชื่อมั่น KR-20 0.99 เก็บข้อมูลโดยจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การทดสอบก่อน-หลัง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการทดสอบค่าที่ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนแตกต่างกัน 3) คุณภาพชิ้นงานหลังเรียนจากการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาลงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ วางแผน ร่างภาพ ออกแบบ สร้างชิ้นงาน และแก้ไขชิ้นงานให้สมบูรณ์

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการแก้ปัญหา, การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา, การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น, คุณภาพชิ้นงาน

บทนำ

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิธีการพัฒนาพลเมืองโลก รุ่นใหม่ถูกจุดประกายขึ้น ภายใต้กรอบแนวคิดที่เรียกว่า 21st Century Skills หรือ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีคุณลักษณะ ที่พร้อมสำหรับการดำรงชีวิต และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการสื่อสารตลอดจนนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ (Panich, 2013, p. 11) การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิทยาการต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ครูจึงต้องปรับความคิด เปลี่ยนแปลงวิธีการและประเมินการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามบริบทของห้องเรียน ซึ่งการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 นี้ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการ ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เมื่อครูเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเท่าทันแล้วย่อมมุ่งเพาะให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วย และนำทักษะการเรียนรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข (Nuangchalerms, 2020, p. 23) ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากมนุษย์ดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ด้วยเหตุนี้จึงใช้กระบวนการออกแบบทางวิศวกรรมเพื่อแก้ปัญหา โดยการสร้างและออกแบบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน (Chimkul, Kaewdee, & Ruankaew, 2017, p. 326) โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการพัฒนาความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติเพียงเล็กน้อย (Thomasian, 2011, p. 5) ขณะที่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) หรือ STEM มีส่วนสำคัญต่อโลกและงานที่เติบโตในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา (Timms et al., 2018) ซึ่งการศึกษา STEM ได้รับความสนใจอย่างมากในหลายสาขาวิชา (Kareem et al., 2022; Lebedeva & Vilko, 2022) ถือได้ว่ามีประโยชน์สำหรับนักเรียนที่จะมุ่งเน้นความคิดเชิงวิเคราะห์และทักษะที่มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการเลือกอาชีพในอนาคต (Fajrina et al., 2020; Masalimova et al., 2022)

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนคิด และสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ตั้งคำถามกระตุ้นให้ใช้กระบวนการคิดและหาวิธีการแก้ปัญหา (Munkum, & Munkum, 2010, p. 136) ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้ครูวางแผนการสอนเป็นขั้นตอน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น (Chamrat, 2015, pp. 8-16) และยังเป็นหนึ่งวิธีการสอนที่ครูนิยมใช้เนื่องจากนักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ค้นหาลู่ที่ต่อยอดโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างเป็นขั้นตอน

(Itsarasena Na Ayutthaya, 2016, p. 42) ตามมุมมองของนักเรียนเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้ 1) การออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับระดับความรู้ เข้าใจง่าย และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวิทยาศาสตร์กับชีวิตประจำวันได้ 2) การออกแบบการนำทางที่ง่ายสำหรับนักเรียนในการค้นหาข้อมูลและตรงไปตรงมาความต้องการ ใช้สัญลักษณ์ไอคอนที่อาจบ่งบอกถึงความหมายของแหล่งข้อมูลและมีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูล และ 3) การออกแบบสถานการณ์ปัญหาให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น การแบ่งปันแหล่งเรียนรู้ สามารถอธิบายกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้เหมาะสม ปรับปรุงทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา (Kwangmuang et al., 2021, p. 1)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการสอนวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะรายวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งการศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ที่ได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา รวมถึงคุณภาพของชิ้นงานจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ในประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

1.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

1.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น กับเกณฑ์ร้อยละ 70

1.4 เปรียบเทียบคุณภาพชิ้นงาน หน่วยการเรียนรู้ ระบบหายใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

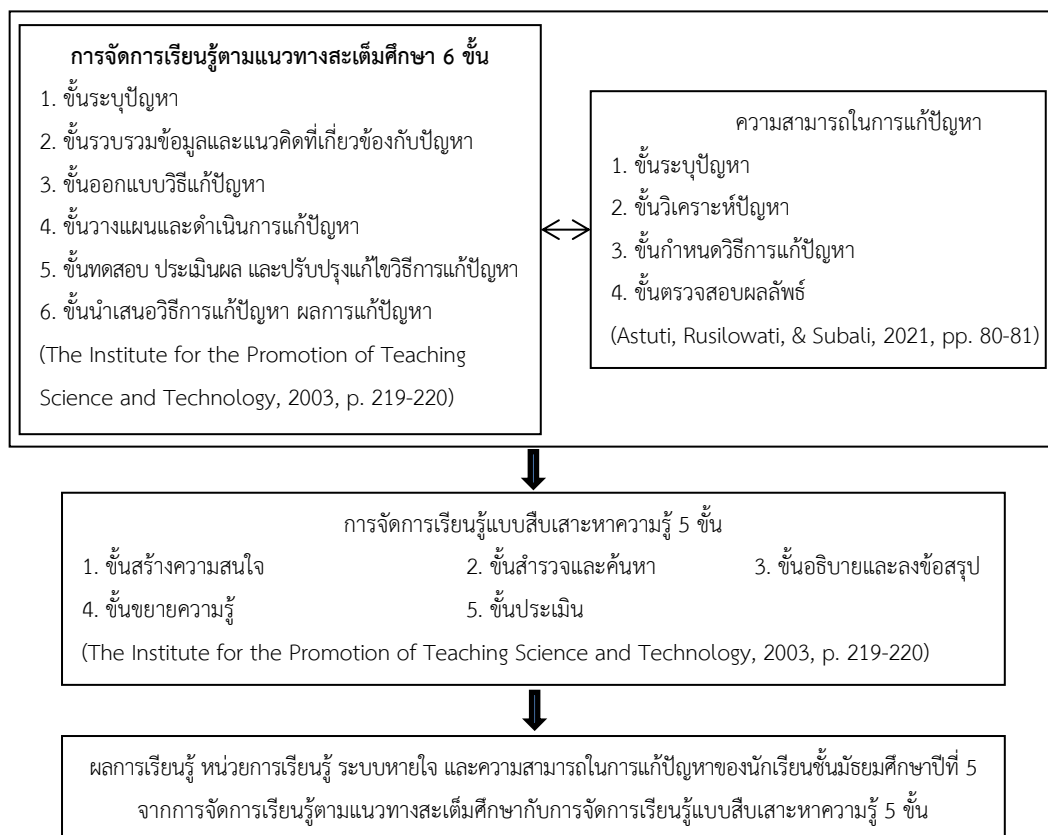
ประโยชน์การวิจัย

1. ทำให้ทราบผลการเรียนรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางให้ครูหรือผู้สนใจ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาหรือรายวิชาอื่น ๆ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การสังเคราะห์สรุปที่มาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ 1) การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์เข้าด้วยกัน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นระบุปัญหา (2) ขั้นรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (3) ขั้นออกแบบวิธีแก้ปัญหา (4) ขั้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (5) ขั้นทดสอบ ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหา และ (6) ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2014, p. 16-19) 2) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียน เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ (Keeratichamroen, & Phonngong, 2020, p. 32) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอธิบาย และลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมิน (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2003, p. 219-220) และ 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นการวางแผนแก้ปัญหา เมื่อเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา (Rodrangkha, 2001, p. 35) โดยมีขั้นตอน ดำเนินการ คือ 1) กำหนดเกณฑ์เรื่องและคำจำกัดความ (กำหนดวิธีแก้ไขปัญหา) 2) ค้นหาการออกแบบ 3) วิเคราะห์ และกลั่นกรองเพื่อระบุ (ระบุปัญหา) 4) ตรวจสอบ (ตรวจสอบผลลัพธ์) และ 5) ทำการสังเคราะห์ (วิเคราะห์ปัญหา) (Astuti, Rusilowati, & Subali, 2021, pp. 80-81) นำมาสู่การประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาแตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70
4. คุณภาพชิ้นงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70
5. ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาแตกต่างจากความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอัสสัมชัญนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 191 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) (Tanya, 2013, p. 169) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 38 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวน 39 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 รวม 77 คน และสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลาก ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 เรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 เรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ทำการทดลอง ผู้วิจัยทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (Ministry of Education Thailand, 2008, pp. 25-28) ร่วมกับการศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของโรงเรียนอัสสัมชัญนครราชสีมา พ.ศ. 2563 (Assumption College Nakhon Ratchasima, 2020, pp. 82-85) โดยนำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา แผนละ 4 ชั่วโมง จำนวน 3 แผน รวมเวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง และกลุ่มที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น แผนละ 4 ชั่วโมง จำนวน 3 แผน รวมเวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง อวัยวะและโครงสร้างการหายใจของมนุษย์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง กลไกการหายใจของมนุษย์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ปริมาตรของอากาศในการหายใจของมนุษย์ โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมตามองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจนสมบูรณ์ จากนั้นเสนอพิจารณา

ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยกำหนดการให้คะแนน 5 ระดับ คือ 5 เท่ากับ มีความสอดคล้องและเหมาะสมมากที่สุด 4 เท่ากับ มีความสอดคล้องและเหมาะสมมาก 3 เท่ากับ มีความสอดคล้องและเหมาะสมปานกลาง 2 เท่ากับ มีความสอดคล้องและเหมาะสมน้อย 1 เท่ากับ มีความสอดคล้องและเหมาะสมน้อยที่สุด ซึ่งเมื่อนำผลการประเมินหาค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด แล้วแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ได้เท่ากับ 4.46 แสดงว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสมมาก และแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ได้เท่ากับ 4.46 แสดงว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสมมาก (Srisa-ard, 2010, p. 130) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและชัดเจนของเนื้อหาอีกครั้ง และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษานำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 และแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ทำการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม แล้วจัดพิมพ์เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (ได้แก่ ก. ข. ค. และ ง.) (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012, pp. 24-29) จำนวน 20 ข้อ ที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (Tanya, 2013, p. 169) ได้เท่ากับ 0.88 มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.44-0.72 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.22-0.39

2.2 แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน เป็นแบบประเมินที่กำหนดมาตรฐานวัดเป็นแบบ Rubric ตามวิธีการสร้างของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2014, pp. 21-24) โดยใช้คะแนน 3 ระดับ ได้แก่ 3 = ดี 2 = พอใช้ และ 1 = ควรปรับปรุง) จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) เลือกใช้วัสดุในการสร้างชิ้นงานได้อย่างสมเหตุผล 2) ประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างชิ้นงานได้ 3) ออกแบบและสร้างชิ้นงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) นำเสนอกระบวนการออกแบบชิ้นงานได้อย่างเป็นระบบ และ 5) ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน ที่มีความเชื่อมั่นตามโครงสร้างของแบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ ใช้วิธีการของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation) (Tanya, 2002, pp. 190-191). พบว่ามีค่าสหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.78

2.3 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ผู้วิจัยสร้างแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (ได้แก่ ก. ข. ค. และ ง.) (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012, p. 24-29) จำนวน 20 ข้อ ที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (Tanya, 2013, p. 169) ได้เท่ากับ 0.99 มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.56-0.72 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.22-0.39

ผู้วิจัยมีการดำเนินการขอรับการรับรองจริยธรรมในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ใบรับรองเลขที่ HE -009-2565 รับรองวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2565

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน คือ ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ต่อมาดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 12 ชั่วโมง และหลัง การทดลอง ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อสอบชุดเดิม แล้วนำผลการทดสอบไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ระหว่างการจั ดการเรียนการสอนแบบออนไลน์สอนโดยผ่านโปรแกรม Cisco WebEx ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Boonbooth, 2020, p. 2) นักเรียนได้เข้าประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทาง ในการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน และครูติดตามงานโดยการส่งไฟล์งานผ่าน Google Classroom ซึ่งเป็นบริการ เว็บฟรีสำหรับสถานศึกษา องค์กรการกุศล และทุกคนที่มีบัญชี Google ส่วนบุคคล และ Classroom ช่วยให้ผู้เรียน และผู้สอนเชื่อมต่อถึงกันได้ง่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน (The Demonstration School of Ramkhamhaeng Univeritsy, 2020, p. 2)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ความสามารถ ในการแก้ปัญหา คุณภาพชิ้นงาน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.)

2. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระ (t-test for dependent) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น โดยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างอิสระ (t-test for Independent) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และคุณภาพชิ้นงาน หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มเทียบเกณฑ์ (t-test for one sample)

5. ประเมินคุณภาพชิ้นงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กำหนดเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.67 หมายถึง ควรปรับปรุง 1.68-2.33 หมายถึง พอใช้ 2.34-3.00 หมายถึง ดี (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2012, p. 71) และใช้หลักการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ และไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ คือ ไม่แตกต่างกัน (Prommapun, 2019, p. 40)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ระบบหายใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น แสดงดังตาราง 1 ถึง ตาราง 4

ตาราง 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

วิธีการสอน	n	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	39	7.74	1.75	17.21	1.92	33.864*	0.000
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น	38	7.34	1.62	14.87	1.96	19.593*	0.000

* $p < 0.05$

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาหลังเรียน ($\bar{X} = 17.21$, S.D.=1.92) สูงวก่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.74$, S.D.=1.75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น หลังเรียน ($\bar{X} = 14.87$, S.D.=1.96) สูงวก่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.34$, S.D.=1.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

วิธีการสอน	n	df	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	39	38	20	17.21	1.92	5.280*	0.000
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น	38	37	20	14.87	1.96		

* $p < 0.05$

จากตาราง 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น กับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีการสอน	n	คะแนนเต็ม	คะแนนร้อยละ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	p
การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	39	20	14.00	17.21	1.92	10.415*	0.000
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น	38	20	14.00	14.87	1.96	2.729*	0.005

* $p < 0.05$

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 4 คุณภาพชิ้นงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับเกณฑ์ร้อยละ 70

กลุ่มตัวอย่าง	n	คะแนนเต็ม	คะแนนร้อยละ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	p
การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	39	15	10.50	90.26	7.24	17.473*	0.000

* $p < 0.05$

จากตาราง 4 พบว่า คะแนนคุณภาพชิ้นงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น แสดงดังตาราง 5

ตาราง 5 ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (แยกรายขั้น)

ความสามารถในการแก้ปัญหา	คะแนนเต็ม	การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา				การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น				t	p
		เฉลี่ย	ร้อยละ	n	df	เฉลี่ย	ร้อยละ	n	df		
ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา	5	4.69	93.80	39	38	4.21	84.20	38	37	3.548*	0.001
ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ปัญหา	5	4.64	92.80	39	38	4.26	85.20	38	37	2.381*	0.020
ขั้นที่ 3 เสนอวิธีการเพื่อแก้ปัญหา	5	4.43	88.60	39	38	4.07	81.40	38	37	2.868*	0.005
ขั้นที่ 4 ตรวจสอบผลลัพธ์	5	4.56	91.20	39	38	4.10	82.00	38	37	2.594*	0.011
รวม	20	17.95	91.60	-	-	16.97	83.20	-	-	2.470*	0.016
S.D.	-	1.88	-	-	-	1.57	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$

จากตาราง 5 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาแตกต่างกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 17.95 คิดเป็นร้อยละ 91.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.88 เมื่อจำแนกเป็นรายขั้นตอนพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงที่สุด คือ ขั้นระบุปัญหา ($\bar{X} = 4.69$) รองลงมาคือ ขั้นวิเคราะห์ปัญหา ($\bar{X} = 4.64$) ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ ($\bar{X} = 4.56$) และขั้นเสนอวิธีการเพื่อแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.43$) ตามลำดับ ส่วนความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น สูงที่สุด คือ ขั้นวิเคราะห์ปัญหา ($\bar{X} = 4.26$) รองลงมาคือ ขั้นระบุปัญหา ($\bar{X} = 4.21$) ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ ($\bar{X} = 4.10$) และขั้นเสนอวิธีการเพื่อแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.07$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา และแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการเปรียบเทียบทั้ง 2 วิธีการสอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษากับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม นักเรียนเกิดการเรียนรู้ วางแผน ร่างภาพ ออกแบบ สร้างชิ้นงาน และแก้ไขชิ้นงานให้สมบูรณ์ โดยนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน นักเรียนมีความตั้งใจในการทำงานมากขึ้น อีกทั้งยังได้ใช้ทักษะ การคิดแก้ปัญหา การฝึกฝน ลองผิดลองถูกและปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อนำชิ้นงานไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเชื่อมโยง ความรู้ที่ได้รับสู่การดำเนินการแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการฝึกกระบวนการคิด การตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดทักษะสำคัญและนักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์มาบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจนจิรา อ่อนทองหลาง, วาสนา กิริติจำเริญ และอิสรา พลนงค์ (Onthonglang, Keeratichamroen, & Phonnonng, 2021, p. 333) ช่อทิพย์ มาร์ตนะ และวาสนา กิริติจำเริญ (Marattana, & Keeratichamroen, 2018, p. 149) ที่พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตย์ นิยมกุล, สกลรัตน์ แก้วดี และนิพาดา เรือนแก้ว ดิษยทัต (Chimkul, Kaewdee, & Ruankaew, 2017, p. 324) อุไรวรรณ ภูจำพล และวาสนา กิริติจำเริญ (Poojaphon, & Keeratichamroen, 2017, p. 243) ที่ศึกษาและพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คะแนนเฉลี่ยของคุณภาพชิ้นงาน หลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงกว่า เกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาส่งผลให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ นักเรียนได้ออกแบบ สร้างชิ้นงานโดยอาศัยกระบวนการทางวิศวกรรมและการแก้ปัญหา จึงส่งผล ให้ทำงานได้อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจนและจากการสร้างชิ้นงานที่ 3 เครื่องวัดปริมาตรของอากาศในการหายใจ ของมนุษย์นักเรียนสามารถนำชิ้นงานไปต่อยอด โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น นำชิ้นงานไปใช้วัด ปริมาตรการหายใจในผู้ป่วยที่หายใจลำบากทดแทนเครื่องวัดปริมาตรการหายใจในทางการแพทย์ที่มีราคาสูง เป็นต้น และสามารถปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปต่อยอดใช้งานได้จริงในอนาคตได้ ซึ่งการสร้างชิ้นงานนักเรียนได้ผ่านการออกแบบ และพัฒนาชิ้นงาน จึงทำให้ผลการสร้างชิ้นงานของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเจนจิรา อ่อนทองหลาง และวาสนา กิริติจำเริญ (Onthonglang, Keeratichamroen, & Phonnonng, 2021, p. 333) ที่ศึกษาผลการสร้างชิ้นงานของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่พบว่านักเรียนมีคะแนนหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสูงกว่า เกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และหลังการจัดการเรียนรู้นักเรียนออกแบบและสร้างชิ้นงาน โดยมีคุณภาพชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก

ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาแตกต่างจากการจัด การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาเป็นการนำทักษะกระบวนการคิด และการแก้ปัญหามาบูรณาการร่วมกัน จึงทำให้

นักเรียนสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น และจากที่นักเรียนได้ศึกษาสถานการณ์ที่กำหนด ส่งผลให้สามารถจำแนกเป็นรายทักษะได้จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ขั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ขั้นระบุปัญหา ขั้นวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ และขั้นเสนอวิธีการเพื่อแก้ปัญหา ตามลำดับ ซึ่งสถานการณ์ที่กำหนดนั้นใกล้เคียงกับชีวิตจริงที่อาจพบเจอในชีวิตประจำวัน จึงทำให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาคิดหาวิธีการในการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น และพบว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา มีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น สามารถวิเคราะห์ปัญหาและตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นได้อย่างดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาทิตย์ ฉิมกุล, สกลรัตน์ แก้วดี และนิพาดา เรือนแก้ว ดิษยทัต (Chimkul, Kaewdee, & Ruankaew Disyatat, 2017, p. 324) และเสาวภาคย์ พรสุริวงศ์ และอภิชาติ สังข์ทอง (Pornsurirong, & Sungthong, 2020, p. 30) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาช่วยส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและนักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์สอนโดยผ่านโปรแกรม Cisco Webex Meeting ซึ่งทำให้ครูและนักเรียนทำงานอย่างมีความยืดหยุ่นมากขึ้น การทำกิจกรรมกลุ่มนักเรียนได้เข้าประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางในการสร้างชิ้นงานร่วมกัน และนักเรียนสร้างชิ้นงานด้วยตนเองคนละ 1 ชิ้น ที่มีลักษณะและวัสดุประเภทเดียวกันจึงทำให้นักเรียนได้สร้างชิ้นงานตามที่ต้องการ มีความพึงพอใจในชิ้นงาน และสามารถนำชิ้นงานที่สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ระบบหายใจ วิชาชีววิทยา ควรใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่ควรเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ออกแบบสร้างชิ้นงาน ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกันของครูผู้สอนระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญและเชื่อมโยงความรู้ในแต่ละวิชาได้อย่างชัดเจนขึ้น เกิดการเรียนรู้ และมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2. พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาไปใช้บูรณาการในเนื้อหาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนชีววิทยา หรือเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ เพื่อพัฒนาและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยในครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โครงการกิจกรรมกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปีการศึกษา 2564

เอกสารอ้างอิง

- Assumption College Nakhon Ratchasima. (2020). *Curriculum for educational institutions in the subject group learning science and technology*. Nakhonratchasima : n. p. (In Thai)
- Astuti, N. H., Rusilowati, A., & Subali, B. (2021). STEM-based learning analysis to improve students' problem solving abilities in science subject: A literature review. *Journal of Innovative Science Education*, 10(1), 79-86. DOI 10.15294/JISE.V9I2.38505
- Boonbooth, T. (2020). *An Using the VDO Conference system, Cisco WebEX program*. Retrieved August 12, 2022, from <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2020/03/การใช้งานระบบVDO-ConferenceโปรแกรมCiscoWebEx.pdf> (In Thai)
- Chamrat, S. (2015). *Teaching Science 1*. Chiangmai : Chiangmai University. (In Thai)
- Chavatzia, T. (2017). *Cracking the code: Girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM)* (Vol. 253479). Paris, France : Unesco.
- Chimkul, A., Kaewdee, S., & Ruankaew Disyatat, N. (2017). Effects of Biology Learning Management Based on the STEM Education Approach on Problem-Solving Ability and Biology Learning Achievement of Upper Secondary School Students. *An Online Journal Of Education*, 12(1), 324-342. (In Thai)
- Fajrina, S., Lufri, L., & Ahda, Y. (2020). Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) as a learning approach to improve 21st century skills: A review. *International Journal of Online and Biomedical Engineering*, 16(7), 95-104. <https://doi.org/10.3991/ijoe.v16i07.14101>
- Itsarasena Na Ayutthaya, W. (2016). *How to know about STEM Education*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Kareem, J., Thomas, R. S., & Nandini, V. S. (2022). A conceptual model of teaching efficacy and beliefs, teaching outcome expectancy, student technology use, student engagement, and 21st-century learning attitudes: A STEM education study. *Interdisciplinary Journal of Environmental and Science Education*, 18(4), e2282. <https://doi.org/10.21601/ijese/12025>
- Keeratichamroen, W., & Phonngong, I. (2020). A Comparison of Learning Achievement and Communication Skills for Undergraduate Students using 5E Inquiry-Based Learning and Phenomenon-Based Learning. *NRRU Community Research Journal*, 14(1), 29-43. (In Thai)
- Kwangmuang, P., Jarutkamolpong, S., Sangboonraung, W., & Daungtod, S. (2021). The development of learning innovation to enhance higher order thinking skills for students in Thailand junior high schools. *Heliyon*, 7(6), e07309. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07309>
- Lebedeva N. V., & Vilkova K. A. (2022). Why girls do not choose STEM? Gender differences in motivation. *Monitoring Obshchestvennogo Mneniya: Ekonomicheskie i Sotsial'nye Peremeny*, 3, 115-135. <https://doi.org/10.14515/monitoring.2022.3.1923>

- Marattana, C., & Keeratichamroen, W. (2018). A Study of Learning Outcomes on Materials and Properties of Grade 5 Students' Learning Unit Using STEM Education. *NRRU Community Research Journal*, 12(3), 149-162. (In Thai)
- Masalimova, A. R., Khairullina, E. R., Lapidus, N. I., Orekhovskaya, N. A., Zheltukhina, M. R., & Baranova, E. A. (2022). Exploring preservice STEM teachers' smartphone addiction. *Contemporary Educational Technology*, 14(3), ep371. <https://doi.org/10.30935/cedtech/11916>
- Ministry of Educaiton Thailand. (2008). *Basic Education Care Curriculum B. E. 2551 (A. D. 2008)*. Bangkok : The Agricultural Cooperative Federation of Thailand. (In Thai)
- Munkum, S., & Munkum, O. (2010). *Learning Management to Develop Knowledge and Skills*. Bangkok : Parbpim. (In Thai)
- Nuangchalerm, P. (2020). Teachers in the 21st Century. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(1), 15-24. (In Thai)
- Onthonglang, C., Keeratichamroen, W., & Phonong, I. (2021). A Study of Learning Outcomes on Mechanic Creatively for Green Energy Learning Unit and Creative Thinking of Grade 8 Students using STEM Education. *Journal of Humanities and Social Science, Nakhon Phanom University*, 11(3), 333-342. (In Thai)
- Panich, V. (2013). *Flip your Classroom*. Bangkok : The SIAM Commercial Foundation. (In Thai)
- Poojaphon, U., & Keeratichamroen, W. (2017). A Study of Learning Achievement on Electricity and Magnetism Learning Unit of Prathomsuksa 6 Using STEM Education. *Journal of Education Graduate Studies Research*, 12(1), 243-250. (In Thai)
- Pornsuriwong, S., & Sungthong, A. (2020). The Results of Learning Activities Using STEM Education of Motion in Physics for Grade-11 Students. *Journal of Science and Science Education*, 3(1), 30-40. (In Thai)
- Prommapun, B. (2019). Techniques for Computer Interpretation for Mean Comparison in Research. *Social Science Journal of Prachachuen Research Network: SSJPRN*, 1(1), 37-52. (In Thai)
- Rodrangkha, W. (2001). *Assessment of process skills and problem solving* (2th ed.). Bangkok : Institute Of Academic Development (IAD). (In Thai)
- Srisa-ard, B. (2010). *Introduction to Research*. (8th ed.). Bangkok : Suweerivasarn. (In Thai)
- Tanya, S. (2002). *Educational Measurement and Evaluation*. Bangkok : Suweerivasarn. (In Thai)
- Tanya, S. (2013). *Research Methodology*. Nakhon Ratchasima : Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (In Thai)
- The Demonstration School of Ramkhamhaeng Univeritsy. (2020). *Google Classroom User Guide (For Students)*. Bangkok : Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2003). *Manual of Science learning management*. Bangkok : The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (In Thai)

- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2014). *STEM Learning Activities*. Bangkok : The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (In Thai)
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2012). *Evaluation of Science*. Bangkok : se-education public company limited. (In Thai)
- Thomasian, J. (2011). *Building a science, technology, engineering, and math education agenda*. Washington, DC : National Governors Association Center for Best Practices.
- Timms, M. J., Moyle, K., Weldon, P. R., & Mitchell, P. (2018). Challenges in STEM learning in Australian schools: Literature and policy review. *Australian Council for Educational Research*, 1-31.

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
**INQUIRY-BASED STEM LEARNING TO ENHANCE MATHEMATICAL
CREATIVE THINKING ON THREE-DIMENSIONAL GEOMETRIC
FIGURES FOR GRADE 6 STUDENTS**

ปวันรัตน์ ทองหลวง^{1*} ธิติยา บงกชเพชร²

Pawanrat Thongluang^{1*} Thitiya Bongkotphet²

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000 ประเทศไทย

^{1*} Master Student, Master of Education Program, Naresuan University, Phitsanulok Province, 65000 Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000 ประเทศไทย

² assistant professor, Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok Province, 65000 Thailand

E-mail address (Corresponding author) : ^{1*}pawanratt63@nu.ac.th; (Author) : ²thitiyab@nu.ac.th

รับบทความ : 13 พฤศจิกายน 2565 / ปรับแก้ไข : 9 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ : 21 กุมภาพันธ์ 2566

Received : 13 September 2022 / Revised : 9 February 2023 / Accepted : 21 February 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.11

ABSTRACT

Inquiry-based stem learning that inspire creativity in the research's participants. The objectives were to research the principles and effects of inquiry-based instruction based on the STEM education method that promotes mathematical creativity in Pathomsuksa 6 students' understanding of three-dimensional geometry. The target group comprised 18 Pathomsuksa 6 learners in a specific target group who took part in a lesson plan based on STEM education, learning reflection, activity sheets, workpieces, and cutting-edge tests that have been approved by three experts. The data was collected through workshops that took place in the classroom for 16 hours. using statistics to compute percentages and content analysis, triangulation, and data analysis to analyze the data. The results indicated that directions for inquiry-based instruction built on STEM education were beneficial for assisting instructors in developing challenging real-life scenarios that were combined with STEM education. The circumstances in which resources should be used to achieve the best possible student work are chosen by the teacher. According to the results of the study on mathematical creativity, the majority of students were able to increase their creativity in the development of unique ideas, the production of a variety of concepts, and the assessment and improvement of concepts, respectively. Having more creativity skills of students.

Keywords : STEM education, Mathematical creative thinking, Three-dimensional geometric figures

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในงานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 18 คน โดยใช้แผนการจัดการความรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน จำนวน 16 ชั่วโมง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และใช้สถิติหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ผู้วิจัยออกแบบสถานการณ์ในชีวิตจริงที่มีความท้าทายโดยบูรณาการกับสะเต็มศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างชิ้นงานของผู้เรียนให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด ผลการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์

พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านการสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ดีที่สุด การสร้างแนวคิดอย่างหลากหลาย และการประเมินและปรับปรุงแนวคิดตามลำดับ ทำให้นักเรียนมีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา, ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์, รูปเรขาคณิตสามมิติ

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์เป็นกระบวนการคิดที่อาศัยจินตนาการ การจัดระบบความคิดซึ่งมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่มีลักษณะการคิดที่แปลกใหม่และแตกต่างออกไปจากความคิดในแบบเดิม สถานการณ์ทางคณิตศาสตร์ที่ต้องอาศัยการคิดในหลากหลายทิศทาง หลากหลายแง่มุมต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์เพื่อจัดระบบความคิดใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์จึงทำให้สามารถเกิดสิ่งแปลกใหม่สร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ วันทนา พลภักดิ์ (Pholphak, 2018, p. 26) เช่นเดียวกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Institute for the promotion of teaching science and technology, 2017, pp. 25-26) ที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะและกระบวนการในการคิดของมนุษย์ที่อาศัยความรู้ จินตนาการ และการพัฒนาทางความคิดจากกระบวนการคิดในหลายด้าน หลายแง่มุม เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดสิ่งแปลกใหม่ จนกระทั่งผลิตเป็นชิ้นงาน หรือนวัตกรรม ที่สามารถสร้างสรรค์ตนเองและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสม เป็นสุขได้ด้วยแรงดลใจ มีความอดสาเหบากับอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย จะเห็นได้ว่าการที่ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์จะสามารถคิดแก้ปัญหา พลิกแพลงโจทย์ปัญหา สถานการณ์ที่กำหนดได้ โดยสามารถหาแนวคิดของคำตอบได้อย่างหลากหลายหรือคิดหาคำตอบที่แตกต่างจากผู้อื่นอย่างคาดไม่ถึง ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์จึงเป็นส่วนในการทำให้เกิดแนวคิดที่หลากหลายในการหาแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในการเรียนคณิตศาสตร์ และสามารถคิดแก้ปัญหาได้อย่างอิสระ

ผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (O-net) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องเรขาคณิต ของประเทศไทยปี 2561 มีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 และในปี 2562 มีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผลคะแนนเฉลี่ยดังกล่าวลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง (National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2021) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดทักษะการจำแนกประเภทของรูปเรขาคณิตสามมิติ การบอกรูปคลี่ และเกี่ยวเนื่องไปถึงการหาปริมาตรได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ มาช่วยในการแก้ปัญหาในการเรียน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในประเทศไทย จึงมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างเหตุผล มีระบบ มีแบบแผน ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (Ministry of Education Thailand, 2008, p. 56)

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาตามหลักสามประการที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถ การจัดการ และแนวปฏิบัติทางการศึกษาในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์ (MacDonald et al., 2021, p. 241; Murphy et al., 2019) ที่เน้นการศึกษาต้องการความรู้ ความเข้าใจ และการสนับสนุนในการออกแบบแนวทางแบบบูรณาการและใช้การสอนแบบสืบเสาะ

หาความรู้ (Tytler et al., 2019) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาโดยจัดตามแนวทางสะเต็มศึกษา ไม่ได้เน้นการพัฒนาเฉพาะผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว แต่สะเต็มศึกษายังเน้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีคิด รู้จักการบูรณาการความรู้สู่การแก้ปัญหาในชีวิตจริง (Phumkokrak & Kittisuntom, 2019) โดยนอกเหนือจากทักษะ และความรู้ด้านระเบียบวินัยแล้ว การศึกษาสะเต็มศึกษายังสร้างทักษะภายใน เช่น การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดเชิงวิพากษ์ และความคิดสร้างสรรค์ (Murphy et al., 2019)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำรูปแบบการสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา มาใช้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับนำไปใช้ ปรับปรุงความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

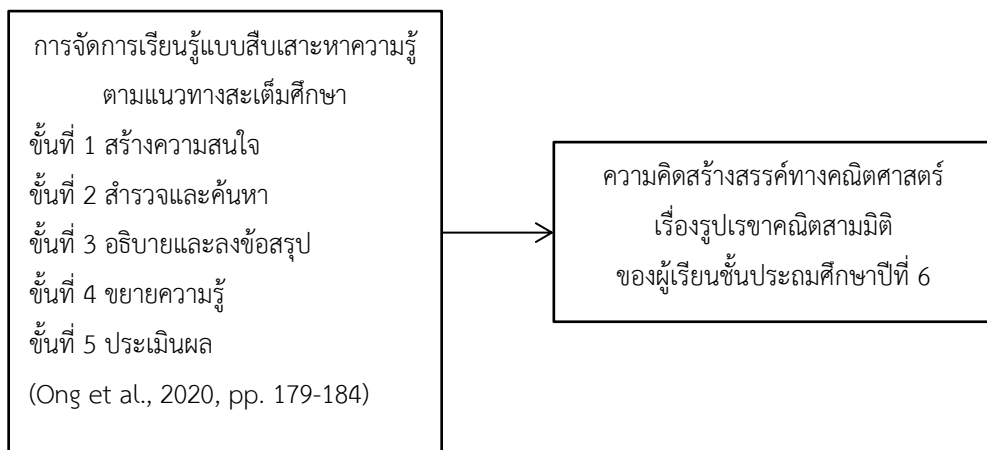
ประโยชน์การวิจัย

1. ผู้วิจัยได้แนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา นำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาศิลปะได้
2. ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ สร้างแนวคิดที่หลากหลาย สร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่การปรับปรุงและประเมินแนวคิด

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เป็นกระบวนการคิด การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่มีลักษณะการคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความคิดที่สามารถคิดได้หลากหลายทิศทาง หลากหลายแง่มุมโดยอาศัยความรู้ และประสบการณ์ ทำให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) (2019, pp. 23-25) ได้กำหนดการวัดความคิดสร้างสรรค์ไว้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความคิดที่หลากหลาย 2) การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ และ 3) การประเมินและปรับปรุงแนวคิด โดยแต่ละองค์ประกอบพิจารณาภายใต้ลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียน และสร้างภาพ และ 2) การสร้างความรู้ควบคู่กับการแก้ปัญหาทางสังคมและวิทยาศาสตร์ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงโดยใช้กระบวนการทางความคิด ค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาได้เอง เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการสำรวจและสืบค้นความรู้ที่ผู้เรียนสนใจด้วยตนเอง โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะแทรกแนวคิดสะเต็มศึกษาเข้าไประหว่างการสอนในทุกขั้นตอน ที่เน้นการเรียนรู้จากการวิจัย พยายามถามคำถาม หาสาเหตุ และหาข้อสรุปจากผู้เรียนเอง มีผู้วิจัยที่กระตือรือร้นความอยากรู้ และมีผู้วิจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแนวทางของ STEM การบูรณาการวิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) ถูกแทรกเข้าไปในทุกขั้นตอนของการสอนและการเรียนรู้ (Onsee, 2019, p. 5)

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีการสอนที่เฉพาะเจาะจงเพื่อให้การสอนมีความสอดคล้องกับการสร้างความรู้ของผู้เรียนโดยนำองค์ประกอบของสะเต็มศึกษารวมอยู่ในขั้นตอนการสืบเสาะหาความรู้ โดยระบุขั้นตอนไว้ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนโดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยโดยใช้สื่อหรือคลิปวิดีโอ และสร้างประเด็นที่จะศึกษาร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้เรียน โดยผู้วิจัยจะให้ประเด็นในการศึกษาผ่านการตั้งคำถามหรือกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแทรกบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับวิชาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) เป็นขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในประเด็นที่จะศึกษาจากสถานการณ์ปัญหาหรือสื่อประกอบ การเรียนรู้ที่ผู้วิจัยให้โดยสถานการณ์มีความสอดคล้องกับเนื้อหาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยการให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้เพื่อแก้ปัญหาในกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ผู้เรียนจะศึกษาความรู้ทางคณิตศาสตร์ในหัวข้อที่กำลังเรียนร่วมกับผู้วิจัย 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เป็นขั้นที่มีการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้เรียนได้ข้อมูลเพียงพอแล้วจึงร่วมกันอภิปรายตามประเด็นที่ศึกษา เพื่อหาองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องสามารถแก้ปัญหาและหาคำตอบโดยผู้เรียนศึกษาความรู้ทางคณิตศาสตร์ร่วมกับผู้วิจัย สืบค้นและแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีจนสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นได้ และแทรกบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับวิชาวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรม 4) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือสถานการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ขยายความรู้ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะจัดกิจกรรมบูรณาการความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมและคณิตศาสตร์ (STEM) โดยผู้เรียนจะศึกษาความรู้ทางคณิตศาสตร์ ร่วมกับผู้วิจัยสืบค้นและแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนนำความรู้ทางวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาในกิจกรรมการเรียนรู้สร้างสรรค์ชิ้นงาน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทั้งสี่ด้านมาสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยให้ 5) ขั้นประเมินผล (Evaluation) ในขั้นนี้ผู้วิจัยและผู้เรียนจะประเมินกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อปรับปรุงความรู้ให้เป็นความรู้ที่ถูกต้องและยั่งยืน ในขั้นนี้ผู้เรียนจะตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ (Ong et al., 2020, pp. 179-184) จากการสรุปผลกิจกรรมการเรียนรู้และเฉลยปัญหาท้ายกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัย จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ตามแนวคิดของ (Kemmis, 1998, p. 19) ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติการ (Act) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจากการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 18 คน ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ อาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 2 คน และครูประจำการที่สอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 1 คน โดยได้รับความเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 แผนและกิจกรรม ประกอบด้วย 1) ลักษณะและส่วนต่าง ๆ ของรูปเรขาคณิตสามมิติ 2) รูปคลี่ของรูปเรขาคณิต 3) ปริมาตรและความจุของรูปเรขาคณิต และ 4) โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับรูปเรขาคณิต

2. แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ให้ผู้สังเกตเขียนบรรยายสภาพปัญหาตามจริง ข้อดี และข้อควรปรับปรุงจากการสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ซึ่งแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสะท้อนจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

3. ใบกิจกรรม ประกอบด้วย 1 กิจกรรมต่อแผนการจัดการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบเขียนตอบ ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนในทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ และการประเมินและปรับปรุงแนวคิด

4. ชิ้นงานของผู้เรียน มีส่วนประกอบของรูปทรงเรขาคณิตสามมิติในการแก้ปัญหาในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเกิดจากการออกแบบวาดภาพ รูปคลี่ รวมถึงสร้างแบบจำลองหรือสิ่งประดิษฐ์จากแนวคิดที่ได้จากการบันทึกลงในใบกิจกรรม

5. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนหลังเรียนเป็นข้อสอบแบบอัตนัยไม่จำกัดคำตอบ จำนวน 6 ข้อ จาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ และการประเมินและปรับปรุงแนวคิด โดยแต่ละองค์ประกอบพิจารณาภายใต้ลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะ ได้แก่ การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและการสร้างภาพ และการสร้างความรู้ควบคู่กับการแก้ปัญหาทางสังคมและวิทยาศาสตร์ ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยชี้แจงจุดประสงค์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทราบเกี่ยวกับการเป็นผู้เข้าร่วมวิจัยและลงนามยินยอม จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 4 วงจรปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ตามวงจรปฏิบัติการ 4 ครั้ง รวม 16 ชั่วโมง

2. ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาและแก้ปัญหาใบกิจกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนด ระดมแนวคิดที่หลากหลาย ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิด สร้างแนวคิดที่หลากหลายสร้างสรรค์โดยใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ หลังจากนั้นแต่ละกลุ่มของผู้เรียนบันทึกคำตอบใบกิจกรรมและสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์ ในขณะทำกิจกรรมผู้วิจัยและผู้ร่วมสังเกตการณ์ จะสังเกตและจดบันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ลงในแบบสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. หลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมสังเกตการณ์นำผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาสะท้อนผล ปัญหาที่พบในชั้นเรียน ข้อดี ข้อเสีย แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

4. เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 4 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์เป็นรายบุคคล โดยใช้เวลาในการวัด 1 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการ และวิเคราะห์ภาพรวมทั้งหมดอีกครั้ง เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 4 วงจรปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 จัดระเบียบข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์และตีความ

1.2 จัดระเบียบเนื้อหาของข้อมูลตามประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชั้นตอนหรือไม่ อย่างไร ชั้นตอนนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร แนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งต่อไป และนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในวงจรปฏิบัติการถัดไป

1.3 นำข้อมูลที่มีรหัสเดียวกันมาจัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์และอภิปรายผล โดยข้อมูลที่ผู้วิจัยจัดกลุ่มนั้น ทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ การเรียนรู้ของนักเรียน ปัญหาจากกิจกรรม แนวทางการแก้ปัญหา

1.4 นำข้อมูลทั้งหมดมาหาข้อสรุปเพื่อหาแนวทางการจัดการเรียนรู้จากทั้งหมด 4 วงจรปฏิบัติการ เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัย พร้อมทั้งหาแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

2. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากใบกิจกรรมและแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ มาทำการตรวจคำตอบและให้คะแนน โดยพิจารณาจำนวนคำตอบที่ถูกต้องตามเงื่อนไขของข้อสอบแต่ละข้อ เปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ในรายการประเมินคิดคลอง ได้แก่ คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 (ปรับปรุง) คะแนนร้อยละ 50-60 (พอใช้) 2 คะแนน คะแนนร้อยละ 60-70 (ดี) และคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป (ดีมาก) (Pholpak, 2018, p. 74) นำเสนอข้อมูลที่ได้ออกมาเป็นร้อยละของความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบ

3. ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงานวิจัยโดยการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ทั้ง 2 วิธีคือวิธีการตรวจสอบแบบเส้าด้านเครื่องมือวิจัยมากกว่าหนึ่งชนิด เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลจากเครื่องมือที่แตกต่างกันในประเด็นเดียวกัน และการตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ จากการบันทึกข้อมูลในแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยและครูประจำการที่ร่วมสังเกตการณ์เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีข้อค้นพบในการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้น ดังต่อไปนี้

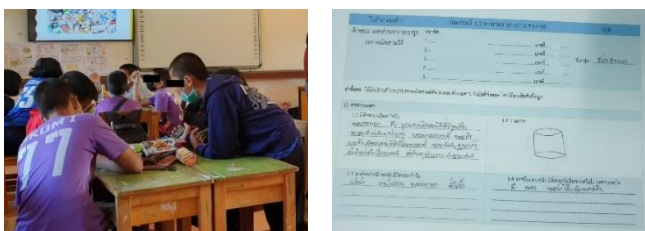
ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ

ภาพ 3 สร้างความสนใจของผู้เรียน

จากภาพ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้ พบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้จากการสร้างความสนใจของผู้วิจัย โดยใช้สื่อรูปเรขาคณิตสามมิติ สิ่งของที่มีลักษณะเป็นรูปสามมิติ และสถานการณ์จากคลิปวิดีโอ ผู้วิจัยใช้การซักถามเพื่อให้เกิดการพูดคุย เชื่อมโยงไปถึงประเด็นที่จะศึกษา ผู้เรียนใช้ความรู้สะเต็มศึกษาในการบอกเกี่ยวกับสถานการณ์ คำตอบที่ได้จากคำถามส่วนใหญ่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ผู้วิจัยและผู้เรียนร่วมพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ในชีวิตจริง เชื่อมโยงกับประเด็นที่จะศึกษาและบูรณาการกับความรู้สะเต็มศึกษา และให้ผู้เรียนดูคลิปวิดีโอสถานการณ์ หรือนำสิ่งของในสถานการณ์ที่มีรูปทรงคล้ายกับรูปเรขาคณิตสามมิติมาแสดงให้เห็นและสัมผัส เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ แนวคิดที่หลากหลายแปลกใหม่ ผู้วิจัยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นทุกกลุ่มและร่วมกันกำหนดประเด็นที่จะศึกษา

ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา

ภาพ 4 ผู้เรียนดำเนินการสำรวจค้นหาคำตอบและบันทึกลงในใบกิจกรรม

จากภาพ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้ พบว่า หลังจากผู้เรียนได้รับการกระตุ้นความสนใจในขั้นแรก ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากค้นหาคำตอบในประเด็นที่จะศึกษา มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาคำตอบของสถานการณ์ในใบกิจกรรม สื่อรูปทรงเรขาคณิตสามมิติ สื่อวัสดุ และสื่อเทคโนโลยีประกอบการทำกิจกรรมทำให้ผู้เรียนได้ทำผิดและลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขและชอบการทำกิจกรรม และเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม ผู้เรียนได้ใช้ความรู้สะเต็มศึกษาในการตอบคำถามใบกิจกรรม ผู้วิจัยทำหน้าที่

เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกัน พูดคุย เสนอแนวคิดที่หลากหลาย แลกเปลี่ยน และสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้คำตอบที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และสามารถบูรณาการความรู้ กับสะเต็มศึกษาได้ การบันทึกใบกิจกรรมผู้เรียนจะต้องมีทักษะด้านการเขียนอธิบายและการวาดภาพ ซึ่งผู้วิจัย อาจให้คำแนะนำหรือแนะให้สมาชิกในกลุ่มที่มีความสามารถเป็นแกนหลักในการทำงาน และผู้วิจัยจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง หรือใช้คำถามกระตุ้นให้คิด และกำหนดเงื่อนไขเวลา ในการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้ ผู้วิจัยใช้คำถามเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากใบกิจกรรม ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้น และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างแตกต่าง หลากหลาย ผู้เรียนจะได้ตอบคำถามโดยผู้วิจัยจะไม่ตัดสินทันทีว่าตอบถูกหรือผิด หลังจากนั้นผู้วิจัยร่วมกับผู้เรียน ในการหาข้อสรุปของประเด็นที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ

ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้

ภาพ 5 ผู้เรียนดำเนินการสร้างชิ้นงาน

จากภาพ 5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้ พบว่า ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ทางคณิตศาสตร์อย่างอิสระ ได้ใช้ความรู้ เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ และความรู้สะเต็มศึกษาในการออกแบบชิ้นงาน ตามเงื่อนไขให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยตั้งเงื่อนไขในการใช้วัสดุให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด และควรกำชับเวลา ในการทำกิจกรรม ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องระดมสมองเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาสถานการณ์ และมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ชิ้นงานที่สร้างขึ้นจะต้องมีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร ประกอบกับผู้เรียน ใช้ความรู้เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติในขั้นตอนก่อนหน้ามาช่วยในการสร้างสรรค์ชิ้นงานให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้อย่างจำกัดและกำชับให้ผู้เรียนใช้วัสดุอุปกรณ์ให้มีความคุ้มค่า คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล

ภาพ 6 ผู้เรียนนำเสนอชิ้นงานและประเมินชิ้นงาน

จากภาพ 6 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นนี้ ผู้วิจัยควรกำหนดหัวข้อในการนำเสนอชิ้นงาน และการประเมินชิ้นงานให้กับผู้เรียน สร้างข้อตกลงในการประเมินให้ผู้เรียนประเมินชิ้นงานด้วยความยุติธรรม ตามหัวข้อการประเมิน ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อในแบบประเมินชิ้นงาน ผู้เรียนทำการให้คะแนน เขียนข้อเสนอแนะ และแนวทางการปรับปรุงชิ้นงานให้กลุ่มตนเองและกลุ่มเพื่อน หลังจากนั้นผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำข้อเสนอแนะจากการประเมินมาทำการสรุปและดำเนินการปรับปรุงชิ้นงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตาราง 2 ผลของความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์	ร้อยละของจำนวนกลุ่มผู้เรียนจำแนกตามระดับ			
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
1. การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย				
1) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและสร้างภาพ	12 (66.67)	6 (33.33)	-	-
2) การสร้างความรู้และการแก้ปัญหา ทางวิทยาศาสตร์และสังคม	5 (27.78)	11 (61.11)	2 (11.11)	-
2. การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์				
1) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและสร้างภาพ	13 (72.22)	5 (27.78)	-	-
2) การสร้างความรู้และการแก้ปัญหา ทางวิทยาศาสตร์และสังคม	4 (22.22)	13 (72.22)	1 (5.56)	-
3. การประเมินและปรับปรุงแนวคิด				
1) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและสร้างภาพ	5 (27.78)	11 (61.11)	2 (11.11)	-
2) การสร้างความรู้และการแก้ปัญหา ทางวิทยาศาสตร์และสังคม	5 (27.78)	10 (55.56)	3 (16.67)	-

จากตาราง 2 พบว่า ผู้เรียนมีการสร้างแนวคิดที่หลากหลาย ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมากและดี ในจำนวนเท่ากัน ในองค์ประกอบย่อยด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและการสร้างภาพผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก และในองค์ประกอบย่อยด้านการสร้างความรู้ควบคู่กับการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมผู้เรียน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี โดยในองค์ประกอบย่อยด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ด้านการเขียนและสร้างภาพผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก และในองค์ประกอบย่อยด้านการสร้างความรู้ควบคู่กับการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี การประเมินและปรับปรุงแนวคิดทั้งสององค์ประกอบย่อยอยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการศึกษาพบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษามี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจ ผู้วิจัยเสนอสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษาและสอดแทรกความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยี กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนด้วยการพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ มีการซักถามให้เกิดแนวคิดที่สร้างสรรค์ ใช้สื่อรูปทรงเรขาคณิตสามมิติประกอบการพูดคุย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หลังจากนั้นร่วมกันสรุปประเด็นที่จะศึกษา 2) ขั้นสำรวจและค้นหา ผู้วิจัยให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามใบกิจกรรมร่วมกับสื่อที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ให้

โดยแบ่งหน้าที่สมาชิกภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มระดมสมองเพื่อให้เกิดแนวคิดที่หลากหลาย และสามารถเขียนอธิบายและวาดภาพได้อย่างหลากหลาย พร้อมเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยี ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะเป็นเพียงผู้คอยอำนวยความสะดวกและคอยกำกับติดตามให้กิจกรรมดำเนินตามเวลาที่กำหนด

3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ผู้วิจัยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในชั้นเรียน เสนอแนวคิดที่ได้อย่างหลากหลาย เสนอแนวคิดที่สร้างสรรค์แปลกใหม่ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเสนอแนวคิดอย่างไม่มีถูกผิด และร่วมกันหาข้อสรุปของประเด็นที่ศึกษา

4) ขั้นขยายความรู้ ผู้วิจัยจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้กับวิชาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยี ให้ผู้เรียนดำเนินการตามกิจกรรม ใช้ความรู้เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติมาออกแบบสร้างชิ้นงานให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรม ผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขในการออกแบบชิ้นงานให้มีความแปลกใหม่ แตกต่างจากที่มีอยู่เดิม คิดนอกกรอบ และใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด

5) ขั้นประเมินผล ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มนำเสนอชิ้นงานของตนและประเมินชิ้นงานกลุ่มของตนเองและกลุ่มของเพื่อน เขียนข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุงชิ้นงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้นี้ สอดคล้องกับ Kirici and Bakirci (2021, pp. 19) ที่พบว่า กลุ่มของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ทำให้การสื่อสารกันภายในกลุ่ม การร่วมตัดสินใจในการทำกิจกรรมมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยที่มีจุดเด่นเริ่มต้นจากกิจกรรมที่มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยี และเป็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน และน่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยอยากรู้ อยากเห็น เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวณัฐ ภูมิโคกรักษ์ และเจษฎา กิตติสุนทร (Phumkokrak & Kittisuntom, 2019, p. 73) พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นในระยะเวลาอันสั้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยยังมีจุดด้อยเกี่ยวกับเวลาการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนที่มากกว่าเวลาที่กำหนดไว้

ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อพิจารณาระดับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ โดยภาพรวมจากใบกิจกรรม และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ พบว่า มีระดับการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน โดยองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ที่มีการพัฒนามากที่สุด คือ การสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ เพราะผู้เรียนสามารถออกแบบชิ้นงานเชิงศิลปะเกี่ยวกับรูปเรขาคณิตสามมิติโดยสื่อเกี่ยวกับเรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติและบริบทนั้น ๆ ได้อย่างแปลกใหม่และมีประสิทธิภาพสามารถแก้ปัญหาสถานการณ์ในชีวิตจริงส่งผลให้เกิดคุณค่าที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือสังคม และใช้วิธีการแก้ปัญหาเชิงวิศวกรรมเกี่ยวกับรูปเรขาคณิตสามมิติ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อนันต์ลักษณ์ ลีละสรชัย, ชำนาญ ปาณาวงษ์, และวาริรัตน์ แก้วอุไร (Leelasornchai, Panawong & Kaewurai, 2018, p. 165) ที่กล่าวถึงการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ชิ้นงานและค้นพบวิธีการใหม่ ๆ รองลงมาคือ การสร้างแนวคิดที่หลากหลาย ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเขียนอธิบายแนวคิด ตีความหมายข้อมูลและสร้างภาพได้โดยผสมผสานรูปทรงเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ ได้อย่างแตกต่างหลากหลายและถูกต้อง ควบคู่กับผู้เรียนสามารถใช้วิธีการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ที่ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบ เครื่องมือ หรือวิธีการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงศกร วังศิลา, วรินทร์ สุภาพ, และจักรกฤษ กลิ่นเอี่ยม (Wangsila, Supsp & Klineam, 2018, pp. 150-163) ที่พบว่า ผู้เรียนมีความสร้างสรรค์จากการได้ระดมสมองกันแลกเปลี่ยนแนวคิดของตนเองกับกลุ่มเพื่อน และการแลกเปลี่ยนแนวคิดหน้าชั้นเรียน

และการปรับปรุงและประเมินแนวคิด มีการพัฒนาน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากปรับปรุงการเขียนอธิบายแนวคิด และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงวิธีการหรือกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาได้ไม่ครอบคลุมมากพอ โดยที่นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแนวคิด วิธีการแก้ปัญหาที่ได้จากการทดลองหรือการตรวจสอบโดยคำตอบนั้นยังคงถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

1. การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความท้าทายความสามารถของผู้เรียน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมอย่างด้วยตนเอง
2. การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา มีขั้นตอนที่ชัดเจนสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาทางออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่น่าสนใจมาประกอบในการทำกิจกรรม ให้มีความน่าสนใจและทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1998). *The Action Research Planner*. Australia : Deakin University Press.
- Kirici, M.G. & Bakirci, H. (2021). The effect of STEM supported research-inquiry-based learning approach on the scientific creativity of 7th grade student. *Journal of pedagogical reserch*, 5(2). 19-35.
- Leelasomchai, A., Panawong, C., & Kaewurai, W. (2018). The development of mathematics project-based learning activities based on stem education to enhance creative thinking and learning achievement on “Probability” for grade 9th students. *Journal of Graduates Studies in Northern Rajabhat Universities*, 8(14), 165-182. (In Thai)
- MacDonald, A., Danaia, L., Sikder, S., & Huser, C. (2021). Early childhood educators’ beliefs and confidence regarding STEM education. *International Journal of Early Childhood*, 53, 241-259. <https://doi.org/10.1007/s13158-021-00295-7>
- Ministry of Educaiton Thailand. (2008). *Basic Education Care Curriculum B. E. 2551 (A. D. 2008)*. Bangkok : The Agricultural Cooperative Federation of Thailand. (In Thai)
- Murphy, S., MacDonald, A., Danaia, L., & Wang, C. (2019). An analysis of Australian STEM education strategies. *Policy Futures in Education*, 17(2), 122-139. <https://doi.org/10.1177/147821031877419>
- National Institute of Educational Testing Service (Public Organization). (2021). *Basic statistics at the provincial level of grade 6 O-NET test results classified by subject matter*. Retrieved March 13, 2022, from <https://catalog.niets.or.th/dataset/it-16-30/resource/ddfb8dbd-4ee8-40b6-bfec-87ce3d9109a8>

- Ong, E., Luo, X., Yuan, J., & Yingprayoon, J. (2020). The effectiveness of a professional development program on the use of stem-based 5e inquiry learning model for science teachers in China. *Science Education International*, 31(2), 179-184.
- Onsee, P. (2019). *Development of Critical Thinking Skill and Academic Achievement in Physics of Mathayomsuksa 4 Student Using Inquiry-Based Learning with STEM Education*. Thesis, Master of Education Program in Teaching of Science and Mathematics, Mahasarakham University, Mahasarakham. (in Thai)
- Pholphak, W. (2018). *The results of learning activities by using creative processes on learning achievement and mathematical creativity on “surface area and volume” of mathayomsuksa 3 students*. Thesis, Master of Science Program in Mathematics study, Silpakorn University, Bangkok. (in Thai)
- Phumkokrak, S., & Kittisuntorn, C. (2019). A Study of mathematics learning outcomes and creativity of ninth graders using stem education. *Ratchaphruek Journal*, 17(2), 73-79. (In Thai)
- The Institute for the promotion of teaching science and technology. (2017). Using engineering design process to enhance creative thinking and problem solving. *IPST Magazine*, 46(209), 23-27.
- The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). PISA 2021 Creative thinking framework (third draft). Paris : The Organization for Co-operation and Development.
- Tytler, R., Williams, G., Hobbs, L., & Anderson, J. (2019). Challenges and opportunities for a STEM interdisciplinary agenda. In B. Doig, J. Williams, D. Swanson, R. Borromeo Ferri, & P. Drake (Eds.), *Interdisciplinary mathematics education: State of the art and beyond* (pp. 51–84). USA : Springer Press. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11066-6_5
- Wangsila, P., Supap, W., & Klineam, C. (2018). The study of using mathematical modelling to enhance mathematical creative thinking in geometric analysis topics for 10th grade students. *Journal of Education Naresuan University*, 22(3), 150-163. (In Thai)

การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบล
พิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

**A COMMUNITY ENTERPRISE RESTORATION FOR DRIVING LOCAL
ECONOMY BY PARTICIPATING OF COMMUNITY IN PHIMON RAT
SUBDISTRICT, BANG BUA THONG DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE**

เกสรี พงษ์สังข์¹, ชเนตติ พิพัฒนางกูร², อรอุมา บุตรเริ่ม³, รุจิกานันท์ ซานนท์⁴, รัชนีชีวาต แซ่ตัน^{5*}
Kesaree Pongsung¹, Chanettee Pipathnangkul², Orn-uma Butterm³, Rujikarn Sanont⁴, Raajshivar Saetan^{5*}

^{1,3} อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย

^{1,3} Lecturer, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok, 10240 Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร 10220 ประเทศไทย

² Assistant Professor Dr., Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok, 10220 Thailand

⁴ อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110 ประเทศไทย

⁴ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani Province, 12110 Thailand

^{5*} อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และสังคม วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

กรุงเทพมหานคร 10800 ประเทศไทย

^{5*} Department of Applied Science and Social, College of Industrial Technology, King Mongkut's University of Technology
North Bangkok, Bangkok 10800 Thailand

E-mail Address (Corresponding author) : ^{5*}raajshivar.s@cit.kmutnb.ac.th; (First author) : ¹steproom95@gmail.com;

(Author) : ²chanettee31@hotmail.com, ³polithai2557@gmail.com, ⁴rung_ja@hotmail.com

รับบทความ : 14 มกราคม 2566 / ปรับแก้ไข : 14 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ : 20 มีนาคม 2566

Received : 14 January 2023 / Revised : 14 February 2023 / Accepted : 20 March 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.12

ABSTRACT

The purposes of this research were to investigate the problems, the obstacles, and the restoration process of Phimon Rat Subdistrict's community enterprise. This study presented an exploration of participatory action research. The 27 samples were selected by the purposive sampling using an unstructured interview which provided flexible open-ended questions according to the aims of this research were to study the meaning and expected experiences apparently and reasonably. The instruments used were: in-dept individual interviews, the study visits to good practice community enterprises, the experiment of new community products, the reviews and summarizing lessons learned, and using the data analysis method. The study suggested that 1) the problems and obstacles of the community enterprise were the materials, management, and marketing and 2) the restoration of the community enterprise process in 3 stages: pre-restoration stage was organized the meeting for knowledge and understanding analyzed by collecting problems and obstacles; inter-restoration stage was focused on the online and onsite knowledge exchange activities; and post-restoration stage was gained the understanding of community enterprise management through further participatory action research methodology. The community enterprise was created products and logo under the "Thongpimol" brand; initiated distribution channels to provincial-level shops under the supports from governmental and private sectors; and reduced economic inequality for revitalizing the community enterprises.

Keywords : Community enterprise restoration, Driving local economy, Community participation

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและกระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง 27 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นโครงสร้าง ซึ่งมีความยืดหยุ่นแบบปลายเปิด เนื่องจากสนใจศึกษาในความหมายและประสบการณ์ที่คาดหวังอย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ศึกษาฐานวิสาหกิจชุมชนที่ได้มาตรฐานและมีแนวปฏิบัติที่ดี จัดประชุมและกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์ชุมชน การสนทนากลุ่มทบทวนการทำงาน

และสรุปบทเรียนแบบมีส่วนร่วม และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคด้านวัตถุดิบ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการตลาด และการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนมี 3 ระยะ คือ ก่อนการฟื้นฟู โดยจัดเวทีทำความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ระหว่างการฟื้นฟู ที่เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ และในพื้นที่ และหลังการฟื้นฟู ทำให้เกิดความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกถึงการรวมกลุ่ม และทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้สามารถสร้างตราสัญลักษณ์ร่วมกันภายใต้ชื่อ “ทองพื้มล” สำหรับออกร้านจำหน่ายเป็นสินค้าในงานประจำปีของจังหวัด ซึ่งทำให้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และชุมชนเกิดกำลังใจในการเดินทางฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก, การมีส่วนร่วมของชุมชน

บทนำ

การพัฒนาชุมชนถือเป็นรากฐานและเป้าหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable development goals-SDGs) ซึ่งประเทศไทยและอีก 193 ประเทศ ตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนาประเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Keawthep, 2020, p. 9) รวมถึงสังคมไทยที่ยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตประชาชนในเรื่องความแตกต่างทางฐานะ ความเป็นอยู่ การมีอาชีพ การมีงานทำ การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ (National Statistical Office, 2020, pp. 3-5) และจากปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 รัฐบาลไทยสั่งประกาศภาวะฉุกเฉินปิดเมือง (Lock down) ทำให้เศรษฐกิจทุกภาคส่วนหยุดชะงักและส่งกระทบต่อกิจกรรมทุกประเภท (Hiranyatrakul & Theeracheewanont, 2020) รวมทั้งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีผลทางลบประมาณ 1,332,905 ราย คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ 44 ของธุรกิจ SMEs ทั้งหมด (Secretariat of the senate, 2020) ไม่เว้นแม้แต่เศรษฐกิจระดับชุมชนฐานราก โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนได้รับผลกระทบจนไม่สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต การรวมกลุ่มจึงเป็นหนึ่งในแนวทางเพิ่มผลประโยชน์แก่องค์กรธุรกิจ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยพิจารณาถึงลักษณะพื้นที่ ชุมชน ประชากร วิธีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่จะส่งผลต่อรูปแบบของการรวมกลุ่มที่เหมาะสม (Supavititpattana et al., 2021) และให้ความสำคัญกับปัจจัยยังชีพที่นิยามแนวคิดเรื่องคุณค่าการให้และการแลกเปลี่ยน” (Córdoba, Peredo, & Chaves, 2021) ซึ่ง Mayer (2018) ให้เหตุผลว่า ตลาดและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน อุดหนุนซึ่งกันและกัน สร้างโอกาสและข้อได้เปรียบ และลดภัยคุกคามที่เกี่ยวข้องที่เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ของธุรกิจครัวเรือน

การสร้างงาน สร้างอาชีพ และสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของธุรกิจภาคเกษตรและเกษตรกร รวมถึงการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตในระดับพื้นที่ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงช่องทางการตลาด พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานคุณภาพ และมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและชุมชน เกษตรทฤษฎีใหม่ ท้องเที่ยวชุมชน กองทุนหมู่บ้าน โลจิสติกส์และดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) เศรษฐกิจฐานรากจึงนับเป็นนโยบายสำคัญที่จะปรับโครงสร้าง กระตุ้นและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันและยึดหลักคุณธรรม อันเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนา เกิดการกระจายรายได้ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021) ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งในอดีต

เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในตำบลบางบัวทอง ต่อมาปี พ.ศ. 2523 ได้แยกตัวมาตั้งเป็นตำบลพิมลราช โดยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน สาธารณูปโภค และการคมนาคมสัญจรไปมาสะดวกสบาย ขณะที่สภาพสังคมของประชาชนมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมือง ดำเนินชีวิตแบบสังคมยุคใหม่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ภายใต้หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นที่เข้ามาส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนตามแผนแม่บทในยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก พ.ศ. 261-2580 เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน กลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ อาหาร ไข่เค็ม แค้ก ขนมปัง ทองม้วนสมุนไพร ไก่สวยงาม กระยาสารทไม้ประดับ กล้วยตากแปรรูป รวมถึงผลิตภัณฑ์จากการเกษตร ผลไม้และสมุนไพร (Phimon Rat Town Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, 2021)

การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน มุ่งพัฒนาสินค้าจากเกษตรกรในชุมชนเชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตสินค้าภาคอื่น ๆ เน้นการจ้างงานคนในท้องถิ่น และเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพิ่มสมรรถนะบริหารจัดการพลังงานวิสาหกิจชุมชนลดพลังงานสิ้นเปลือง ใช้พลังงานทดแทนในอนาคต และการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความรู้แก่พลเมือง และชุมชนในการเข้าถึงระบบการเงิน แอปพลิเคชันออนไลน์ของสถาบันการเงิน (Anusornphat & Poompurk, 2022) โดยระบุถึงบทบาทและความสำคัญของการรวมพลังสำหรับการปรับใช้ความคิดริเริ่มระดับรากหญ้าอย่างมีประสิทธิภาพ ชี้แจงความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของนวัตกรรมระดับรากหญ้าและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Dana et al., 2021) จึงเป็นแนวทางให้คณะผู้วิจัยสนใจฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และหาช่องทางการตลาด และเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ กระตุ้นการมีส่วนร่วมการทำงานของวิสาหกิจชุมชนให้เดินหน้า ดังจะได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

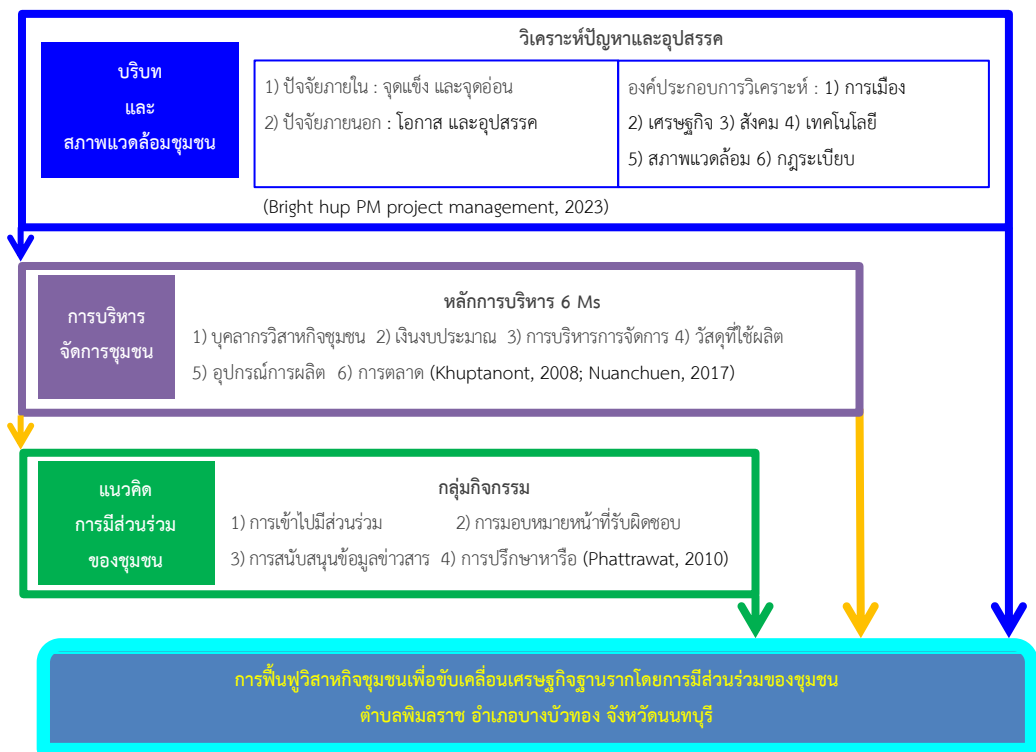
ประโยชน์การวิจัย

1. ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ที่มาจากสถานการณ์จริง สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. กระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ขับเคลื่อนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเกิดการสร้างพลังของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกำลังใจในการร่วมฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เพื่อเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืน
3. วิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก มีปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ การจัดตั้งที่เกิดจากชุมชนที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการที่มีลักษณะเป็นการประกอบ

การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบเพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันกลุ่มในชุมชน (Nuanchuen, 2017) โดยมีแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนตามหลัก 6 Ms ประกอบด้วย บุคลากร (Men) เงิน (Money) วัสดุที่ใช้ผลิต (Material) การบริหารจัดการ (Management) การตลาด (Marketing) และอุปกรณ์การผลิต (Machine) (Khuptanont, 2008) ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยตามหลักการวิเคราะห์ SWOT (Bright hup PM project management, 2023) ประกอบด้วย ปัจจัยภายในประเภทจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) จากนั้นวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกประเภทโอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Treat) ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL ได้แก่ การเมือง (Politic) เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) เทคโนโลยี (Technological) สภาพแวดล้อม (Environmental) และกฎระเบียบ (Legal) ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ การมีความรู้ถึงถึงความเป็นชุมชน กิจกรรมหลัก คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การสะท้อนความรู้สึก บทเรียนในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุด้วยผล และ 4) การทำกิจกรรมกระบวนการสร้างพลังอำนาจให้เกิดให้เกิดในระดับจิตวิทยาคบุคคล องค์กรและกลุ่มหรือชุมชน (Rissel, 1994) การนำความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่พึ่งพากันและกันภายในชุมชนท้องถิ่น มาเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างสรรค์พลังที่เป็นประโยชน์มากกว่ามุ่งหวังเพียงกำไรอย่างเดียว พร้อมสร้างเศรษฐกิจฐานรากบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่มกิจกรรม (Phattrawat, 2010) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และการปรึกษาหารือในชุมชน โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมแยกย่อยให้เห็นเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นแนวทางให้คณะผู้วิจัยสามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งนำมาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยตามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและทีมวิจัยชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 48,276 คน (Phimon Rat Town Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, 2021) กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีเจาะจง จำนวน 27 คน จำนวน 2 กลุ่ม โดยเป็นผู้มีคุณลักษณะดังนี้คือ 1) กลุ่มผู้แทนจาก 3 วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนรวมใจพิมลราช วิสาหกิจชุมชนทองม้วนสมุนไพร (ตราทองพิมล) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มรักษาร้านโรงสวด จำนวน 9 คน และ 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลพิมลราช ผู้แทนจากหน่วยงานเกษตรอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้แทนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลพิมลราช น้ามัน และกลุ่มนักวิชาการ วิทยากร จำนวน 15 คน และผู้แทนจากภาคธุรกิจเอกชน ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแบบขยายความ (Divergent interviewing) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับความเป็นอิสระของอาสาสมัครในการวิจัย และเหมาะสมอย่างยิ่งกับแนวทางแบบจากล่างขึ้นบนที่มุ่งเน้นการเล่าเรื่อง (Mulcahy, Rossner, & Tsalapatanis, 2021) ซึ่งมีความยืดหยุ่นแบบปลายเปิด เนื่องจากสนใจศึกษาในความหมายและประสบการณ์ที่คาดหวังอย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล (Osborne & Grant-Smith, 2021) โดยคณะผู้วิจัยไม่ได้กำหนดประเด็นคำถามอย่างชัดเจนและไม่มีการเรียงลำดับคำถามเนื่องจากข้อคำถามไม่จำเป็นต้องสอบถามเหมือนกันทุกคน ขณะที่คำตอบที่ได้จะต้องมีความสอดคล้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยเชื่อมโยงกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนั้น จึงไม่แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมและจรรยาบรรณการวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง หมายเลขใบรับรอง RU-HRE 65/0009

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 โดยเริ่มจาก 1) การประชุมวางแผนเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ 2) ศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 9 คน 3) จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคโดยใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL (Bright hup PM project management, 2023) ตามหลักการบริหาร 6Ms (Khuptanont, 2008) และจัดประชุมระดมความคิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจากการมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน สะท้อนความรู้สึก ด้วยการทำกิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ และแสดงความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในชุมชน (Phattrawat, 2010; Rissel, 1994) และ 4) จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ หนุนเสริมความรู้ ศึกษาฐานวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน การตลาดวิสาหกิจชุมชน 5) ทดลองทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมของวิสาหกิจชุมชน และ 6) ประเมินผลติดตามการทำงานเป็นระยะกับกลุ่มเป้าหมายทุกคน

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปตีความข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบข้อมูล ซึ่งจะมีลักษณะเป็นมโนทัศน์ (Concept) ที่มีความหมายแทนข้อมูล ทำการสร้างข้อสรุปเพื่อให้ข้อมูลมีความกระชับและชัดเจนมากขึ้น และเขียนบทสรุปที่เชื่อมโยงกับข้อสรุปเพื่อนำเสนอเป็นภาพความสัมพันธ์ โดยนำมาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย (Buason, 2009)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

ภาพ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรควิสาหกิจชุมชน ด้วยเทคนิค SWOT ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL

จากภาพ 2 พบว่า สรุปปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน โดยมีจุดอ่อน คือ 1) คนในพื้นที่ส่วนใหญ่สูงอายุและเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ขาดการรวมกันของแต่ละรุ่น 2) ไม่ได้รับเงินสนับสนุน 3) ต้องซื้อหาจากแหล่งภายนอกชุมชนในส่วนที่ไม่สามารถจัดหาได้ภายในชุมชน 4) การจัดตั้งเมื่อไม่นาน การจัดการออนไลน์ยังไม่ชัดเจน มีประชุมในระดับแกนนำและไม่บ่อย 5) ผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น เน้นเรื่องง่ายเพื่อให้เกิดการรวมตัวก่อน และการผลิตเน้นเฉพาะสิ่งที่ใช้และขายกันอยู่แล้ว 6) มีเพียงอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการผลิต และอุปสรรค คือ 1) สถานการณ์โควิดทำให้กำลังซื้อต่ำ 2) ทำกิจกรรมได้ไม่มากนัก 3) ขาดสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน 4) คนในพื้นที่เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน และทำงานนอกบ้าน 5) ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน และ 6) มีผักตบชวา มีขยะ น้ำเสีย กลิ่นเหม็นบางจุด

สำหรับการหนุนเสริมวิธีการและกระบวนการดำเนินงานเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน โดยมีจุดแข็ง ได้แก่ 1) ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จึงมีความมุ่งมั่น มีเวลาทุ่มเท และเป็นกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดกัน 2) มีการลงหุ้นร่วมกันหุ้นละ 10 บาท เพื่อใช้ดำเนินงาน 3) วัตถุดิบที่สามารถหาได้ในชุมชนจะใช้เท่าที่มี 4) ระบบกลุ่มแบบหลวมแต่มีผู้นำกลุ่มชัดเจน และมีความพยายามบริหารจัดการภายใต้ทรัพยากรที่มี และ 5) มีการผลิตสินค้าอย่างชำนาญ ฝีมือประณีต ปรับสินค้าตามสถานการณ์และตามความต้องการของลูกค้า เน้นการขายส่ง และโอกาส ได้แก่ 1) ชุมชนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรไปแล้ว 2) เน้นกิจกรรมในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วม

มีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและชุมชน 3) ลักษณะพหุวัฒนธรรม 4) ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และมีใจรักบ้านเกิด 5) มีการติดต่อสื่อสารได้ดี และ 6) มีคลองพืชมลราชเป็นสายน้ำหลัก

ผลการศึกษาระบบการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตำบลพืชมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพ 3 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองพืชมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 3 ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการ เป็นการเชิญตัวแทนวิสาหกิจชุมชน รับฟังความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนจากวิทยากรนักวิชาการสำนักงานเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และ 2) ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อให้กรรมการวิสาหกิจชุมชน สามารถออกแบบโมเดลธุรกิจสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบส่วนผสมทางการตลาดเกี่ยวกับสินค้า การตั้งราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการสร้างโปรโมชันให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถได้อย่างถูกต้อง เพื่อเพิ่มยอดขายให้กับวิสาหกิจชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น

2. ศึกษาฐานวิสาหกิจอื่นที่ได้มาตรฐานและมีแนวปฏิบัติที่ดี

ภาพ 4 ตัวอย่างการศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2565 ณ วิสาหกิจชุมชนจักสานผักตบชวาบ้านคลองนกกระทุง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากภาพ 4 เป็นการนำตัวแทนวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดใกล้เคียง พบว่ามีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ สาธิตการผลิต มีการทดลองทำ รวมถึงการตอบข้อซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเป็นกันเอง ผู้เข้าร่วมมีความประทับใจ และเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนต่อไป

3. จัดเวทีทดลองทำผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพ 5 กิจกรรมทดลองการทำผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 ณ ศาลาริมน้ำ คลองพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 5 เป็นการแสดงกิจกรรมการสร้างทักษะให้กับตัวแทนวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนตกลงกันว่าทดลองทำ “น้ำมันเหลือสมุนไพร” ซึ่ง “ไฟล ใช้ “ล” แทนไฟร “ร” ในที่นี้หมายถึง พืชสมุนไพรที่ชื่อว่า “ไฟล” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ให้สีเหลืองทอง โดยใช้ข้อความโฆษณาสรรพคุณของน้ำมันสมุนไพร ที่ว่า 1) ผลิตจากสมุนไพรธรรมชาติ ไม่มีสารเคมีหรือสารสเตียรอยด์เจือปน 2) เป็นน้ำมันแก้ปวด คลายกล้ามเนื้อ และ 3) ช่วยฟื้นฟูสภาพผิว ไม่เหนียวเหนอะหนะ

4. จัดเวทีถอดบทเรียนทบทวนการทำงานและสรุปบทเรียน

ภาพ 6 กิจกรรมถอดบทเรียนทบทวนการทำงานและสรุปบทเรียนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 ห้องประชุมเทศบาลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 6 คณะผู้วิจัยจัดประชุมตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เข้ารับฟังข้อมูลการทำงานเพื่อการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน สามารถกำหนดเนื้อหาการอบรมเชิงปฏิบัติการ และหนุนเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีแนวปฏิบัติการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนของตนอย่างค่อยเป็นค่อยไป พร้อมได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีคำกล่าวที่น่าประทับใจของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจากภาคีเครือข่ายฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

“...ขอบคุณ โครงการที่ทำให้ผมได้เข้ามาร่วมน้องใหม่ล่าสุด ทำให้เราทุกคน ได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งสบู่อาบน้ำ ครีมนวด น้ำยาล้างจาน และสบู่นไพร ที่ทำจากไพล เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ว่าได้ผลผลิตที่ดี แต่ต่อไปคือตลาด หากผลิตแล้ว ต้องรู้ว่าเราต้องไปที่ไหน แต่ความสุขที่ได้รับคือ เวลาเรามาร่วมกัน รู้สึกว่าเราไม่เคย รู้สึกแบบนี้มาตั้งนานแล้ว และที่สำคัญที่เราได้คือความรักและสามัคคีซึ่งกันและกัน และต้องคิดต่อเนื่อง ดึงกลุ่มที่มีศักยภาพ ต่อไปจะทำอะไร 1 2 3 4 ไปต่อยอด ด้วยกลุ่มของเราเอง และที่สำคัญต้องทำให้วิสาหกิจสามารถเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น เราต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น และหวังว่าจะได้ต่อยอดและอยู่ร่วมกัน และมีงานวิจัยต่อยอดต่อไป ขอขอบคุณเทศบาลพิมาย และพี่น้องทุกกลุ่ม...” (Loahlamoah, Interview, July 4, 2022)

“...ผมมองแล้วว่าอนาคตของกลุ่มต่าง ๆ จะไปได้ไกล เพราะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้ออกสู่ตลาด ในกรณีของสบู่เหลว ท่านนายอำเภอก็ยังคงใช้อยู่ และเป็น การช่วยกระตุ้นการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้ไกลมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางผมสามารถ ประสานกับเซนต์หลุยส์ และให้ไปออกบูธได้ในช่วงมีงานต่าง ๆ ขอชื่นชม และตราบดีที่ยังอยู่ที่นี้จะสนับสนุนกลุ่มทุกกลุ่มอย่างดี หรือฝากทางท่านผู้ใหญ่บ้าน กำนันหรือสมาชิกต่าง ๆ หากสิ่งที่ต้องการไม่เกินอำนาจหน้าที่หรือระเบียบ การเบิกจ่ายจะสนับสนุนอย่างเต็มที่...” (Namphan, Interview, July 4, 2020)

“...ผมในฐานะตัวแทนภาคเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีการวางแผนในการเปิดโอกาส ให้วิสาหกิจชุมชนจำหน่ายสินค้าให้กับปั๊มน้ำมัน ยินดีที่จะให้การสนับสนุนสถานที่ จำหน่าย ส่งเสริมการขาย คาดว่าหลังผ่านโควิด-19 เราคงได้เริ่มต้นหารือกัน อีกครั้งหนึ่ง...” (Bhukhang, Interview, July 4, 2020)

5. พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ร่วมกัน

ภาพ 7 ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ร่วมน้ำมันเหลืองสมุนไพร “ทองพิมล”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 บ้านผู้ใหญ่ประเสริฐ ศาลาภิรมคลองพิมาย อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 7 พบว่า วิสาหกิจชุมชนพร้อมใจร่วมกันทดลอง พัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างตราสัญลักษณ์ ประจำวิสาหกิจชุมชน (Brand) ให้กับผลิตภัณฑ์น้ำมันเหลืองตราทองพิมล

สำหรับกระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ก่อนการฟื้นฟู ซึ่งภายหลังจากที่ได้จัดเวทีทำความเข้าใจกับวิสาหกิจชุมชนแล้วคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน ระยะที่ 2 ระหว่างการฟื้นฟูเน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบออนไลน์ และในพื้นที่ คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมที่มาจากการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน และผลที่เกิดขึ้น และระยะที่ 3 หลังการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

ภาพ 8 การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช ณ งานกาชาดอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565 ณ บริเวณที่ว่าการอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ภาพ 9 การนำเสนอผลการวิจัยโครงการการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565 ณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน ลาดยาว-จตุจักร กทม.

จากภาพ 8 และ 9 พบว่า มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า โดยเข้าร่วมออกร้านจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ณ งานมหกรรมของดีและงานกาชาดครบรอบ 120 ปี บางบัวทอง และนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาสำนักงานวิจัยแห่งชาติ ครบรอบ 63 ปี “63 ปี วช. มุ่งสู่สังคมอุดมปัญญา พัฒนาไทยด้วยวิจัยและนวัตกรรม” แสดงว่า ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพ โดยสามารถทำงานร่วมกับนักวิจัย และทำหน้าที่นำเสนอผลงานวิจัยที่ตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วม มีกำลังใจ มีพลังในการเริ่มฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากขับเคลื่อนได้ต่อไป

อภิปรายผล

ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน มีจุดอ่อนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเปลี่ยนอาชีพ ขาดการรวมกลุ่ม/รวมกลุ่มกันแบบง่าย ๆ ในแต่ละรุ่น มีการจัดตั้งระยะสั้น ไม่ได้รับเงินสนับสนุน ต้องซื้อวัตถุดิบภายนอกชุมชน ความไม่ชัดเจนในการจัดการด้วยระบบออนไลน์ มีประชุมในระดับแกนนำน้อยครั้ง และผลิตสินค้าเน้นเฉพาะสิ่งที่ใช้และขายกันอยู่แล้ว โดยอุปสรรคที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้กำลังซื้อต่ำ ทำกิจกรรมได้ไม่มาก รวมทั้งยังขาดสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้งาน และสภาพแวดล้อมยังมีผักตบชวา มีขยะ น้ำเสีย กลิ่นเหม็นบางจุด ซึ่งในการศึกษาของ สนิทเดช จินตนา และธีระพงษ์ ฐิริปาณิก (Jintana & Puripanik, 2019, p. 179) สรุปว่า นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นขาดความต่อเนื่อง การนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติยังคงมีปัญหา รวมถึงค่าครองชีพและหนี้สินครัวเรือนนั้นสูงขึ้น ผู้ประกอบการขาดความรู้ทางด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ไม่มีความสามารถในการเขียนโครงการและแผนธุรกิจ ส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถในการหาตลาด ไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้แก่สินค้าได้ รวมถึงไม่รู้จักรักการนำเอาเอกลักษณ์ท้องถิ่นเข้ามาใช้กับสินค้า ไม่มีการทำบัญชี และการบริหารจัดการวัตถุดิบไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่ผลการวิจัยของ Ortega-Álvarez et al. (2022) พบว่า โครงการส่วนใหญ่ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ดำเนินการในระยะสั้นและมีข้อจำกัดด้านเงินทุน กิจกรรมฟื้นฟูส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูพืช ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นเพียงแรงงานในพื้นที่ แต่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้มีอำนาจตัดสินใจที่สำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิดในชุมชนเป็นไปได้มากขึ้น ควรกระตุ้นให้ผู้คนคิดพัฒนาชุมชนที่น้อยอยู่ ไม่ใช่เพียงแคร์กาชุมชนไว้เท่านั้น (Mia et al., 2022, p. 39)

สำหรับการหนุนเสริมวิธีการและกระบวนการดำเนินงานเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน มีจุดแข็งเกี่ยวกับคนในพื้นที่ที่มีความมุ่งมั่น มีเวลาทุ่มเท และเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเดียวกัน มีการลงหุ้นร่วมกันเพื่อใช้ดำเนินงาน ขณะที่มีระบบกลุ่มแบบหลวมแต่มีผู้นำกลุ่มชัดเจนและมีความพยายามบริหารจัดการภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่และสามารถหาได้ในชุมชน สามารถผลิตสินค้าด้วยความชำนาญ มีความโดดเด่น มีฝีมือประณีต ปรับได้ตามสถานการณ์และความต้องการของลูกค้า โดยเน้นการขายส่ง และโอกาส คือ ชุมชนเน้นกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและชุมชนในลักษณะพหุวัฒนธรรม รวมทั้งคนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด มีการติดต่อสื่อสารที่ดี และมีคลองพืชมรดกเป็นสายน้ำหลัก ทั้งนี้ วาสนา คำไทย และอุมวดี เดชธำรงค์ (Khamthai & Dejthamrong, 2018, p. 149) ได้อธิบายถึงความซับซ้อนของผลิตภัณฑ์และบริการที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งความต้องการของตลาดและผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถใหม่ ๆ หรือความสามารถในการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปเพื่อพัฒนานวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จและสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันของตนเอาไว้ผ่านประสิทธิภาพของการสร้างสรรค์นวัตกรรมอันเป็นผลของการใช้ประโยชน์จากสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น รวมทั้งการพัฒนาโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการให้บริการ ประชาสัมพันธ์ และการตอบโต้อย่างสร้างสรรค์สามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างประสบการณ์ใหม่ระหว่างผู้ใช้และผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดี แต่ผู้สร้างเนื้อหาโซเชียลจะต้องพิจารณาจุดเน้นของการสื่อสาร (เนื้อหาหรือชุมชน) และรูปแบบ (ประโยชน์หรือความเข้าใจผิด) ซึ่งต้องเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการแยกแยะเนื้อหาการนำเสนอและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโซเชียลมีเดียด้วย (Giertz et al., 2022, p. 33) โดยในการศึกษาของ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และชเนตติ พุมพุกษ์ (Anusomphat & Poompurk, 2022) ได้เสนอทางรอดและการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤต COVID-19 ของไทย ในด้านการจัดการ

รวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มุ่งผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ ขายออนไลน์ร่วมกัน หรือสร้างเพจขายสินค้าร่วมกัน ด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้หลายช่องทาง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า วิสาหกิจชุมชนต้องมีการบริหารจัดการตั้งแต่เริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่มต้องมีความร่วมมือกันภายในผู้นำ และสมาชิก ร่วมกันนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน และท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการผลิตสินค้าของกลุ่ม รวมทั้งต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่กำกับดูแล และภาคเอกชนมีการจัดการอย่างเป็นระบบ สินค้าต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้า สำคัญคือลูกค้าเกิดความไว้วางใจและเชื่อถือในคุณภาพของสินค้า คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาภาพลักษณ์ (Chaetnalao & Maneesri, 2020)

กระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนในระยะก่อนการฟื้นฟู เป็นการวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น ระยะระหว่างการพัฒนาฟื้นฟู เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ และกิจกรรมในพื้นที่จากการมีส่วนร่วมและผลที่เกิดขึ้น และระยะหลังการฟื้นฟู ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ซึ่งในการศึกษาของ หทัยชนก คตะสมบุรณ์ (Khatasombun, 2020, p. 474) พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเอง คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยพฤติกรรมเชิงประจักษ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้กับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่มาเรียนรู้ร่วมกันไปพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างหลากหลายร่วมกัน โดยในการศึกษาของ Wu, Liu, and Carter (2022, p. 254) ได้เสนอแนะมุมมองความเชื่อมโยงของชุมชนเป็นรากฐานที่เชื่อมโยงทุนทางสังคมที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเกิด และศักยภาพการเชื่อมต่อชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนในหมู่บ้านที่ย้ายถิ่นที่ผูกพันและเต็มใจจะนำทรัพยากรภายนอกเข้ามาในชุมชนบ้านเกิด ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการฟื้นฟูชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สำหรับ Ubels, Haartsen, and Bock (2022, p. 176) พบว่า การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจไม่จำเป็นต้องส่งผลให้เกิดการประเมินในเชิงบวกเสมอไป เหนือสิ่งอื่นใด ผลลัพธ์ที่จับต้องได้ของประชาชนได้รับรู้ถึงความร่วมมือที่เพิ่มขึ้นภายในหมู่บ้านและรูปแบบความร่วมมือใหม่ ๆ กับรัฐบาลท้องถิ่นก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ยึดหยุ่นต่อกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เพื่อความเหมาะสมในแต่ละชุมชน ควรให้คำปรึกษาตั้งแต่การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง
2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายผลการศึกษาหากพบประเด็นวิสาหกิจกลุ่มอื่น ๆ มีความประสงค์ที่จะฟื้นฟู โดยสามารถใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) : งบประมาณด้าน ววน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564

เอกสารอ้างอิง

- Anusornphat, N., & Poompurk, C. (2022). New Normal way for the survival and adaptation of community enterprise after COVID-19 crisis of Thailand. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(1), 1-19. (In Thai)
- Bhukhang, C., Mr. (2022, 4 July). A representative from private sector. *Interview*. (In Thai)
- Bright hup PM project management. (2023). *A guide to the SWOT Analysis as a project management tool*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.brighthubpm.com/methods-strategies/126028-using-swot-analysis-in-project-decision-making/>
- Bright hup PM project management. (2023). *Understanding a PESTLE Analysis and its components*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.brighthubpm.com/project-planning/51754-components-of-a-pestle-analysis/>
- Buason. (2009). *Qualitative research in education*. Bangkok : Khamsamai. (In Thai)
- Chaetnalao, P., & Maneesri, T. (2020). Supply chain management model for community enterprises of sustainable agricultural product groups. *NRRU Community Research Journal*, 14(1), 133-145. (In Thai)
- Córdoba, D., Peredo, A. M., & Chaves, P. (2021). Shaping alternatives to development: Solidarity and reciprocity in the Andes during COVID-19. *World Development*, 139, 105323. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105323>
- Dana, L. P., Gurău, C., Hoy, F., Ramadani, V., & Alexander, T. (2021). Success factors and challenges of grassroots innovations: Learning from failure. *Technological Forecasting and Social Change*, 164, 119600. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.03.009>
- Giertz, J. N., Weiger, W. H., Törhönen, M., & Hamari, J. (2022). Content versus community focus in live streaming services: how to drive engagement in synchronous social media. *Journal of Service Management*, 33(1), 33-58. DOI 10.1108/JOSM-12-2020-0439
- Hiranyatrakul, P., & Theeracheewanont, T. (2020). *From lock down to recovery: Jobless crisis, economic stigma to job creates and labor capacity in long-term*. Retrieved April 5, 2021, from: <https://tdri.or.th/2020/09/the-unemployment-impacts-of-covid-19/> (In Thai)
- Jintana, S., & Puripanik, T. (2019). A Problem, Limitations and Approaches for Strengthening of Community-Based Enterprises in Thailand. *Journal of politics, administration and law*, 12(3), 179-194. (In Thai)

- Keawthep, K. (2020). *Community Based-Research handbook and social inequality* (2nd ed.). Chiang Mai : Wanida Printed. (In Thai)
- Khamthai, W., & Dejthamrong, U. (2018). Effects of brand awareness of innovation and creativity and competitive focus on innovation efficiency of small and medium enterprises (SMEs) in north-eastern Thailand. *Journal of Modern Management*, 16(2), 149-160. (In Thai)
- Khatasombun, H. (2020). Community Potential Development to Create Sustainable Economic Foundations:Case Study of Noen Sala Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(2), 474-488. (In Thai)
- Khuptanont, W. (2008). *Management and organizational behavior: modern management techniques*. Bangkok : Rangsit University Press. (In Thai)
- Loahlamoh, P., Mr. (2022, 4 July). Representative of Phimol Rat Community enterprise. *Interview*. (In Thai)
- Mayer, E. (2018). *The articulated peasant: household economies in the Andes*. New York : Routledge.
- Mia, M. T., Islam, M., Sakin, J., & Al-Hamadi, J. (2022). The role of community participation and community-based planning in sustainable community development. *Asian People Journal (APJ)*, 5(1), 31-41. <https://doi.org/10.37231/apj.2022.5.1.296>
- Mulcahy, L., Rossner, M., & Tsalapatanis, A. (2021). It's about time: investigating the temporal in socio-legal studies through unstructured interviews. *Journal of Law and Society*, 48, S104-S117. <https://doi.org/10.1111/jols.12330>
- Namphan, L., Mr. (2022, 4 July). Mayor of Phimol Rat Town Municipality. *Interview*. (In Thai)
- National Statistical Office. (2020). *Important Summary of Household Socio-Economic Survey 2020*. Bangkok: National Statistical Office. (In Thai)
- Nuanchuen, J. (2017). *Approach of community enterprise sustainable development by local wisdom: The case study of Nakhonpanom & Sakolnakhon Province*. Research report. National Defense College, Bangkok. (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2020). *National Strategy Report on 2020*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2021). *National Strategy Report on 2021*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Ortega-Álvarez, R., Tobón, W., Urquiza-Haas, T., Ruiz-González, S. P., & Koleff, P. (2022). Exploring local perceptions, implementation, benefits, and limitations of community-based restoration projects in Mexico. *Restoration Ecology*, 30(7), e13604. <https://doi.org/10.1111/rec.13604>

- Osborne, N., & Grant-Smith, D. (2021). In-depth interviewing. In *Methods in Urban Analysis* (pp. 105-125). Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1677-8_7
- Phattrawat, J. (2010). *Participatory action research handbook*. Bangkok : KU press. (In Thai)
- Phimon Rat Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province. (2021). *Strategy*. Retrieved April 5, 2021, from: <https://phimonrat.go.th/public/list/data/index/menu/1607> (In Thai)
- Secretariat of the senate. (2020). *The grassroot economic restoration in product and local community product commerce after the COVID-19 pandemic*. Bangkok : Secretariat of the senate. (In Thai)
- Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board. (2012). *Handbook of community enterprise's capacity evaluation*. Bangkok: Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board. (In Thai)
- Supavititpattana, P., Sanguanwong, V., Thoraneenitiyan, N., Suebpongsakorn, A., Sowawattanakul, P., & Seemanon, K. (2021). The Study for Bangkachao Community Sustainable Conglomeration. *NRRU Community Research Journal*, 15(2), 118-130. (In Thai)
- Ubels, H., Haartsen, T., & Bock, B. (2022). Social innovation and community-focussed civic initiatives in the context of rural depopulation: For everybody by everybody? Project Ulrum 2034. *Journal of Rural Studies*, 93, 176-186. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.02.019>
- Wu, B., Liu, L., & Carter, C. J. (2022). Bridging social capital as a resource for rural revitalisation in China? A survey of community connection of university students with home villages. *Journal of Rural Studies*, 93, 254-262. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.05.008>

รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท

A DEVELOPMENT MODEL OF A COMMUNITY MARKET FOR CHAINAT PROVINCE TOURISM

จริยา สุพรรณ*

Jariya Supun*

*นักวิจัยชำนาญการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900, ประเทศไทย

*Researcher, Professional Level, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

E-mail address (Corresponding author): *jariya.su@ku.th

รับบทความ : 30 มกราคม 2566 / ปรับแก้ไข : 20 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ : 22 มีนาคม 2566

Received : 30 January 2023 / Revised : 20 February 2023 / Accepted : 22 March 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.13

ABSTRACT

A community market is a cultural center that reflects the ways of life and activities of an area. The purpose of this study was to investigate the progress, existence, and development model of a community market for Chainat Province tourism. A sample was selected from the purposive sampling method of each 10 people, a total of 20 people. Data were collected by accidental sampling method of 300 tourists. The instruments used were semi-structured interviews and questionnaires which the quality was checked by the expert. The data were also collected through in-depth interviews and an onsite survey. Content analysis and descriptive statistics were used for data analysis by mean and standard deviation. The findings revealed the progress of community markets and the existence of old markets that have been revived and new community markets. The development model of the community market for tourism consisted of 1) participation in thinking, considering, acting, and solving, 2) assessment of the potential and cultural identity of a community, 3) assessment of interest and satisfaction of tourists for the most returning, 4) development of tourism activities in; ways of life, selecting, and designing related to signature products, 5) completely cooperative networking, and 6) assessment of the community market value in economy, society, and environment. The results lead to conclude that it would be created the community market tourism based on culture.

Keywords : Development model, Community market, Tourism, Chainat Province

บทคัดย่อ

ตลาดนัดชุมชนเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและกิจกรรมของพื้นที่ จึงนำมาสู่วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ การดำรงอยู่และรูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท ทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงแต่ละ 10 คน รวม 20 คน กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ 300 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ตลาดนัดชุมชนมีพัฒนาการและการดำรงอยู่แบบตลาดเก่าที่ฟื้นฟูใหม่ และตลาดนัดชุมชนที่สร้างใหม่ สำหรับรูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วม คิด, ตัดสินใจ, ทำ, แก้ไข 2) การประเมินศักยภาพและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนด้านความโดดเด่น, ประวัติศาสตร์ 3) การประเมินความสนใจทำกิจกรรม และความพึงพอใจกลับมาเที่ยวซ้ำระดับมาก 4) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวิถีชีวิต, คัดเลือกกิจกรรมท่องเที่ยว, ออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงของดีในตลาด 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายใน และเครือข่ายภายนอก และ 6) การประเมินคุณค่าตลาดนัดชุมชนด้านเศรษฐกิจ, สังคม, สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นตลาดนัดชุมชนแบบท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรม

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, ตลาดนัดชุมชน, การท่องเที่ยว, จังหวัดชัยนาท

บทนำ

จังหวัดชัยนาทมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมหลากหลายที่เป็นแหล่งเรียนรู้โบราณคดีที่สำคัญ ตั้งแต่โบราณสถาน วัดวาอาราม รวมทั้งแหล่งเรียนรู้เรื่องราวด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จพระราชดำเนินตรวจลำน้ำเก่า (Supun, Ratanasuwongchai, & Chuenka, 2021, pp. 58-61) รวมถึงงานประเพณีวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นจำนวนมากที่คนในชุมชนร่วมมือกันสืบสานมาเป็นเวลานาน จากทุนชุมชนของจังหวัดชัยนาทที่มีอยู่อย่างหลากหลายและโดดเด่น อันเกิดขึ้นจากการค้นหาสิ่งที่มีอยู่และนำมาฟื้นฟู ประยุกต์ สร้างสรรค์ใหม่บนรากฐานสิ่งเก่านั้น ได้มีการนำเสนอสู่สายตานักท่องเที่ยวผ่านตลาดนัดชุมชน ดังเช่นในงานศึกษาของขุนขจร รัตนวงศ์ชัย, ศุภราภรณ์ แดงตั้งลำ และภุวัจน์ เดชอุ่ม (Ratanasuwongchai, Taengtanglam, & Dachum, 2021, pp. 119-122) ที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ของตลาดนัดชุมชนในจังหวัดชัยนาท มีทั้งตลาดเก่าแก่ที่ได้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เช่น ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา ซึ่งมีเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะโรงพักเก่าแก่อายุมากกว่า 100 ปี และอาคารเรือนไม้เก่าแก่ซึ่งเป็นร้านค้าในอดีตและตลาดนัดชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ตลาดย้อนยุคเมืองสรรค์เป็นตลาด OTOP หรือตลาดโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ตั้งอยู่บริเวณวัดพระยาแพรงที่เป็นศาสนสถานโบราณเพื่อให้เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนอันจะนำไปสู่การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้จากตลาดนัดชุมชนและทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในท้องถิ่นมากขึ้น

ดังนั้น ตลาดจึงเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าที่ปรากฏในทุกพื้นที่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่ โดยสะท้อนให้เห็นเรื่องราวของชุมชนทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจากการศึกษาของธานี กุลแพทย์ (Kulphaet, 1996, p. 1) พบหลักฐานในรูปแบบเอกสารโดยได้กล่าวไว้ว่าตลาดมีกำเนิดในสมัยสุโขทัยแต่ปรากฏเด่นชัดในสมัยอยุธยาในรูปแบบของตลาดน้ำและตลาดบก ขณะที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (Walliphodom, 2014, p. 19) ได้ให้มุมมองว่าตลาดมีการกำหนดพื้นที่ที่แน่นอนในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งยังเป็นสถานที่สังสรรค์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ซึ่งในประเทศไทยมีตลาดนัดชุมชนที่คนในชุมชนได้ดำเนินการบริหารจัดการด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จทำให้เกิดเป็นต้นแบบในการพัฒนาตลาดนัดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ ตามสภาพบริบทในพื้นที่ของชุมชนนั้น ทั้งพื้นที่ที่เป็นตลาดเก่าที่มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่โดยการปรับปรุงสถานที่และสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ปัจจุบันตลาดชุมชนในลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งในเขตชุมชนเมืองและเขตชุมชนชนบท (Keawket, 2016, p.10) โดยเฉพาะการเป็นส่วนหนึ่งของระบบตลาดภายในและภายนอกท้องถิ่น

ข้อค้นพบที่แตกต่างจากความเชื่อเดิมที่มองว่าตลาดชุมชนเป็นคู่ตรงข้ามกับตลาดภายนอกและระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ดังที่สะท้อนอยู่ในมุมมองแบบวัฒนธรรมชุมชนที่เชิดชูการผลิตแบบเลี้ยงตนเองของชุมชนหมู่บ้านซึ่งกลายเป็นเรื่องเล่าหลักที่มีพลังอย่างมากในการอธิบายประวัติศาสตร์ของชุมชน (Nuanpian, 2020, p. 223) อย่างไรก็ตาม ตลาดชุมชนโดยส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขในหลายด้าน โดยการขับเคลื่อนตลาดชุมชนบางแห่งไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ และตลาดชุมชนที่เคยได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงเวลาหนึ่งอาจซบเซาหรือเลิกราไปในเวลาต่อมาได้ เช่น ตลาดน้ำคลองแดน และตลาดคลองแห ในจังหวัดสงขลา เป็นต้น (Nuanpian, 2020, p. 3) ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนัดชุมชน โดยสนใจศึกษาร่องรอยพัฒนาการของตลาดนัดในสังคมไทยที่มีมาแต่โบราณของผู้คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสนอรูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท ให้เกิดความมั่นคงต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท

ประโยชน์การวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินการบริหารจัดการการพัฒนาตลาดนัดชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และพื้นที่อื่นที่มีตลาดนัดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและเกิดเป็นมูลค่าต่อชุมชน
2. ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท และจังหวัดอื่น สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่เป็นแหล่งรายได้สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของคนในชุมชนท้องถิ่นต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

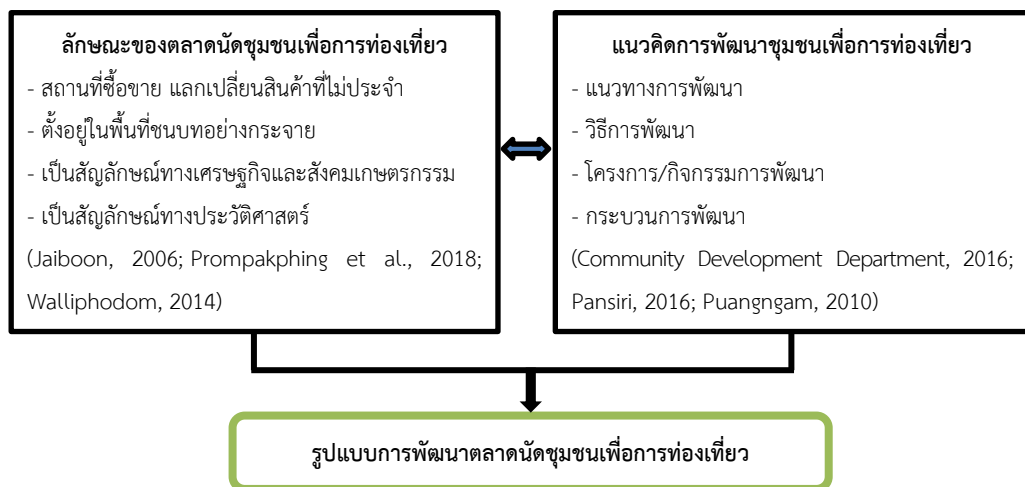
การศึกษาตลาดนัดชุมชนในงานของกิตติพร ใจบุญ (Jaiboon, 2006, pp. 21-51) ได้อธิบายถึงตลาดนัดชุมชน คือ สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ประจำ มีอยู่ 6 รูปแบบด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ตลาดน้ำ-ตลาดบก 2) ตลาดสด 3) หาบเร่แผงลอย 4) ตลาดนัด 5) ตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง และ 6) ย่านการค้า สำหรับ นิลวดี พรหมพักพิง (Prompakphing et al., 2018, p. 11) ได้กล่าวถึงรูปแบบตลาดที่เป็นตลาดนัด ซึ่งเป็นตลาดที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบทที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างเบาบางและค่อนข้างกระจายห่างกัน และมีข้อจำกัดด้านเวลาเดินทางไปใช้บริการเพราะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปซื้อสินค้าที่ตลาดในเขตเมืองได้บ่อย ๆ ตลาดนัดในชุมชนจึงสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในชนบทได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ ตลาดนัดจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ทางเศรษฐกิจในสังคมเกษตรกรรม ประชาชนในชนบทของไทยจึงมีความผูกพันกับตลาดนัดมาก ขณะที่ ศรีสักร วัลลิโภดม (Walliphodom, 2014, pp. 9-11) ได้กล่าวถึงรูปแบบตลาดเก่าที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากยุคนั้นเป็นยุคที่เกิดขึ้นของบ้านเมืองใหม่ มีคนหลายกลุ่มเข้ามาโดยเฉพาะคนจีน ย่านตลาดเก่ามีทั้งที่เป็นตลาดบกและตลาดน้ำ

บทบาทของตลาดนัดชุมชนกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในงานศึกษาของเนตร คำเครื่อง และคณะ (Khamkrueang et al., 2020, p. 9) นำเสนอถึงความสำคัญของตลาดนัดชุมชนที่มีบทบาทในการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจฐานรากที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการสร้างตลาดชุมชนภายใต้ฐานอาหารที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติและงานหัตถกรรมชุมชนซึ่งการดำเนินงานในการบริหารจัดการตลาดนัดชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและจำเป็นต้องอยู่บนฐานของการรักษาอัตลักษณ์ตลาดแบบดั้งเดิมไว้เพื่อเป็นจุดขายให้กับตลาดรวมถึงการเชื่อมโยงกับการสื่อสารในหลายช่องทางที่จะช่วยสนับสนุนให้กลุ่มลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาแวะชมซื้อของในตลาด ขณะเดียวกันการรักษามาตรฐานของสินค้าไม่ว่าจะเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ การคงไว้ซึ่งความหลากหลายของสินค้าชุมชน อาหารพื้นบ้านก็มีส่วนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความน่าสนใจให้กับตลาดนัดชุมชนได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของปริญญาน นวลเปียน (Nuanpian, 2020, p. 227) พบว่า การสร้างความหมายของตลาดชุมชนในการยกระดับการท่องเที่ยวของ “ตลาดย้อนยุค (Retro market)” ที่ได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาและเกิดขึ้นควบคู่กับสำนึกการโหยหาอดีต (Nostalgia) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ถูกทำให้เป็นสินค้าที่ได้จากการผลิตและเผยแพร่ความรู้ทางประวัติศาสตร์

ไปสู่สาธารณะจนจนเกิด “เศรษฐกิจของความรู้ทางประวัติศาสตร์” ที่มีพลังขับเคลื่อนอย่างสำคัญในอุตสาหกรรมบางประเภท อย่างไรก็ตาม การโยกย้ายที่ดีในรูปแบบของการท่องเที่ยวต้องได้รับการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ วัตถุ ข้าวของ เรื่องราวความทรงจำและอาหารในชีวิตประจำวันของผู้คนในตลาดชุมชนให้มาเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขายได้ในปัจจุบันเพื่อการบริโภคของนักท่องเที่ยว

แนวคิดการพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการ โครงการ ขบวนการ หรือกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งของความสัมพันธ์แนวราบระหว่างคนในชุมชน โดยการพัฒนาจิตสาธารณะ ศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองโดยการกระทำความร่วมมือของคนในชุมชน (Community Development Department, 2016, p. 22) เป็นการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านบริบท การดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีกระบวนการพัฒนาผ่านคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกันและร่วมกันพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก ซึ่งหากกระบวนการในการพัฒนามีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ด้วย (Pansiri, 2016, p. 14) โดยมีแนวคิดพื้นฐานอยู่ที่การสรรหากระบวนการ แนวทางรูปแบบของกิจกรรมหรือโครงการที่หนุนเสริมการพัฒนาให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล เกิดการพัฒนาชุมชนจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการส่งผลให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา (Puangngam, 2010, pp. 126-129)

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมุ่งเน้นเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อเป็นข้อมูลฐานในการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชน

เพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท กำหนดพื้นที่วิจัย คือ ตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ 2) ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก และ 3) รูปแบบการขายสินค้าและกิจกรรมมีเอกลักษณ์สะท้อนความเป็นชุมชนท้องถิ่น จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค

กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีบทบาทและความประสงค์ที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละ 10 คน รวม 20 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดนัดชุมชน 2 แห่ง เนื่องจากไม่มีข้อมูลที่แน่ชัดว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดนัดชุมชนเป็นจำนวนเท่าไร จึงทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของ G. W. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (Cochran, 1953, p. 178) ได้เท่ากับ 384 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีลักษณะประเด็นคำถามปลายเปิด 3 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล 2) พัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว และ 3) รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว และแบบสอบถามความสนใจและความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามหลักการของ Likert (Siljaru, 2007, p.77) คือ 5 (มากที่สุด) 4 (มาก) 3 (ปานกลาง) 2 (น้อย) และ 1 (น้อยที่สุด) โดยได้นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาจำนวน 3 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบ และให้ความเห็นว่ามีเหมาะสมและเห็นชอบให้นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้ง 2 ฉบับ

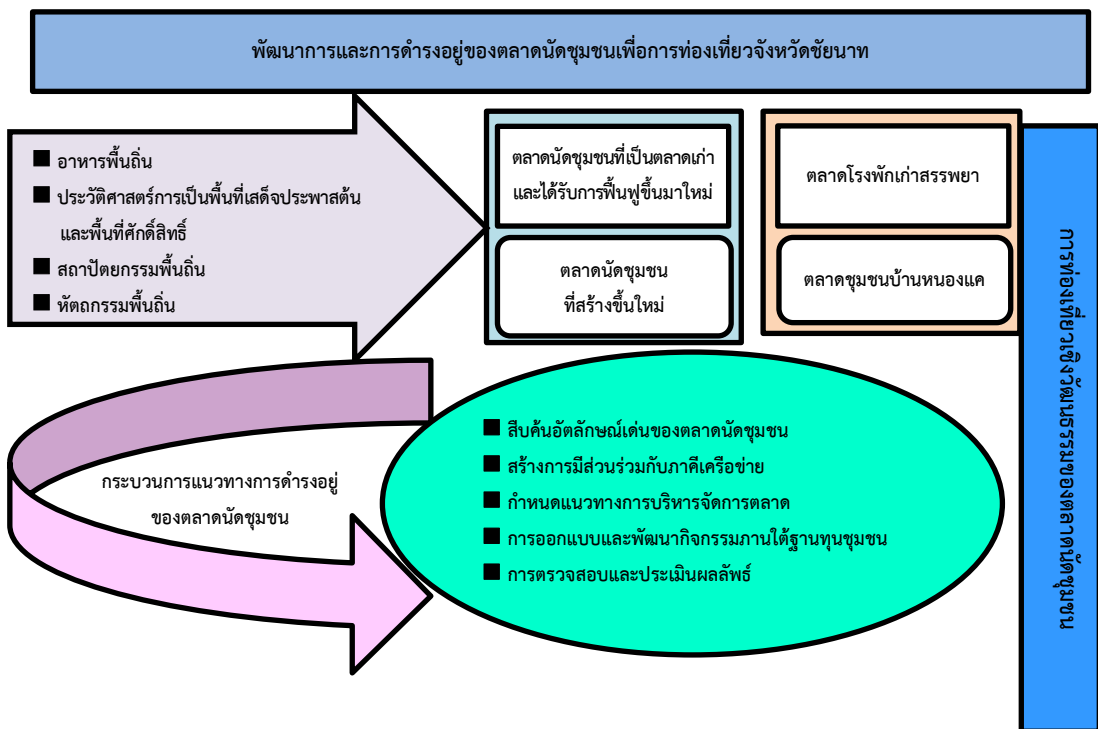
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 จำแนกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 แห่ง แต่ละ 10 คน รวม 20 คน และระยะที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 78.13 ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากอยู่ในช่วงเกิดวิกฤติการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) จึงทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาท่องเที่ยวน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าเฉลี่ย (Mean : M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : SD) กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 5 ช่วง ได้แก่ ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.50-4.49 หมายถึงมาก 2.50-3.49 หมายถึงปานกลาง 1.50-2.49 หมายถึงน้อย และ 1.00-1.49 หมายถึงน้อยที่สุด (Siljaru, 2007, p.77)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาพัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท

ผลการศึกษาพัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท แสดงดังภาพ 2

ภาพ 2 พัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดชุมชนโรงพักเก่าสรรพยาและตลาดชุมชนบ้านหนองแค

จากภาพ 2 ผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปวิเคราะห์เป็นแผนพัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค พบว่า มี 2 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1.1 ตลาดนัดชุมชนที่เป็นตลาดเก่าและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ คือตลาดโรงพักเก่าสรรพยา เคยเป็นย่านการค้าที่เจริญรุ่งเรืองในอดีตเนื่องจากเป็นเมืองท่าขนาดเล็กในชนบท การค้าในยุคแรกเป็นตลาดชั่วคราวขายผลผลิตทางการเกษตรและอาหารแห้ง ต่อมาเมื่อมีถนนตัดผ่านทำให้การคมนาคมทางบกเจริญขึ้นชุมชนแต่ละแห่งเริ่มมีการจัดตั้งตลาดนัดขึ้นภายในชุมชนส่งผลให้ผู้ค้าสามารถเลือกตลาดขายสินค้าได้มากขึ้นทำให้ย่านการค้าแห่งนี้ซบเซาและเงียบเหงากระทั่งเมื่อมีกระแสเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและคนในชุมชนสรรพยาได้รับการพัฒนาจากหลายหน่วยงานจนมีความพร้อมประกอบกับพื้นที่มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย คนในชุมชนจึงร่วมกับเทศบาลตำบลสรรพยาและที่ปรึกษาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมกันฟื้นฟูตลาดขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของตลาดย้อนยุคถนนคนเดิน (Night market) ภายใต้แนวคิด “ตลาดกรีนดี (Green market)” คือ งดใช้โฟมและพลาสติก มุ่งใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Sappaya Old Market Restoration Committee, Interview, February 11, 2022)

นอกจากนี้ พบว่า การดำรงอยู่ของตลาดโรงพักเก่าสรรพยาเกิดจากกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) สืบค้นอัตลักษณ์เด่นของตลาดนัดชุมชน พบ (1) อาหารพื้นถิ่นทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน (2) ประวัติศาสตร์การเป็นพื้นที่เสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 (3) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยเฉพาะโรงพักเก่าสรรพยา ปัจจุบันเป็นจุดขายในการพัฒนาย่านตลาดเก่าให้กลับมามีชีวิต 2) สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐราชการ ภาคเอกชน และประชาชนชุมชนต่าง ๆ ร่วมกันฟื้นฟูตลาดโรงพักเก่าสรรพยาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการตลาดซึ่งเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันของผู้ค้าในตลาด คือ (1) มุ่งเน้นร้านค้าในชุมชนก่อนขยายไปสู่ภายนอก (2) สินค้าหากเป็นประเภทเดียวกันขายซ้ำได้ไม่เกิน 3 ร้าน (3) ผู้ขายกำหนดราคาขายได้เองแต่ต้องเหมาะสม (4) ผู้ขายแต่งกาย

ด้วยชุดไทย (5) ห้ามใช้โฟมและพลาสติกใส่สินค้า 4) จัดกิจกรรมตลาดย้อนยุคถนนคนเดินโดยพัฒนากิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทำร่วมกับชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติจริง เช่น นำภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัตถุดิบตามที่สนใจ และนำประวัติศาสตร์และความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาออกแบบกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และเยี่ยมชมวิถีชุมชนต่อเนื่องตลอดทั้งปี 5) ประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในมิติต่าง ๆ คือ (1) มิติด้านเศรษฐกิจ วัดจากรายได้ทั้งปีของชุมชนทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพเสริมทั้งนี้ระหว่างปี 2561-2562 สามารถนำรายได้สู่ชุมชนกว่า 3 ล้านบาท (2) มิติด้านสังคม วัดจากความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาและฟื้นฟูให้ตลาดนัดชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน (3) มิติด้านสิ่งแวดล้อมวัดจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ผู้ค้ามีการตรวจสอบคุณภาพสินค้า และใช้บรรจุภัณฑ์ปลอดโฟมปลอดพลาสติก ส่วนนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในการนำถุงผ้าหรือภาชนะบรรจุสินค้ามาด้วยตนเอง (Sappaya Old Market Restoration Committee, Interview, February 11, 2022)

1.2 ตลาดนัดชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่คือ ตลาดชุมชนบ้านหนองแค พบว่า เริ่มต้นจากการเป็นตลาดชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่ภายใต้ตลาดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เมื่อสิ้นสุดโครงการดังกล่าวส่งผลให้กิจกรรมของตลาดชุมชนบ้านหนองแคต้องหยุดชะงักลง แต่ด้วยการประชุมหารือร่วมกันภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่าง “วัด ผู้นำชุมชน และประชาชน” บนหลักการ “วัดอาศัยประชาชน ประชาชนอาศัยวัด” ได้เห็นพ้องร่วมกันถึงความต้องการให้มีตลาดนัดชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่นำเสนอขายสินค้าจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้ประชาชนในชุมชนบ้านหนองแคมีรายได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งได้มีเงินส่วนหนึ่งมาบำรุงและพัฒนาวัดทรงสวายต่อไป (Ban Nong Khae Community Market Operation Committee, Interview, February 14, 2022) นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงการดำรงอยู่ของตลาดชุมชนบ้านหนองแค ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันเกิดจากกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การบริหารจัดการตลาดดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ 2) การนำประวัติศาสตร์เรื่องเล่าความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาพัฒนาเป็นรูปแบบธีมของตลาดในชื่อ “นุ่งไทย ใส่โจง” 3) กำหนดรูปแบบกิจกรรมบนฐานเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดทรงสวาย การแต่งกายอาหาร และขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อมาจัดทำเป็นเส้นทางเดินเที่ยวภายในวัดทรงสวายที่เชื่อมโยงกับตลาดชุมชนบ้านหนองแค โดยกำหนดเส้นทางดังนี้ (1) ไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์บริเวณมณฑปด้านหน้าวัด (2) ไหว้พระขอพรหลวงพ่อทอง (3) ไหว้พระขอพรหลวงพ่อเพิ่มทรัพย์ (4) กราบอธิษฐานขอหลวงพ่อย้อย (5) ไหว้ขอพรสัมฤทธิ์ และ (6) ชมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและซื้อของฝากของที่ระลึกภายในตลาด 4) กำหนดกฎ กติกาในการบริหารจัดการตลาด ดังนี้ (1) เปิดตลาดในทุกวันเสาร์-วันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ของทุกเดือน (2) อนุญาตให้คนนอกพื้นที่ขายสินค้าได้เฉพาะผู้ขายตั้งแต่เมื่อครั้งตลาดชุมชนบ้านหนองแคอยู่ภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี (3) มุ่งเน้นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตภายในชุมชนที่มีความหลากหลาย (4) หนึ่งร้านค้าต้องขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำกันโดยคัดเลือกจากผู้ค้าที่เข้ามาจับจองก่อน (5) กำหนดให้ผู้ขายทุกคนแต่งกายด้วยชุดไทย (6) ขอความร่วมมือให้ผู้ขายใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้แทนการใช้ถุงพลาสติกในการบรรจุสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (7) งดเว้นการจัดเก็บค่าเช่าร้านค้า เนื่องจากการดำเนินงานอยู่ภายใต้จุดยืนร่วมกัน คือ “ไม่ได้มุ่งทำเพื่อธุรกิจ แต่ทำเพื่อปากท้องชาวบ้านในชุมชน” (Ban Nong Khae Community Market Operation Committee, Interview, February 14, 2022)

2. การศึกษารูปแบบการพัฒนาของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท

รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท มีจำนวน 6 องค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเริ่มจากประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่งมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและจำหน่ายสินค้าชุมชนที่มีความโดดเด่น อันจะช่วยส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้กับชุมชน และเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยส่วนรวมจึงได้รับการยอมรับและค่อย ๆ ขยายออกไปสู่ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนผ่านการ “ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมแก้ไข ปัญหา” กล่าวได้ว่าความร่วมมือ ร่วมใจ เป็นจุดแข็งที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง มาจนถึงปัจจุบัน

2.2 การประเมินศักยภาพและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน ใช้วิธีการวิเคราะห์การพัฒนาการท่องเที่ยว ภายใต้ทุนชุมชนของตลาดนัดชุมชน และจากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและชุมชนในการถอดความรู้ วัฒนธรรมชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งพบอัตลักษณ์ที่โดดเด่นร่วมกันของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ ความโดดเด่นของพื้นที่ที่มีสถานที่ประวัติศาสตร์เสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.3 การประเมินความสนใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ใน 2 ประเด็น คือ ความสนใจ ในการทำกิจกรรม และความพึงพอใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ ดังผลการศึกษาในตาราง 1

ตาราง 1 ความสนใจของนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมาเที่ยวซ้ำ

ความสนใจ	M	SD	ความหมาย	ความพึงพอใจ	M	SD	ความหมาย
1. ชมสาธิตการทำอาหารท้องถิ่น	3.92	0.80	มาก	1. ผลิตภัณฑ์ชุมชนและอาหารท้องถิ่นที่หลากหลาย	4.36	0.67	มาก
2. ชมสาธิตการทำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์	3.90	0.80	มาก	2. คุณภาพของสินค้าเหมาะสมกับราคา	4.28	0.73	มาก
3. ลองทำอาหารท้องถิ่นและร่วมรับประทานอาหารกับคนในชุมชน	3.58	1.13	มาก	3. ภูมิทัศน์และบรรยากาศที่สวยงาม	4.40	0.64	มาก
4. ซื้ออาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นของท้องถิ่น	3.95	0.85	มาก	4. กิจกรรมที่แฝงทุนวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วม	3.92	0.97	มาก
5. นั่งรับประทานอาหารในพื้นที่ของตลาดนัดชุมชน	3.59	1.19	มาก	5. อธิยาศัยไมตรีในการให้บริการของพ่อค้า แม่ค้า	4.09	0.85	มาก
6. ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	3.90	0.82	มาก	6. เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงที่ตั้งตลาดสะดวก	4.31	0.64	มาก
7. ถ่ายภาพบรรยากาศและจุดเช็คอิน	4.15	0.76	มาก	7. รูปแบบร้านค้าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะ	4.27	0.65	มาก
8. ฟังปราชญ์ท้องถิ่นบอกเล่าความเป็นมาเกี่ยวกับตลาดนัดชุมชน	3.77	0.86	มาก	8. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ปั่นดัน	4.37	0.59	มาก
9. ร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมกับคนในชุมชน เช่น ฟ้อนรำเล่นดนตรี	3.70	0.87	มาก	9. จุดถ่ายภาพ/จุดเช็คอินที่สะท้อนวิถีชุมชน เช่น ภาพ Street Art	4.44	0.60	มาก
10. พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อาวุโสในชุมชน	3.51	1.12	มาก	10. แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกับตลาดนัดชุมชน	4.15	0.71	มาก
11. แต่งกายด้วยชุดท้องถิ่นหรือผ้าไทย	3.97	0.85	มาก	11. การจัดสถานที่วางขายสวยงาม น่าเดินเที่ยว	4.24	0.71	มาก
12. กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วม	4.30	0.75	มาก	12. มาตรการคัดกรองและป้องกัน การแพร่ระบาดของโรค (COVID-19)	4.56	0.62	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	3.85	0.15	มาก	รวมเฉลี่ย	4.28	0.11	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ภาพรวมของนักท่องเที่ยวมีความสนใจในการทำกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($M=3.85$) พิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีระดับมากเป็นอันดับแรก คือ ถ่ายภาพบรรยากาศและจุดเช็คอิน ($M=4.15$) และความพึงพอใจ พบว่า ภาพรวมของนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ อยู่ในระดับมาก ($M=4.28$) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ คือ มาตรการคัดกรองและป้องกันการแพร่ระบาดของโรค (COVID-19) ($M=4.56$)

2.4 การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดนัดชุมชนมี 3 กระบวนการสำคัญ คือ กระบวนการที่ 1 จัดตั้งตลาดที่สอดคล้องกับวิถีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบนฐานแนวคิดการพัฒนาชุมชน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 3) การคงอัตลักษณ์ความเป็นวิถีท้องถิ่นที่เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างประชาชนและนักท่องเที่ยว 4) การกระจายผลประโยชน์แก่ประชาชนและสาธารณะประโยชน์อย่างเป็นธรรม กระบวนการที่ 2 คัดเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) กิจกรรมมีลักษณะและเกิดขึ้นโดยชุมชนเอง 2) กิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว 3) ชุมชนพร้อมที่จะดำเนินการและจัดการอย่างต่อเนื่อง และกระบวนการที่ 3 ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงของดีในตลาดสู่การตามหาวิถีชีวิตที่น่าเรียนรู้ของคนในพื้นที่

2.5 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พบใน 2 รูปแบบ คือ 1) เครือข่ายความร่วมมือภายใน เช่น ประชาชนในชุมชน แกนนำชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานด้านการพัฒนาในพื้นที่ รวมกลุ่มกันในการขับเคลื่อนตลาดนัดชุมชนในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความมั่นคง และประสานความต้องการที่จำเป็นกับหน่วยงานภายนอก 2) เครือข่ายความร่วมมือภายนอก เป็นการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในการขอรับการสนับสนุนการพัฒนา ช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะที่จะพัฒนาให้ตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2.6 การประเมินคุณค่าที่ชุมชนได้รับจากตลาดนัดชุมชน ในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ คือ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จำหน่ายในตลาดนัดชุมชนมุ่งเน้นใช้วัตถุดิบท้องถิ่นทำให้เกิดการกระจายรายได้ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้ตลอดทั้งปี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) มิติด้านสังคม คือ (1) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำตลาดนัดชุมชนผ่านการประชุมระดมความคิดเห็นของคนในชุมชน และหากมีส่วนที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ในขณะนั้นจะมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และจัดทำเป็นกรณีศึกษาเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนในชุมชน (2) สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์โดดเด่นของความเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ การดำเนินงานของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งอยู่บนหลักการที่สำคัญคือ “ส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” โดยตลาดโรงพักเก่าสรรพยากล่าวได้ว่าเป็นเสมือนต้นแบบของการทำตลาดสีเขียวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนตลาดชุมชนบ้านหนองแค แม้ในปัจจุบันเป็นเพียงการขอความร่วมมือจากผู้ค้าให้ลดการใช้ถุงพลาสติกในการบรรจุสินค้าแต่อย่างไรก็ตามแผนการพัฒนาตลาดชุมชนบ้านหนองแคในอนาคตกำหนดให้เป็นตลาดปลอดภัยหรือตลาดที่เป็นธรรมชาติ โดยกำหนดให้ผู้ค้าใช้วัสดุจากธรรมชาติแทนการใช้โฟมและพลาสติกให้ได้มากที่สุด

อภิปรายผล

ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา มีพัฒนาการของตลาดนัดชุมชนที่เป็นตลาดเก่าและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของตลาดย้อนยุคถนนคนเดิน ซึ่งการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเกิดจากกระบวนการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) สืบค้นอัตลักษณ์เด่นของตลาดนัดชุมชน 2) สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย 3) กำหนดแนวทางการบริหาร

จัดการตลาด 4) จัดกิจกรรมตลาดย้อนยุคถนนคนเดิน และ 5) ตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงาน สำหรับตลาดชุมชนบ้านหนองแค เป็นตลาดนัดชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่จากตลาดชุมชนท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP นวัตกรรม โดยมีการดำรงอยู่เกิดจากกระบวนการสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ 2) กำหนดรูปแบบธรรมาภิบาลของตลาดในชื่อ “นุ่งไทย ใส่โจง” 3) กำหนดรูปแบบกิจกรรมบนฐานวัฒนธรรมชุมชน 4) กำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการตลาดที่ชัดเจน ทั้งนี้ การจัดการตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งขึ้นนั้น ไม่มีช่วงเวลาและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แต่เป็นที่รับรู้ในชุมชน ทั้งที่ปรากฏในรูปของตลาดไม่ประจำหรือตลาดตามฤดูกาลเนื่องจากจะขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจชุมชนแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตาม ในงานศึกษาของปริญญานวลเปียน (Nuanpian, 2020, p. 236) พบว่า ตลาดชุมชนที่ได้รับการฟื้นฟูและการเกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบันส่วนหนึ่งต่างได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนจากภายนอกเพิ่มเข้ามา ขณะที่ พชรินทร์ ฤชวรารักษ์, จตุพร ดอนโสม และอพิชัย ไสสุทธิ์ (Ruchwararak, Donsom & Sosut, 2021, p. 228) พบปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของตลาดชุมชน ประกอบด้วย 1) ชนิดสินค้าที่หลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น 2) ท่าเลที่ตั้งและสภาพชุมชนใกล้เคียง 3) ระบบการตลาดอื่นในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงที่ช่วยเสริมให้ตลาดชุมชนมั่นคงยิ่งขึ้น เช่น ร้านค้าในชุมชน และตลาดนัดคลองถม เป็นต้น และสุดท้ายสำคัญที่สุดคือ 4) ความเข้มแข็งของคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ตลาดนัดชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ควรมีการยกระดับศักยภาพการจัดการตลาดให้มีสีสันและเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สร้างแรงจูงใจขยายฐานลูกค้าจากภายนอก

รูปแบบการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท พบฐานการพิจารณาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนได้ 6 ประเด็น คือ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การประเมินศักยภาพและอัตลักษณ์ของชุมชน 3) การประเมินความสนใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 4) การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดนัดชุมชน 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และ 6) การประเมินคุณค่าที่ชุมชนได้รับจากตลาดนัดชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังเช่นในการศึกษาของ ไชยลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (Kamonsakdavikul, 2018, p. 153) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นปัจจัยหรือแนวทางแห่งความสำเร็จในการจัดการตลาดนัดชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมกับภาครัฐ หรือร่วมกับชุมชนต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงให้ความร่วมมือในการรักษากระบะเรียบ ดูแลความเรียบร้อยเรียบร้อยของตลาด และสอดส่อง ควบคุมประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่าย เพื่อช่วยกันดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนอย่างเต็มใจ เช่นเดียวกับงานศึกษาของพระอธิการ ญาณวุฒิ หรั่งแสง, พระปลัดสมชาย ดำเนิน และนวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร (PhraAdhikam Yanawut Raungsang, Phrapalad Somchai Damnoen & Punwasuponchat, 2022, p.214) พบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของตลาดนัดชุมชนจะต้องดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนยึดหลักการให้ชุมชนยืนได้ด้วยตนเอง และให้ชุมชนดำเนินการเอง ขณะที่ ปริญญานวลเปียน (Nuanpian, 2020, p. 236) พบข้อสังเกตแนวทางการพัฒนาตลาดนัดชุมชนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ตัวชุมชนเองที่มีพลังขับเคลื่อนตลาดชุมชน โดยอาจผสานการสนับสนุนจากเครือข่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคประชาชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่หรือความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐก็ตาม ซึ่ง อธิป จันทรสุริย์, สุดสันต์ สุทธิพิศาล และขวัญณัทพร ขนอนคราม (Jansuri, Suttipisan & Khanonkram, 2020, p. 142) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทยของตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี อันประกอบด้วย 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการตลาดควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อค้า แม่ค้ารักษาสีมาแต่ดั้งเดิมในช่วงยุคบางระจันอย่างต่อเนื่อง

2) ให้ความสำคัญกับการผลักดันให้เกิดการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากสินค้าที่เป็นจุดเด่นของตลาด และ 3) ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของจังหวัดชัยนาททั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้านการนำวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการพัฒนาให้ตลาดนัดชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกื้อหนุนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ปัญหาและความต้องการร่วมกันของชุมชนที่จะนำไปสู่การจัดทำแผนการนำวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการพัฒนาตลาดนัดชุมชนให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างมีระบบแบบแผนที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดที่สร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนในชุมชน อีกทั้งควรมีการวิเคราะห์และกำหนดมาตรฐาน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของตลาดนัดชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมบรรยากาศและอัตลักษณ์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยและสภาพเงื่อนไขของชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อสร้างพันธมิตรทางการท่องเที่ยวให้เกิดความเหนียวแน่นและยั่งยืน และศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดนัดชุมชนเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำที่จะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องโมเดลและกิจกรรมภายใต้ทุนชุมชนของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- Ban Nong Khae Community Market Operation Committee. (2022, 14 February). *Interview*. (In Thai)
- Community Development Department. (2016). *The Strategic Plan of the Department of Community Development B.E. 2560-2564*. Bangkok : Planning Division, Community Development Department. (In Thai)
- Jaiboon, K. (2006). Market and Way of Life: Preliminary Survey a Study of Market in Thai Society. In SomrakChaisingkananon (Ed.). *Market in Life: Live in the Market* (pp. 19-102). The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center. (In Thai)

- Jansuri, A., Suttipisan, S., & Khanonkram, K. (2020). Guideline for the Creative Tourism Development Bsaed on Thainess Identity at Bang Rachan Thai Retro Market, Sing Buri Province. *Journal of Arts and Cultural Perception*, 19(2), 141-162. (In Thai)
- Kamonsakdavikul, S. (2018). Key Success Factors for Managing Government, Community and Private SectorBazaars. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 37(5), 143-154. (In Thai)
- Keawket, W. (2016). *Self-Management of the Community Market: A Case Study of Klongdaen Floating Market, Ranod District, Songkhla Province*. Thesis, Master of Science Program in Community Developmeny, Thammasat University, Bangkok. (In Thai)
- Khamkrueng, N., Champa, J., Yawila, S., Seemo, T., & Pongkaew, S. (2020). *Community market rehabilitation project to build a foundation economy at Ban Hual Nam Aun, Village 11, Ainalai Subdistrict, Wiangsa District, Nan Province*. Research report. The Thailand Research Fund (TRF), Bangkok. (In Thai)
- Kulphaet, T. (1996). *The Role of Chatuchak Weekend Market on Bangkok and its Vicinity Community 1982–1994*. Thesis, Master of Arts Program in Department of History, Thammasat University, Bangkok. (In Thai)
- Nuanpian, P. (2020). *Local History and Driving Force for Community Markets in the Songkhla Lake Basin in the Present Day*. Research report. Thailand Science Research and Innovation (TSRI.), Bangkok. (In Thai)
- Pansiri, P. (2016). *Teaching documents : Community Organizaiton Development Subject*. Nakhon Pathom : Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University. (In Thai)
- PhraAdhikarn Yanawut Raungsang, Phrapalad Somchai Damnoen, & Punwasuponchat, N. (2022). Encouragement of the Buddhist Way of Community Market at Wat Bang Phlat, Bang PhlatDistrict, Bangkok. *Journal Of Institute of Trainer Monk Development*, 5(1), 204-218. (In Thai)
- Prompakphing, N., Prompakphing, B., Phatchaney, K., Muangsri, P., & Chanthaboon, W. (2018). *The Originand Evolution of Fresh Market and Petty Traders in Mueang Nakhon Phanom*. Research report. The Thailand Research Fund (TRF), Bangkok. (In Thai)
- Puangngam, K. (2010). *Self-management of communities and localities*. Bangkok : Thammasat University. (In Thai)
- Ratanasuwoongchai, R., Taengtanglam, S., & Dachum, P. (2021). *Creative Tourism Logistics in Chainat, Singburi and Lopburi*. Research report. Kasetsart University, Bangkok. (In Thai)

- Ruchuwarak, P., Donsom, S., & Sosut, A. (2021). Development and Adoption of the Community Markets: An Alternative for Integrated Agricultural Development. *Journal of Humanities & Social Science (JHUSOC)*, 19(1), 227-250. (In Thai)
- Sappaya Old Market Restoration Committee. (2022, 11 February). *Interview*. (In Thai)
- Siljaru, T. (2007). *Research and analysis of statistical data with SPSS*. Bangkok : V. Inter Print. (In Thai)
- Supun, J., Ratanasuwongchai, N., & Chuenka, R. (2021). *Knowledge Management for Developing Creative Tourism Stories and Activities in Chainat, Singburi, and Lopburi Province*. Research report. Kasetsart University, Bangkok. (In Thai)
- Walliphodom, S. (2014). Why not revive them: Revive the Reality,talkabout the Market. In Pat Teangphan(Ed.). *Documentation for the workshop Local Historical Research: A Case Study of Phra NakhonSi Ayutthaya Province*. (pp. 8-26). Phra Nakhon Si Ayutthaya : Ayutthaya Institute of Academic Study,Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. (In Thai)

การกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนหลักประกันสุขภาพ
และความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการทางการแพทย์ในกลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น
**BENEFIT INCIDENCE OF HEALTH INSURANCE SUBSIDY
AND SATISFACTION WITH HEALTHCARE SERVICES
QUALITY AMONG THE ELDER IN KHON KAEN PROVINCE**

นัชพล เมธมาลী*

Nutchapon Metmaolee*

นักศึกษานิเทศศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย

*Master student, Master of Public Administration Program, Faculty of Public Administration, National Institute of
Development Administration, Bangkok 10240, Thailand
E-mail address (Corresponding author) : *nutchapon.met@hotmail.com

รับบทความ : 26 มกราคม 2566 / ปรับแก้ไข : 7 มีนาคม 2566 / ตอบรับบทความ : 23 มีนาคม 2566

Received : 26 January 2023 / Revised : 7 March 2023 / Accepted : 23 March 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.14

ABSTRACT

The benefit that the elders received from the government sector had the opportunity to affect the increase or decrease of inequality, hence, the objectives of this research were 1) to study the benefit incidence of the Universal Coverage and the Civil Servant Medical Benefit Scheme among the elders and 2) to find out the satisfaction towards receiving medical services in the elders who exercised of medical treatments in the Universal Coverage and the Civil Servant Medical Benefit Scheme. The quantitative research used a sample of 400 cases drawn from the multi-stage sampling method. The instruments used were the questionnaires and analyzed by benefit incidence analysis that was statistical reliability at 0.90 level. Data were collected by reporting and field visiting in 5 Districts of Khon Kaen Province and analyzed using descriptive statistics to determine the percentage, mean, and standard deviation, and comparing the differences by t-test. The findings showed a high-class group who exercises the Civil Servant Medical Benefit Scheme received the majority benefit at 46.9. The main difference came from the different payment models. In terms of satisfaction with medical services was found that there was no difference in satisfaction with both healthcare service quality but a difference in satisfaction with the servant demand response was statistically significant at 0.05 level, the Universal Coverage ($\bar{X}$ =3.41) more than the Civil Servant Medical Benefit Scheme ($\bar{X}$ =3.19). Therefore, they should consider merging health insurance rights to the unified management by adjusting into the same format transfer payment.

Keywords : Benefit incidence analysis, Healthcare inequality, Elder, Healthcare service quality

บทคัดย่อ

ผลประโยชน์ที่ได้จากภาครัฐสำหรับผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนของสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ และศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการทางการแพทย์ตามสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ในกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 เก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานและลงพื้นที่ตามพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 อำเภอ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่า t ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะดี (กลุ่มรวยสุด) ใช้สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการได้รับประโยชน์เป็นส่วนใหญ่

ร้อยละ 46.9 โดยในภาพรวมมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการทางการแพทย์ระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กับสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ไม่แตกต่างกัน แต่พึงพอใจต่อการตอบสนองต่อความต้องการผู้รับบริการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการสิทธิสวัสดิการรักษายาบาล ข้าราชการ ($\bar{X}=3.41$) สูงกว่าสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ($\bar{X}=3.19$) จึงควรมีการพิจารณาควมรวม การบริหารจัดการสิทธิหลักประกันสุขภาพแบบหนึ่งเดียว และปรับการจ่ายเงินให้กับสถานพยาบาลให้เป็นรูปแบบเดียว

คำสำคัญ : การกระจายผลประโยชน์, ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข, ผู้สูงอายุ, คุณภาพการบริการทางการแพทย์

บทนำ

แม้ว่าสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยจะมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นจากสัดส่วนคนยากจนที่ลดลง อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2531 ถึงปี 2564 ที่ร้อยละ 65.17 เหลือเพียงร้อยละ 6.32 สาเหตุสำคัญของการปรับตัวที่ดีขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลพยายามออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อมาช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและผู้มีรายได้น้อยอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Economics and Social Development Council, 2021, pp. 1-3) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะระยะเวลา ที่ผ่านมามีความก้าวหน้าในการลดสัดส่วนความยากจน แต่ในด้านของความเหลื่อมล้ำกลับยังคงไม่สามารถลดลง ได้อย่างมีนัยสำคัญ ประกอบกับช่วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อย (Office of the National Economics and Social Development Council, 2021, pp. 28-34) ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวก็ส่งผลให้ช่องว่าง ความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่ยังคงมีความเปราะบาง และต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพ ซึ่งเป็นประเด็นหลักต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของประชากรสูงวัยโดยการเข้าถึงหรือได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างเท่าเทียมกันนั้นถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ถึงแม้ว่าประเทศจะประสบความสำเร็จต่อการสร้างหลักประกันสุขภาพที่ทำให้ ประชากรส่วนใหญ่ สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง แต่ยังคงพบว่ามีช่องว่างที่ทำให้ผู้สูงอายุ ไม่ได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม เช่น การมีอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การมีฐานะทางเศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่เรื่องของการศึกษา อย่างไรก็ตามปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบบริการสาธารณสุขของไทย ยังคงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงทั้งในเรื่องของความเหลื่อมล้ำในเรื่องของสิทธิประโยชน์ การจัดสรรงบประมาณ และคุณภาพ การบริการระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพ (Bhumithavorn, 2020)

จากการทบทวนงานวิจัยในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า ทิศทางการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ ของบริการสาธารณสุขในกลุ่มผู้สูงอายุของประเทศไทยครอบคลุมเนื้อหาหลักอยู่เพียง 2 ประการ คือ รูปแบบกิจกรรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นธรรมด้านสุขภาพ (Intarates et al., 2019) และความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการ ด้านสุขภาพ (Meemon & Paek, 2020; Tonboot & Wattanadumrong, 2021) อย่างไรก็ตาม การศึกษา ผลประโยชน์ผ่านเงินอุดหนุนเพื่อสร้างความเป็นธรรมผ่านสิทธิหลักประกันสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุกลับยังคงมีอยู่ อย่างจำกัด ดังนั้น การศึกษานี้จึงเลือกศึกษาถึงสิทธิสวัสดิการสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุเกี่ยวกับการกระจาย ผลประโยชน์ (Benefit incidence analysis) และความพึงพอใจต่อการบริการทางการแพทย์ที่ได้รับจากการใช้สิทธิ โดยเลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากพบว่า ระบบหลักประกันสุขภาพและการจัดบริการทางการแพทย์ ยังคงมีเหลื่อมล้ำของหน่วยบริการและการจัดสรรทรัพยากรด้านสภาพแวดล้อมทางสุขภาพ แบบกระจุกตัว แต่เฉพาะเขตเมือง (Khonkaen Provincial Health Office, 2020) และจากการรายงานผลสำรวจประชากรสูงอายุ ในประเทศไทยของสำนักสถิติแห่งชาติได้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมักจะใช้สิทธิการรักษาพยาบาลหลักประกัน

สุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) และสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการเป็นสัดส่วนใหญ่ (National Statistical Office, 2021) ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเลือกศึกษาในประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนของสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการในกลุ่มผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการทางการแพทย์ของผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิการรักษายาบาลระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ

ประโยชน์การวิจัย

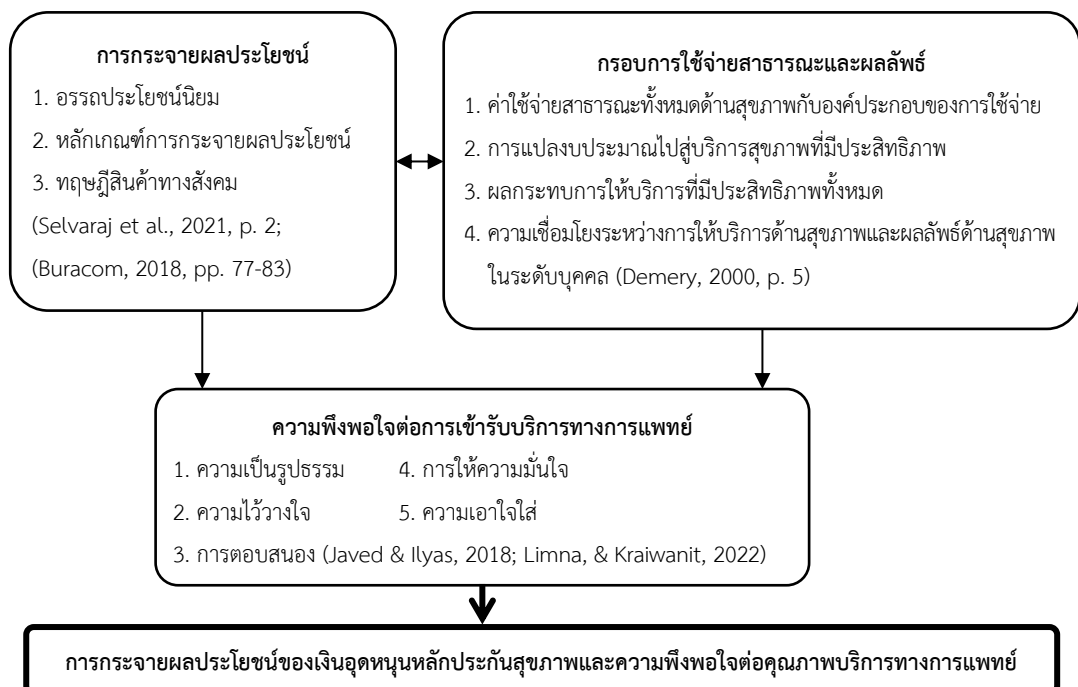
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 7 และสำนักงานคลังจังหวัดขอนแก่น สามารถนำผลการวิจัยไปเปรียบเทียบ และพิจารณาปรับปรุงการบริหารจัดการด้านการดำเนินงานและด้านการจัดการเงินอุดหนุนของหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์และมีคุณภาพร่วมกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ (Benefit incidence analysis) เน้นศึกษาถึงความไม่สมดุลในการกำหนดเป้าหมายและการกระจายของเงินอุดหนุนด้านสุขภาพในกลุ่มประชากรและประเภทของบริการ เป็นการชี้ให้เห็นว่า กลุ่มคนยากจนที่อาศัยอยู่ในรัฐที่ล้าหลังทางเศรษฐกิจและพื้นที่ชนบทได้รับเงินอุดหนุนด้านสุขภาพไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับกลุ่มคนรวย (Selvaraj et al., 2021, p. 2) โดยมีแนวความคิดเบื้องหลังที่ประกอบไปด้วย 1) อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เป็นแนวความคิดที่สนับสนุนให้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการกระจายผลประโยชน์ผ่านงบประมาณรายจ่ายของรัฐไปสู่คนจน ซึ่งเป็นไปตามหลักการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Diminishing marginal utility) ที่เชื่อว่าการโอนเงินจากคนที่ฐานะร่ำรวย (เช่น เงิน 100 บาท) ไปให้คนที่ฐานะยากจนกว่าจะทำให้อรรถประโยชน์ของคนที่ยากจนสูงขึ้นสูงกว่า อรรถประโยชน์ที่คนรวยต้องเสียไป 2) การกระจายผลประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ของ Pareto (Pareto optimal theory) เป็นแนวความคิดที่เชื่อว่าการกระจายผลประโยชน์ที่จะทำให้สังคมได้รับประโยชน์สูงสุด จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ การกระจายทรัพยากรดังกล่าวสามารถทำให้ทุก ๆ คนในสังคมได้รับประโยชน์มากขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดการกระจายผลประโยชน์นั้นทำให้คน ๆ หนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งดีขึ้นได้รับประโยชน์มากขึ้นโดยไม่ทำให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ แย่ลง ซึ่งแนวความคิดนี้ก็เชื่อว่าการที่รัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างหลักประกันทางสังคมผ่านการจัดสรรทรัพยากรใหม่โดยใช้มาตรการจัดเก็บภาษี และนำเงินที่จัดเก็บได้ดังกล่าวมาสร้างเป็นสวัสดิการให้แก่คนจน และ 3) ทฤษฎีสันค้ำทางสังคม (Social goods theory) แนวความคิดนี้เชื่อว่าสินค้าบางอย่างควรได้รับการจัดสรรไปสู่ทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การศึกษาขั้นพื้นฐาน และบริการรักษายาบาลขั้นพื้นฐาน โดยสินค้าเหล่านี้ไม่ควรปล่อยให้ถูกจัดสรรโดยกลไกตลาดเพียงอย่างเดียว และรัฐควรเข้ามาทำหน้าที่จัดสรรรายจ่ายสาธารณะ เพื่อจัดสรรสินค้าและบริการเหล่านี้ให้กับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม หรืออาจจะจัดให้อยู่ในรูปของบริการที่คิดค่าใช้จ่ายต่ำเป็นต้น (Buracom, 2018, pp. 77-83) ซึ่งการวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ (Benefit incidence analysis) ถือเป็นวิธีการที่จะเข้ามาช่วยในการอธิบายถึงผลกระทบของการใช้จ่ายของรัฐบาลจะสามารถสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ โดยวิธีการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถใช้ได้กับรายจ่ายสาธารณะบางประเภทเท่านั้น เช่น การศึกษา (Education) การสาธารณสุข

(Healthcare) และโครงสร้างพื้นฐานบางประเภท (Infrastructure) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะประกอบด้วย ต้นทุนในการจัดสรรสินค้าและบริการสาธารณะและข้อมูลการใช้ประโยชน์ของแต่ละคน ซึ่งอาจจัดกลุ่มให้อยู่ในกลุ่มควินไทล์ (Quintile) หรือเดซิอัล (Decile) ตามระดับรายได้, เพศ, เชื้อชาติ, หรือเขตที่อยู่อาศัย (Asawanuchit, Davoodi, & Tiongson, 2003, p. 8)

วิธีการวัดคุณภาพของบริการด้านสุขภาพโดยใช้แบบจำลองการวัดคุณภาพการให้บริการหรือ SERVQUAL มีองค์ประกอบในการประเมินที่สำคัญอยู่ 5 ประเด็น อันได้แก่ 1) ความเป็นรูปธรรม 2) ความไว้วางใจ 3) การตอบสนอง 4) การให้ความมั่นใจ และ 5) ความเอาใจใส่ โดยถูกนำมาปรับใช้ในการวัดคุณภาพการบริการทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง และมีงานวิจัยหลายชิ้นที่บ่งชี้ว่าการวัดด้วยแบบจำลอง SERVQUAL ก็สามารถสะท้อนไปถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการได้เช่นกัน (Javed & Ilyas, 2018; Limna & Kraivanit, 2022) ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์ โดยส่วนใหญ่จะนำแนวความคิดการวัดคุณภาพการบริการตามแบบจำลอง SERVQUAL มาปรับใช้อยู่เสมอ (Hamsongkanit & Thananithisak, 2020; Wu, Jeawkok, & Strisik, 2021) ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงนำแบบจำลองดังกล่าวมาปรับใช้ ซึ่งในการพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยผู้วิจัยได้นำกรอบการใช้จ่าย สาธารณะและผลลัพธ์: การเชื่อมโยงห่วงโซ่ ของ Demery (2000, p. 5) ที่เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่าง 1) ค่าใช้จ่าย สาธารณะทั้งหมดด้านสุขภาพกับองค์ประกอบของการใช้จ่าย หากงบประมาณด้านสุขภาพถูกทุ่มเทให้กับกิจกรรม ที่มีผลกระทบเพียงเล็กน้อยต่อผลลัพธ์ด้านสุขภาพของประชากรโดยรวม ความเชื่อมโยงก็จะอ่อนแอลง 2) การแปลง งบประมาณไปสู่บริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ หากภาคส่วนไม่มีประสิทธิภาพ ระดับของการใช้จ่ายจะไม่ใช่ว่าบ่งชี้ที่ดี ของการให้บริการ 3) การให้บริการที่มีประสิทธิภาพทั้งหมดได้รับผลกระทบอย่างไร การใช้จ่ายภาครัฐขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของภาคเอกชน ผลกระทบสุทธิต่อการให้บริการด้านสุขภาพโดยรวมจะลดลงบ้าง และ 4) การเชื่อมโยง ระหว่างการให้บริการด้านสุขภาพ (ทั้งภาครัฐและเอกชน) และผลลัพธ์ด้านสุขภาพในระดับบุคคล

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. การกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนของสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากเงื่อนไขและสิทธิประโยชน์
2. ผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการมีความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์มากกว่าผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร, กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่เคยเข้าใช้บริการทางการแพทย์กับหน่วยบริการของรัฐ จำนวน 287,817 คน (Ministry of Public Health, 2020) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage sampling) โดยขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการเลือกพื้นที่ที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่เข้าไปใช้บริการทางการแพทย์มากที่สุด 5 อันดับแรก มาเป็นตัวแทนอำเภอ ประกอบไปด้วย อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอชุมแพ อำเภอน้ำพอง อำเภอบ้านไผ่ และอำเภอฟล โดยมีประชากรรวมทั้ง 5 อำเภอ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 132,339 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 46 ของประชากรผู้สูงอายุที่มาใช้บริการทั้งหมดในจังหวัดขอนแก่น ขั้นตอนที่ 2 ทำการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมดที่มาจากขั้นตอนที่ 1 ด้วยสูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Rathachatranoon, 2019, pp. 17-18) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ≈ 399 ตัวอย่าง แต่เพื่อป้องกันการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ครบจึงเพิ่มความคลื่อนเข้าไปอีก 5% เป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 419 ตัวอย่าง จากนั้นขั้นตอนที่ 3 เพื่อให้ตัวอย่างมีการกระจายตัวในแต่ละอำเภออย่างเหมาะสม ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงจากสัดส่วนประชากรทั้ง 5 อำเภอ แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 สัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามประชากรใน 5 อำเภอ ของจังหวัดขอนแก่น

อำเภอ	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
อำเภอเมืองขอนแก่น	60,820	193
อำเภอชุมแพ	20,357	64
อำเภอน้ำพอง	19,355	61
อำเภอบ้านไผ่	16,821	53
อำเภอฟล	14,986	47
รวม	132,339	419

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์ โดยนำแบบจำลอง SERVQUAL มาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ต่อบริการทางการแพทย์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scales) ได้แก่ ระดับ 1 เท่ากับน้อยที่สุด ระดับ 2 เท่ากับน้อย ระดับ 3 เท่ากับปานกลาง ระดับ 4 เท่ากับมาก และระดับ 5 เท่ากับมากที่สุด (Rubin and Babbie, 2016, p. 231) ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้คะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (Item objective congruence index: IOC)

จากนั้นนำคะแนน IOC มาทำการวิเคราะห์หาความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Scale-level CVI) คือ การรวมค่าเฉลี่ยของคะแนน IOC โดยเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนน IOC ในครั้งนี้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ขึ้นไป (Pattana-combutsook, 2021, pp. 334-335) พบว่าได้ค่าเฉลี่ยที่ 0.95 นำแบบสอบถามไปทดลองเก็บข้อมูล (Try out) กับผู้สูงอายุที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาทดสอบความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) โดยกำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นไว้ที่ 0.70 (Corbetta, 2003, p. 173) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 แสดงว่า แบบสอบถามมีคุณภาพ และเหมาะสม สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เลขที่ ECNIDA 2021/0115 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยการลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามตามพื้นที่ที่กำหนด 5 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 419 ตัวอย่าง ผ่านช่องทางการประสานงานกับผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการนำทางไปยังที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุรวมตัวกันอยู่ กำหนดระยะเวลาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 2 เดือน จากนั้นดำเนินการตรวจสอบแบบสอบถามและคัดเลือกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกได้จำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นร้อยละ 95.46 อย่างไรก็ดี ถือว่ามีความครอบคลุมและเพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ คือ 399 ตัวอย่าง แล้ว

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลรายงานการเบิกจ่ายงบประมาณค่ารักษาพยาบาลข้าราชการ จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 จากกรมบัญชีกลาง (The Comptroller General's Department, 2020) และรายงานการเบิกจ่ายงบประมาณหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จากเว็บไซต์สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (National Health Security Office, 2020) และรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564 จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Office of the National Economics and Social Development Council, 2021) เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณผลประโยชน์ของแต่ละชั้นรายได้ ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์จะมาจากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนแรก และข้อมูลจากกรมบัญชีกลางและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ใช้วิธีการวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ (Benefit incidence analysis) โดยการหาค่าเฉลี่ยเงินอุดหนุนต่อหัวของเงินอุดหนุนหลักประกันสุขภาพ จากนั้นนำจำนวนผู้รับผลประโยชน์ (กลุ่มตัวอย่าง) มาแบ่งชั้นรายได้เป็น 5 กลุ่ม ตามวิธีการของ Asawanuchit, Davoodi, and Tiongsom (2003, p. 8) และ Pinthong (2021, p. 35) แล้วจึงคำนวณหาผลประโยชน์ที่ตกอยู่ในแต่ละกลุ่มชั้นรายได้ โดยการนำผลประโยชน์เฉลี่ยมาคูณกับจำนวนผู้รับผลประโยชน์แต่ละชั้นรายได้ดังสมการต่อไปนี้ (Demery, 2000, p. 6; Mohanty et al., 2020, p. 4)

$$X_j = \sum_{i=1}^n H_j \frac{S}{H} = \sum_{i=1}^n \frac{H_j}{H} S$$

โดยที่ X_j เป็นเงินอุดหนุนทั้งหมดที่ครัวเรือนในแต่ละระดับ j ได้รับ

H_j เป็นจำนวนผู้สูงอายุของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในระดับรายได้ j

H เป็นจำนวนผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

S เป็นเงินงบประมาณด้านสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2563 ที่อุดหนุนผ่านสิทธิข้าราชการและสิทธิบัตรทอง

J เป็นระดับรายได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ

และใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage : %)

2. การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการ ด้วยสถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความพึงพอใจใน 5 ช่วง คือ ระหว่าง 1.00-1.49 หมายถึงน้อยที่สุด 1.50-2.49 หมายถึงน้อย 2.50-3.49 หมายถึงปานกลาง 3.50-4.49 หมายถึงมาก และ 4.50-5.00 หมายถึงมากที่สุด (Srisa-ard, 2017, p. 121) จากนั้นจึงนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการด้วยสถิติ Independent Two-Samples t-test โดยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญไว้ที่น้อยกว่า 0.05 (Kachigan, 1986, p. 165-168)

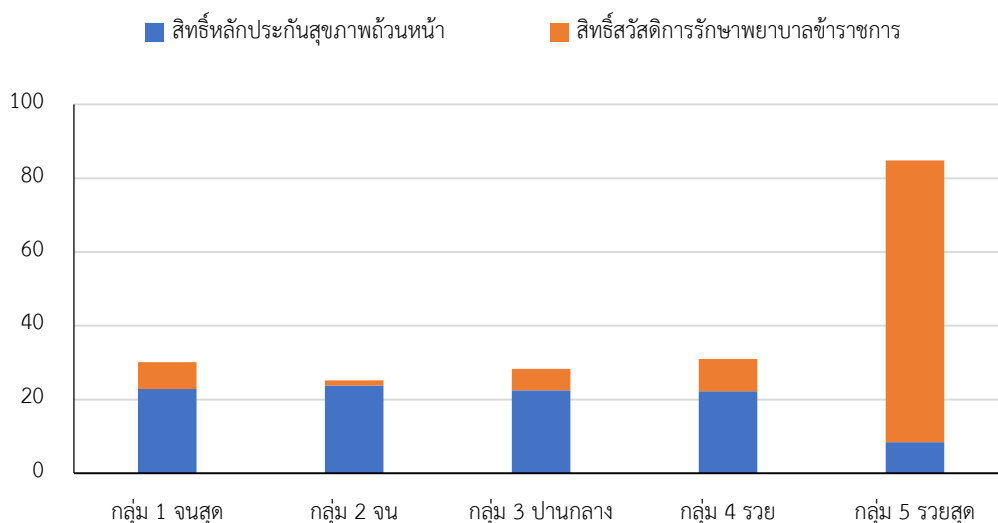
ผลการวิจัย

1. การศึกษาการกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนของสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการในกลุ่มผู้สูงอายุ แสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ร้อยละของผลประโยชน์ที่ตกอยู่ในแต่ละกลุ่มรายได้แยกตามสิทธิการรักษายาบาล

กลุ่มรายได้	สิทธิหลักประกันสุขภาพ ถ้วนหน้า	สิทธิสวัสดิการรักษายาบาล ข้าราชการ	รวมทั้ง 2 สิทธิ
กลุ่ม 1 จนสุด	22.80	7.30	14.10
กลุ่ม 2 จน	23.80	1.40	11.10
กลุ่ม 3 ปานกลาง	22.50	5.80	13.10
กลุ่ม 4 รวย	22.20	8.80	14.60
กลุ่ม 5 รวยสุด	8.40	76.40	46.90
รวม	100.00	100.00	100.00

จากตาราง 1 พบว่า สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนจะได้รับผลประโยชน์จากการใช้เงินอุดหนุนจัดสรรค่ารักษายาบาลมากกว่ากลุ่มอื่น ร้อยละ 22.80-23.80 ในขณะที่สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะดี (กลุ่มรวยสุด) ได้รับประโยชน์จากการใช้เงินอุดหนุนจัดสรรค่ารักษายาบาล ในสัดส่วนร้อยละ 46.90

ภาพ 2 การกระจายผลประโยชน์ตามชั้นรายได้

จากภาพ 2 ผู้วิจัยจึงดำเนินการรวมประโยชน์ของทั้งสองสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลเข้าด้วยกัน และคำนวณหาผลประโยชน์รวมของเงินอุดหนุนหลักประกันสุขภาพใหม่อีกครั้ง พบว่า แนวโน้มที่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะดี (กลุ่มรวยสุด) ได้รับประโยชน์จากการใช้จัดสรรเงินอุดหนุนค่ารักษายาบาลของรัฐ (ในภาพรวม) มากกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มนี้ได้รับประโยชน์ในสัดส่วนร้อยละ 46.9 ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราที่สูงกว่าอัตราที่เป็นธรรม (Fair share) ที่ร้อยละ 20 ในกรณีที่ผู้สูงอายุทุกกลุ่มมีความจำเป็นในการรับบริการทางการแพทย์ที่ไม่แตกต่างกันนี้อาจบ่งชี้ได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดีมีโอกาสดำเนินการรับบริการทางการแพทย์ที่รัฐอุดหนุนมากกว่า และผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มรวยสุด ส่วนใหญ่จะมีสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งความแตกต่างจากหลักที่นำมาสู่ผลลัพธ์ข้างต้นนั้นมาจากสิทธิสวัสดิการด้านการรักษายาบาลที่ต่างกัน ดังตาราง 2

ตาราง 2 การเปรียบเทียบเงื่อนไขและสิทธิประโยชน์ระหว่างทั้งสิทธิการรักษายาบาล ปี พ.ศ. 2563

รายการ	สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า	สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ
ลักษณะ	สวัสดิการ	สวัสดิการ
กลุ่มเป้าหมาย	ข้าราชการ และบิดา มารดา คู่สมรสและบุตร	ประชาชนทั่วไปที่ไม่มีสิทธิอื่น
รูปแบบการจ่ายเงิน	- เหม่าจ่ายรายหัวรวมสำหรับผู้ป่วยนอก - ผู้ป่วยในจัดสรรงบประมาณตามน้ำหนักสัมพัทธ์ DRG - การจ่ายเงินให้สถานพยาบาลเป็นลักษณะปลายปิด	- ผู้ป่วยนอก ตามปริมาณบริการและราคาที่ใช้เรียกเก็บ - ย้อนหลัง สำหรับบริการผู้ป่วยในตามรายการป่วยในอัตราที่กำหนด (DRG)
สิทธิประโยชน์	- ครอบคลุมทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ใน ทันตกรรม ค่ายา เวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องพิเศษ ค่าคลอดบุตร	- การจ่ายเงินให้สถานพยาบาลเป็นปลายเปิด ทำให้สถานพยาบาลไม่ต้องระมัดระวังค่าใช้จ่าย และผู้มีสิทธิเอง ไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้ - ครอบคลุมทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ใน ทันตกรรม ค่ายา เวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องสามัญ ค่าคลอดบุตร

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการ	สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า	สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ
ลักษณะ	สวัสดิการ	สวัสดิการ
การเข้าถึงยา	- มีสิทธิได้รับยาในบัญชียาหลัก ส่วนยานอกบัญชียาหลัก ขึ้นกับดุลยพินิจของ แพทย์สามคน และบางกรณีที่เป็น ยาที่มีราคาแพงมากจะต้องขออนุญาตก่อน	- ได้รับยาในบัญชียาหลัก และยาที่คณะกรรมการพัฒนา บัญชียาหลักมีมติให้ครอบคลุม
เงินอุดหนุน	5,414,942,288.29 (60.82%)	3,488,282,731.15 (39.18%)
จำนวนผู้มีสิทธิ	1,514,225 (90.30%)	162,622 (9.70%)
เงินอุดหนุนต่อหัว	3,576.05	21,450.25

จากตาราง 2 พบว่า จำแนกได้ใน 2 ประเด็นหลัก อันได้แก่ ประเด็นเชิงปริมาณ คือ ลักษณะการจ่ายให้กับสถานพยาบาลที่แตกต่างกันนั้นถือเป็นสาเหตุหลักของความแตกต่างด้านผลประโยชน์ (ตาราง 2 และภาพ 2) โดยสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีการจำกัดเพดานแบบเหมาจ่ายรวมรายหัว อยู่ที่ไม่เกิน 3,600 บาท/คน/ปี ซึ่งการเบิกจ่ายจริงเฉลี่ยในปีดังกล่าวคิดเป็น 3,576.05 บาท/คน/ปี ขณะที่สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการที่เป็นลักษณะปลายเปิดและไม่มีเพดานการเบิกที่ชัดเจนจึงเฉลี่ยอยู่ที่ 21,450.25 บาท ซึ่งลักษณะการจ่ายเงินให้กับสถานพยาบาลแบบปลายเปิดและไม่มีเพดานการเบิกที่ชัดเจนนั้น ทำให้ผู้ให้บริการไม่ต้องระมัดระวังค่าใช้จ่ายในการรักษา และหากนำสัดส่วนจำนวนเงินอุดหนุนและสัดส่วนจำนวนผู้มีสิทธิมาเปรียบเทียบกันจะพบว่า สัดส่วนเงินอุดหนุนสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 39.18 จากเงินอุดหนุนทั้งหมด ขณะที่จำนวนผู้มีสิทธิกลับมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 9.70 เท่านั้น ในส่วนของประเด็นเชิงคุณภาพ ด้านของการเข้าถึงยา มีความแตกต่างกันที่สิทธิข้าราชการมีโอกาสที่จะเข้ายานอกบัญชียาหลักและยาที่มีราคาแพงกว่าสิทธิหลักประกันถ้วนหน้า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 จึงมีความเป็นไปได้ว่าจะนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการบริการระหว่างสิทธิการรักษาพยาบาลทั้งสองสิทธิ

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการทางการแพทย์ของผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิการรักษาพยาบาลระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ แสดงดังตาราง 3

ตาราง 4 ความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์ของผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิบัตรทองและสิทธิข้าราชการ

ความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์	บัตรทอง		ข้าราชการ		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ	3.17	0.66	3.29	0.75	1.34	0.179
ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้	4.00	0.67	4.09	0.56	0.97	0.329
การตอบสนองต่อความต้องการผู้รับบริการ	3.19	0.72	3.41	0.85	1.99	0.049*
การให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ	3.19	0.54	3.20	0.48	0.15	0.874
ความเข้าใจและความเห็นใจผู้รับบริการ	3.37	0.82	3.48	0.94	0.89	0.375
รวม	3.48	0.56	3.60	0.63	1.48	0.139

* p<0.05

ตาราง 3 พบว่า ภาพรวมของผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการทางการแพทย์ระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ากับสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการตอบสนองต่อความต้องการผู้รับบริการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ($\bar{X}=3.41$) สูงกว่าสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ($\bar{X}=3.19$) ขณะที่ข้อความเป็นรูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ การให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ และความเข้าใจและความเห็นใจผู้รับบริการ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนจะได้รับผลประโยชน์จากการใช้เงินอุดหนุนจัดสรรค่ารักษายาบาลมากกว่ากลุ่มอื่น แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนได้ ในขณะที่สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะดี (กลุ่มรวยสุด) ได้รับประโยชน์จากการใช้เงินอุดหนุนจัดสรรค่ารักษายาบาล โดยสะท้อนให้เห็นว่าแม้ว่าสิทธิการรักษายาบาลดังกล่าว จะมีความครอบคลุมบุคคลในครอบครัวของผู้มีสิทธิ์แต่ยังไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมในกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิ์ดังกล่าว ซึ่งที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับการกระจายผลประโยชน์ระหว่างสิทธิการรักษายาบาลในต่างประเทศ อย่างเช่น Bose and Benerjee (2019, pp. 8-9) ก็พบสถานการณ์ที่คล้ายกันในประเทศอินเดีย ที่การให้บริการของโรงพยาบาลรัฐในกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะร่ำรวยจะได้รับผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับ Sambodo et al. (2021, p. 1129) ที่พบว่า ความไม่เสมอภาคของการประกันสุขภาพแห่งชาติในรัฐบาลอินโดนีเซีย โดยให้บริการด้านดูแลสุขภาพขั้นสูงและเอื้อประโยชน์ด้านการรักษายาบาลต่อชาวเมือง และผู้คนที่ย้ายอยู่ในเกาะชวาและบาหลีที่มีฐานะค่อนข้างร่ำรวยมากกว่าเมื่อเทียบกับพื้นที่ชนบทและเกาะอื่น ๆ

ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการทางการแพทย์ระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ากับสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ไม่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าการจัดสรรเงินอุดหนุนระหว่างทั้งสองสิทธิดังกล่าว ยังคงสร้างความเหลื่อมล้ำให้กับผู้สูงอายุที่ใช้บริการทางการแพทย์ตามสิทธิประโยชน์จากบัตรสิทธิข้าราชการ ที่มากกว่าสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าก็ตาม แต่ผู้สูงอายุก็มีความพึงพอใจต่อการตอบสนองต่อความต้องการผู้รับบริการที่แตกต่างกัน จึงมีความเป็นไปได้ว่าด้วยเงื่อนไขและสิทธิประโยชน์ที่มากกว่าของผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิข้าราชการ จึงทำให้อาจได้รับการที่ตอบสนองความต้องการมากกว่าผู้สูงอายุที่สิทธิบัตรทอง ดังนั้น He and Tang (2021, p. 351) จึงได้เสนอแนะว่า การปฏิรูปการให้บริการด้านสุขภาพสาธารณะ เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่การบริการสุขภาพแบบบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนระหว่างองค์กรและผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Guida and Carpentieri (2021) ที่พบว่า ประชากรในเมืองยุโรป กำลังแก่วัยในอัตราที่ไม่เคยมีมาก่อน ในขณะที่เดียวกันความซบเซาสัมพันธ์กับความเปราะบางและการพึ่งพาบริการทางการแพทย์ที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงการประสบปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุขเบื้องต้นได้ไม่ด้นัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชานเมือง เนื่องจากการบริการและกิจกรรมที่จำกัด โดยเขาจึงได้เสนอแนะเชิงนโยบายในการกระจายบริการสาธารณสุขเขตเมืองให้ครอบคลุมไปสู่เขตชานเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการบูรณาการสิทธิการรักษาพยาบาลมีอยู่ในปัจจุบันให้มีรูปแบบการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลให้เป็นไปในรูปแบบเดียว

2. ควรมีการพิจารณาสร้างหลักประกันสุขภาพที่มีการบริหารจัดการหนึ่งสิทธิสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการศึกษาการกระจายผลประโยชน์ของกลุ่มผู้สูงอายุไปสู่ระดับประเทศต่อไป เพื่อจะได้เห็นถึงภาพรวมของการกระจายผลประโยชน์ของเงินอุดหนุนหลักประกันสุขภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อหาปัจจัยสาเหตุของความพึงพอใจต่อบริการทางการแพทย์ในกลุ่มผู้สูงอายุ

3. ควรมีการศึกษาถึงความเป็นได้ในเปลี่ยนแปลงระบบหลักประกันสุขภาพที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไปสู่การบริหารหลักประกันสุขภาพหนึ่งเดียว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- Asawanuchit, S. S., Davoodi, M. H. R., & Tiongsong, M. E. (2003). *How useful are benefit incidence analyses of public education and health spending*. International Monetary Fund.
- Bhumithavorn, T. (2020). Inequality in Health Care Welfare System in Thailand. *Journal of Social Synergy*, 11(2), 76–93. (In Thai)
- Bose, M., & Banerjee, S. (2019). Equity in distribution of public subsidy for noncommunicable diseases among the elderly in India: an application of benefit incidence analysis. *BMC Public Health*, 19(1), 1-12.
- Buracom, P. (2018). *The Determinants and Distributional Effects of Public Spending in Thailand*. Bangkok : Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Corbetta, P. (2003). *Social research: Theory, methods and techniques*. London : Sage Publications.
- Demery, L. (2000). *Benefit incidence: a practitioner's guide*. Poverty and Social Development Group Africa Region, The World Bank. Public Disclosure Authorized. Retrieved April 6, 2021, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/574221468135940764/pdf/351170Benefit0incidence0practitioner.pdf>
- Guida, C., & Carpentieri, G. (2021). Quality of life in the urban environment and primary health services for the elderly during the Covid-19 pandemic: An application to the city of Milan (Italy). *Cities*, 110, 103038. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.103038>

- Harnsongkanit, H., & Thananithisak, C. (2020). Evaluation of Customer Satisfaction Quality from Accredited Independent Pharmacies Located in Bangkok by Applying the SERVQUAL MODEL. *Thai Journal of Pharmacy Practice*, 13(2), 412-420. (In Thai)
- He, A. J., & Tang, V. F. (2021). Integration of health services for the elderly in Asia: A scoping review of Hong Kong, Singapore, Malaysia, Indonesia. *Health Policy*, 125(3), 351-362.
- Intarates, M., Leesmidt, V., Dhippayom, T., & Upakdee, N. (2019). Equity in Health in Thai Elderly under Universal Coverage Scheme: A Systematic Review. *Journal of Health Systems Research*, 13(2), 157-173. (In Thai)
- Javed, S. A., & Ilyas, F. (2018). Service quality and satisfaction in healthcare sector of Pakistan- the patients' expectations. *International Journal of Health Care Quality Assurance*, 31(6), 489-501.
- Kachigan, S. K. (1986). *Statistical analysis: An interdisciplinary introduction to univariate & multivariate methods*. Radius Press.
- Khonkaen Provincial Health Office. (2020). *Khon Kaen Province Health Development Plan 2020-2021*. Retrieved April 6, 2021, from <https://www.kkpho.go.th/i2021/index.php/component/attachments/download/7221> (In Thai)
- Limna, P., & Kraiwani, T. (2022). Service Quality and Its Effect on Customer Satisfaction and Customer Loyalty: A Qualitative Study of Muang Thai Insurance Company in Krabi, Thailand. *Journal for Strategy and Enterprise Competitiveness*, 1(2), 1-16. (In Thai)
- Meemon, N., & Paek, S. C. (2020). Older Adults Living Alone in Thailand: Socioeconomic Inequality and Its Relation to Unmet Health Needs. *Asia-Pacific Social Science Review*, 20(4), 17-31.
- Ministry of Public Health. (2020). *Basic information and summary of service recipients classified by service units*. Retrieved April 6, 2021, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page.php?cat_id=b91a30012c36ef54910261d9cfc6d7f5 (In Thai)
- Ministry of Public Health. (2020). *Number of health personnel from PROVIDER file by PROVIDERTYPE*. Retrieved December 15, 2021, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page.php?cat_id=c11dad88f80061c70cd1ae96b500d017 (In Thai)
- Mohanty, S. K., Mishra, R. S., Mishra, S., & Sen, S. (2020). Understanding equity of institutional delivery in public health centre by level of care in India: an assessment using benefit incidence analysis. *International Journal for Equity in Health*, 19, 217. doi: 10.1186/s12939-020-01331-z
- National Health Security Office. (2020). *NHSO Annual Report 2020*. Bangkok: National Health Security Office, Ministry of Public Health. (In Thai)
- National Health Security Office. (2020). *Population report classified by rights in each province*. Retrieved December 6, 2020, from <https://ucinfo.nhso.go.th/ucinfo/RptRegisPop-3>. (In Thai)

- National Health Security Office. (2020). *Summary report of the net budget amount by fund*. Retrieved January 20, 2021, from <https://ucapps1.nhso.go.th/budgetreport/summaryTransferLevelReport> (In Thai)
- National Statistical Office. (2021). *Survey of the elderly population in Thailand*. Retrieved January 20, 2021, from http://statbbi.nso.go.th:8090/nso/nso_center/project/search/result_by_department-th.jsp (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2021). *Poverty and Inequality Report 2021*. Retrieved December 4, 2022, from https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=nesdb_structure (In Thai)
- Pattanacombutsook, M. (2021). Validation of Nursing Research Reports and Proper Use of Social Science Research Instruments in Publishing. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 8(2), 329-343. (In Thai)
- Pinthong, P. (2021). Benefit Incidence Analysis of HIV and AIDS treatment policy in Thailand. *Thai Journal of Public Administration*, 19(2), 24-40.
- Rathachatraron, W. (2019). Determining an Appropriate Sample Size for Social Science Research: The Myth of using Taro Yamane and Krejcie & Morgan Method. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 8(Special Issue), 11-28. (In Thai)
- Rubin, A., & Babbie, E. R. (2016). *Empowerment series: Research methods for social work*. Boston, MA : Cengage Learning.
- Sambodo, N. P., Van Doorslaer, E., Pradhan, M., & Sparrow, R. (2021). Does geographic spending variation exacerbate healthcare benefit inequality? A benefit incidence analysis for Indonesia. *Health Policy and Planning*, 36(7), 1129-1139. doi: 10.1093/heapol/czab015
- Selvaraj, S., Karan, A. K., Mao, W., Hasan, H., Bharali, I., Kumar, P., ... & Chaudhuri, C. (2021). Did the poor gain from India's health policy interventions? Evidence from benefit-incidence analysis, 2004–2018. *International journal for equity in health*, 20(1), 1-15. <https://doi.org/10.1186/s12939-021-01489-0>
- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary research* (10th ed.). Bangkok : Suwiriyan. (In Thai)
- The Comptroller General's Department. (2020). *Information on reimbursement of medical expenses, rights, civil servants' medical welfare benefits 2020*. Bangkok : The Comptroller General's Department, Ministry of Finance. (In Thai)
- Tonboot, S., & Wattanadumrong, B. (2021). Situation of Inequality in Health Utilization among Thai Elderly in 2020. In *The 8th Business Economics and Communications International Conference: Theme Business Creativity and Innovation in the Age of Transformation* (pp. 96-101). Naresuan University, Phitsanulok Province. (In Thai)

Wu, J., Jeawkok, J., & Strisik, W. (2021). Assessing Hospitalized Cancer Patients' Satisfaction by Using Servqual Model: A Case Study of Guizhou Cancer Hospital, Guizhou Province, China. *KKU Research Journal (Graduate Studies) Humanities and Social Sciences*, 9(2), 49–58.

กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล ADMINISTRATIVE STRATEGY FOR BECOMING A DIGITAL SCHOOL

รุ่งทิพา ลือสัตย์^{1*}, สุภาพ ผู้รุ่งเรือง², ศิริ ถีอาสนา³

Rungthiwa Luesat^{1*}, Supap Phurungruang², Siri Thee-asana³

^{1*} นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

^{1*} Doctoral Student, Doctor of Philosophy, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

² Assistant Professor Dr., Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand

³ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาลัทธิศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000 ประเทศไทย

³ Associate Professor Dr., Faculty of Education, Sripatum University Khonkaen Campus, Khonkaen Province, 40000, Thailand
E-mail address (Corresponding author) : ^{1*}rungtiva.luesat@gmail.com

รับบทความ: 10 สิงหาคม 2565 / ปรับแก้ไข : 25 ตุลาคม 2565 / ตอรับบทความ : 14 พฤศจิกายน 2565

Received : 10 August 2022 / Revised : 25 October 2022 / Accepted : 14 September 2022

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.15

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the need of an administration towards a digital school and to develop strategies of becoming a digital school management. The instruments used were determined a sample size and experts by applying Taro Yamane Formula as 326 people. Stratified random sampling method was used with a reliable questionnaire of the present condition equal to 0.84 and the desirable condition equal to 0.86. Simple random sampling method was used for 40 people of the expert group who were the sample. A probability and appropriation assessment which had an item consistency index greater than 0.50 by collecting both postal data. Data were analyzed using a statistic analysis of percentage, mean, and standard deviation. And to find a difference between the present condition and the desirable condition. The study suggested 7 needs that could be developed to the administrative strategy for becoming the most appropriation and the most feasibility of a digital school. The results of the study were as follows: 3 primary strategies ($\bar{X}$ = 4.89 (appropriation), 4.85(feasibility)), 13 secondary strategies ($\bar{X}$ = 4.89(appropriation), 4.83(feasibility)), and 49 procedures ($\bar{X}$ = 4.89(appropriation), 4.83(feasibility)) that could be applied to a guideline for school administration for becoming a potential digital school.

Keywords : Strategy, School administration, Digital school

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล และพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงคุณวุฒิด้วยสูตร Taro Yamane ได้ 326 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นด้านสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.84 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.86 สำหรับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย 40 คน ใช้แบบประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อมากกว่า 0.50 เก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ทั้งสองฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการจำเป็น 7 รายการ สามารถนำมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้คือ 3 กลยุทธ์หลัก ($\bar{X}$ = 4.89, 4.85) 13 กลยุทธ์รอง ($\bar{X}$ = 4.89, 4.83) และ 49 วิธีดำเนินการ ($\bar{X}$ = 4.89, 4.83) ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการบริหารงานโรงเรียนสู่โรงเรียนดิจิทัลได้อย่างมีศักยภาพ

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การบริหารโรงเรียน, โรงเรียนดิจิทัล

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดไว้ในหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ระบุให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยรัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่า เหมาะสมกับกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของคนไทยในรูปแบบที่หลากหลาย (Ministry of Education, 2013, p. 99) ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อการเรียนรู้เชิงวิวัฒนาการที่เน้นการพัฒนากระบวนการสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อสร้าง ควบคุม รักษา และบูรณาการการเปลี่ยนแปลงภายใต้วิสัยทัศน์ด้วยการใช้กลยุทธ์เป็นกลไกการเรียนรู้วิวัฒนาการและการเปลี่ยนผ่านเป็นดิจิทัลของสถานศึกษา (Mohamed Hashim, Tlemsani, & Matthews, 2022, p. 3171) สอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุณเจริญ (Runcharoen, 2017, p. 38) ที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้เหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างคุ้มค่าแท้จริง ซึ่งในการบริหารโรงเรียนดิจิทัลนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถที่จะเลือกใช้กับการบริหารโรงเรียนดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม คุ้มค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการพระราชดำริของกระทรวงศึกษาธิการที่ร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงศักยภาพทางด้านการบริหารและจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในชุมชนแล้วยังจะทำให้สถานศึกษาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน (Keesukphan, 2021, online)

ดังนั้น ความสำคัญของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องทำความเข้าใจระบบของสถานศึกษา การจัดการนำเทคโนโลยีสู่สถานศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีสู่ห้องเรียน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสถานศึกษาเพื่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล เพื่อสร้างเป็นกลยุทธ์การบริหารสู่โรงเรียนดิจิทัลให้กลายเป็นโรงเรียนอัตโนมัติอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

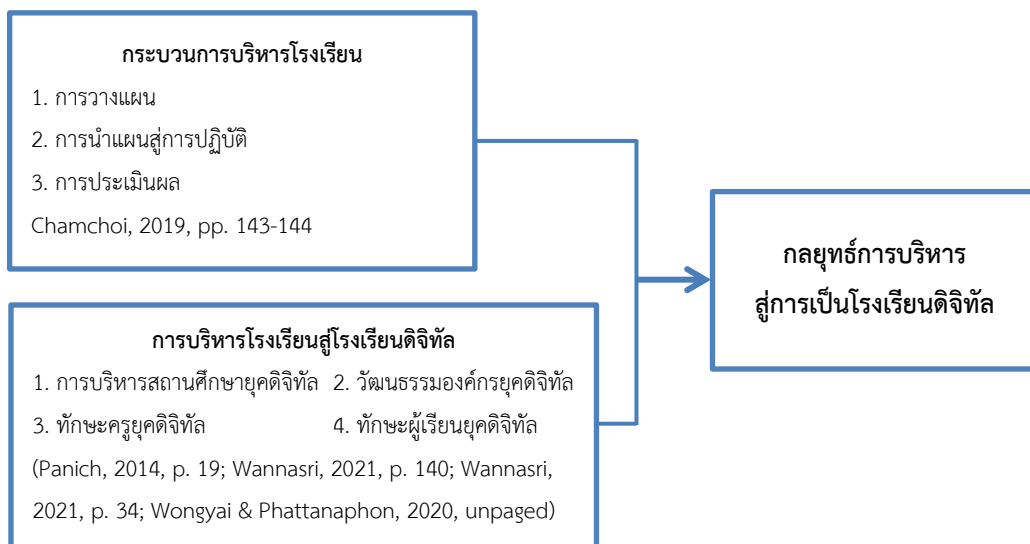
ประโยชน์การวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป สามารถนำกลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานในสังกัด

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารโรงเรียนมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ 1) การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ การวางแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน 2) การออกแบบ (Design) เป็นการนำแผนมากำหนดวิธีดำเนินงาน การบริหารจัดการ โดยบูรณาการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนของสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม 3) การนำไปปฏิบัติ (Implement) เป็นการนำแผนที่ได้ออกแบบไว้ด้วยเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเสมือนเป็นการทดสอบระบบ 4) การประเมินผล (Evaluation) คือการประเมินผลการทดสอบระบบ และ 5) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับจากการวิเคราะห์การดำเนินการตามวงจรการบริหารครบทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง (Chamchoi, 2019, pp. 143-144) สำหรับการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับสถานศึกษาเพื่อใช้นวัตกรรมติดตาม ส่งเสริม บูรณาการความรู้ให้กับบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา (Intaramanee, 2019, online) ตามหลักธรรมาภิบาลอย่างมีส่วนร่วมภายใต้วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วให้สามารถเกิดเป็นระบบ พฤติกรรม ความเชื่อ ค่านิยม การแสดงออก การยอมรับ และเป็นแนวปฏิบัติดิจิทัลในทิศทางเดียวกันของสังคมในสถานศึกษาร่วมกัน (Phokham, 2020, online)

ทั้งนี้ ครูในยุคดิจิทัลที่มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ด้านดิจิทัลอย่างมืออาชีพ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Wongyai & Phattanaphon, 2020, unpagued; Wannasri, 2021, p. 140) รวมไปถึงทักษะผู้เรียนยุคดิจิทัลแบบ 3Rs+8Cs เพิ่ม 2Ls คือ Learning กับ Leadership ประกอบด้วย ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยี ทักษะการเปลี่ยนแปลง ทักษะอาชีพและการเรียนรู้ (Panich, 2014, p. 19) เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุขในการใช้ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์และสร้างผลงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะชีวิตและการรู้ดิจิทัล มีความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อสังคม (Wannasri, 2021, p. 34) โดยผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ และนำมาประยุกต์ใช้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาเขต 1-7 จำนวน 1,304 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เขต 1-7 ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1967, p. 725) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ขนาดตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 326 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และสุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 40 คน แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา	จำนวน โรงเรียน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)				รวม
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่พิเศษ	
เขต 1	143	16	17	1	2	36
เขต 2	176	25	18	1	-	44
เขต 3	186	26	20	1	-	47
เขต 4	180	24	19	2	-	45
เขต 5	213	33	19	1	-	53
เขต 6	181	29	16	-	-	45
เขต 7	225	32	23	1	-	56
รวม	1,304	185	132	7	2	326

ที่มา: Education Management Information System, 2020, online

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามความต้องการจำเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความชัดเจนของการใช้ภาษา

จำนวน 5 ท่าน นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า 0.50 และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.84 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.86 แสดงว่าแบบสอบถามมีเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิจัย (Cronbach, 1990)

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการครั้งที่ 1 นำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบสอบถามความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนดิจิทัลพร้อมซองเปล่าติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ผู้วิจัยโดยขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง 326 คน เก็บรวบรวมส่งคืนทางไปรษณีย์ และครั้งที่ 2 นำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้พร้อมซองเปล่าติดแสตมป์เจ้าหน้าที่ผู้วิจัยโดยขอความอนุเคราะห์แจกแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 40 คน โดยทั้งสองฉบับใช้วิธีรับ-ส่งคืนทางไปรษณีย์ และดำเนินการติดตามรวบรวมที่ได้มาตามจำนวนที่กำหนดไว้ครบถ้วน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ หาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (Best, 1997, p. 190) คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.50-4.49 หมายถึงมาก 2.50-3.49 หมายถึงปานกลาง 1.50-2.49 หมายถึงน้อย และ 1.00-1.49 หมายถึงน้อยที่สุด และหาผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ (Modified priority needs index : $PNI_{modified}$) โดยข้อที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูง แสดงว่าให้ความสำคัญมาปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา (Wongwanich, 2019) กำหนดเกณฑ์แปลความระดับแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ทั้งนี้ แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่าใช้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล แสดงดังตาราง 3

ตาราง 2 ภาพรวมความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

รายการ	ความต้องการจำเป็น	
	$PNI_{modified}$	ผลการจัดกลุ่ม
1. การวางแผน	0.199	5
2. การนำแผนสู่การปฏิบัติ	0.162	7
3. การติดตามตรวจสอบประเมินความสำเร็จ	0.176	6
4. นโยบายด้านการศึกษาของรัฐ	0.211	3
5. สภาพเศรษฐกิจ	0.245	2
6. สภาพสังคม	0.263	1
7. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี	0.205	4

จากตาราง 2 พบว่า การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลมีความต้องการจำเป็น อันดับแรก คือ สภาพสังคม ($PNI_{modified}=0.263$) รองลงมาคือ สภาพเศรษฐกิจ ($PNI_{modified}=0.245$) นโยบายบ้านการศึกษาของรัฐ ($PNI_{modified}=0.211$) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ($PNI_{modified}=0.205$) การวางแผน ($PNI_{modified}=0.199$) การติดตามตรวจสอบประเมินความสำเร็จ ($PNI_{modified}=0.176$) และการนำแผนสู่การปฏิบัติ ($PNI_{modified}=0.162$) ตามลำดับ

ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลจากความต้องการจำเป็น พบว่า มีจำนวน 3 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง และ 49 วิธีดำเนินการ โดยแสดงผลการประเมิน ความเป็นไปได้ แสดงดังตาราง 3 ถึงตาราง 7

ตาราง 3 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์หลักการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

กลยุทธ์หลักการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ยกระดับการวางแผนการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล	4.88	0.33	4.85	0.36
2. ขับเคลื่อนการนำแผนสู่การปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล	4.90	0.30	4.85	0.36
3. ปรับระบบการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล	4.90	0.30	4.85	0.36
รวม	4.89	0.31	4.85	0.36

จากตาราง 3 พบว่า กลยุทธ์หลักการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.89$) โดยมีกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุด 2 กลยุทธ์ คือ ขับเคลื่อนการนำแผนสู่การปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล และปรับระบบการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล ($\bar{X}=4.90$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.85$) โดยมีกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 กลยุทธ์ คือ ยกระดับการวางแผนการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล ขับเคลื่อนการนำแผนสู่การปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล และปรับระบบการประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนดิจิทัล ($\bar{X}=4.85$)

ตาราง 4 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์รองการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

กลยุทธ์รองการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
กลยุทธ์รองที่ 1.1 พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี	4.88	0.33	4.83	0.38
กลยุทธ์รองที่ 1.2 พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศติดตามประเมินผลด้านการวางแผน	4.88	0.33	4.80	0.41
กลยุทธ์รองที่ 1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลผ่านดาวเทียมกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ	4.83	0.38	4.80	0.33
กลยุทธ์รองที่ 1.4 พัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.93	0.27	4.85	0.36
กลยุทธ์รองที่ 1.5 สนับสนุนงบประมาณสำหรับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์และประเมินผล	4.93	0.27	4.83	0.38
กลยุทธ์รองที่ 1.6 พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์ประเมินผลแก้ปัญหานักเรียนรายบุคคล	4.88	0.33	4.80	0.41

ตาราง 4 (ต่อ)

กลยุทธ์รองการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
กลยุทธ์รองที่ 2.1 สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้เพียงพอ	4.98	0.16	4.80	0.41
กลยุทธ์รองที่ 2.2 พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.95	0.22	4.83	0.38
กลยุทธ์รองที่ 2.3 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นำเสนอเนื้อหาข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน	4.90	0.30	4.88	0.33
กลยุทธ์รองที่ 2.4 สร้างการมีส่วนร่วมของสังคมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประเมินผลการเรียนของนักเรียน	4.83	0.38	4.83	0.38
กลยุทธ์รองที่ 3.1 สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.93	0.27	4.88	0.33
กลยุทธ์รองที่ 3.2 การมีส่วนร่วมของสังคมที่สนับสนุนการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียม	4.85	0.36	4.85	0.36
กลยุทธ์รองที่ 3.3 พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนของนักเรียน	4.88	0.33	4.83	0.38
รวม	4.89	0.31	4.83	0.37

จากตาราง 4 พบว่า กลยุทธ์รองของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.89) โดยมีกลยุทธ์รอง อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ กลยุทธ์รองที่ 2.1 สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้เพียงพอ ($\bar{X}$ =4.98) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.83) โดยมีกลยุทธ์รอง อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ กลยุทธ์รองที่ 3.1 สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing ($\bar{X}$ =4.88)

ตาราง 5 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวิธิดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

วิธิดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. จัดอบรมสัมมนาให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความเชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.90	0.30	4.85	0.36
2. จัดทำระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับใช้ในการวางแผนการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี	4.93	0.27	4.88	0.33
3. สร้างและแบ่งปันข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล	4.90	0.30	4.88	0.33
4. จัดตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence)	4.85	0.36	4.75	0.44
5. จัดอบรมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนด้านการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.90	0.30	4.85	0.36
6. สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงทางบวกรางวัลเกียรติยศ	4.85	0.36	4.85	0.36
7. แสวงหาแหล่งทุนและเครือข่ายสนับสนุนจากภายนอก	4.83	0.38	4.78	0.42
8. กำหนดนโยบายที่เปิดโอกาสพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ	4.90	0.30	4.85	0.36
9. ผู้บริหารโรงเรียนขับเคลื่อนผลการดำเนินงานด้านการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างต่อเนื่อง	4.88	0.33	4.80	0.41
10. ส่งเสริมการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมตามปัจจัยสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง	4.85	0.36	4.80	0.41
11. พัฒนาการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับแนวโน้มทิศทางการนโยบายของประเทศ	4.88	0.33	4.85	0.36
12. กำหนดเกณฑ์และมาตรฐานหลักสูตรการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมให้สอดคล้องกับนโยบายของการประกันคุณภาพการศึกษา	4.88	0.33	4.83	0.38

ตาราง 5 (ต่อ)

วิธีดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
13. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดอบรมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.93	0.27	4.83	0.38
14. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.93	0.27	4.88	0.33
15. จัดสรรงบประมาณในการเพิ่มศักยภาพทักษะครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์ และประเมินผล	4.88	0.33	4.80	4.41
16. จัดกิจกรรมความร่วมมือพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์และประเมินผล	4.95	0.22	4.85	0.36
17. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์ และประเมินผล	4.95	0.22	4.83	0.38
18. โรงเรียนขับเคลื่อนการดำเนินงานการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์ประเมินผลแก้ปัญหานักเรียน เป็นรายบุคคล	4.90	0.30	4.83	0.38
19. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์ประเมินผลแก้ปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคล	4.90	0.30	4.83	0.38
20. พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์ประเมินผลแก้ปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคลให้สอดคล้อง กับแนวโน้มทิศทางนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.90	0.30	4.80	0.41
21. จัดสรรงบประมาณการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนมีความเชี่ยวชาญและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน	4.88	0.33	4.75	0.44
22. จัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนำแผนสู่การปฏิบัติ	4.88	0.33	4.80	0.41
23. จัดกิจกรรมพัฒนาความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัวและรวดเร็ว	4.88	0.33	4.80	0.41
24. พัฒนาฐานข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นประโยชน์และสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของครู และนักเรียน	4.93	0.27	4.88	0.33
25. จัดช่องทางติดต่อผ่านทางเทคโนโลยี Website ในการเผยแพร่ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสู่สังคม	4.85	0.36	4.83	0.38
26. โรงเรียนกำหนดนโยบายขับเคลื่อนหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.90	0.30	4.80	0.41
27. กำหนดนโยบายที่เปิดโอกาสพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาหลักสูตรทั้งภายใน และภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ	4.85	0.36	4.78	0.42
28. พัฒนาหลักสูตรที่มีมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing ให้สอดคล้องกับ แนวโน้มทิศทางนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.85	0.36	4.83	0.38
29. โรงเรียนกำหนดนโยบายขับเคลื่อนด้วยการดำเนินงานเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นำเสนอเนื้อหา ข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน	4.95	0.22	4.88	0.33
30. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นำเสนอเนื้อหาข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนตามปัจจัย ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง	4.95	0.22	4.88	0.33
31. พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นกระบวนการเรียนรู้ ของนักเรียน	4.93	0.27	4.93	0.27
32. พัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.93	0.27	4.85	0.36
33. พัฒนา Software เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมตลอดจนใช้การวิจัยในชั้นเรียนเป็นฐาน	4.88	0.33	4.80	0.41
34. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของสังคมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความสอดคล้อง กับความต้องการของผู้เรียน	4.90	0.30	4.85	0.36
35. จัดระบบให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการประเมินผลการเรียนของนักเรียนได้เปิดใจสนทนา (Dialogue)	4.83	0.38	4.78	0.42

ตาราง 5 (ต่อ)

วิธีดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
36. สร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันโดยการศึกษาหรือเรื่องการประเมินผล การเรียนของนักเรียน	4.88	0.33	4.80	0.42
37. ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นในการประเมินผล การเรียนของนักเรียน	4.83	0.38	4.75	0.44
38. สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครู ในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประเมินผลการเรียนของนักเรียน	4.88	0.33	4.80	0.41
39. วางแผนงบประมาณด้านการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.90	0.30	4.83	0.38
40. สนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูเข้ารับการอบรมสัมมนาการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.90	0.30	4.85	0.36
41. จัดประกวดผลงานนวัตกรรมรับรางวัลเกียรติบัตรการจัดการเรียนการสอนผ่าน Cloud Computing	4.83	0.38	4.83	0.38
42. แสวงหาแหล่งเงินทุนและเครือข่ายสนับสนุนจากภายนอกในการจัดการเรียนการสอน ผ่าน Cloud Computing อย่างพอเพียงและต่อเนื่อง	4.83	0.38	4.78	0.42
43. สร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนทางไกล ผ่านดาวเทียม	4.88	0.33	4.80	0.41
44. ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมด้านการ พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม นำไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.90	0.30	4.88	0.33
45. สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูในกระบวนการประเมินผล การเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมอย่างต่อเนื่อง	4.85	0.36	4.83	0.38
46. พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนของนักเรียน	4.90	0.30	4.80	0.36
47. จัดระบบฐานข้อมูลการประเมินผลการเรียนการสอนและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ	4.88	0.33	4.85	0.41
48. พัฒนาครูให้มีสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล	4.93	0.27	4.85	0.36
49. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนของนักเรียน	4.93	0.27	4.83	0.36
รวม	4.89	0.32	4.83	0.38

จากตาราง 5 พบว่า ความเหมาะสมของวิธีดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยมีข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สูงสุด จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมความร่วมมือ พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์และประเมินผล 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา สมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์และประเมินผล 3) โรงเรียนกำหนดนโยบายขับเคลื่อน ด้วยการดำเนินงานเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นำเสนอเนื้อหาข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน 4) ส่งเสริมการนำ เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นำเสนอเนื้อหาข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนตามปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.95$) สำหรับความเป็นไปได้ของวิธีดำเนินการการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยมีข้อรายการที่มีค่าเฉลี่ย ระดับมากที่สุด สูงสุด จำนวน 1 ข้อ คือ พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X}=4.93$)

อภิปรายผล

ความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลอันดับแรกคือ สภาพสังคม แสดงให้เห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีกิจกรรมโดยใช้ดิจิทัลเชิงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิต การทำงาน การทำธุรกรรม โดยไม่ขึ้นอยู่กับอาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย และสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับสถานศึกษาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาไปสู่การเป็นดิจิทัลในยุคสังคมดิจิทัล จำเป็นต้องบริหารจัดการตามภารกิจด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพทั้งในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบการศึกษาที่พัฒนาตลอดเวลาจำเป็นต้องให้ผู้สอนมีความสามารถและทักษะ โดยบูรณาการเรียนรู้กับเทคโนโลยีเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ พัฒนาเทคโนโลยีด้านการสอนให้กับครูที่เพียงพอมากขึ้น (Adepoju & Nwulu, 2020; Riahi & Riahi, 2018) โดยการศึกษาได้รับการปรับให้เข้ากับยุคสมัยด้วยการเรียนรู้ดิจิทัลเป็นหนึ่งในความท้าทายที่ต้องคาดหวังและเผชิญในการศึกษาที่ทำได้ต้องมีวิสัยทัศน์ที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวไกล และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้ (Mulcahy, 2019; Papadakis et al., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Karakose, Polat, and Papadakis (2021) ได้กล่าวถึงความสามารถในการวางแผนและจัดโปรแกรมผู้นำดิจิทัลมีความสำคัญ เนื่องจากสามารถช่วยปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนได้ การใช้สื่อดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเพียงพอต่อครูในโรงเรียนรับรู้ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร ข่าวสาร และประกาศ การแบ่งปันเอกสาร ข้อมูล และการประชุมออนไลน์แบบยั่งยืน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรลงทุนในการปรับปรุงอุปกรณ์และสร้างพื้นที่ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการบริการที่ดียิ่งขึ้น รวมถึงการติดตามตรวจสอบประเมินผลการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล

กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด ดังนั้น จึงสามารถนำไปใช้ยกระดับการวางแผนการบริหาร อาทิเช่น โรงเรียนดำเนินกิจกรรมวางแผนการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ในแต่ละปีการศึกษา คือ การสร้างระบบทางเทคนิคที่มีการเชื่อมต่อระหว่างคอมพิวเตอร์ที่ถ่ายโอนข้อมูล รวมทั้งการติดต่อประสานงานระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์กับผู้ใช้ที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเพิ่มและจัดการข้อมูลได้และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้ได้ (Demir et al., 2019) ซึ่งงานวิจัยของ Frolova, Ryabova, and Rogach (2019) ได้อธิบายถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการศึกษาเป็นงาน ที่ท้าทายความสามารถมาก แนวโน้มการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อปรับปรุงระบบแรงจูงใจควบคุมการปฏิบัติให้ทันสมัย เพื่อจัดการบิดเบือนข้อมูล ปัญหาของการศึกษาแบบดิจิทัล และคำนึงถึงลักษณะเฉพาะทางดิจิทัลของครู โดย Agustini, Lian, and Sari (2020) พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้วยความรู้ดิจิทัลและการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเป็นดิจิทัล และ Tohara (2021) พบว่า กลยุทธ์การรู้ดิจิทัลสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่สนับสนุนโดยมุมมองของครูตามกระบวนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ครูมีทักษะการรู้ดิจิทัลในการเรียนการสอน ซึ่งมีส่วนช่วยในการปรับปรุงและการนำความรู้ดิจิทัลไปใช้ในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะการรู้หนังสือดิจิทัลเพื่อออกแบบกลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลยุทธ์หลักที่ 1 การยกระดับการวางแผนโรงเรียนดิจิทัล โรงเรียนควรพัฒนาการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศติดตามประเมินผลด้านการวางแผน ผู้บริหารจะต้องวางแผนเชิงรุก

2. ผู้บริหารโรงเรียนขับเคลื่อนการนำแผนสู่การปฏิบัติ สนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้เพียงพอและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและผู้บริหารต้องปรับปรุงระบบการประเมินผล พัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์ประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัลให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มเป้าหมายที่สังกัดหรือองค์กรที่บริหารจัดการสถานศึกษา เช่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านการบริการที่ครอบคลุมถึงการใช้ ประมวลผล หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล และระบบออนไลน์ (Cloud Computing) เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Adepoju, O. O., & Nwulu, N. (2020). Engineering Students' Innovation Competence: A Comparative Analysis of Nigeria and South Africa. *International Journal of Engineering Pedagogy (IJEP)*, 10(6), 147–155. <https://doi.org/10.3991/ijep.v10i6.14695>
- Agustini, D., Lian, B., & Sari, A. P. (2020). School's strategy for teacher's professionalism through digital literacy in the industrial revolution 4.0. *International Journal of Educational Review*, 2(2), 160-173. <https://doi.org/10.33369/ijer.v2i2.10967>
- Best, J. W. (1997). *Research in Education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey : Prenitice Hall.
- Chamchoi, S. (2019). *School Management in the Digital Age. School Management in Digital Age* (2nd ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (5th ed.). New York : Harper Collins.
- Demir, F., Kim, S. M., Current, N., & Jahnke, I. (2019). Strategic improvement planning in schools: A sociotechnical approach for understanding current practices and design recommendations. *Management in Education*, 33(4), 166-180. <https://doi.org/10.1177/0892020619847681>
- Education Management Information System. (2020). *Number of schools under the Nakhon Ratchasima Educational Service Area Office 1-7*. Retrieved November 13, 2021, from https://data.bopp-obec.info/emis/school_edu_p.php?province=19 (In Thai)
- Frolova, E. V., Ryabova, T. M., & Rogach, O. V. (2019). Digital Technologies in Education: Problems and Prospects for" Moscow Electronic School" Project Implementation. *European Journal of Contemporary Education*, 8(4), 779-789.
- Intaramanee, S. (2019). The administration of educational institutions in the digital age. *UMT Poly Journal*, 16(1), 353-360. (In Thai)
- Karakose, T., Polat, H., & Papadakis, S. (2021). Examining teachers' perspectives on school principals' digital leadership roles and technology capabilities during the COVID-19 pandemic. *Sustainability*, 13(23), 13448. <https://doi.org/10.3390/su132313448>

- Keesukphan, E. (2020). *Administration of educational institutions in the digital age*. Retrieved on November 16, 2021, from <http://www.trueplookpanya.com> (In Thai)
- Mikhamthong, P. (2016). *Analysis of educational environment by SWOT analysis*. Khon Kaen : Klunghanwittaya. (In Thai)
- Ministry of Education. (2013). *National Education Act 1999, Amendment No. 2 B.E. 2545 and No. 3, 2010*. Bangkok : The Teacher Council of Ladprao Printing House. (In Thai)
- Mohamed Hashim, M. A., Tlemsani, I., & Matthews, R. (2022). Higher education strategy in digital transformation. *Education and Information Technologies*, 27, 3171-3195. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10739-1>
- Mulcahy, D. E. (2019). The role of the school principal in educational reform. *International Journal of Educational Reform*, 28(2), 151-161.
- Panich, W. (2014). *Creating Learning for the 21st Century* (2nd ed.). Bangkok : Sor Charoen Publishing. (In Thai)
- Papadakis, S., Vaiopoulou, J., Kalogiannakis, M., & Stamovlasis, D. (2020). Developing and exploring an evaluation tool for educational apps (ETEA) targeting kindergarten children. *Sustainability*, 12(10), 4201. <https://doi.org/10.3390/su12104201>
- Phokham, T. (2020). Model of public school administration in the digital age. Under the Office of the Basic Education Commission. *The Journal of Research and Academics*, 4(1), 177-188. (In Thai)
- Riahi, S., & Riahi, A. (2018). The Pedagogy of Higher Education: How to Evaluate the Quality of Training in Morocco to Improve it. *International Journal of Engineering Pedagogy (IJEP)*, 8(1), 92-108. <https://doi.org/10.3991/ijep.v8i1.7984>
- Runchaen, T. (2017). *Education and learning in the digital age*. Nakhon Ratchasima : Vongchavalitkul University. (In Thai)
- Tohara, A. J. T. (2021). Exploring digital literacy strategies for students with special educational needs in the digital age. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(9), 3345-3358. <https://doi.org/10.17762/turcomat.v12i9.5741>
- Wannasri, J. (2021). *Educational Administration in the Digital Age*. Bangkok : Rattanasuwan Printing. (In Thai)
- Wongwanich, S. (2019). *Needs Assessment Research* (4th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Wongyai, W., & Pattaphol, M. (2020). *A new paradigm in the learning platform*. Bangkok : Graduate School Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York : Harper and Row.

คำชี้แจงสำหรับการเขียนต้นฉบับบทความ เพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

*** ผู้ส่งต้นฉบับบทความจะต้องเป็นเจ้าของบทความหรือผู้เขียนบทความเท่านั้น มีการระบุข้อมูลที่สามารถติดต่อประสานงานเพื่อปรับปรุงแก้ไข แจ้งผล และอื่น ๆ ได้จริงอย่างต่อเนื่องจนสิ้นสุดกระบวนการหรือบทความผ่านกระบวนการพิจารณาและสามารถลงตีพิมพ์เผยแพร่ได้เรียบร้อยแล้ว จึงขอสงวนสิทธิ์ในการไม่รับบทความหากไม่ได้รับการติดต่อเบื้องต้นจากเจ้าของต้นฉบับบทความ โดยต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ลงนามไว้ในแบบตรวจสอบความสมบูรณ์ต้นฉบับบทความ แบบเสนอขอส่งต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์และอื่น ๆ ตามที่วารสารฯ กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ***

หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความ

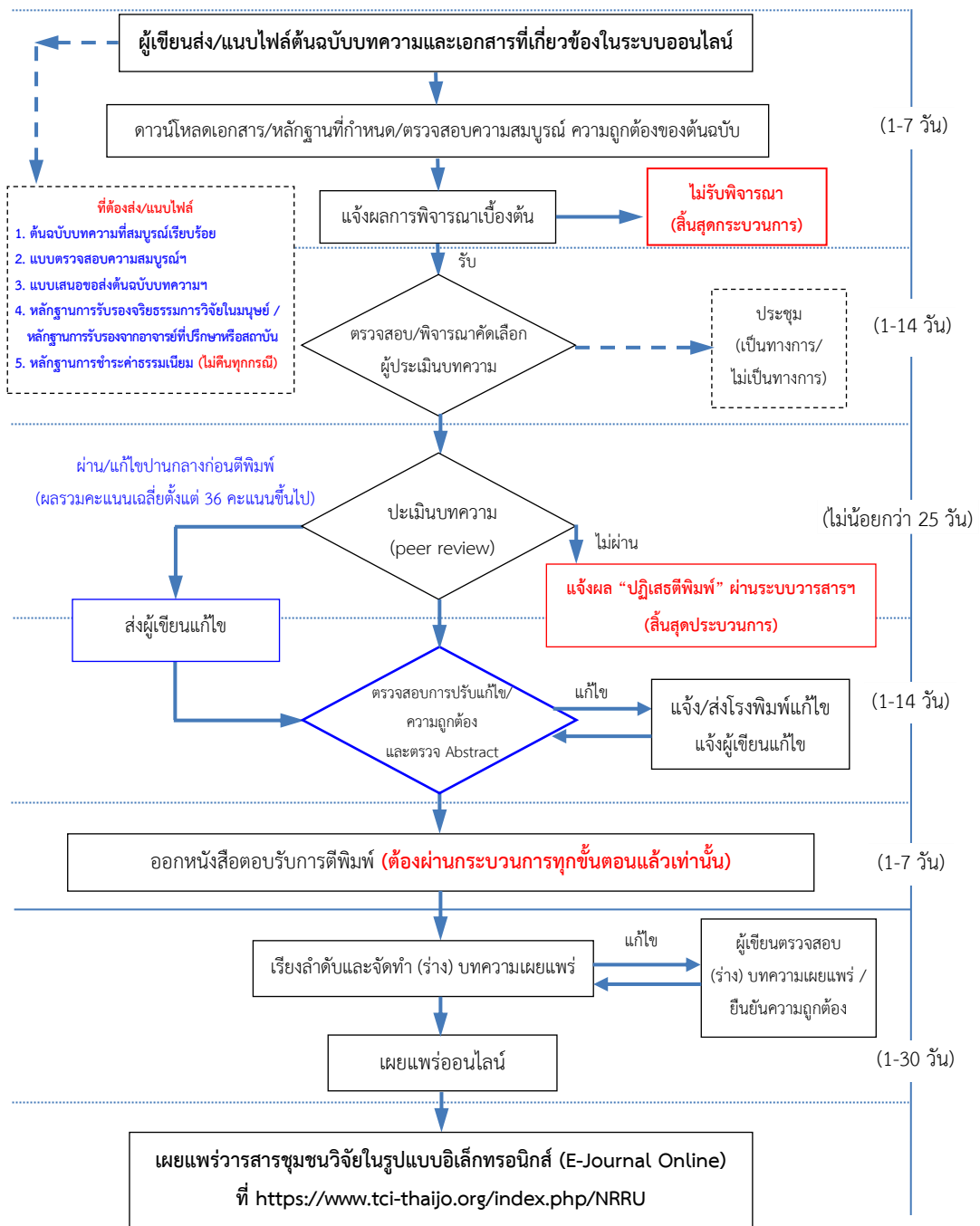
1. ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ
2. ต้องไม่มีเนื้อหาที่เกิดจากการลอกเลียนหรือคัดลอกมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม ควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้นโดยผู้เขียนเอง ซึ่งเมื่อนำต้นฉบับบทความเข้าสู่ระบบวารสารฯ ออนไลน์ (ThaiJo) จะต้องมีความซ้ำซ้อน (Plagiarism checking report) ไม่เกินร้อยละ 20 (ตรวจสอบจากโปรแกรม Copy Cath ในระบบ ThaiJo)
3. ต้องมีความสมบูรณ์โดยจะต้องเขียนตามรูปแบบของวารสารฯ ที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องและครบถ้วนเท่านั้น ก่อนส่งเพื่อขอรับการพิจารณา ****รับพิจารณาต้นฉบับบทความที่เป็นไปตามที่วารสารฯ กำหนดไว้ โดยผู้แต่ง/ผู้ส่งต้นฉบับบทความจะต้องจัดรูปแบบมาให้เรียบร้อยและมีการดำเนินการทุกขั้นตอนครบถ้วน สมบูรณ์ เรียบร้อยแล้วเท่านั้น****
4. การประเมินผลต้นฉบับบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา (Peer review) ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ ในรูปแบบ Double blinded ซึ่งกำหนดผลการพิจารณาสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิต่อท่านเป็น 4 ระดับ ดังนี้

41 - 50	คะแนน	แก้ไขน้อยก่อนตีพิมพ์เผยแพร่
31 - 40	คะแนน	แก้ไขปานกลางก่อนตีพิมพ์เผยแพร่
21 - 30	คะแนน	แก้ไขมาก โดยให้แก้ไขใหม่และส่งประเมินอีกครั้ง
1 - 20	คะแนน	ไม่เหมาะสมที่จะตีพิมพ์เผยแพร่

โดยที่ ***ต้องมีผลรวมคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 36 คะแนนขึ้นไปเท่านั้น จึงจะผ่านเข้าสู่กระบวนการแก้ไข***

กรณีผู้แต่ง/ผู้เขียนบทความยินดีแก้ไขและประสงค์ที่จะส่งพิจารณาอีกครั้ง จะต้องเข้าสู่กระบวนการ/ขั้นตอนการส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด หรือบรรณาธิการ/รองบรรณาธิการพิจารณาผลการประเมินประกอบการพิจารณาให้ผ่านหรือไม่ผ่านตามความเหมาะสม
5. ต้องดำเนินการปรับแก้ไขตามคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) พร้อมส่งบันทึกชี้แจงการแก้ไขต้นฉบับบทความ เพื่อให้บรรณาธิการ/รองบรรณาธิการตรวจสอบการปรับแก้ไขจากผู้แต่ง/ผู้เขียนอย่างสมบูรณ์และเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้อีกครั้ง จึงจะดำเนินการจัดส่งเข้าสู่กระบวนการจัดทำวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (ฉบับร่าง) ไปยังผู้เขียนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หมายเหตุ : - วารสารฯ เปิดรับพิจารณาต้นฉบับบทความอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

- ต้นฉบับบทความไฟล์ word จะต้องส่งเข้าระบบ ThaiJo ของวารสารฯ เท่านั้น (เอกสารที่เกี่ยวข้องส่งช่องทางที่ให้ได้)
- กรณีการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อนุมัติเฉพาะงานวิจัยของนักศึกษาโดยให้แนบหนังสือรับรอง ที่ลงนามเป็นลายลักษณ์อักษร โดยอาจารย์ที่ปรึกษาว่า “งานวิจัยนี้ มีการดำเนินการเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์” เท่านั้น (จัดทำบันทึกข้อความ)
- กรณีผ่านแบบมีแก้ไข จะทำการออกหนังสือตอบรับและจัดเรียงลำดับตามฉบับการเผยแพร่ต่อไป
- กรณีผ่านแบบมีการแก้ไข สามารถออกใบตอบรับการตีพิมพ์ได้ ใช้ระยะเวลาโดยประมาณ 60 วัน (เริ่มนับจากวันที่รับพิจารณา)
- จำนวนวันที่ปรากฏในขั้นตอน อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

การจัดทำต้นฉบับบทความ และจัดเตรียมรูปแบบ : วารสารฯ จะรับต้นฉบับบทความที่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้พร้อมจัดรูปแบบถูกต้อง สมบูรณ์ เรียบร้อย สวยงาม รูปภาพ ตาราง ชัดเจนเรียบร้อยแล้วเท่านั้น

ต้นฉบับ : ต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด (Microsoft word) บนกระดาษขาว B5(JIS) หน้าเดียว (1 คอลัมน์) เว้นขอบด้านบน ด้านล่าง และด้านขวา 0.50 นิ้ว (1.27 เซนติเมตร) ด้านซ้าย 0.70 นิ้ว (1.78 เซนติเมตร) และจากขอบหัวกระดาษ และท้ายกระดาษ 0.25 นิ้ว (0.63 เซนติเมตร) พิมพ์เว้นวรรคหรือช่องว่าง 1 เคาะ และระยะห่างบรรทัด 1 พ้อยท์

ความยาว : บทความรวมรูปภาพ ตาราง และอื่น ๆ ทั้งฉบับ **จะต้องอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า** กระดาษพิมพ์ขนาด B5(JIS) ที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสม **โดยจะทำการตรวจสอบต้นฉบับบทความไฟล์ Word จากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการดำเนินงานวารสารฯ เท่านั้น (Microsoft Windows 10 Pro)** สำหรับรูปภาพประกอบ จะต้องส่งไฟล์รูปภาพจริงที่ชัดเจนเพิ่มเติมมาพร้อมกับต้นฉบับบทความ

ส่วนประกอบหลักที่ต้องมีในต้นฉบับบทความ

1. ชื่อบทความ : ถูกต้องตามหลักภาษา โดยใช้อักษรตัวหนา ภาษาไทยคือ TH Sarabun New ขนาด 16” และภาษาอังกฤษคือ Times New Roman regular ขนาด 12”

2. ชื่อ สถานะ หน่วยงาน/สังกัด ที่อยู่ รหัสไปรษณีย์ ประเทศ และอีเมล ของผู้แต่ง/ผู้เขียนบทความทุกคน : ต้องระบุ โดยใช้อักษรตัวเอียง ภาษาไทยคือ TH Sarabun New ขนาด 14” และภาษาอังกฤษคือ Times New Roman regular font Size 10

3. หัวข้อหลัก : บทความย่อ บทนำ วัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (กรณีรับทุน) และเอกสารอ้างอิง ใช้อักษรตัวหนา “TH Sarabun New ขนาด 15” สำหรับ ABSTRACT ใช้อักษรตัวหนา “Times New Roman regular ขนาด 12”

4. หัวข้อรอง เช่น การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดในการวิจัย สมมติฐานการวิจัย คำถามการวิจัย ปัญหาการวิจัย และอื่น ๆ อาจรวมการตรวจสอบเอกสารด้วยก็ได้ ใช้อักษรตัวหนา “TH Sarabun New ขนาด 14” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

5. บทคัดย่อ : ถูกต้องตามหลักภาษา โดยกำหนดจำนวนคำของ ABSTRACT อยู่ระหว่าง 200-250 คำเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดแบบย่อที่ครอบคลุมเนื้อหาในบทความทั้งฉบับอย่างครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์ และแสดงผลลัพธ์/องค์ความรู้ที่ได้นอกเหนือจากผลการวิจัยไว้อย่างชัดเจน (ยกเว้นกิตติกรรมประกาศ และเอกสารอ้างอิง)

6. คำสำคัญ : ถูกต้องตามหลักภาษา ใช้อักษรตัวหนา “TH Sarabun New ขนาด 14” และ Keywords : “Times New Roman regular ขนาด 10 และระบุคำสำคัญ 3-5 คำเท่านั้น โดยภาษาไทยใช้อักษรตัวปกติ คือ TH Sarabun New ขนาด 14” และ Keywords คือ Times New Roman regular ขนาด 10”

7. เนื้อหา รายละเอียด และสาระในบทความ ใช้อักษรตัวปกติ “TH Sarabun New ขนาด 14” ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย

บทนำ : มีลักษณะการเขียนที่สอดคล้องกับเชื้อเรื่อง อ้างอิงการเขียนในประโยคที่สำคัญ และข้อความหรือประโยคที่ไม่ได้เกิดจากความคิด ความรู้ของผู้แต่ง/ผู้เขียนเอง ทุกรายการ และถูกต้องตามหลักวิชาการทางภาษา

วัตถุประสงค์การวิจัย : มีลักษณะการเขียนที่สอดคล้องกับเชื้อเรื่อง โดยไม่เขียนอยู่ในลักษณะของประโยคที่จะได้รับการวิจัย

ประโยชน์จากการวิจัย : ระบุองค์ความรู้/ข้อเท็จจริง/ปรากฏการณ์และพฤติกรรม/การทำนาย ที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎี วิชาการ และการปฏิบัติ

การทบทวนวรรณกรรม : ระบุวิธีการเขียนและสรุปภาพรวมอย่างเป็นระบบของเรื่องที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท ตัวแปร และเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย : ภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดในการวิจัย ไม่ใช่เขียนกรอบแนวคิดการวิจัยในลักษณะขั้นตอนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย : จะต้องนำเสนอเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้แต่ง/ผู้เขียน เลือกมาใช้ในการวิจัย โดยระบุองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และวิธีการได้มา/กระบวนการสุ่ม, เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ/รูปแบบ วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือและผลคุณภาพเครื่องมือ, การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ยกเว้นบทความวิชาการและบทความวิจัยของนักศึกษา), วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเก็บข้อมูล, วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ/หลักการที่เลือกใช้ และหรือนำมาวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีดำเนินการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน

ผลการวิจัย : มีการแสดงผลในรูปแบบตาราง ภาพ กราฟ คำสัมภาษณ์ ฯลฯ เป็นต้น โดยมีการบรรยายผลการวิจัยได้ตาราง รูปภาพ กราฟ คำสัมภาษณ์ ฯลฯ ที่สอดคล้องกับข้อมูลที่นำเสนอด้วยภาษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการทางภาษา

อภิปรายผล : มีการนำเสนอที่แสดงถึงการแสดงความคิดเห็นก่อนแสดงผลสนับสนุนหรือผลความแตกต่างในการอภิปรายด้วยผลการวิจัยในอดีตที่ผ่านมา (ไม่เกิน 5 ปี) และหรือทฤษฎี แนวคิด หลักการ

ข้อเสนอแนะ : ระบุข้อเสนอแนะ 2 หัวข้อหลัก คือ การนำผลการวิจัยไปใช้ และ การวิจัยครั้งต่อไป
กิตติกรรมประกาศ : ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุน โดยให้ระบุเฉพาะแหล่งทุนและปีงบประมาณที่ได้รับทุน

การอ้างอิง : รายการอ้างอิงในเนื้อหาต้องระบุเลขหน้ากำกับทุกรายการและมีความสอดคล้องตรงกันกับเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ) และเป็นไปตามรูปแบบที่วารสารฯ กำหนดไว้

การเขียนเนื้อหา (Text) ที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้ และควรใช้ภาษาที่ผู้อื่นเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อน และแสดงตัวเลขในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย **ทศนิยมไม่เกิน 4 ตำแหน่ง ในบทความฉบับ** ตัวอย่างเช่น 0.0, 0.00, 0.000, 0.0000 (กรณี .0, .00, .000, .0000 ให้ใส่ 0.0, 0.00, 0.000, 0.0000)

ตารางและภาพประกอบ (Table and figure) ควรมีเฉพาะที่จำเป็น ชัดเจนและมีคำบรรยายได้รูป/ภาพ ชัดชัดกระชับ โดยนำเสนอตามการได้มาของตารางหรือรูปภาพประกอบ และให้อธิบายผลได้ตารางหรือภาพ ทุกการนำเสนอ **“ภาพถ่ายต้องชัดเจน ห้ามคัดลอก/ตัด มาวางในต้นฉบับบทความ และภาพกรอบแนวคิดการวิจัย ภาพผลการวิจัย ภาพขั้นตอนต่าง ๆ ต้องวาดขึ้นใหม่ ห้ามคัดลอก/ตัด มาวางในต้นฉบับบทความ”** ตัวอย่างเช่น

(รูปภาพ)

ภาพ 1 เครื่องแต่งกายสำหรับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร

จากภาพ 1

(รูปภาพ)

ภาพ 2 วงจรของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and Schmuck
ที่มา : Kijkuakul, 2014, p. 152.

(รูปภาพ)

Figure 2 Architectural Structure of Borobudur.

Source : Photographed on 15th April 2017 at Magelang, Yogyakarta, Indonesia

(รูปภาพ)

Figure 3 Schematic of the criterial recollection task

Source : Gallo, Wiseman, Schacter, & Budson, 2007, p. 560.

การนำเสนอตาราง ตัวอย่างเช่น

ตาราง 1 ตัวอย่างการนำเสนอตารางในบทความ

ที่มา : Rikharom, 2019, p. 19.

จากตาราง 1 พบว่า

ตาราง 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งต้นฉบับบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่

* $p<0.01$, ** $p<0.05$, *** $p<0.001$

จากตาราง 2 พบว่า

รูปแบบและการเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหา การอ้างอิงท้ายบทความ และการอธิบายเพิ่มเติม
และการอ้างอิงเอกสารได้ตารางและภาพ โดยให้เป็นไปตามการอ้างอิงแบบ APA 6th Edition ตัวอย่างเช่น

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา

กรณีอ้างอิง	รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา
ในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างอิง	(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง ตัวอย่างเช่น (จำเนียร จวงตระกูล, 2553, น. 82) <i>และหรือ</i> (จำเนียร จวงตระกูล, 2553)
ข้อความที่อ้างอิง	<u>เปลี่ยนเป็น</u> (Joungtrakul, 2010, p. 82) <i>และหรือ</i> (Joungtrakul, 2010) กรณีออนไลน์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563, online) <u>เปลี่ยนเป็น</u> (National Statistical Office, 2020, online) <i>และหรือ</i> (National Statistical Office, 2020) กรณีผู้แต่ง 4 คนขึ้นไป ให้พิมพ์ชื่อแรกและตามด้วย และคณะ เช่น (รุจิรา ริการมย์ และคณะ, 2565, น. 1) <u>เปลี่ยนเป็น</u> (Rikharom et al., 2022, p. 1) <i>และหรือ</i> (Rikharom et al., 2022)
นอกวงเล็บหน้าข้อความที่อ้างอิง	ผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่างเช่น จำเนียร จวงตระกูล (2553, น. 82) <u>เปลี่ยนเป็น</u> จำเนียร จวงตระกูล (Joungtrakul, 2010, p. 82) <i>และหรือ</i> จำเนียร จวงตระกูล (2553) <u>เปลี่ยนเป็น</u> จำเนียร จวงตระกูล (Joungtrakul, 2010) กรณีออนไลน์ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563, ออนไลน์) <u>เปลี่ยนเป็น</u> สำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office, 2020, online) <i>และหรือ</i> สำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office, 2020)
การสัมภาษณ์	(ผู้แต่ง/รหัสแทนผู้แต่ง, สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี) ตัวอย่างเช่น (ชุมชน วิจัย, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2562) <u>เปลี่ยนเป็น</u> (Vijai, Interview, June 19, 2019) <i>และหรือ</i> ชื่อ-สกุล (สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี) เช่น ชุมชน วิจัย (สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2562) <u>เปลี่ยนเป็น</u> ชุมชน วิจัย (Interview, June 19, 2019)

หมายเหตุ: กรณีภาษาอังกฤษอยู่แล้วไม่ต้องแปลและให้อ้างอิงในรูปแบบดังที่ไดยกตัวอย่างไว้

การอ้างอิงท้ายบทความ (ต้นฉบับบทความที่ส่งเข้าและอยู่ในกระบวนการพิจารณา) : เป็นภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA 6th Edition พร้อมภาษาไทยกำกับด้วย การเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก-กข และหรือภาษาอังกฤษ A-Z ตัวอย่างเช่น

การสัมภาษณ์

ชุมชน วิจัย, นาย. (2562, 19 มิถุนายน). นักวิชาการ. *สัมภาษณ์*.

Wijai, C., Mr. (2019, 19 June). Educator. *Interview*. (In Thai)

หนังสือ

กัลยา วาณิชบัญชา. (2559). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.

Wanichbancha, K. (2016). *Advanced statistical analysis with SPSS for Windows* (11th ed.). Bangkok : Pimluk. (In Thai)

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (3th ed.). New York : Harper & Collings.

วารสาร

ศิรินทิพย์ พิศวง. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการโอท็อป เพื่อส่งเสริมเครือข่ายองค์ความรู้ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 15(4), 28-41.

Pisawong, S. (2021). THE PRODUCT DEVELOPMENT OF OTOP ENTREPRENEURS TO SUPPORT KNOWLEDGE-BASED NETWORK IN SURIN PROVINCE. *NRRU Community Research Journal*, 6(2), 28-41. (In Thai)

Al-Matari, E. M., Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. (2014). The Measurement of Firm Performance's Dimension. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 6(1), 24-49.

รายงานวิจัย

รุจิรา ริการมย์. (2561). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการหน่วยจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, จังหวัดนครราชสีมา.

Rikharom, R. (2018). *Guideline for Service Quality Development of NRRU-Ethics in Nakhon Ratchasima Rajabhat University*. Research report. Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province. (In Thai)

วิทยานิพนธ์

วัลยา บุญอากาศ. (2556). *การศึกษาเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี.

Boonarkas, W. (2013). *The Effects of the STAD Cooperative Learning Technique towards Learning Achievement and Critical Thinking Skills in Mathematics of Pratomsuksa 6 Students*. Thesis, Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi. (In Thai)

เอกสาร/ข้อมูลออนไลน์

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). *การพัฒนาการศึกษาสู่ Thailand 4.0*. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2560, จาก http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatId=news_act&moe_mod_news_ID=46900

Charoensethasil, T. (2016). *Student development to Thailand 4.0*. Retrieved March 4, 2017, from http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatId=news_act&moe_mod_news_ID=46900 (In Thai)

กรณีชื่อเว็บไซต์มีภาษาไทยให้คงไว้โดยไม่ต้องแก้ไขเป็นภาษาอังกฤษ

****บทความที่ผ่านกระบวนการและได้รับการเผยแพร่ลงตีพิมพ์ จะแสดงเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น****

สำหรับแบบฟอร์มต้นฉบับบทความวิชาการ/บทความวิจัย/บทความปริทัศน์/บทวิจารณ์หนังสือ ดำเนินการตามรายละเอียดข้างต้น และดาวน์โหลดไฟล์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/announcement/view/614>

การส่งต้นฉบับ : ส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/NRRU> และกรอกข้อมูลพร้อมดำเนินการตามที่ระบุไว้ในเอกสารที่ต้องส่ง/แนบไฟล์ ให้ครบถ้วน ทั้ง 5 ข้อ ในขั้นตอนการดำเนินงานฯ พร้อมลงนามให้ครบถ้วน โดยกำหนดให้ **ส่งไฟล์ต้นฉบับบทความเป็น Word อย่างเดียวเท่านั้น ผ่านระบบออนไลน์ที่แจ้งไว้ข้างต้น** เพื่อการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ สำหรับเอกสารประกอบอื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในแบบฟอร์ม สามารถส่งไฟล์เป็น PDF หรือไฟล์นามสกุลรูปภาพได้ โดยการแนบส่งเป็นไฟล์แนบมาพร้อมการส่ง ผ่านทางระบบออนไลน์ กรณีส่งเอกสารประกอบอื่น ๆ ทางอีเมล (E-mail : journal-rdi@nrru.ac.th) ให้พิมพ์ข้อความแจ้งในระบบออนไลน์ หรือโทรศัพท์แจ้งผู้ประสานงานวารสารฯ และเมื่อผู้เขียนย้ายที่อยู่ หรือเดินทางออกจากสถานที่อยู่เดิมเป็นเวลานาน ควรแจ้งประสานให้วารสารฯ ได้ทราบด้วย

การปรับแก้ต้นฉบับก่อนเข้าสู่กระบวนการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและหลังผลการพิจารณา : โดยทั่วไปผู้อ่านบททวน (Reviewer) จะตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนด้านวิชาการแล้วส่งให้ผู้เขียนปรับแก้ สิทธิในการปรับแก้ต้นฉบับเป็นของผู้เขียน **แต่กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตีพิมพ์เฉพาะที่ผ่านความเห็นชอบตามรูปแบบการจัดรูปแบบที่เรียบร้อยและสาระของวารสารฯ เท่านั้น** ซึ่งบทความที่อยู่ระหว่างดำเนินการทั้งหมด ซึ่งยังไม่ได้รับการเผยแพร่ลงตีพิมพ์ สามารถยกเลิกการตีพิมพ์ได้หากผู้เขียนบทความและบทความไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ของวารสาร โดยบรรณาธิการ/รองบรรณาธิการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีสิทธิ์ยกเลิกการตีพิมพ์ได้ทุกกรณี ทั้งนี้มีการประสานเพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านวิชาการและอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องจนกว่าบทความของผู้เขียนจะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

การตรวจทานต้นฉบับก่อนตีพิมพ์ (Final proof) : ผู้เขียนต้องตรวจทานพิสูจน์อักษรในลำดับสุดท้าย เพื่อให้ความเห็นชอบในความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหา ก่อนตีพิมพ์

ลิขสิทธิ์ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร : บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

- หมายเหตุ :**
1. ผู้เขียนบทความต้องลงนามรับรองใน 1) แบบตรวจสอบความสมบูรณ์ต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และ 2) แบบเสนอขอส่งต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พร้อมดำเนินการตามขั้นตอนการส่งบทความให้ครบถ้วนเรียบร้อยก่อน กองบรรณาธิการจึงจะนำบทความเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต่อไป **หากตรวจสอบแล้วพบว่าไม่เป็นไปตามที่กำหนด วารสารฯ จะไม่รับบทความเข้าสู่กระบวนการต่อไป**
 2. บทความแต่ละเรื่องใช้เวลาในการพิจารณาประมาณ 2 เดือนขึ้นไป (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนและสาขาวิชาของบทความที่เสนอของลงตีพิมพ์)
 3. หากมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลการติดต่อและที่อยู่ ต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารชุมชนวิจัยทราบเพื่อปรับปรุงข้อมูล
 4. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์ หากเกิดปัญหาบรรณาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีสิทธิ์ในการยกเลิกตีพิมพ์บทความได้ทันที

ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ 1772/2565 ประกาศ ณ วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ดังนี้

ค่าธรรมเนียมการส่งต้นฉบับบทความเข้าสู่กระบวนการพิจารณา : 1) บทความภาษาไทย บทความละ 1,500 บาท และ 2) บทความภาษาอังกฤษ บทความละ 3,000 บาท

อัตราค่าบริการตีพิมพ์ (หลังผ่านการประเมินฯ และตอบรับตีพิมพ์) : 1) บทความภาษาไทย บทความละ 3,500 บาท และ 2) บทความภาษาอังกฤษ บทความละ 4,000 บาท

โดยชำระเงินผ่าน ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ชื่อบัญชี วารสารชุมชนวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประเภทออมทรัพย์ สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่บัญชี 419-1-76208-0 ****ไม่สามารถคืนเงินทุกกรณี****

แบบตรวจสอบความสมบูรณ์ต้นฉบับบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเภทต้นฉบับบทความ ☐ วิจัย ☐ วิชาการ/ปริทัศน์

ชื่อเรื่อง (ไทย)

(อังกฤษ)

☐ หลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (สำหรับงานวิจัย) ระบุเลขที่ใบรับรอง.....(แนบหลักฐาน)

☐ เป็นบทความเพื่อเผยแพร่วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ (นิสิต/นักศึกษา)

☒ แบบเสนอขอส่งต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

☐ กรอกข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ☐ แนบหลักฐานประกอบถูกต้อง ครบถ้วน

☐ ไม่ถูกต้อง ครบถ้วน (กรุณาระบุ)

บทความวิจัย (องค์ประกอบจำเป็นและต้องมีครบถ้วน)

สาขาของบทความ (ระบุ)

ผลลัพธ์/องค์ความรู้ใหม่/ความเชื่อถือได้/คุณค่าทางวิชาการ/การประยุกต์ใช้ได้จริง/การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (กรุณาระบุ)

☐ บทคัดย่อ ☐ ภาษาไทย ☐ ภาษาอังกฤษ (ตามหลักไวยากรณ์และจำนวนคำอยู่ระหว่าง 200-250 คำ)

☐ บทนำ ☐ วัตถุประสงค์การศึกษา/วิจัย ☐ ประโยชน์การศึกษา/วิจัย

☐ รูปแบบการศึกษา/วิจัย (กรอบแนวคิด/การศึกษาเอกสาร/ทบทวนวรรณกรรม/ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

☐ วิธีดำเนินการศึกษา/วิจัย ☐ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการหรือกระบวนการที่ใช้

☐ เครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ศึกษา/วิจัย และผลคุณภาพเครื่องมือ

☐ วิธี/ขั้นตอน/การเก็บรวบรวมข้อมูล ☐ สถิติ การวิเคราะห์ และการนำเสนอ

☐ ผลการศึกษา/วิจัย

☐ อภิปรายผลการศึกษา/วิจัย

☐ ข้อเสนอแนะ ☐ ด้านวิชาการ ☐ ด้านนโยบาย ☐ ด้านพาณิชย์ ☐ ด้านสาธารณะ

☐ ด้านพัฒนาหน่วยงาน/หน่วยบริการ

☐ ความถูกต้องของรูปแบบบทความ ☐ รูปแบบถูกต้อง ☐ การอ้างอิงในเนื้อหา ท้ายบทความ และความทันสมัย

ข้าพเจ้าขอยืนยันว่า “การเลือกข้อมูลข้างต้น” เป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในต้นฉบับบทความที่ได้เสนอต่อวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จริง โดยตระหนักและตรวจสอบบทความก่อนส่งเสนอขอรับการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว หากตรวจสอบแล้วพบว่าไม่ครบถ้วนตามที่แจ้งไว้ และกรณีมีการแก้ไข ข้าพเจ้ายินดีปรับแก้ให้ตามคำแนะนำทุกกรณีจนเสร็จเรียบร้อย และหากพบว่า ข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวข้างต้น จะยินดียอมรับผลการพิจารณายกเลิกการตีพิมพ์เผยแพร่โดยไม่มีเงื่อนไขและไม่เรียกร้องในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

ลงชื่อ ผู้ยื่นบทความ

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นผู้ตรวจสอบการกรอกข้อมูลข้างต้นของผู้แต่ง/ผู้สนับสนุนที่ยื่นบทความ

ลงชื่อ ผู้ตรวจสอบ

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบเสนอขอส่งต้นฉบับบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว/อื่น ๆ)

ตำแหน่งสังกัด

วุฒิการศึกษา ☐ สูงสุด ชื่อปริญญา (อักษรย่อ).....

วุฒิการศึกษา ☐ กำลังศึกษาระดับ ชื่อปริญญา (อักษรย่อ).....

สาขาวิชา/วิชาเอก สถานที่ทำงาน/ศึกษา

สถานภาพ ☐ สายสอน/วิชาการ ☐ สายสนับสนุน ☐ นิสิต/นักศึกษา ☐ บุคคลทั่วไป

ขอส่งต้นฉบับ ☐ บทความวิจัย-จากงานวิจัย ☐ บทความวิจัย-จากการศึกษา ระดับ.....

☐ บทความวิชาการ/บทความปริทัศน์ ☐ บทความ (อื่น ๆ)

ชื่อเรื่อง (ไทย)

(อังกฤษ)

ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก (ส่งเอกสาร) บ้านเลขที่ หมู่ที่ ซอย ถนน ตำบล

อำเภอ จังหวัด รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์ มือถือ

โทรสาร E-mail :

สิ่งที่ส่งมาด้วย : ☐ เอกสาร จำนวน 1 ชุด (ตามที่ระบุในขั้นตอนฯ จำนวน 5 ข้อ)

☐ หลักฐานการชำระค่าธรรมเนียม โดยชำระเงินผ่าน ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ชื่อบัญชี วารสารชุมชนวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประเภทออมทรัพย์ สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่บัญชี 419-1-76208-0

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น
ซึ่ง ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

ลงชื่อ ผู้ยื่นบทความ
(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

กรณีส่งเอกสารและหลักฐานทางไปรษณีย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (สถาบันวิจัยและพัฒนา) เลขที่ 340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา 30000 (ส่งบทความ) และกรณีส่งทางอีเมล : journal-rdi@nrru.ac.th โดยแนกหลักฐานที่เป็นฉบับจริงและมีข้อมูลครบถ้วนทั้งหมด

*กรณีที่ตนเป็นนิสิต/นักศึกษา ต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษากรอกใบรับรองและลงนาม

ใบรับรอง

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว/อื่น ๆ)

ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน

ขอรับรองว่า (นาย/นาง/นางสาว)..... เป็นนิสิต/นักศึกษา และได้พิจารณาบทความแล้วมีความเหมาะสมที่จะขอเสนอเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ลงนาม ผู้รับรอง
(.....)

วันที่

รูปแบบบทความวิจัย (Research Article form)

(ชื่อเรื่องภาษาไทย)...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 16").....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ : ตัวอักษรหนาทั้งหมด)..(Times New Roman regular font size 12 and Bold)

(ชื่อ-นามสกุล ภาษาไทย)*(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....
(Author Names)*...(Times New Roman regular font size 10 and Bold)....
(สถานะ/หน่วยงาน/สังกัด/ที่อยู่/รหัสไปรษณีย์/ประเทศ)...(TH Sarabun New ตัวอักษรเียงขนาด 12")....
(Status/Agency/Affiliation/Address/Zip code/Country)...(Times New Roman regular font Size 8 and Italic).....
E-mail address (Corresponding author) :; (Author/Translator) : ... (Times New Roman regular font Size 8)..
-----50 เคาะ----- (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 12")

รับบทความ : / ปรับแก้ไข : / ตอบรับบทความ : (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 10")
Received : / Revised : / Accepted : (Times New Roman regular font size 8 and Bold)....
(ให้คงไว้ โดยวารสารฯ จะระบุให้เมื่อได้รับการเผยแพร่)

DOI :(ให้คงไว้ โดยวารสารฯ จะระบุให้เมื่อเผยแพร่แล้ว).....

ABSTRACT (Times New Roman regular font size 12 and Bold)

(Times New Roman regular font size 10).....

Keywords : (Times New Roman regular font size 10).....3-5 keywords.....

บทคัดย่อ (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

คำสำคัญ :(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....3-5 คำ เท่านั้น.....

บทนำ/INTRODUCTION (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

วัตถุประสงค์การวิจัย/RESEARCH OBJECTIVES (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

ประโยชน์การวิจัย/RESEARCH BENEFITS (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

* การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดในการวิจัย สมมติฐานการวิจัย คำถามการวิจัย ปัญหาการวิจัย และอื่น ๆ อาจรวมการตรวจสอบเอกสาร
ด้วยก็ได้ (ให้กำหนดเป็นหัวข้อรอง)

วิธีดำเนินการวิจัย/RESEARCH METHODOLOGY (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

* ระบุวิธีดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ในงานวิจัยโดยต้องประกอบไปด้วย ประชากร, กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา,
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการหาคุณภาพและผลคุณภาพเครื่องมือฯ, การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์, วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล, วิธีการ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่เลือกใช้ และหรือวิธีดำเนินการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน (ให้กำหนดเป็นหัวข้อรอง)

ผลการวิจัย/RESEARCH RESULTS (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

อภิปรายผล/DISCUSSION (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

ข้อเสนอแนะ/SUGGESTIONS (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

กิตติกรรมประกาศ/ACKNOWLEDGEMENTS (กรณีได้รับทุนสนับสนุน) (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

เอกสารอ้างอิง/REFERENCES (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....(ภาษาไทย).....

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....(แปลเป็นภาษาอังกฤษ).....

...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....(ภาษาอังกฤษ).....

รูปแบบบทความวิชาการ (Academic article form)

(ชื่อเรื่องภาษาไทย)...(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 16").....

(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ : ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)..(Times New Roman regular font size 12 and Bold)

(ชื่อ-นามสกุล ภาษาไทย)*(TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 14").....

(Author Names)*...(Times New Roman regular font size 10 and Bold)....

(สถานะ/หน่วยงาน/สังกัด/ที่อยู่/รหัสไปรษณีย์/ประเทศ)..(TH Sarabun New ตัวอักษรเียงขนาด 12").....

(Status/Agency/Affiliation/Address/Zip code/Country)...(Times New Roman regular font Size 8 and Italic)

E-mail address (Corresponding author) :; (Author/Translator) : ... (Times New Roman regular font Size 8)..

-----50 เคาะ----- (TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 12")

รับบทความ : / ปรับแก้ไข : / ตอบรับบทความ : (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 10")

Received : / Revised : / Accepted : (Times New Roman regular font size 8 and Bold)....

(ให้คงไว้ โดยวารสารฯ จะระบุให้เมื่อได้รับการเผยแพร่)

DOI :(ให้คงไว้ โดยวารสารฯ จะระบุให้เมื่อเผยแพร่แล้ว).....

ABSTRACT (Times New Roman regular font size 12 and Bold)

(Times New Roman regular font size 10).....

Keywords : (Times New Roman regular font size 10).....3-5 keywords.....

บทคัดย่อ (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....

คำสำคัญ :(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....3-5 คำ เท่านั้น.....

บทนำ/INTRODUCTION (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

หลักการและเหตุผล/วัตถุประสงค์/ขอบเขตของเรื่อง/คำจำกัดความหรือคำนิยาม

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....

เนื้อเรื่อง/SUBJECT (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

การจัดลำดับเนื้อหาสาระ/การเรียบเรียงเนื้อหา/การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย/การใช้ภาษา/วิธีการนำเสนอองค์ความรู้

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....

เอกสารอ้างอิง/REFERENCES (TH Sarabun New ตัวอักษรหนาขนาด 15")

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....(ภาษาไทย).....

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....(แปลเป็นภาษาอังกฤษ).....

...(TH Sarabun New ตัวอักษรขนาด 14").....(ภาษาอังกฤษ).....

มาตรฐานทางจริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บรรณาธิการ/รองบรรณาธิการ และผู้ได้รับมอบหมายควรจะต้องรับผิดชอบต่อการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารในความรับผิดชอบของตน ดังนี้

1. ดำเนินการให้ตรงตามความประสงค์ของผู้อ่านและผู้แต่ง/ผู้พิมพ์/ผู้เขียน
2. ปรับปรุงวารสารอย่างสม่ำเสมอ และรับรองคุณภาพของงานวิจัย/งานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์
3. สนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และคงไว้ซึ่งความถูกต้องของผลงานทางวิชาการ
4. ปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ
5. เต็มใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดการตีพิมพ์ ทำให้เกิดความชัดเจน ถูกต้อง ในการถอด-ถอนบทความ

และการขอภัย หากมีความจำเป็น

หน้าที่ของบรรณาธิการ/รองบรรณาธิการ และผู้ได้รับมอบหมายต่อผู้แต่ง/ผู้เขียน/ผู้พิมพ์

1. ควรดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้มั่นใจในคุณภาพของบทความที่ตีพิมพ์ และตระหนักถึงวัตถุประสงค์และมาตรฐานที่ต่างกัน

2. การตัดสินใจต่อการยอมรับหรือปฏิเสธบทความเพื่อการตีพิมพ์ ควรขึ้นอยู่กับความสำคัญ ความใหม่ และความชัดเจนของบทความ ตลอดจนความเกี่ยวข้องกับขอบเขตตามคำชี้แจงของวารสาร

3. ควรมีการชี้แจงหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบประเมินบทความ (Peer review)

4. ควรมีความพร้อมในการชี้แจงความเบี่ยงเบนต่าง ๆ จากกระบวนการตรวจสอบที่ได้รับรู้ไว้

5. ควรมีช่องทางให้อุทธรณ์ได้ ในกรณีที่ผู้แต่ง/ผู้เขียน/ผู้พิมพ์มีความคิดเห็นแตกต่างจากการตัดสินใจของบรรณาธิการ

6. ควรจัดพิมพ์คำแนะนำและคำชี้แจงสำหรับผู้แต่ง/ผู้เขียน/ผู้พิมพ์ ในทุกประเด็น ทุกเรื่อง ที่ควรรับทราบ และคาดหวัง และควรมีการปรับปรุงคำแนะนำให้ทันสมัยอยู่เสมอ

7. ไม่ควรเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการตอบรับบทความที่ถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ไปแล้ว ยกเว้นมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นระหว่างการส่งบทความเข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณาและยังไม่สิ้นสุดกระบวนการสู่การตีพิมพ์เผยแพร่

8. ไม่ควรตัดสินใจยกเลิกการตีพิมพ์บทความ ยกเว้นมีการพิสูจน์ถึงปัญหาร้ายแรงที่เกิดขึ้นหรือผู้เขียนหรือผู้แต่งบทความไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่วารสารกำหนดไว้

หน้าที่ของบรรณาธิการ/รองบรรณาธิการ และผู้ได้รับมอบหมายต่อผู้ประเมินบทความ

1. ควรจัดพิมพ์คำแนะนำแก่ผู้ประเมินบทความในทุกประเด็นที่คาดหวังอย่างชัดเจน และควรมีการปรับปรุงคำแนะนำให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. ควรมีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้ประเมินบทความ และกระบวนการพิจารณาประเมินบทความ ควรมีระบบที่ทำให้มั่นใจได้ว่าบทความที่ส่งเข้ามายังวารสารจะได้รับการปกปิดเป็นความลับในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาประเมิน

NRRU

Community Research Journal

340 ถนนสุนทราราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
โทรศัพท์ 0-4400-9009 ต่อ 9462 โทรสาร 0-4427-2941
E-mail: journal-rdi@nrru.ac.th
Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/issue/archive>